

П.Б.4/142

УНИВ. БИБЛИОТЕКА
И. Бр. 14624

Q. CURTI RUFII

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI

MACEDONIS

LIBRI QUI SUPERSUNT.

RECOGNOVIT

THEODORUS VOGEL.

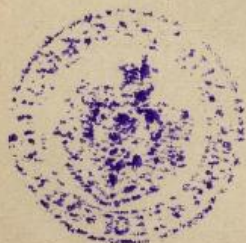
EG

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI.

MDCCCLXXX.

PRAEFATIO.

Omnem historiarum Q. Curti Rufi emendationem niti debere quinque librorum interpolationis labe non inquinatorum (Bernensis A, Florentini A, Leidensis, Vossiani, Parisini A) lectionibus cum aliorum tum E. Hedickii disputationibus adeo ad liquidum perductum est, ut ea de re nulla fuerit inter homines doctos, qui proximis decem annis in hoc studiorum genere elaboraverunt, controversia. Id unum etiamnunc ambigitur, sitne uni ex his libris, Parisino A, fere eadem an paulo maior tribuenda quam ceteris auctoritas. Multa singularia exhibere illum codicem, qui a Zumptio olim immerito neglectus nuper demum Hedickii diligentia doctis hominibus innotuit, nemo negat. Iam cum interpolationis suspicio in hunc multo minus cadere possit quam in reliquos — est enim vitiosissime scriptus ab homine plane inerudito, cum illi multo diligentius exarati sint — facere non possum, quin etiamnunc cum A. Eussnero (spec. critic. 1868; Philol. XXVIII. 3; XXXII. 1; index philol. 1870) profitear, praeter ceteros illum videri fide dignum. Neque tamen, ut dicam quod sentio, tantum quantum forsitan quis opinetur refert, utri sententiae editor suffragetur. Etenim cum foedissimis calami erroribus inquinatus sit Parisinus liber, quamdiu ille in suo genere praeter minutas eiusdem familiae reliquias unicus erit, ii qui critice in Q. Curtio exercent ea opera supersedere non poterunt, ut singulis locis, quantum fidei tam negligenter transscripto, quamvis bono libro habendum sit, diligenter cateque ponderent. Usu rem expertus libenter testor, ad Curtii grammaticam aliquantulum, ad emendandam eius orationem enucleandumque sensum haud ita multum interesse, in utram partem inclinaveris, quippe cum pleraque graviora menda aequae ac lacunae omnium fere quinque codicum sint communia. Tantum tamen Parisino dandum esse cum Eussnero censeo, ut, ubicunque eius lectiones neque a scriptoris usu neque a sensu iustam reprehensionem habeant, illius auctoritate stetur. Quam legem eo confidentius mihi sanxi, cum is, qui illum codicem accuratius quam alii omnes perscrutatus sit, E. Hedickius, simile quiddam ipse videatur docere. Dicit enim (de codd. Curt. fide atque auctoritate,

Bernb. 1870 p. 31): 'fortasse is verum adsequatur, qui ubique codicis Paris. lectiones praefert: nam, ut quid sentiam ingenue profitear, codex Paris. melioris generis deterius exemplar, archetypum autem codd. *B. F. L. V.* deterioris generis melius exemplar repraesentare mihi videtur'. Gratulandum tamen est his studiis, quod viri summae in eiusmodi rebus auctoritatis, Ed. Woelfflinus et A. Hugi, identidem monitores existerunt, ne immodica esset codicis Parisini ut libri nuper quasi reperti admiratio. Metuendum enim sane erat, si editores illo libro se nimio studio addixissent, ne corrumpetur saepius quam emendaretur Q. Curtii oratio. Quam considerate in singulis locis emendandis codicem illum ego adhibuerim, aliorum erit iudicare: unum non dubito testari, summa religione me operam dedisse, ut ne ea, quam de universa Parisini fide concepissem, opinio in singulis locis discutiendis me faceret reliquis bonis codicibus iniquiorem.

Restat ut de 'adnotatione critica' quae subsequitur paucis absolvam. Ne eae scidulae, non tam grammaticorum criticon exercitium quam variorum lectorum usui destinatae, inutili lectionum farragine onerarentur, manifestas librorum ineptias, si quidem aequae necessaria emendatio atque expedita esse videbatur, silentio praeterii, iis qui talia curant Zumptiana et Hedickiana editionibus satis consultum esse arbitratus. A qua ratione si hic illic discessi, aut id mihi volebam, ut certa mendorum genera codicum Curtianorum maxime propria exemplis notarem, aut dubitabam de propositae emendationis vel necessitate vel probabilitate. Librorum in regionum, populorum, hominum nominibus hariolationes perraro exempli gratia adnotavi. Ut ita me continerem, non modo operis suscepti ratio verum ea quoque religio me movit, ne in Hedickii, viri doctissimi, collegae carissimi, messem inrupisse viderer. Cui eo minus decuit quidquam me velle subducere, quo magis, quidquid de optimorum librorum lectionibus cognitum habeo, illi potissimum receptum refero. Nam quae alii homines docti post Hedickii editionem a. 1867 emissam e Curtii codicibus vel veriora vel nova protulerunt (A. Hug, quaest. Curt. P. I 1870; Philol. XXXI. 2; index philol. II. 460 sqq. III. 170 sqq.; Bursiani annal. 1873 p. 499 etc.; A. Eussner, spec. crit. 1868; Philol. XXXII. 166 sqq.; M. Ring de Curtii codd. Hungaricis 1873; O. Schüssler de Curtii codice Oxoniensi 1874), neque ita multa erant neque ad meum usum magni momenti. Quodsi infra aliquot locis aliam atque Hedickii in editione sua codicum scripturam exhibebo, peto ne temere hoc incuriae meae imputetur: nonnulla enim nova in disputatione a. 1870 publici iuris facta protulit ille vir doctissimus, alia idem humanissime privatim mecum communicavit, praeterea denuo excusso codice Bernensi A. Hugi de aliquot locis accuratiora docuit.

E magna copia emendationum, quae cum antea tum his

triginta annis permultae prolatae sunt, praeter eas quas recepi raro singulas binasve adscripsi, ubi de recipienda lectione dubitabam aut inventum praeter cetera speciosum impetrare a me non poteram, ut silentio praeterirem. Aliquot locos uberior tractavi in annalibus philolog. a. 1870 p. 547—562; brevius plerasque lectiones a me receptas defendi in editione scholarum usui destinata, ad quam relegatos volo, quorum interest rationes meas exequere. Ac si quis forte mirabitur, in conformanda Curtii oratione hanc novam curam perraro ab illius operis editione altera (a. 1875 et 1880) recedere, illud quaeso reputato, huius operis duas particulas non sine intervallo iisdemque annis, quibus illius duo volumina, esse prelo excussas.

Usus autem sum Hedickium secutus codicum siglis hisce:
B. F. L. V. = Bernensis 451, Florentinus plut. 64 lib. 35, Leidensis 137, Vossianus 20⁴.

C = consensus codd. *B. F. L. V.*

P = Parisinus 5716 ab Haimo monacho saec. IX (X?) scriptus comitique Chuinrado dedicatus.

I = codd. interpolati.

Nullum legitur siglum, ubi quinque optimi codd. consentiunt vel, ut cautius loquar, ubi nullam lectionis discrepantiam adnotatam ego reppereram.

ADNOTATIO CRITICA.

LIBER III.

1. 8 ipsis *Freinskh.*] ipse 17 serie *Cellar.*] series 18 nequaquam *P*] nequiquam *C*
2. 5 pari *scripsi*] equitum pari *C* 6 egregiorum equitum *Hedicke*] egregium mille Tapuris. *Derbices Foss*] militatura idem vicies 7 armaverant *Glarean.*] armati erant. aere aut *Voss.*] herebant 11 nolis *Both.*] nolis 15 occuparunt *scripsi*] occupati parant
3. 1 usurum *se Hug*] usurus 3 quo quondam *Hug*] quo 4 ad *se Eussner*] esse 5 contra *Walch*] non; quodque vestem Persicam ac vulgarem habuisset, haud ambigue regnum Asiae *scripsi*] quodve regnum Asiae occupare habuisset haud ambiguae rei. *Locum desperatum, in quo tot homines docti haeserint, a me recte correctum esse minime confido.* 6 ut fere fit *scripsi*] ut fere. *Jeepii emendationem* (1874) ut fere solet *ne recipere me prohi-*

- buit Antonii de eiusmodi formulis disputatio, stud. gramm. II. 101 7 moveri Freinsh.] movere 16 alterum Nini, alterum erat Beli Scalig.] alterinalterutrum belli 21 XXX milibus Lauer] XXX 23 et quae P] et qui C 24 LXV Miller] LX 26 facies Scheffer] acies
4. 1 in regionem Ald.] regionem 2 imitantes Eussner] imitante 12 in subeuntes Giunta] subeuntes
5. 1 esse cooperat Orell.] exceperat 7 penetrarint Bothe] penetrarent 9 ob hoc Junius] ad hoc
6. 10 tuo trahitur Hug] trahitur 12 maxime modo P] modo maxime C elocutus P] locutus C 19 militari P] in re militari C 20 venerandus Lauer] verecundus
7. 6 praemissus erat Hedicke] praemiserat 12 maioribus Acidal.] moribus
8. 3 proditio[n]i Köhler] proditio[n]em 17 in maritimas Vindel.] maritimas explorare rex scripsi] explorare 20 quam Ald.] quamque 25 animos incessit] animo quam proelio I] proelio
9. 2 haud dubie Mod.] haud dubium 10 Thracia Eussner] Graecia 12 sese] se [et]. *Tota paragraphus uncis inclusa est*
10. 7 tot P] iam tot C omnia quaecunque scripsi] omnia quaeque 8 deditis. Ab his Zumpt] dedita eis
11. 4 inmissi Foss] ipsi(e) egregie regem scripsi] regem 8 in paucis insignis scripsi] in paucissimis 9 qui circa I] circa 10 Sabaces] Tasiaces 15 graves id genus pugnae secund. Foss.] ob id genus graves agmen suis eos] suis 17 cederet Acidal.] caderet 20 quam capere possent Hedicke]. *Desunt verba in codd.* 22 omni Hedicke] omnia 23 Dareo P] cum Dareo C 23 veris Giunta] veteris 27 IV milia D Hedicke] IVD CCC Hedicke] XXX
12. 10 procedere Mod.] producere 12 At Leonnatus scripsi] Leonnatus 13 permittit B L] permitti FVP 16 magis ius scripsi] ius 20 tam B L B V] eam F(?) 24 nec invidia dignus] et ut video dignus
13. 1 qui] atque satrapam opperiri se conperisset Eussner] satrapa(m) conperisset 3 cui traderet quaecunque Zumpt] cunque 7 hi cum hiemem scripsi] hi cum procella P] et procella 9 quis sub Jeep (1868)] qui sub 11 cernebantur I] eruebantur 12 tres fuere P] fuere C 12 filiusque Hedicke] filius 15 expers. Item capti sunt]. *Desunt verba in C. In interpolatis libris legitur 'expers' post 'purpurati'* 16 facti argenti Mod.] facile argenti 17 di seri saepe ultores secund. Foss.] sepulturae

LIBER IV.

1. 3 non segnius tamen Jeep] iam regius tum 10 Dareo S. Jeep] Dareus 15 deinde descendit Vindel.] descendit 16 adiutus — sed]. *Lacunae signa hic posui* e Sidoniis Gronov] sidonis 17 Hephæstioni duo scripsi] ephestionis 19 adulantes Giunta] adulantibus 22 tetrisque scripsi] aeternisque habitus Hug] huius A, huius status I 27 ipsum Vindel.] ipsius 28 Sabacen] satacen(m). Cf. 3. 11. 10. 30 huc] hoc ipsum. *Inclusi 'ipsum', quod ortum esse videtur e glossa marginali 'Pelusium'* 31 agros discurrunt] agros. *Similiter emend. Grunauer* praedis scripsi] (e)dis
2. 6 dimissi suos Orell.] demissos 13 interitum] metum. *Ita scripsi adsentiente A. Hugio (ind. philol. 1871 p. 172)* 14 ex interiore fragm. Darmst.] ab exteriori P, ab interiore C 16 animis Mod.] animos 21 quoque eos I] eos quoque 24 haud paucioribus scripsi] paucioribus
3. 4 imae Macedonum Madvig] Macedonum 6 motum Herold] totum laxavere se] laxavere 8 iactu I] (h)ictu 9 aggerabatur I] adgerebatur 10 palmas palmites 12 ictu ipso scripsi] ipsas 23 repetendi Francin.] repe(te)ntes 24 asseribus harpagonas scripsi] asseribus
4. 3 invisitatae Hedicke] inusitatae 4 se mersit Britzelmayer] emersit 5 ac molem I] ad molem 8 evecta P] invecta, laenvecta tanta vi impulsas est Foss] tanta vi 12 quidquid I] quid in manus P] in manibus 15 clam] etiam 21 tandem Bongars.] tamen
5. 1 Statirae erat Popma] statim praeerat offerre Jeep] fore 3 mente se efferret Jeep, A. Hug] mentis afferret 4 Choaspen] idaspem 5 iam Mediam] in Mediam 8 se quoque] *Uncis inclusum est quoque* 9 bello Mod.] ab illo interfuturus Mod.] iter facturus 12 animos — fortuna Palmer.] animus — fortunam 13 denovo Miletum secundum Junii coniecturam] II duos militum 14 Tenedo q. recepta Chium Gronov.] tenedon q. receptaculum(-ulo) 16 suis fisi] suis 18 piraticii lembi] *Asteriscis significavi, numerum videri excidisse* 20 postero die P] postera die
6. 2 praetorem quam Gronov.] perquam 6 magnam rem magis] *Fortasse delendum erat magis, quod deest in cod. B* 8 evomit Giunta] evomens 9 et tabulata] *Et uncis inclusum cum Hedicke]* 12 ut er

- Hedicke*] et erat monuit *C*] movit *P* 13 hinc *P*] hic *C* 19 largius *Heinsius*] longius tepens *Acidal.*] stupens 26 peteretur — pervenit] *Supplementum Freinshemii* 30 inquisitionem] *Curtius scripsisse videtur* conquisitionem
7. 4 ad Cercasoron *secund. Foss.*] oron 6 exurente *Vindelin.*] et urente 14 inpotentes *Lauer*] in obtentis. *Fortasse legendum est:* obtentis scutis, ore quoque etc. 15 antecedentes et] *Cum Hedickio particulam et uncis inclusi* ducentium *Hug*] cedentium 19 occidentem *P*] occidentem *C* 21 veterum] *Doleo iam, quod delevi codd. lectionem* veterem habitabant *P*] habitant 23 id quod *Vindelin.*] id 26 destinaretur. Vatesque *scripsi*] destinaret. Pater aequae 29 pensanti fidem — ei videri *scripsi*] fidem — si videri
8. 1 ad Mareotin *Hedicke*] ut mareotyn 6 orbem futuris muris *Jeep*] urbem futuri muris 11 inter quos *F?*] interque 12 aequa *Mod.*] eaque 13 finibus eorum *scripsi*] finium. *Hedicke:* finitimam 15 in bellum utroque rege *I*] bello utrumque in regem
9. 2 iam et *Madv.*] nam et 10 atque si *Hedicke*] itaque si 14 praeter Armeniam *scripsi*] praeter Arbela 20 luctantium *Jeep*] nutantium 22 callibus *Aldus*] colligibus 23 ratio minui] *Madv. nuper coniecit:* miratio minui, *Heinsius olim:* ratio minime iniri ad iam *Hedicke*] etiam 25 gladio caput *P*] caput gladio *C*
10. 1 stativa rex *P*] rex stativa *C* iter iussit *I*] iussit 4 prope seditionem *I*] pro seditione praetorio iubet] *Inclusi* iubet *praeunte Junio* 9 ingressis *Zumpt.*] ingressus 17 non esse *Mod.*] esse 23 tantae] tantum 27 et eloqui] et loqui 29 vicem redderes *I*] vicem 32 inquit *Walch*] inte. *Fortasse:* inquit, o
11. 2 continentia tua] continentia. *Errore factum est, ut in contextu vocula tua rectis litteris exprimeretur* 7 non dicerem] *Particula non uncis inclusa est* 9 quidem v. q. tueri praedam *scripsi*] quaedam v. q. tueri 11 suasisse — redderet *Budacus*] suasissem — redderes 13 discretas *Acidal.*] desertas Macedoniam quoque] *Cod. P* omittit voculam quoque 19 adeatis, obliti] adfatis nempe obliti. *Similiter emend. Hedickius.* [sum] summum ergo] sum liberalitati (liberatis *P*) summum ergo. *Paulo ante legitur liberaliter donat*
12. 3 in duo *Acidal.*] duo 4 citis *Freinshem.*] scitis, scytis milibus equitum] milibus equitibus 7 suae cuiusque *Halm*] suae quisque 11 gentis *Freinshem.*] gen-

- tes. *Ib. scripsi* facies pro acies. *Cf.* 3. 3. 26. 13 DC milia] CC milia 17 recipere *I*] recipere 22 pavore] eo. *Jeepius coniecit:* animo 24 munire rex] munire secessit *P*] successit
13. 1 ostendebat *Freinshem.*] ostendebatur 6 dimicare *Zumpt*] dimicare. *An scripsit C:* dimicari cogitant? 9 me meae *I*] meae 13 deos debitas *scripsi*] debitas 16 et Victoriam *Muetzell*] Victoriam 22 credisne *Lauer*] credesne exonerarim] exonerarem 23 perseveraret *Giunta*] adseveraret 25 raro a. a. magis] ratio a. a. agens adeundi thorace uti] adeundum erat uti alacrem *B?*] alacres 28 positi post *Foss*] post tum p. milites *Hedicke*] dux p. militis agminis princeps *Hedicke*] agmeis princeps *C*, agmen *P*. aberat *Hedicke*] erat *Philippus Balacri* — adscitos] phaligrus baracrios — adscitus. *Tota paragraphus foedissime corrupta est* 29 turmis sibi] *Inclusi* sibi 34 ultra modum] ultimam 38 hortantem *Zumpt*] hoc tandem sed in *Vindelin.*] sed
14. 1 praetereuntibus *Mod.*] praeceuntibus 3 Scythae *Ald.*] scyth(h)arum, scitarum appellarentur *Zumpt*] appellantur 8 vanam *Lauer*] variam 15 vicimus *I*] vincimus 20 ordinaverint] *Non videtur esse necessarium, ut cum codd. I legatur:* ordinaverunt 22 reorum *Hedicke*] regum opis est] ipse 23 quisque *Vindelin.*] quisque
15. 1 agmen obliquum *B F*] obliquum *P*, agmen obliquam *L V* 2 a latere] latere 6 iuberet rex *Eussner*] iuberet 10 laeti qui *I*] laetique 12 advenerat *Freinshem.*] advenerat 13 et ne *C*] et *P* hastatorum *I*] astarum 15 et currus] *Delevi* et 16 qui *P*] hi *C* 17 inciderant] inciderunt quidam *Bentley*] quidem 22 instabant *Lauer*] instabant et 25 adibant *I*] adhibebant 26 illud ludibrium *scripsi*] ludibrium 32 ad caelum efferebatur] ad caelum (caedem *P*) referebatur
16. 1 ante est *Hedicke*] ante 7 fugae spatio] pugnae spatio 11 devios *Jeep*] divisos implicabantur *I*] plicabantur 14 vestigantium *Lauer*] castigantium 18 impune] ne impune 20 adiit *Mod.*] adit *P*, addidit, accidit *C* 24 quam hae *C*] hae *P* 25 incolumis *Eberhard*] incolumes 28 animo — vicit] *Uncis inclusi* 29 potest prudentius *B F P*] prudentius potest *L V*

LIBER V.

1. 7 cernentibus *Giunta*] certantibus causam *Hedicke*] causamque 10 Arbela traduntur *Mod.*] Arbela traditur, traditur 11 erat Arabia] Arabia 12 in terra inter *Koehler*] inter iacenti *Koehler*] iacentia 15 Vicini — idem *Lauer* et *Ald.*] Vicina — eadem 17 futura erat *I*] futura 25 murus instructus *C*] murus *P* pedum in *Freinsheim.*] pedum 27 ingruat *Lauer*] ingruat(-it) 29 iacienda egesto *Lauer*] iaciendo geste sufficiens *Jeep*] sufficiendo 31 turrium *Lauer*] trium 33 frugiferaeque *Halm*] frugiferae aequae 34 XX pedes *Foss*] XX 38 ima *I*] una virginumque — quas *Barth*] virorumque — quos 41 cum CCLX octoginta *scripsi*] cum CCC octoginta 45 ceteri st. duarum mensum *Zumpt*] trium st. mensum
2. 1 satrapae Sittacene *scripsi*] satrapene 2 nova *Hedicke*] novem. *An potius*: VIII, qui? 3 cesserant *Acidal.*] gesserant. *Alii*: cesserunt 6 tradita pleraque *I*] pleraque. *Optimorum codd. lectionem defendit Madvigius in adv. crit. vol. II* 7 observabatur] observatur 13 primum *Schaedel*] imum 17 liberos regis] liberos 18 cum his quae *C*] cum his *P* 19 dono se quae docerent] donoque se doceret. *Hedickius corr. eodem modo, ita tamen ut non mutaret* donoque
3. 2 iam *I*] nam 3 sagittariisque et *Loccen. et Zumpt*] satrianisque 9 Tauronem — laturum *Addidit Hedicke* percellere *Acidal.*] pellere 12 loco *C*] quoque *P* 13 convenire] non convenire 15 libertate *Lauer*] et libertate 18 incussa *Lauer*] incussae *C*, in *P* 21 coniecti *Mod.*] eieci
4. 3 ita *I*] itaque 6 hoc dorsum] in *codd. haec verba leguntur post* procurrit 7 ad mare] *Uncis inclusi* 8 quidquid — vestiens. *Aegre a me impetravi, ne haec vocabula insererem post* evehitur, ut ea medicina loco laboranti succurrerem: nam duriuscule dici *κατὰ σῶμα* non alium pro aliis nemo negabit. *Nolui tamen quidquam mutare, praesertim cum scrupulos moveret herbarum pos flores commemoratio.* amnis — alveo *Vindel.*] amnis — amne 11 regis memoria *I*] memoria regis 12 monstrare *Freinsheim.*] monstraret 15 anfractus se] anfractus 16 persequens tum *Jeep*] persequentium 19 fefellisset *Sebis.*] fefellissent anima *Mod.*] animo 20 iret *Jeep*] erat
5. 3 iustius *Jeep*] istius nocte vectus *scripsi*] nocte 5 procul urbe *Lauer*] procul urbem 8 et liberos

- scripsi*] et inde *Vindel.*] in 13 patres *Acidal.*] fratres 16 extemplo] *Omittit P* praesentia *Acidal.*] praesentium 17 erubesceret *Lauer*] erubescere 19 ingenta *Freinsheim.*] ingentia 22 ad hoc electi *Vindel.*] ad hoc adlecti 24 misertus *Jun.*] miseretur
6. 5 quisque partem *Vindel.*] quemque partem 8 suos *Hedicke*] suis 9 dubitabimus — credemus *Acidal.*] dubitavimus — credimus milia talentum *Acidal.*] talenta 10 Parsagada] *Uncis inclusi* 11 tueri iubet] *Post haec vocabula lacunam asteriscis notavi* 12 Vergiliarum sidus] *Recte, ut opinor, monuit Adamus Eussner, Curtium videri scripsisse: 'sub ipsum V. sideris occasum'* 13 vasta atque *Lauer*] vasta quae 15 at incolae] et incolae
 7. 4 et alter et *Lauer*] alter et igitur inquit *scripsi*] igitur 7 igni aptam *Hedicke*] igni aridam 9 quas nunc] *Inclusi* 'quas' 11 gravato *Jeep*] gravatam
 8. 3 fide illi *scripsi*] fideliter 6 pluris *Lauer*] plurimis (pluribus) fortuna me] fortuna 9 referent *I*] referunt 13 condonare possit nec ego *secundum Junium*] condonare
 9. 1 supra diximus *Acidal.*] saepe diximus mortem *FL marg.*] hostem *BLPV* 2 aestimaturi *B?*] aestimari *FLPV* 5 parata *I*] paratas 7 atqui itaque. *An scripsit Curtius: 'utique?'* 8 gratia statuumus rebus *I*] gratiam fiduciarium *Jun.*] fiducia 9 nefas subesset] nefas esset 10 Bactrianique quasi *Jeep*] Bactrianique 12 instare iam] instare tamen 13 aegre *Acidal.*] a rege ea re 17 rebus *Jun.*] regis
 10. 4 regni iis] regionis 9 bonis] donis 11 purgare *Lauer*] pergere 12 Bessus et *I*] et
 11. 6 etiam *Foss*] et in 7 interpreti] interpretis 8 es fortunae *Acidal.*] et fortunae 10 me licet] videlicet equeidem fato crediderim nexuque] nexuque. *Haec vel simile quidpiam excidisse puto et multo] ex multo*
 12. 1 agere regi *Eussner*] agere 3 purganti *Jun.*] arguenti 5 perspectam *I*] perfectam ('perspectam' *C* in *marg.*) 9 sunt metu] sunt tum 16 ac suis] ego scripsisse *Curtium puto nihil aliud nisi: 'et decorum a suis honoribus cultus'. Vocabulum 'auspiciis' coniectura videtur ortum e verbis 'a suis' vel 'ac suis', vel per dittographiam illis adscriptum esse* pellibus — contactus] *Inclusi. Cf. § 20*
 13. 1 in Mediam] *Uncis inclusa sunt. Retineri possunt vocabula, si petebat mutare placet in patebat vel patebat iam* 3 non equeidem *I*] equeidem 11 utpote] quod nihil *Vindel.*] utpote 20 singula] singuli

LIBER VI.

1. 2 victores et *Mod.*] victores 6 effuse *Acidal.*] effusi 9 partis *P*] parti 10 spectabant *P*] expectabant 11 et *Zumpt*] ut; *ib.* fugere *Lauer*] fugeret 12 dissipatos *Lauer*] dissipatus 16 cecidere *Lauer*] excidere 17 maiores *P*] maiores res *C* 20 precati: a rege autem veniam *Foss*] precati geatae *C*, geatae *P*. *Zumptius* edidit: Tegeatae veniam sociis, Achaei et Elei *Zumpt*] eius achas et eli
2. 2 vicerunt tempesta *Heusinger*] vic. tempestiva *P*, vic. intempesta *V F*(?), vicerint(?) tempesta *LB* quem *Junius*] quemque 4 deinde *C*] inde *P* 5 tempestivis *P*] intempestivis *C* 6 rex forte] rex ipse 8 neptem *Ochi*] del. *Modius* ut *glossema*, cf. § 7 10 XXVI milia *I*] XXVI; *ib.* redacta *FB*] reducta *LPV*.; e quis] quis e; assumpta *Jun.*] adsumpta 11 qui] om. *P*; *ib.* claritatis *I*] caritatis 13 alium amnem] delevi. *Jeep* (1874) con. altum amnem; *Hedickius* delet alium 16 in tabernacula *I*] tabernacula 17 peditibus singula dederat milia: ipsis *scripsi*] ipsis. *Similiter* locum corr. *Kochler* in *mus. Rhen.* 1864
3. 3 orsi *Snakenb.*] orsum 4 ipsa rerum *scripsi*] ipsarum rerum 7 stato tempore *P*] statuto *C* 8 non moribus *Lauer*] moribus; *ib.* et qui *Mod.*] sed qui 9 inde minatur] minatur 10 illos sequentur *Jeep*] si sequentur; si nequentur suis quisque *Mod.*] suisque 17 Darei quoque hostis *Jun.*] dareum quoque hostem
4. 1 inebentium *Jun.*] subeuntium; *ib.* ducere *P*] ducere *C* 2 ea manu *Freinsh.*] ex manu 5 editur *L*] edit *B F P V* 9 CCXXX *Jun.*] II et CCC. Cf. 4. 14. 20 11 quae opus fuisset quam quae optasset *scripsi*] quae optasset; *Vindel.*: quae coegisset necessitas quam q. opt.; *Zumpt*: quae optasse nullis vocabulis interpositis 15 tum *Hedicke*] tamen situ d. a. regio] situs d. a. 16 quo duo *scripsi*] duo 18 diversus ab a. color est *I*] diversi ab a. colorem 19 non clausum *scripsi*] non Caspium; *ib.* ingruens] ingens 20 cultiora *IP?*] ulteriora *C* 23 praefectum *I*] praefecto; *ib.* Tapurorum *Jun.*] taurorum. *Similiter* § 25
5. 6 se quid *Giunta*] si quid 11 valida *Muetzell*] invicta, quod ortum esse videtur ex antecedente invictus. *Alii*: expedita, delecta, multa etc. 15 cludunt *Mod.*] cludit *C* (*P?*) 17 circumire rex *scripsi*] circumire 21 iam in *Acidal.*] iam; *ib.* desperato *Foss*] despe-

- radi parere *Freinsh.*] tradere 23 adsuetus fuerat *C*] fuerat *P* 32 regis ut *P*] regis ac ut *C*
6. 3 iacere humi venerabundos (-undus *codd.*) ipsum] inclusi ut *glossema* e loco 8. 5. 5 ortum expetebat *I*] expectabat 4 ne omen *I*] nemo non 7 ornaverat *Vindel.*] oneraverat 8 CCC et LXV *scripsi*] CCCC et LX; cf. 3. 3. 24; *Diod.* 17. 77 10 tum cum maxime] cum maxime. *Anteced.*: quaesitum quo tandem ore *Jeep*] quo tante more 12 bello *I*] bellum 14 referri] referre 20 finitimis *I*] finibus; *ib.* satrapeae *Hedicke*] satrapem, satrapham 24 deerat *Heinsius*] erat 28 inarserat *Sebis.*] inaruerat 32 in medios ignes *I*] medio ignis (ignes *P*) 36 adiecta adit Drangas *Hedicke*] adiecta drancas
7. 1 tutus — invictus] transposui vocabula. Cf. 6. 10. 14. *Voculam* rex collocari post tutus. *Alii*: intritus, interitus, intactus pro invictus 12 ut tandem *P*] tandem ut 17 a quo *Jun.*] quo 26 iussit *P*] iusserat 27 ab eo operiri comperta *Jeep*] percomperta (-comperta); *ib.* scripsi: tum rex identidem pro *codd.* rex item 32 oportuit *Jun.*] potuit; *ib.* purgari *Jeep*] negari
8. 1 advocato tum *Zumpt*] advocato tamen 2 detulerat frater *scripsi*] detulerat 3 iactione *Jun.*] actione 7 suos *P*] tuos 8 scito *Mod.*] scio 13 se non credidisse *Zumpt*] (si) non credidisse(t) 15 novi in] *Scripsisse videtur Curtius*: novi militi 17 qui ad *I*] qui 25 inquirebat rex, iudicabat exercitus *Hedicke*] inquirebat exercitus
9. 1 rei *I*] ei 2 coegit *Jun.*] cogit; om. *P* quoniam praecipuus *Heins.*] quam spiritus 7 inter participes *Acid.*] in particeps. Cf. § 16. vox] vox indicum. (*Anteced.* indicio, brevi subsequitur indicium) 8 ad ipsum *Freinsh.*] id ipsum 9 Metron ne *Acid.*] ne 21 si ipsi, acui permisit *scripsi*] si ipsi admisit. *Similis enuntiatorum oppositio* 10. 7. 2 22 ipsi *P*] ipsum 26 repente ne *Zumpt*] repente; *ib.* iam *Jeep*] etiam 27 qui *I*] qui quo 28 inclinantem *P*] inclinatam 29 pro spe *Freinsh.*] prospere 32 iussus *Mod.*] rursus *P*, orsus *C*
10. 2 quomodo et *I*] et quomodo 3 ab absente *Freinsh.*] absente 6 fuisse *I*] fecisse 9 ut v. a. vellet *Jeep*] et v. a. velut 14 consummato — cogitato *Mod.*] cog. — cons. inverso ordine. Cf. 6. 7. 1 21 quod operturus *Jeep*] op(er)iturus 26 sed reg] regi. *Legitur* sed proxima linea 28 Hammon num *Heins.*] ammodum; *ib.* inierim *Jeep*] interim 31 unico nunc *Eussner*] unico 34 constituerat *scripsi*] constitueret

11. 5 nunc cur *Zumpt*] necum, mecum 6 custodia ei] custodia 7 non qui *Iov. i. Giunta*] qui *Iov. i. (non)* 9 audiebat, at] audiebat 15 dum *Freinsh.*] et dum, et tum 20 se de *Hedike*] se nobis is] nobis 26 Alexandrum — Archelaum] Archelaum — Alexandrum. *Cf. 6. 7. 1; 6. 10. 14* 27 super *I]* supra 28 placuit: venit *Palmer.*] placuit ac venire; *ib. repetito I]* petito 30 praesentis *Hedike*] persus, prorsus 32 tantae *Vindel.*] tantus tantae patrem expertem *Hedike*] patrem 33 recusare *Vindel.*] recusaret 35 pariter *Vindel.*] pariter et 37 Philotan iam] Philotan ipso *P]* illo 38 obruti sunt *I]* obruerunt 39 invidiae *Ruben.*] vitae 40 dum anceps] anceps. *Sequitur:* dum inf. e. facinus; fortasse *glossema* (?) iam neque amicorum *Philotas*] etiam (neque *C)* *Philotas* amicorum. *Videtur Philotae nomen e proximo versu, ubi commodum locum habebat post facinus, casu aliquo extrusum esse. Similiter de hoc loco indicat A. Hug (mus. Rhen. XX. p. 128); longe aliter J. Jeep (ann. phil. 1874. p. 751).*

LIBER VII.

1. 7 suppuratus *P]* soporatus. *Cf. 7. 2. 9* alte suppurare. *Defendi emendationem in Philologi tom. XXX p. 686 cett.* 11 igitur] insertum post dubitabat, *omissum post participes, quod proximo versu legitur.* 15 respondisset *Zumpt* 1864] respondisse 18 indicat. Tum *Freinsh.*] indecaptum 23 infestas *B?*] infectas *L V F*; inf. et admovemus *om. P* 24 moderata *I]* morata 28 cuius et *Hedike*] cuius est *P*; cuius *C* 29 an non *I]* si non; in tua verba tui *Jun.*] tuo verberato ei; praeeunte *Lauer*] praetereunte; aversaremur *Mod.*] obversaremur 34 iniquissimus *fragm. Einsidl.*] iniquissime (*mi P*) 35 ius usurpante *scripsi*] usurpantem
2. 9 sed haud] haud alte — suppurare *scripsi*] valde — superare. *Legitur emendationis defensio in Philologi tom. XXX p. 687.* 12 ea eluderet] eluderet *P*, eluderetur *C* 13 accedere rex] accedere 15 celeritatem famae *Vindel.*] celeritatem 19 ipsius *Vindel.*] ipsi 20 ceteris *P V]* ceteri *B F L*; litteras *Lauer*] litteris 24 mutuaque *Lauer*] mutuata (*-atu P*) 28 at armigeri] et armigeri 32 precantibus *C]* pergentibus *P. An:* urgentibus? 33 ut invenis] invenis. *Hoc 'ut' videtur latere in 'ad', quod proximo versu codd. perperam exhibent ante 'omnia',* 33 explevit *Freinsh.*] expli-

- cuit 36 admonuit *I]* admovit; iis — perlaturis *Vindel.*] si — perlaturus 37 et querentium] *delevi ut glossema; contumelia I]* contumelias (*-liis*)
3. 1 Arsame Ariorum *scripsi*] ar(r)ianorum; Arimaspos *Zumpt*] armatos 2 peditum eo misit, quos] peditum. *Lacunam post peditum codd. LPV significant, si recte Hedickii notam intellexi* 5 colentem] volentem; volentem 9 ab imo] primo. *Madvigius Adv. lat. II. 533 defendit a primo = ab initio (Cic. finn. 3. 32); Hedickius: crudo latere (cf. 8. 10. 25) nudo] in nudo. Delevi particulam; ib. montis Lauer] monte 9 admittunt Zumpt] ad medium 10 nix discussa I]* discussa 12 in hac tum *scripsi*] in hac tamen 13 coniti *Lauer*] contineri 16 ipsorum *C]* eorum *P* 19 subit et rubrum mare *scripsi*] subit; *ib. regione] regionis* 23 Caucasicorum et Macedonum *Halm]* seniorum Macedonum et
4. 4 situ tuta *scripsi*] sit aut tot. *Alii:* situ invia, munita 9 contrahant — iussit *Addidi cum Halmio, ita tamen ut pro 'creent', quod alienum mihi esse videbatur a Curtii usu, substituerem 'contrahant'* 11 alias *Jeep]* aliis; unumquemque — reppererit *Jun.]* utramque — reppereris 14 iam his] in his; suspenderat *Palmer.]* sui spem dederat 22 prope *Giunta]* quoque prope 24 scrobes quos *scripsi*] quos 27 sabuli *Lauer]* pabuli (*paulo P*) 29 ergo — absconditur] *uncis inclusi* 33 exercitus *Erigyus Mod.]* exercitus. *Vera lectio videtur esse: 'n. t. f. barbari ducis Erigyus' ommissa vocula exercitus* 35 ducum *Freinsh.]* duorum 36 concitato] concito 39 iamque *Bessum]* ipse *Bessum.* *Proximo versu legitur ipsum. Ib. cum ei] cui barbari caput opimum Zumpt]* barbarici (*-icae P*) optimum
5. 7 oribus *Zumpt]* hominibus. *Jeep con. 1868:* ab omnibus, *idem 1874:* abdominibus 9 meminisset *P]* meminisset sui *C* 16 agmen claudabant *Jeep]* agmen 17 nudo solo *I]* nudo 21 adsunt *Sebis.]* addunt 25 esse cuius *Jeep 1873]* insectos 28 Tum *B.* perducitur] *delevi cum Freinsh.* 30 Milesii gerebant *Freinsh.]* miles gereba(n)t 31 Branchidis *I]* brachiadas 33 supplicum *Jun.]* supplicio cum 34 nemora quoque lucosque *Acidal.]* nec mora quoque lucos; excussis] fortasse: effossis (ecfossis) *cf. Cic. de rep. 2. 61* 35 ideo et *X.* non potuerant] *Ita codd.; Madv. adv. lat. II. 533 defendit: adeo X. non potuerant* 38 tibi. Ille *Acid.]* ibi ille 42 nunc forsitan *Foss]* nam (si *C)* forsitan; sagittandi *Giunta]* sagittis
6. 7 virtute *Vindel.]* vulnere 10 Maracanda *Mod.]* maru-

- penta*) alio Zumpt] illinc. Fortasse: hinc flumine illinc 11 Abiorum Jun.] aulorum 12 iniussu regis] regionis iniussu regis 13 Bosporum colunt Acid.] bosforo incolunt 14 potestatem qui] potestatem coercendo qui. Proxima linea sequitur: coercendam 19 in obsidione reliquit] in obsidionem iungit. Proxima verba (ipse — Craterum) cum Zumptio inserui. Totus locus corruptus est 21 deleta ea Hedicke] delete; Memacenis Acid.] macedones 22 eo Lauer] in eo 25 occupaverat] occupaverant 27 exoleverunt] Huic vocabulo praeponi negationem, quam codd. habent post nunc quoque
7. 4 saltum Jeep] alium; propiora I] propria(e), propia 8 mentium Jun.] gentium 9 propius Jun.] prius; considerare Jun.] considerare deinde 10 quo] quod 22 vate I] sue C; sute P 24 privatus] privatus sum 25 quietius quam par est] (qui FP) sepius quam potest denuntio (denuntiat P). Neque tamen placet recepta lectio. Mihi totus locus corruptus, scripsisse autem Curtius videtur: 'timor autem saepius quam prodest dira (tristia?) denuntiat' vel simile quiddam iam indices] indices 26 ars mea Mod.] ars me. Fortasse: ars magis 27 tuae] inclusi. Proximo versu legitur suae 28 iussit cum Muetzell] iussum; ad alia aliis Vielhaber] ad alia 31 qua Acid.] quem 36 Hypsidem Giunta] suspiciens
8. 8 intra Hedicke] in 9 habitus Acid.] animus 11 sic quae Halm.] sicque; si qua P moribus hominibusque scripsi] moribusque; quare Halm.] quae 14 metitur Lauer] metit 17 boum Vindel.] bovem P. Fortasse: bovum cf. Neue etym. lat. I.¹ 287. 18 Syriae Mod.] scythiae 19 insatiabiles Acid.] instabiles 24 ostendet] ostendit 25 quae — habet] inclusi ut glossema. Legit tamen verba in codice suo Gualtherus (Alex. VIII. 456). comprehendere Jeep] comprehendere 29 pacta Bongars.] facta; ponimus Foss] novimus 30 colimus Jun.] collibus
9. 3 reliqui qui post Jun.] reliqui post (eos C) qui; lorica non Jeep 1865] lorica 12 ipsi quidem Vindel.] ipsi quod 13 ibique Freinsh.] reliquum 15 crebri] crebris 19 Elpinicon Foss] excipinum. Eodem versu antecedit: exceptis lepore] coniecit decore Ruhnken ad Vell. 2. 29 20 urbem contendit ex qua I] urbem in qua
10. 4 qui ut Vindel.] qui 5 admiratus Vindel.] admiratus est 7 quaero inquit Grunauer] quaero itaque. Cf.

*) In propriis quae dicuntur nominibus quam foedos errores saepe librarii admisissent, satis habui in singula fere capita uno altero exemplo docuisse.

- adn. ad 8. 5. 6 8 se inimicos post lacessitos] delevi cum Fossio ut manifestam dittographiam; hostes P] hosti C 9 erant P] ierant C 11 Melamnidias scripsi] menidas 14 tum Vindel.] tamen deum donum I] donum 15 Margianam] marganiam; spatiis Jun.] stadiis
11. 12 certum Mod.] ceterum 15 levavere] levare; quidam Hedicke] quibus; ut gradus] gradus 18 in inviis et asperis Foss] inviis et asperis P, in inv. et in asp. C; specu] specum 21 nunc condito Freinsh.] conditor, conditi 24 ostendit et eius] ostendit eius 27 infensus nullam I] nullam

LIBER VIII.

1. 4 et erant P, fragm. Herbip.] quae erant 9 quoque regem Lauer] regum quoque regem. Cf. 7. 6. 12 15 lacerato] laceratum 18 more ne aut Zumpt] morem nam ut 34 ferunt praemium] Deesse in codd. vocabulum 'praemium' mihi adnotavi, haud scio an recte. 46 complexi] complexi et
2. 3 exciebat Mod.] excipiebat 5 totam — regiam Mod.] tota — regia. An potius: tota — regia personante? 14 ante Eberhard] autem 20 is armatis — saepserat Mod.] II milia armatis — saepserant; terga Zumpt] tergo 21 obscura sunt Vindel.] obsunt; campos ignotum Lauer] campo signorum 22 munitas valida Jun.] munitas ac validas. In altera editione nihil mutavi, sed infra inclusi manu ante adiuncta 30 potestatem P] potestate 33 subigendos Sogdianos] subigendos. Cf. lectiones receptas 5. 2. 1; 7. 3. 1; 7. 8. 11
3. 1 aegre fugam Giunta] aegram fuga 14 iniecturus Giunta] investurus 17 Mardos — Tapuris — Drangarum Mod. Schmied.] eardos — taphiris — dramearum
4. 4 fulminum Giunta] fluminum; consistere Acid.] considerare 5 lubrica rigentes Mod.] lubricae et rigentes 10 quis ipsi Hedicke] ipsi 13 duo milia Zumpt] XX. Cf. supra ad 8. 2. 20 15 aegre seque Muetzell] seque 21 Oxyartes Zumpt] cohortandus 26 illam Hug] ita
5. 5 maturum ratus Acid.] maturum 6 linguis iussitque Jeep] linguis itaque. Cf. adn. ad 7. 10. 7 8 pessimorum Lauer] pissimorum praeferabantur I] ferebantur. Quod in antecedente versu ante 'propinquis' legitur 'quae', delevi voculam ortam esse ratus e praepositione 'prae', quae aliquo casu sede sua mota sit 9 barbari nobiles Freinsh.] nobiles 15 te regi sed Lauer] se

- regi sed 16 ut et *Mod.*] et ut 19 a victis discere *Freinsh.*] discere
6. 12 mutua *Giunta*] multa 13 aedis *I*] sedis 18 cubi-
culi *I*] cubili 19 conlaudatque] 'conlaudatisque'
in *codd.* legi privatim me docuit *Hedickius*. In ipsius edi-
tione operarum errore expressum est 'conlaudatque'
23 auctores *Lauer*] actores (-uros *C*) 27 inter quos]
interque eos 28 reos. Rex *Heins.*] eos rex
7. 1 dominari] dominaris 15 parce] *Haud* scio an vera
viderit *Fossius*, qui coniecit: parce parentibus (cf. 8.
18 ut parentibus parcam). *Mihi videtur Curtius scripsisse:*
'de cetero (4. 1. 14; 8. 3. 7) parentibus parce, quorum
orbam sen. suppl. ne oner.' orbam *Jeep*] orbam
8. 2 ipse audiui sed ut vos *Muetzell*] ipsi ea] eum
3 oportet *Jun.*] oportere; ferunt *Acidal.*] ut 6 a duobus
indicibus] postposui cum *Eussner* verbis 'liberavi rursus',
ne sensu cassa uncis includerem. Persevero tamen in ea
sententia, glossema hoc esse e locis 7. 1. 5 (a duobus in-
dicibus delatum); 10. 1. 40 (del. a. d. i.) per
triennium *Eussner*] patriennium *P.* Cf. 7. 1. 5; *Diod.*
17. 80 8 confundi videmus *Grunauer*] confundimus
10 equidem *Freinsh.*] quidem. Sed cf. *Hug*, ind. philol.
1871 p. 169 12 capimus *Acidal.*] cupimus; avaritia
P V] avaritiae *B F L* 13 eorum mores *I*] eorum;
transfundo *Giunta*] transeundo 16 videre *P*] videri
C. Si retinetur inf. passivi inseriturque et post ostendere,
alius sensus oritur isque minime spernendus: 'volui osten-
dere (*Indis*), adsuētis (i. e. iis qui adsueverint) nihil vilius
videri' etc. 17 expectantium *Freinsh.*] spectantium
18 Ac nunc] at nunc 19 iam tuum] nam (tuum *C*)
cum modo iecisti unde] modo iecisti modo
9. 5 ad mer. regionem *Freinsh.*] a mer. regione; inde
eum *Freinsh.*] in eum 6 alter qui *Hug*] uterque;
ib. *Indus Foss*] findens; quis *Muetzell*] quia 8 Ganges]
ut glossema deleui post 'auget' atque infra post 'quippe';
contra inserui 'Indus' ante 'intercipit' 9 uti *Nilus*]
om. *P* 10 rigantibus] Ante hanc voculam excidisse
videtur agros (cf. 5. 1. 33 quo rigant terras) 11 adeo
nota] adeo. Proxima linea legitur tota 12 aquilone
m. deurrunt *Foss*] aquiloni m. decurrunt (deurrunt?);
mitia *Acidal.*] mitis 13 cur ibi] cur ubi *C*; ubi *P*
verterit patet causa] causa. Similia coniecit *Fossius*
23 semet *Foss*] saenae, sane 27 legationibus *I*]
legationis 32 quibus aut *Mod.*] quibus autem
36 quia *Koehler*] qui 37 sane operae *Giunta*] sine opere
10. 8 lignis *Faber*] igni. *Zumpt*: igni alito 14 semi-
num] segeminum *P.* seu ge(r)minum *C* baccarisque
et inulae *Eussner*] baceque et . . . 16 omnes se

- repente *Giunta*] homines serpente(s) 19 aequae *Mod.*]
atque 25 ima] iam *P*; inferiora *C.* Cf. 8. 11. 6 cuius
ima 26 universa moles] universa 27 percussit
eum *Jeep*] percussit cum (tum *C*) 30 cum ramis
Zumpt] cumulis 32 adiutas] auditas, sed a manu sec.
adiutas 33 patebat *Eberhard*] placebat 36 certe]
quoque certe
11. 3 operae esset *Zumpt*] obpraeresset (-preesset) 5 Myl-
leas *Koehler*] mullinus quo *Halm*] qui 13 quis
perculsi *Freinsh.*] qui 24 speciem sacrificiis
Muetzell] sacrificiis
12. 2 praegressus per *Foss*] praegressus 8 discedere
Jun.] descendere 9 coiere *Jun.*] coiret; expectasse
Lauer] spectasse. Contraria mutatio 9. 4. 28
13. 4 Samaxus quoque *Hedicke*] samaxusque 21 cogi-
tare *Hedicke*] agitare 23 imbrem] *Fortasse*: ingens
imbrem, cum ingens legatur in *cod. P* 25 petebant,
tenente. At rex *Jeep* 1852] et rex accersens et
Jun.] accerserent 27 in ordinem *Acid.*] in ordinem
14. 2 aciem hostium *Jeep*] hostium hostium 9 telis
Snakenb.] tenus 13 magnitudinem corpori] magni-
tudini pori 19 longas *Jun.*] longae 30 iamque]
itaque 31 multa] multo 38 tandem *Giunta*] tan-
tum 40 confossoque *Aldus*] compositoque 41 pro-
pinquum *I*] propinquo

LIBER VIII.

1. 2 repletum ire *I*] repleturum 6 gradus *Acid.*] gradu
18 transnare et *Foss*] transnare 30 sospites
Freinsh.] sospes 32 unus *Giunta*] unius 33 tan-
tam *Halm*] tantam in
2. 11 esse se *Vindel.*] esse 15 sustineri *Hedicke*] sus-
tinere 20 vulneratis videamus] vulneratis. Simi-
liter corr. *Junius* 21 quoque *Giunta*] quoque et
elident *Freinsh.*] elidunt 23 cruore *Lauer*] fervore
29 quin p. m. p. obtulerim *Giunta*] qui p. m. p. obtuli
3. 2 cuperet *Vindel.*] cuperat, cupierat 10 induimus *I*]
indui(t), sed in marg. induimus 14 sic quoque] hic
quoque 19 erigique *Jun.*] e regia qui 21 inter
haec *Giunta*] inter (in *C*) hac; milibus *Madvig* et
Zumpt] milia
4. 2 cepisse] se (esse *C*) cepisse 5 milia *Agalasses*
— opposuerant *Zumpt*] alia gens *P*, milia gens *C* — op-
posuerat 6 seque *Hedicke*] se quoque 7 defen-
debant *Mod.*] exinguebant 9 meatu *Heinsius*] meat
10 aestu *Jeep*] cetu 11 omnium duo maiora *Acid.*]
duo maiora (omnium *C*) 13 se invehebat *I*] in se

- vehebant 15 Sudracarum] *Nm substitui Oxydrac-*
carum hic et § 24; 26. Cf. Just. 12. 9. 3; Strab. 15.
 701 17 coactum *Glarean.*] coactos 20 cessisse se]
 cessisse. *Cf. 9. 2. 11 22 effertur Vindel.] adfertur*
 25 sed haud — profugerint *Acid.*] sed ut — profuge-
 runt 27 ne(c) comitteret aut] *Ita codd.; Jeepius*
coni.: ni omitteret at 32 periculi] telorum periculi.
(Antecedit autem telorum proximo versu)
5. 5 cum *Giunta]* cum comminus. (*Subsequitur: tot manus*)
 7 gravata *P]* gravia *C* 9 aegre tamen *Jeep]* aegre
 tam 12 dimicans tamen] dimicans iam 21 ve-
 tusta *Giunta]* vetustate 22 infixae] infixum 25 ter-
 ritis manus *Jun.]* territus
6. 5 repens] recens 6 sollicitos nos *Foss]* sollicitos
 12 infecturas *Zumpt]* iniecturas 15 exsatiatus
Hedicke] exsatiatae 17 eo nomine *Francin.]* meo
 nomine 18 et mea qui quidem *Jun.]* (meam *C*) et
 quidem (meam *P*) 21 aetatis annum *I]* annum
 22 multam *Jun.]* multa 24 attigimus *C]* adiimus *P*
7. 2 casu *Acid.]* quasi; societatem defectionis] cum
codd., nisi falsa mihi notavi 3 cum iis Ald.] cunctis
 4 Biton *Hedicke]* bicon. Item § 5; 6; 8 6 ceterum
Acid.] ceteri 7 post est *Hedicke]* post 8 Graeci]
Ita legi in codd. mihi adnotavi, nisi fallor, ipso Hedickio
monente 16 virium etiam regi] virium iam a rege
 17 exprobrare ei *B F L]* exprobrare (re)gi *P V*
 19 vis *Jeep]* hic
8. 4 *LX Freinsh.] VI* 10 praesidium *Jun.]* imperium
 11 inde ad Praestos] in depraestos 15 *LXXX milia*
Rader.] DCCC 17 regno imo *Jeep]* regnum. *Magis*
tamen placeret: regno ultimo, cf. 5. 13. 1; 10. 9. 12
 27 vulnere inposuit] Ante inventam leguntur in *P*
9. 1 permittere compulit *Foss]* permittere 7 quoque]
Uncis inclusi 8 lentius Acidal.] levius 12 pro-
 babant] prohibebant 14 nusquam *P]* numquam *C*
 16 initum esse *Jeep 1873]* inisse 25 inundatis *He-*
dicke] inundantes 26 plausus m. nauticorumque]
 plaususque m. nauticorum elementi *Lauer]* mentis
 27 esse media *Jun.]* esse et (esset *P*) media
10. 6 Arabum *Ald.]* barbarum 15 ipsis facies *Mod.]*
 ipsius facies 17 iuberent] iuberet; *ib.* aliosque *I]*
 alios 18 copia *Jeep]* sola 22 iumentorumque
Lauer] iumentorum 27 parata *Palmer.]* parata

LIBER X.

1. 11 obiectam *Scheffer]* subiectam 12 ferri *I]* fieri
 13 inter quae — crederent] *om. P* 16 Euphratis

- os] euphratis. *Cf. amnis os 6. 4. 7; 9. 9. 2; os amnis 9.*
9. 23. Codd. interpolati: ostia 19 imperavit Mod.]
imperavit ut; Thapsacum septingentarum Zumpt]
thapsagas et ingentiarumque 26 perquam] equam;
aequa P; Jeep coni. (1868): Bagoam; Zumpt: quam —
esset 31 repletum] conditum repletum. Manifesta,
si quid video, dittographia; legitur enim in antecedente
linea: erat conditum 39 rex esse] esse; item I]
idem 41 reddiderat aut auxerat] reduxerat. Jeep:
auxerat; Grunauer: et auxerat 42 ad ultimum ita]
ad ultimum traiectum. Videtur illud traiectum per
errorem conflatum esse ex ita et victus, quod desideratur
in proximo versu, ubi codd. in exhibent pro invictus;
credo vocem in aliam lineam aberrasse 43 a Coeno]
delevi cum plerisque editoribus; ibid. subigit Jun.] sub-
 egit 45 quidem — igitur] *Magnam codd. lacunam*
suo invento explevit Freinshemius
2. 3 clam agitant] *Jeep 1874]* clam agitant *P; ib.* Athe-
 nas ac] Athenas Thibrone *Cellar.]* auctore. *An recte*
se habet: quodam auctore? interemptum] Delevi post
Thibrone. Videtur vox orta esse ex antecedenti inter-
ceptum 5 solvendarum I] solidarum 6 sui —
 publici] suo — publice ordinum hominumque
Zumpt, Jeep] ordinem hominum quia 8 repleisset nec
 res novare] repleisset res renovare. (*An potius: repleisset*
obstituris res novare? 10 totis castris] Hinc lacuna
est in P usque ad intra 10. 5. 8 11 demum cum
Jeep] demum 17 discedunt *Lauer]* descendunt
 21 operis *Ruben.]* oportet 24 esset meorum *I et*
Mod.] mox. *Praeterea post esset inserui ecce. Locus*
nondum sanatus videtur
3. 2 metu *Hug]* metu et 3 sunt sub] sub 5 regis
 essent *Foss]* venissent 8 et erga] erga 10 ego
 nunc *I et Acid.]* ergo non nunc 11 mecum *Hedicke]*
 mecum in 14 victuri sunt] *Proxima usque ad quo-*
usque (4. 1) inserui Frobenius
4. 1 externi m. obsequeris *Giunta]* externi m. exequeris
 3 contactos *I]* contractos; irae trucidaret *Mod.]* ira
 retrucidaret. *Quae sequuntur usque ad 5. 1 Freinshemii*
sunt
5. 5 providere *Mod.]* provide 8 capere *Freinsh.]* ca
B¹L, carere FVB² 12 Euphraten in Zumpt] euphraten;
 sine herede regni] *uncis inclusi cum Freinshemio et aliis*
 14 missione a *Lauer]* missione 17 comis suo *Pal-*
mer.] commissio non ut — modo — sed ut *Vindel.]*
 non ut — modo ut — sed ut 20 neptibus *fragm.*
Herbip.? nepotibus 29 ita in iuvene *Jeep]* ut inveni
 nec admiranda *I]* nec admittenda. *Jeep 1852: eius*

- admittenda 32 sollertia iam modus] sollertia (iam *B teste A. Hugio*) modum 33 quos *I*] quas 34 iam] nam. *Cf. 4. 9. 2*
6. 7 nominique] *Jeepius coniecit*: exanimi quoque 8 an pluribus *I*] an 9 huius] cuius 11 tem-
pori. Verum] tempori rerum. *Jeep*: tenori rerum
17 circumferentem *Giunta*] circumferenti. *Ibidem*
scripsi dubitavere pro dubitare 24 pronuntiatam
Freinsh.] pronuntiantem
7. 1 contione *Vindel.*] contio 5 in iuvenem — in-
gerens] iuvenem — impense. *Jeep*: iuvenem — inpe-
tiit sed. *Locus nondum sanatus* 10 cum suis *Giunta*] cum his spei publicae *Heins.*] reipublicae 11 utique
si *Giunta*] utique etsi; ut ipsi *P*; *ib.* luxuriat *Lauer*] luxuria 12 quem spreverant *Acidal.*] quam spera-
verant 16 obserari *Palmer.*] observari 17 Me-
leager erat *Vindel.*] meleager
8. 1 ni — novaturum *Mod.*] ne — novatorum 2 misit
P] misitque 4 pueros *Lauer*] pueris 6 regem
accisset *Jeep* 1868] regem adisset. *Halm*: rex contio-
nem adisset 9 secretas cogitationes *Giunta*] secretae cogitationis 13 deficerent, excederent
Vindel.] deficerent 14 ad equites m. de *Lauer, Vin-*
del.] et equites m. et de 21 tam moderata *Hedicke*] et amoderata 22 petituros *Lauer*] petituros
9. 2 conlisere] *Jeepius coni.*: commisere quam ca-
piebat capitibus] quam capiebat. *Niebuhrus pro* "q. c."
coni.: capitibus 7 morte ponebat *Freinsh.*] morte
deponebat 8 alta *Giunta*] alia; *ib.* conquererentur
I] *codd.*: quae (qua *L*; qui *V*) querentur 21 stetit
at *Jun.*] stetit et
10. 1 esset et] et defenderet et] defenderet 6 pru-
denter *scripsi*] tuebantur 8 exoptatus *scripsi*] ex-
peditus 10 alia] alias *sched. Vindob.*, aliis *codd.* 11
refero] refert. *Plerique editores verba traditum* — re-
fert ut *glossema deleverunt vel uncis incluserunt* 13
deum *Rader*] eum 16 constat] *uncis inclusi cum*
Acidatio 20 habitus] habetur

SUMMARIUM.

LIBER III.

I. Celaenarum urbe et arce recepta primariam Phrygiae ³³⁸
urbem Alexander ingreditur, in qua fatalem Gordii nodum a. Chr.
solvit; deinde obviam Dareo ire statuit. II. Exercitus Persici
lustratio: de quo cum Darei iussu Charidemus Atheniensis ve-
rum liberumque protulisset iudicium, capite multatus est.
III. Thymodes Pharnabazo, hic Memnoni succedit. Darei som-
nium eiusque varia interpretatio. Pompae Persici exercitus,
tum copiarum Alexandri descriptio. IV. Desertas ab Arsame
Darei praefecto Ciliciae fauces Alexander opportune occupat.
V. Cum in Cydnum flumen abluendi corporis gratia intempestive
descendisset, gravissimo morbo corripitur. VI. Curatus a fido
sapientique medico Philippo restituitur. VII. Vegetior factus
Dareum adgredi constituit Sisenemque Persam ut proditorem
occidi iubet. VIII. Darei ante pugnam consilia: tum exercitus
Persici consternatio, proximae internecionis praesagium.
IX. Utriusque aciei descriptio. X. Alexandri oratio ad milites.
XI. Pugna ad Issum. XII. Matris et uxoris Darei aliarumque
captivarum luctum levat Alexander. XIII. Darei gazam cum in-
genti nobilium numero praefectus Damasci Parmenioni tradit.

LIBER IV.

I. Alexander litteris a Dareo superbe scriptis regie respon- ³³²
det. Abdalonymum Sidoniis regem praeficit. Amyntas trans-
fuga a Persis ipsis occiditur. Varias variis locis praefectorum
Darei clades. II. Tyrus urbs, incolis Alexandrum recipere
recusantibus, obsidetur. III. Describitur Tyri obsidio variis
belli casibus insignis. IV. Tandem vi capta urbs funesto va-
statur incendio. V. Darei iterata de pace submissione legatio
ab Alexandro repudiatur. Quo facto Graeci eum corona aurea
donant: ille per praefectos plerasque Persarum provincias in
potestatem suam redigit. VI. Ad bellum dum se accingit Da-
reus, Alexander Gazam expugnat eiusque praefectum Betim

crudeli adfuit supplicio. VII. Deinde Aegyptum petit visitque
 331 Iovis Hammonis oraculum. VIII. In Aegypto Alexandriam condit:
 inde Memphim petit, res Aegypti ordinat. IX. Dareus ad Ar-
 belam pervenit eodemque superato Tigride Alexander. X. Milites
 ob lunae defectionem turbatos per Aegyptios vates confirmat
 Alexander. Persarum milites agros vastantes in fugam concit.
 Darei uxor captiva moerore confecta supremum diem obit.
 Alexandri luctus. Darei inde suspensiones, cognita re grata
 vota. XI. Pacem tertium quaesitam Dareus non inpetrat,
 ad dedicationem aut ad bellum ille ab Alexandro provocatur.
 XII. Ad proelium dum Persarum se exercitus parat, Macedo-
 nes terrore velut lymphatico percussi arma alacres capessunt.
 XIII. Consilia Parmenionis et Polypercontis, qui nocturnum
 proelium suadent, Alexander damnat somnoque refectus suos
 ad pugnam accendit. XIV. Alexandri ad Graecorum, Darei ad
 Persarum exercitum ante pugnam orationes. XV. Cruenti ad
 Arbela proelii descriptio. Victor Alexander Dareum victum
 persequitur. XVI. Laevi cornus, cui Parmenio praeerat, peri-
 culum Alexandrum retrahit. Tandem integra victoria potiti
 Macedones reliquos Persas fuga quaerere salutem cogunt.

LIBER V.

I. Dareo Mediae fines ingresso, Arbelis potitur Alexander
 et Babylone, cuius situs, amplitudo, corrupti mores descri-
 buntur. II. Militibus praemia proponit, ut otii vitia discer-
 teret. Susa urbem ac regum Persarum thesauros recipit,
 Sisigambim consolatur. III. Uxiorum regione superata de-
 ditos et captivos cum libertate tum immunitate donat: Per-
 sident intrare cogitans ab Ariobarzane recedere cogitur.
 IV. Captivo quodam iter paucis cognitum monstrante, Persa-
 rum exercitum, ipso Ariobarzane occiso, delet. V. Ad Per-
 sepolim properans captivorum Graecorum IV milia liberat.
 330 VI. Opulentissima urbe Persepoli direpta, interiorum Persidis
 regionem petit ac Mardorum domat gentem. VII. Alexander
 in convivio a Thaide impulsus Persarum regiam incendit,
 deinde persequi Dareum statuit. VIII. Darei suos ad pugnam
 hortantis oratio. IX. Varias principum sententiae: consternatio
 ob Nabarzanis, qui cum Besso prodicionis societatem inierat,
 consilium. X. Bessi et Nabarzanis de Dareo prodendo aut
 occidendo nefaria deliberatio. XI. Insidiae proditorum Dareo
 aperiuntur. Is tamen praesens Graecorum respuit auxilium,
 paratus perire, si salvum se esse sui nollent milites. XII. Bes-
 sus Dareum fictis verbis et lacrimis delusum comprehendit
 aureisque vinctum compedibus in sordido vehiculo ad Alexan-
 drum deducere parat. XIII. Alexander audito Darei periculo
 ad Persarum exercitum contendit. Bessus autem cum reliquis
 parricidis arma vultumque victoris metuens Dareum multis

confossum vulneribus relinquit fugaque sibi consulit. Repertum
 Darei corpus Alexander lacrimis prosequitur et ad Sisigambim
 sepeliendum mittit.

LIBER VI.

I. Proelii inter Lacedaemonios atque Macedones (ad Mega-
 lopolin) commissi descriptio. Agidis mors. Pax ab Alexandro
 victis Lacedaemoniis conceditur. II. Alexander bello invictus
 otio et deliciis frangitur: unde rumor per castra, qui torpen-
 tem excitat. III. Alexandri ad milites oratio, ut bellum in
 Asia inchoatum persequantur et absolvant. IV. Ziobetis, miri
 fluminis, descriptio. Alexander Nabarzani per litteras fidem
 eius inploranti veniam pollicetur. Deinde quosdam Darei prae-
 factos recipit in gratiam. V. Artabazo summa cum benivo-
 lentia excepto Graecis, qui Dareum adiuverant, parcat Alexander:
 Mardorum gente debellata Amazonum reginae cupidini satis-
 facit. VI. Macedones Alexandri offendunt moribus: quorum
 ut seditionem averteret, ad bellum Besso inferendum mentem
 convertit: Satibarzanem, quod defecisset, primum persequitur,
 barbaros a montibus fortiter dispellit, Artacoana expugnat.
 VII. Coniurationem in Alexandrum factam Dymnus Nicomacho,
 hic per Cebalinum fratrem Alexandro detegit. Hinc mors
 Dymni, qui ipse sibi manus infert. VIII. Convocato ami-
 corum consilio Philotas, Parmenionis filius, coniurationis auc-
 tor et particeps fuisse creditus comprehenditur ac velato capite
 in regiam abducitur. IX. De coniuratione Alexandri ad milites
 oratio, in quorum contionem producit Philotas. X. Philotae
 oratio, qua coniurationis accusationem refellit. XI. Contio
 a Bolone quodam accensa Philotam damnat. Is paulo post,
 ut se cruciatibus liberaret, coniurationem sive fictam sive
 veram confitetur et a Macedonibus cum aliis more patrio
 saxis obruitur.

LIBER VII.

I. Rex Alexandrum Lyncestem, maiestatis reum, interfici
 iubet: deinde in Amyntam et Simmiam, Philotae amicos, in-
 quirat, qui innocentiam suam gravi oratione defendunt. II. Amynta
 et fratribus in gratiam receptis Polydamas regis iussu celeriter
 in Mediam profectus Parmenionem interficit: unde indignatio
 et seditio militum Parmenionis oritur, quae tamen brevi ex-
 tinguitur. III. Varios populos Alexander domat et septen-
 decim diebus cum exercitu Caucasum superat. IV. Bessus de
 bello adversus Alexandrum gerendo inter epulas consulat,
 sapienti tamen Cobaris consilio non parat. Interim rex Bactra
 pervenit, ubi de Graecorum defectione et de Satibarzane ab
 Erigyio singulari certamine occiso nuntius ei adfertur. V. Exer- 329

citus Alexandri per Sogdianae deserta itinere facto Oxum amnem singulari ratione superat. Bessus a Spitamene dolo captus ad Alexandrum adducitur, a quo Oxathri, Darei fratri, ad supplicium sumendum traditur. VI. Barbarorum et Macedonum in regem amor et reverentia. Varias expugnat urbes. Alexandriam ad Tanaim amnem condit. VII. De bello Scythis inferendo Alexander aeger ex vulnere cum suis init consilium. Aristander vates regis voluntati sua accommodat responsa. Menedemus cum copiis suis a Spitamene per insidias interficitur: quod callide dissimulat Alexander. VIII. Dum exercitus ad bellum accingitur, Scytharum legati adveniunt ac de pace egregiam ad Alexandrum habent orationem. IX. Rex legatis dimissis Tanaim superat bellumque Scythis infert: cum victis benigne agit. X. Sogdianorum nobilium invictus animus. 328 Bessi supplicium. Novo milite auctur exercitus. XI. Petram ab Arimaze Sogdiano obsessam, situ fere inexpugnabilem, occupat Alexander.

LIBER VIII.

I. Massagetis, Dahis, Sogdianis subactis Scythae sui regis filiam Alexandro coniugem offerunt. Rex Clitum in convivio liberius locutum interficit. II. Sera Alexandri paenitentia: prosperae deinde expeditiones adversus Bactrianos transfugas et Sisimithren. Philippi, strenuissimi iuvenis, et Erigyii, clarissimi ducis, obitus. III. Spitamenis uxorem interfecti mariti caput adferentem Alexander castris excedere iubet: provincias quasdam a praefectorum suorum vexationibus vindicat. IV. Frigoris nimia vi paene opprimitur exercitus Gazabam(?) aditus. Alexandri constantia et erga militem humanitas: eiusdem Oxyarte in fidem recepto cum Roxane matrimonium. V. Cogitationibus in bellum Indicum versis adulatum fraude nimiaque superbia elatus Alexander more Persarum Macedonas venerabundos ipsum salutare iubet, quod gravi oratione Callisthenes improbat. VI. Ex ignominia Hermolao, nobili puero, illata nascitur in caput Alexandri coniuratio: qua detecta cum auctoribus sceleris innocens Callisthenes in vincula conicitur. VII. In Alexandri superbiam et crudelitatem invehitur, Callisthenem defendens, Hermolaus. VIII. Hermolao Alexander respondet: Callisthenem et reliquos coniuratos necari iubet. IX. In Indiam movet Alexander. Dissertit Curtius de Indiae situ, fluminibus, caeli temperie, animalibus, opibus, de Indorum ingenio, regum luxuria, gymnosophistarum vita ac sapientia. X. Alexander Indiae cis Indum regulos nonnullos sibi occurrentes in fidem recipit, varias urbes et regiones deditionem detrectantes expugnat, in Mazagarum obsidione vulneratus se esse hominem fatetur. XI. Urbem Noram et petram Aornin ab Hercule frustra olim obsessam post multos labores tandem in dicionem

redigit. XII. India cis Indum domita Indum transit Alexander Omphimque regem se et sua tradentem restituit. XIII. Abisares se dedit, Barzaentes et Samaxus vincti in custodiam traduntur. Alexandri ad Hydaspem castra et bellum cum Poro: 326 cuius copiis varia arte distractis ripam adversam occupat Alexander. XIV. Indorum et Macedonum cruenta pugna: Pori captivi magnanimitas et Alexandri regis clementia.

LIBER VIII.

I. Poro devicto, ad Hypasin usque penetrat Alexander variasque gentes et urbes, quarum mores describuntur, sibi subicit. II. Gangaridas et Prasios adgressurus milites fatigatos et militiam detrectantes oratione ad perseverantiam adhortatur. III. Coenus pro exercitu Alexandro respondet, se paratos quidem esse sequi, sed exhaustos esse victorios: adsestuntur ceteri duces et milites, quorum precibus victus rex ad Hydaspem revertitur classeeque parata secundo amne devehitur. IV. Circa confluentem Hydaspis et Acesinis in Saborum fines pervenit indeque ad Mallos et Sudracas. Oratione ad milites seditiosos habita barbaros fugat eorumque oppidum contempto Demophonte vate obsidet. V. Alexander, qui praecipiti saltu se in urbem plenam armatorum solus immiserat, graviter vulneratus aegre summo periculo a suis eripitur. Magnum eius ex vulnere periculum. VI. Nondum satis curato vulnere barbaris illum perisse credentibus se ostendit: amicis rogantibus, ut salutis suae publicaeque parceret, generose respondet. VII. Graecorum quorundam in Bactriana colonorum defectio repressa. Malli et Sudracae se dedunt. Horratis Macedo et Dioxippus Atheniensis inparibus armis singulari certamine inter se pugnant. Victor Dioxippus paulo post inimicorum calumniis ultra modum irritatus se ipse interimit. VIII. Donis a legatis Indorum acceptis rex secundo Indo ad gentem Pataliam devehitur domitis gentibus flumen accolentibus. Ptolemaei vulnus miraculo sanatum. IX. Alexander cupidine visendi Oceanum 325 correptus non sine periculis propter aestus maritimos et navitarum inperitiam tandem voti sui compos redditur. X. Nearcho relicto, ut cum classe per Oceanum reverteretur, ipse rex per Arabitas et Oritas et ingentia Cedrosiae deserta progreditur, ubi exercitus miserrime cum fame et pestilentia luctatur. Tandem in Carmaniam pervenit eamque luxurioso agmine peragrat, Bacchi per Indiam triumphum imitans.

LIBER X.

I. Cleander ceterique praefecti copiarum, quae in Media relictas fuerant, scelerum in ea provincia admissorum poenas dant. Nearchi et Onesicriti adventus. Alexandri de orbe ter- 324

rarum subigendo consilia. Orsines, Persa nobilissimus, insons supplicio adficitur. Litterae ex India et Europa acceptae. II. Dum Alexander Susis stativa habens Graeciam seditionibus perturbatam pacare studet, militum suorum inopiam sublevare, seniores domum remittere parat, in castris oritur seditio, quam tamen opposita regia auctoritate brevi ille conpescit. III. IV. Seditiosis supplicio adfectis, Asiaticorum militum con-
 323 tione advocata, eorum se opera posthac usurum dicit iisque corporis custodiam committit. Militum suorum paenitentia non movetur. [Sequitur magna lacuna.] V. Rex moribundus exercitum salutatur. Dieta eius ante obitum. Describitur luctus Macedonum. Darei mater audito eius obitu voluntariam mortem obit. Alexandri virtutes et vitia. VI. De successore inter Macedones consultatio et variae sententiae. VII. Arrhidaeus, Philippi ex pelice filium, fratrem Alexandri, regem salutatur Meleager: filio Alexandri ex Roxane futuro Perdiccam et Leonnatum tutores destinatur Pithon. In regiam peditibus stipatus inrumpit Arrhidaeus cum Meleagro: equitibus comitantibus ex urbe excedere statuunt Perdiccas et Leonnatus. VIII. Perdiccas e vitae periculo servatus campis occupatis Babylonem fame premit. Arrhidaeus pacis studiosus contentionem proposita media quadam ratione componere conatur. IX. Perdiccas, dum patrio more exercitum lustrat, Meleagrum et trecentos fere alios discordiae auctores dolo opprimit. X. Alexandri imperium dividit Perdiccas, summam Arrhidaeo et sibi, provincias alias aliis ducibus attribuens. Seritur rumor, Alexandrum veneno dato esse interemptum. Corpus eius Aegyptiorum et Chaldaeorum more curatum Ptolemaeus Alexandriam transfert.

Q. CURTI RUFII

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI

MACEDONIS

LIBER III.

CAP. I.

1 Inter haec Alexander ad conducendum ex Peloponneso militem Cleandro cum pecunia misso Lyciae Pamphyliaeque rebus compositis ad urbem Celaenas exercitum admovit. Media illa tempestate moenia in-
 2 terfluebat Marsyas amnis, fabulosis Graecorum carminibus inclitus. Fons eius ex summo montis cacumine
 3 excurrens in subiectam petram magno strepitu aquarum cadit: inde diffusus circumiectos rigat campos, liquidus
 et suas dumtaxat undas trahens. Itaque color eius
 4 placido mari similis locum poetarum mendacio fecit: quippe traditum est nymphas amore amnis, repositas
 in illa rupe considerare. Ceterum quandoque nymphae
 5 fluit, nomen suum retinet: at cum extra munimenta se evolvit, maiore vi ac mole agentem undas Lycum ap-
 pellant. Alexander quidem urbem destitutam ab suis
 6 intrat, arcem vero, in quam confugerant, oppugnare adortus caduceatorem praemisit, qui denuntiaret, ni
 dederent, ipsos ultima esse passuros. Illi caduceatorem
 7 in turrem et situ et opere multum editam perductum, quanta esset altitudo, intueri iubent ac nuntiare Alexander, non eadem ipsum et incolas aestimatione muni-

menta metiri: se scire inexpugnabiles esse, ad ultimum
 8 pro fide morituros. Ceterum ut circumsideri arcem et
 omnia sibi in dies artiora esse viderunt, sexaginta die-
 rum inducias pacti, ut, nisi intra eos auxilium Dareus
 ipsis misisset, dederent urbem, postquam nihil inde
 praesidiū mittebatur, ad praestitutam diem permisere
 se regi.

9 Superveniunt deinde legati Atheniensium petentes,
 ut capti apud Granicum amnem redderentur sibi. Ille
 non hos modo, sed etiam ceteros Graecos restitui suis
 10 iussurum respondit finito Persico bello. Ceterum Dareo
 imminens, quem nondum Euphraten superasse cognove-
 rat, undique omnes copias contrahit, totis viribus tanti
 belli discrimen aditurus.

11 Phrygia erat, per quam ducebatur exercitus, plu- 2
 12 ribus vicis quam urbibus frequens. Tunc habebat
 nobilem quondam Midae regiam. Gordium nomen est
 urbi, quam Sangarius amnis praeterfluit, pari intervallo
 13 Pontico et Cilicio mari distantem. Inter haec maria
 angustissimum Asiae spatium esse conperimus, utroque
 in artas fauces compellente terram. Quae quia conti-
 nenti adhaeret, sed magna ex parte cingitur fluctibus,
 speciem insulae praebet ac, nisi tenue discrimen obice-
 14 ret, quae nunc dividit maria, committeret. Alexander
 urbe in dicionem suam redacta Iovis templum intrat.
 Vehiculum, quo Gordium, Midae patrem vectum esse
 constabat, aspexit, cultu haud sane a vilioribus vulga-
 15 tisque usu abhorrens. Notabile erat iugum adstrictum
 compluribus nodis in semetipsos implicatis et celantibus
 16 nexus. Incolis deinde adfirmantibus, editam esse oraculo
 sortem, Asiae potiturum, qui inexplicabile vinculum
 solvisset, cupido incessit animo sortis eius explendae.
 17 Circa regem erat et Phrygum turba et Macedonum,
 illa expectatione suspensa, haec sollicita ex temeraria
 regis fiducia: quippe serie vinculorum ita adstricta, ut,
 unde nexus inciperet quove se conderet, nec ratione
 nec visu perspicere posset, solvere adgressus iniecerat
 18 curam ei, ne in omen verteretur irritum inceptum. Ille

nequaquam diu luctatus cum latentibus nodis, 'Nihil',
 inquit, 'interest, quomodo solvantur': gladioque ruptis
 omnibus loris oraculi sortem vel elusit vel implevit.

3 Cum deinde Dareum, ubicumque esset, occupare 19
 statuisset, ut a tergo tuta relinqueret, Amphoterum
 classi ad oram Hellesponti, copiis autem praefecit He-
 gelochum, Lesbum et Chium Cœumque praesidiis hostium
 liberaturos. His talenta ad belli usum quingenta at- 20
 tributa: ad Antipatrum et eos, qui Graecas urbes tue-
 bantur, sexcenta missa: ex foedere naves sociis tue-
 ratae, quae Hellesponto praesiderent. Nondum enim 21
 Memnonem vita excessisse cognoverat, in quem omnes
 intenderat curas, satis gnarus cuncta in expedito fore,
 si nihil ab eo moveretur.

Iamque ad urbem Ancyram ventum erat, ubi nu- 22
 mero copiarum inito Paphlagoniam intrat: huic iuncti
 erant Heneti, unde quidam Venetos trahere originem
 credunt. Omnis haec regio paruit regi datisque obsi- 23
 dibus tributum, quod ne Persis quidem tulissent, pen-
 dere ne cogerentur, inpetraverunt. Calas huic regioni 24
 praepositus est: ipse adsumptis, qui ex Macedonia
 nuper advenerant, Cappadociam petiit.

CAP. II.

4 At Dareus nuntiata Memnonis morte haud secus, 1
 quam par erat, motus omnia omni alia spe statuit
 ipse decernere: quippe quae per duces suos acta erant,
 cuncta damnabat, ratus pluribus curam, omnibus afuisse
 fortunam. Igitur castris ad Babylona positus, quo 2
 maiore animo capesserent bellum, universas vires in
 conspectum dedit et circumdato vallo, quod decem
 milium armatorum multitudinem caperet, Xerxis exem-
 plo numerum copiarum iniit. Orto sole ad noctem 3
 agmina, sicut discripta erant, intravere vallum. Inde
 emissa occupaverant Mesopotamiae campos, equitum
 peditumque propemodum innumerabilis turba, maiorem
 quam pro numero speciem ferens. Persarum erant 4
 centum milia, in quis eques xxx inplebat. Medi decem

- 5 equitum, quinquaginta *milia* peditum habebant. Barcanorum equitum duo milia fuere, armati bipennibus levibusque scutis cetræ maxime speciem reddentibus:
- 6 peditum decem milia pari armatu sequebantur. Armenii quadraginta *milia* miserant peditum additis septem milibus equitum. Hyrcani egregiorum *equitum*, ut inter illas gentes, sex milia expleverant additis
- 7 equitibus mille Tapuris. Derbices quadraginta peditum milia armaverant: pluribus aere aut ferro prae fixae hastae, quidam lignum igni duraverant. Hos quoque
- 8 duo milia equitum ex eadem gente comitata sunt. A Caspio mari octo milium pedester exercitus venerat, ducenti equites. Cum iis erant ignobiles aliae gentes: duo milia peditum, equitum duplicem paraverant numerum.
- 9 His copiis triginta milia Graecorum mercede conducta egregiae iuventutis adiecta. Nam Bactrianos et Sogdianos et Indos ceterosque rubri maris accolae, ignota etiam ipsi gentium nomina, festinatio prohibebat acciri. Nec quicquam illi minus quam multitudo militum defuit. Cuius tum universae aspectu admodum
- 5 laetus purpuratis solita vanitate spem eius instantibus, conversus ad Charidemum Atheniensem belli peritum et ob exilium infestum Alexandro — quippe Athenis iubente eo fuerat expulsus — percontari coepit, satisne
- 11 ei videretur instructus ad obterendum hostem. At ille, et suae sortis et regiae superbiae oblitus: 'Verum', inquit, 'et tu forsitan audire noles et ego, nisi nunc
- 12 dixero, alias nequiquam confitebor. Hic tanti apparatus exercitus, haec tot gentium et totius Orientis excita sedibus suis moles finitimis potest esse terribilis: nitet purpura auroque, fulget armis et opulentia, quantam, qui oculis non subiecere, animis concipere
- 13 non possunt. Sed Macedonum acies, torva sane et inculta, clipeis hastisque immobiles cuneos et conferta roborum virorum tegit. Ipsi phalangem vocant, peditum stabile agmen: vir viro, armis arma conserta sunt: ad nutum monentis intenti sequi signa, ordines servare
- 14 didicerunt. Quod imperatur, omnes exaudiunt: obsi-

stere, circumire, discurrere in cornu, mutare pugnam non duces magis quam milites callent. Ac ne auri 15 argentique studio teneri putes, adhuc illa disciplina paupertate magistra stetit: fatigatis humus cubile est, cibus, quem occuparunt, satiat, tempora somni artiora, quam noctis sunt. Iam Thessali equites et Acarnanes 16 Aetolique, invicta bello manus, fundis, credo, et hastis igne duratis repellentur! Pari robore opus est. In illa terra, quae hos genuit, auxilia quaerenda sunt: argentum istud atque aurum ad conducendum militem mitte'. Erat Dareo mite ac tractabile ingenium, nisi 17 etiam naturam plerumque fortuna corrumpere. Itaque veritatis inpatiens hospitem ac supplicem, tunc cum maxime utilia suadentem, abstrahi iussit ad capitale supplicium. Ille ne tum quidem libertatis oblitus: 18 'Habeo', inquit, 'paratum mortis meae ultorem: expetet poenas consilii mei spreto is ipse, contra quem tibi suasi. Tu quidem licentia regni tam subito mutatus documentum eris posteris, homines, cum se permisere fortunae, etiam naturam dediscere.' Haec vociferantem, quibus imperatum erat, iugulant. Sera deinde 19 paenitentia subiit regem ac vera dixisse confessus se peliri eum iussit.

CAP. III.

- 6 Thymodes erat, Mentoris filius, impiger iuvenis: 1 cui praeceptum est a rege, ut omnes peregrinos milites, in quis plurimum habebat spei, a Pharnabazo acciperet: opera eorum usum se in bello. Ipsi Pharnabazo tradit imperium, quod antea Memnoni dederat.
- Anxium de instantibus curis agitabant etiam per 2 somnum species imminentium rerum, sive illas aegritudo, sive divinatio animi praesagientis accersit. Castra 3 Alexandri magno ignis fulgore concludere ei visa sunt et paulo post Alexander adduci ad ipsum in eo vestis habitu, quo *quondam* ipse fuisset, equo deinde per Babylona vectus subito cum ipso equo oculis esse subductus. Ad haec vates varia interpretatione curam 4

distrinxerant: alii laetum id regi somnium esse dicebant, quod castra hostium arsissent, quod Alexandrum deposita regia veste in Persico et vulgari habitu perductum ad se vidisset. Quidam contra augurabantur: quippe illustria Macedonum castra visa fulgorem Alexandro portendere, quod *vestem Persicam* ac vulgarem habuisset, haud ambigue regnum Asiae, quoniam in eodem habitu Dareus fuisset, cum appellatus est rex. Vetera quoque omina, ut fere fit, sollicitudo revocaverat: recensebant enim Dareum in principio imperii vaginam acinacis Persicam iussisse mutari in eam formam, qua Graeci uterentur, protinusque Chaldaeos interpretatos, imperium Persarum ad eos transiturum, quorum arma esset imitatus. Ceterum ipse et vatium responso, quod edebatur in vulgus, et specie, quae per somnum oblata erat, admodum laetus castra ad Euphraten moveri iubet.

Patrio more Persarum traditum est orto sole demum procedere. Die iam illustri signum e tabernaculo regis bucina dabatur. Super tabernaculum, unde ab omnibus conspici posset, imago solis crystallo inclusa fulgebat. Ordo autem agminis erat talis. Ignis, quem ipsi sacrum et aeternum vocabant, argenteis altaribus praeferebatur. Magi proximi patrium carmen canebant. Magos trecenti et sexaginta quinque iuvenes sequebantur puniceis amiculis velati, diebus totius anni pares numero: quippe Persis quoque in totidem dies discriptus est annus. Currum deinde Iovi sacratum albentes vehebant equi: hos eximiae magnitudinis equos, quem Solis appellabant, sequebatur. Aureae virgae et albae vestes regentes equos adornabant. Haud procul erant vehicula decem multo auro argentoque caelata. Sequebatur haec equitatus duodecim gentium variis armis et moribus. Proximi ibant, quos Persae Immortales vocant, ad decem milia. Cultus opulentiae barbarae non alios magis honestabat: illi aureos torques, illi vestem auro distinctam habebant manicatasque tunicas, gemmis etiam adornatas. Exiguo inter-

vallo, quos cognatos regis appellant, decem et quinque milia hominum. Haec vero turba, muliebriter propemodum culta, luxu magis quam decoris armis conspicua erat. Doryphoroe vocabantur proximum his agmen, soliti vestem excipere regalem: hi currum regis anteibant, quo ipse eminens vehebatur. Utrumque currus latus deorum simulacra ex auro argentoque expressa decorabant: distinguebant internitentes gemmae iugum, ex quo eminebant duo aurea simulacra cubitalia, quorum alterum Nini, alterum erat Beli. Inter haec aquilam auream pinnae extendenti similem sacra verant. Cultus regis inter omnia luxuria notabatur: purpureae tunicae medium album intextum erat, pallam auro distinctam aurei accipitres, velut rostris inter se concurrerent, adornabant et zona aurea muliebriter cinctus acinacem suspenderat, cui ex gemma vagina erat. Cidarim Persae vocabant regium capitis insigne: hoc caerulea fascia albo distincta circumibat. Currum decem milia hastatorum sequebantur: hastas argento exornatas, spicula auro praefixa gestabant. Dextra laevaue regem ducenti ferme nobilissimi propinquorum comitabantur. Horum agmen claudabatur triginta milibus peditum, quos equi regis cccc sequebantur. Inter vallo deinde unius stadii matrem Darei Sisigambim currus vehebat et in alio erat coniux. Turba feminarum reginas comitantium equis vectabatur. Quindecim deinde, quas armamaxas appellabant, sequebantur. In his erant liberi regis et quae educabant eos spadonumque grex, haud sane illis gentibus vilis. Tum regiae pelices trecentae et sexaginta quinque vehebantur, et ipsae regali cultu ornatuque. Post quas pecuniam regis sexcenti muli et trecenti cameli vehebant praesidio sagittariorum prosequente. Propinquorum amicorumque coniuges huic agmini proximae lixarumque et calorum greges vehebantur. Ultimi erant cum suis quisque ducibus, qui cogerent agmen, leviter armati. Contra si quis aciem Macedonum intueretur, dispar facies erat equis virisque non auro, non di-

27 colori veste, sed ferro atque aere fulgentibus: agmen et stare paratum et sequi, nec turba nec sarcinis praegrave, intentum ad ducis non signum modo, sed etiam nutum. Et castris locus et exercitui commeatus suppetebant. Ergo Alexandro in acie miles non defuit: Dareus, tantae multitudinis rex, loci, in quo pugnavit, angustiis redactus est ad paucitatem, quam in hoste contempserat.

CAP. IV.

1 Interea Alexander Abistamene Cappadociae prae-9
posito Ciliciam petens cum omnibus copiis in regionem, quae castra Cyri appellatur, pervenerat. Stativa illic habuerat Cyrus, cum adversus Croesum in Lydiam
2 duceret. Aberat ea regio quinquaginta stadia ab aditu, quo Ciliciam intramus: Pylas incolae dicunt artissimas fauces, munimenta, quae manu ponimus, naturali situ
3 imitantes. Igitur Arsames, qui Ciliciae praeerat, reputans, quid initio belli Memno suasisset, quondam salubre consilium sero exequi statuit: igni ferroque Ciliciam vastat, ut hosti solitudinem faciat: quidquid
4 usui potest esse, corrumpit sterile ac nudum solum, quod tueri nequibat, relicturus. Sed longe utilius fuit angustias aditus, qui Ciliciam aperit, valido occupare praesidio iugumque opportune itineri imminens obtinere, unde inultus subeuntem hostem aut prohibere
5 aut opprimere potuisset: nunc paucis, qui callibus praesiderent, relictis retro ipse concessit, populator terrae, quam a populationibus vindicare debebat. Ergo qui relictis erant, proditos se rati ne conspectum quidem hostis sustinere valuerunt, cum vel pauciores locum
6 obtinere potuissent. Namque perpetuo iugo montis 10 asperi ac praerupti Cilicia includitur: quod cum a mari adsurgat, velut sinu quodam flexuque curvatum, rursus
7 altero cornu in diversum litus excurrit. Per hoc dorsum, qua maxime introrsus mari cedit, asperi tres aditus et perangusti sunt, quorum uno Cilicia intranda
8 est. Campestris eadem, qua vergit ad mare, planitiem

eius crebris distinguuntibus rivis: Pyramus et Cydnus, ineliti amnes, fluunt. Cydnus non spatio aquarum, sed liquore memorabilis, quippe leni tractu e fontibus labens puro solo excipitur nec torrentes incurrunt, qui placide manantis alveum turbent. Itaque incorruptus 9 idemque frigidissimus, quippe multa riparum amoenitate inumbratus, ubique fontibus suis similis in mare evadit. Multa in ea regione monumenta vulgata carminibus vetustas exederat. Monstrabantur urbium sedes Lyrnessi et Thebes, Typhonis quoque specus et Corycium nemus, ubi crocum gignitur, ceteraque, in quibus nihil praeter famam duraverat.

11 Alexander fauces iugi, quae Pylae appellantur, 11 intravit. Contemplatus locorum situm non alias magis dicitur admiratus esse felicitatem suam: obrui potuisse vel saxis confitebatur, si fuissent qui in subeuntes propellerent. Iter vix quaternos capiebat armatos: 12 dorsum montis imminabat viae non angustae modo, sed plerumque praeruptae, crebris oberrantibus rivis, qui ex radicibus montium manant. Thracas tamen leviter armatos praecedere iusserat scrutarique calles, ne occultus hostis in subeuntes erumperet. Sagittariorum quoque manus occupaverat iugum: intentos arcus habebant moniti, non iter ipsos inire, sed proelium. Hoc modo agmen pervenit ad urbem Tarson, cui tum 14 maxime Persae subiciebant ignem, ne opulentum oppidum hostis invaderet. At ille Parmenione ad inhibendum incendium cum expedita manu praemisso, postquam barbaros adventu suorum fugatos esse cognovit, urbem a se conservatam intrat.

CAP. V.

12 Mediam Cydnus amnis, de quo paulo ante dictum 1 est, interfluit. Et tunc aestas erat, cuius calor non aliam magis quam Ciliciae oram vapore solis accendit, et diei fervidissimum tempus esse coeperat. Pulvere 2 simul ac sudore perfusum regem invitavit liquor fluminis, ut calidum adhuc corpus ablueret. Itaque veste

deposita in conspectu agminis — decorum quoque futurum ratus, si ostendisset suis, levi et parabili cultu corporis se esse contentum — descendit in flumen.

3 Vixque ingressi subito horrore artus rigere coeperunt, pallor deinde suffusus est et totum propemodum corpus

4 vitalis calor liquit. Expiranti similem ministri manu excipiunt nec satis compotem mentis in tabernaculum deferunt. Ingens sollicitudo et paene iam luctus in

5 castris erat. Flentes querebantur, in tanto impetu cursuque rerum omnis aetatis ac memoriae clarissimum regem non in acie saltem, non ab hoste deiectum, sed abluentem aqua corpus ereptum esse et extinctum.

6 Instare Dareum, victorem, antequam vidisset hostem. Sibi easdem terras, quas victoria peragrassent, repetendas: omnia aut ipsos aut hostes populos: per vastas solitudines, etiamsi nemo insequi velit, euntes

7 fame atque inopia debellari posse. Quem signum daturum fugientibus? quem ausurum Alexandro succedere? Iam ut ad Hellespontum fuga penetrarint, classem, qua transeant, quem praeparaturum? Rursus in ipsum regem misericordia versa illum florem iuventae, illam vim animi, eundem regem et commilitonem divelli a se et abrumpi inmemores sui querebantur. Inter

13 haec liberius meare spiritus coeperat adlevabatque rex oculos et paulatim redeunte animo circumstantes amicos agnoverat: laxataque vis morbi ob hoc solum videbatur, quia magnitudinem mali sentiebat. Animi autem aegritudo corpus urguebat, quippe Dareum quinto die in Cilicia fore nuntiabatur. Vincitum ergo se tradi et tantam victoriam eripi sibi ex manibus obscuraque et ignobili morte in tabernaculo extingui se querebatur.

11 Admissisque amicis pariter ac medicis: 'In quo me', inquit, 'articulo rerum mearum fortuna deprehenderit, cernitis. Strepitum hostilium armorum exaudire mihi

12 videor et, qui ultro intuli bellum, iam provocor. Dareus ergo cum tam superbas literas scriberet, fortunam meam in consilio habuit: sed nequiquam, si mihi arbitrio meo curari licet. Lenta remedia et segnes me-

dicos non expectant tempora mea: vel mori strenue quam tarde convalescere mihi melius est. Proinde, si quid opis, si quid artis in medicis est, sciant, me non tam mortis quam belli remedium quaerere.' Ingentem

14 omnibus incusserat curam tam praeceps temeritas eius. Ergo pro se quisque precari coepere, ne festinatione periculum augeret, sed esset in potestate medentium: inexperta remedia haud iniuria ipsis esse suspecta,

15 cum ad perniciem eius etiam a latere ipsius pecunia sollicitaret hostis. Quippe Dafeus mille talenta inter-

16 fectori Alexandri daturum se pronuntiari iusserat. Itaque ne ausurum quidem quemquam arbitrabantur experiri remedium, quod propter novitatem posset esse suspectum.

CAP. VI.

14 Erat inter nobiles medicos, ex Macedonia regem 1 secutus, Philippus, natione Acarnan, fidus admodum regi: puero comes et custos salutis datus non ut regem modo, sed etiam ut alumnum eximia caritate diligebat. Is non praeceps se, sed strenuum remedium adferre

2 tantamque vim morbi potione medicata levaturum esse promisit. Nulli promissum eius placebat praeter ipsum, 3 cuius periculo pollicebatur. Omnia quippe facilius quam moram perpeti poterat: arma et acies in oculis erant et victoriam in eo positam esse arbitrabatur, si tantum ante signa stare potuisset, id ipsum, quod post diem tertium medicamentum sumpturus esset — ita enim

4 medicus praedixerat — aegre ferens. Inter haec a 4 Parmenione, fidissimo purpuratorum, litteras accipit, quibus ei denuntiabat, ne salutem suam Philippo committeret: mille talentis a Dareo et spe nuptiarum sororis eius esse corruptum. Ingentem animo sollicitu-

5 dinem litterae incusserant et, quidquid in utramque partem aut metus aut spes subiecerat, secreta aestimatione pensabat. 'Bibere perseverem, ut, si venenum 6 datum fuerit, ne immerito quidem, quidquid acciderit, evenisse videatur? Damnum medici fidem? in taber-

naculo ergo me opprimi patiar? At satius est alieno
 7 me mori scelere, quam metu nostro.' Diu animo in
 diversa versato nulli, quid scriptum esset, enuntiat
 epistolamque sigillo anuli sui impresso pulvino, cui in-
 8 cubabat, subiecit. Inter has cogitationes biduo ab-
 sumpto illuxit a medico destinatus dies, et ille cum
 9 poculo, in quo medicamentum diluerat, intravit. Quo
 viso Alexander levato corpore in cubili epistolam a
 Parmenione missam sinistra manu tenens accipit po-
 culum et haurit interritus: tum epistolam legere Phi-
 lippum iubet nec a vultu legentis movit oculos, ratus
 aliquas conscientiae notas in ipso ore posse deprehen-
 10 dere. Ille epistola perfecta plus indignationis quam
 pavoris ostendit proiectisque amiculo et litteris ante
 lectum: 'Rex', inquit, 'semper quidem spiritus meus
 ex te pependit, sed nunc vere, arbitrator, sacro et ve-
 11 nerabili ore tuo trahitur. Crimen parricidii, quod mihi
 obiectum est, tua salus diluet: servatus a me vitam
 mihi dederis. Oro quaesoque, omisso metu patere me-
 dicamentum concipi venis: laxa paulisper animum,
 quem intempestiva sollicitudine amici sane fideles, sed
 moleste seduli turbant.' Non securum modo haec vox,
 sed etiam laetum regem ac plenum bonae spei fecit.
 12 Itaque: 'Si di', inquit, 'Philippe, tibi permisissent,
 quo maxime modo velles, animum experiri meum, alio
 profecto voluisses, sed certiore, quam expertus es, ne
 optasses quidem. Hac epistola accepta tamen, quod
 dilueras, bibi: et nunc crede me non minus pro tua
 fide quam pro mea salute esse sollicitum.' Haec elo-
 13 cutus dextram Philippo offert. Ceterum tanta vis me-
 dicamenti fuit, ut, quae secuta sunt, criminationem
 16 Parmenionis adiuverint. Interclusus spiritus arte mea-
 bat. Nec Philippus quicquam inexpertum omisit: ille
 fomenta corpori admovit, ille torpentem nunc cibis,
 15 nunc vini odore excitavit. Atque ut primum mentis
 compotem esse sensit, modo matris sororumque, modo
 tantae victoriae adpropinquantis admonere non destitit.
 16 Ut vero medicamentum se diffudit in venas et sensim

toto corpore salubritas percipi potuit, primum animus
 vigorem suum, deinde corpus quoque expectatione
 maturius recuperavit: quippe post tertium diem, quam
 in hoc statu fuerat, in conspectum militum venit. Nec 17
 avidius ipsum regem quam Philippum intuebatur exer-
 citus: pro se quisque dextram eius amplexi grates ha-
 bebant velut praesenti deo. Namque haud facile dictu
 est, praeter ingenitam illi genti erga reges suos vene-
 rationem, quantum huius utique regis vel admirationi
 dediti fuerint vel caritate flagraverint. 18
 nihil sine divina ope adgredi videbatur: nam cum
 praesto esset ubique fortuna, temeritas in gloriam ces-
 serat. Aetas quoque vix tantis matura rebus, sed ab 19
 unde sufficiens omnia eius opera honestabat et, quae
 leviora haberi solent, plerumque militari gratiora vulgo
 sunt, exercitatio corporis inter ipsos, cultus habitus-
 que paulum a privato abhorrens, militaris vigor: quis 20
 ille vel ingenii dotibus vel animi artibus, ut pariter
 carus ac venerandus esset, effecerat.

CAP. VII.

17 At Dareus nuntio de adversa valitudine eius ac-
 cepto celeritate, quantam capere tam grave agmen
 poterat, ad Euphratem contendit iunctoque eo pontibus
 quinque tamen diebus traiecit exercitum Ciliciam oc-
 cupare festinans. 18
 19 Alexander viribus corporis re-
 ceptis ad urbem Solos pervenerat: cuius potitus du-
 centis talentis multae nomine exactis arcis praesidium
 militum inposuit. Vota deinde pro salute suscepta 3
 per ludum atque otium reddens ostendit, quanta fiducia
 barbaros sperneret: quippe Aesculapio et Minervae
 ludos celebravit. Spectanti nuntius laetus adfertur 4
 Halicarnasso Persas acie a suis esse superatos, Myn-
 dios quoque et Caunios et pleraque tractus eius suae
 facta dicionis. Igitur edito spectaculo ludicro castris- 5
 que motis et Pyramo anne ponte iuncto ad urbem
 Mallum pervenit, inde alteris castris ad oppidum Ca-
 tabolum. Ibi Parmenio regi occurrit: praemissus erat 6

visus est suppressisse et in agmine a Cretensibus haud dubie iussu regis occisus.

CAP. VIII.

19 Iamque Graeci milites, quos Thymodes a Pharnabazo acceperat, praecipua spes et propemodum unica, ad Dareum pervenerant. Hi magnopere suadebant, ut retro abiret spatiososque Mesopotamiae campos repeteret: si id consilium damnaverit, at ille divideret saltem copias innumerabiles neu sub unum fortunae ictum totas vires regni cadere pateretur. Minus hoc regi quam purpuratis eius displicebat: accipitem fidem et mercede venalem proditori imminere et dividi non ob aliud copias velle, quam ut ipsi in diversa digressi, si quid commissum esset, traderent Alexandro: nihil tutius fore, quam circumdatos eos exercitu toto obrui telis, documentum non inultae perfidiae futuros. At Dareus, ut erat sanctus ac mitis, se vero tantum facinus negat esse facturum, ut suam secutos fidem, suos milites iubeat trucidari. Quem deinde amplius nationum exterarum salutem suam crediturum sibi, si tot militum sanguine inbuisset manus? Neminem stolidum consilium capite luere debere: defuturos enim, qui suaderent, si suasisse periculosum esset. Denique ipsos cotidie a se advocari in consilium variasque sententias dicere, nec tamen melioris fidei haberi, qui prudentius suaserit. Itaque Graecis nuntiare iubet, ipsum quidem benivolentiae illorum gratias agere, ceterum, si retro ire pergat, haud dubie regnum hostibus traditurum. Fama bella stare et eum, qui recedat, fugere credi. Trahendi vero belli vix ullam esse rationem. Tanta enim multitudo, utique cum iam hiems instaret, in regione vasta et invicem a suis atque hoste vexata non suffectura alimenta. Ne dividi quidem copias posse servato more maiorum, qui universas vires discrimini bellorum semper obtulerint. Et, hercule, terribilem antea regem et absentia sua ad vanam fiduciam elatum, postquam

ad explorandum iter saltus, per quem ad urbem Isson nomine penetrandum erat. Atque ille angustiis eius occupatis et praesidio modico relicto Isson quoque desertam a barbaris ceperat. Inde progressus deturbatis, qui interiora montium obsidebant, praesidiis cuncta firmavit occupatoque itinere, sicut paulo ante dictum est, idem et auctor et nuntius venit. Isson deinde rex copias admovit: ubi consilio habito, utrumne ultra progrediendum foret, an ibi opperiri essent novi milites, quos ex Macedonia adventare constabat, Parmenio non alium locum proelio aptiorem esse censebat. Quippe illic utriusque regis copias numero futuras pares, cum angustiae multitudinem non capebant. Planitiem ipsis camposque esse vitandos, ubi circumiri, ubi ancipiti acie opprimi possent: timere, ne non virtute hostium, sed lassitudine sua vincerentur: Persas recentes subinde successuros, si laxius stare potuissent. Facile ratio tam salubris consilii accepta est. Itaque inter angustias saltus hostem opperiri statuit.

11 Erat in exercitu regis Sisenes Perses. Quondam a praetore Aegypti missus ad Philippum donisque et omni honore cultus exilium patria sede mutaverat: secutus deinde in Asiam Alexandrum inter fideles socios habebatur. Huic epistolam Cretensis miles ob-signatam anulo, cuius signum haud sane notum erat, tradidit. Nabarzanes, praetor Darei, miserat eam hortaturque Sisenum, ut dignum aliquid nobilitate atque maioribus suis ederet: magno id ei apud regem honori fore. Has litteras Sisenes, utpote innoxius, ad Alexandrum saepe deferre temptavit, sed cum tot curis apparatuque belli regem videret urgueri, aptius subinde tempus expectans suspicionem initi scelesti consilii prae-buit. Namque epistola, priusquam ei redderetur, in manus Alexandri pervenerat, lectamque eam [et] ignoti anuli sigillo inpresso Siseni dari iusserat ad aestimandam fidem barbari. Qui quia per complures dies non adierat regem, scelesto consilio eam

adventare se senserit, cautum pro temerario factum, delituisse inter angustias saltus ritu ignobilium ferarum, quae strepitu praetereuntium audito silvarum latebris se occulerent. Iam etiam validitudinis simulatione frustrari suos milites. Sed non amplius ipsum esse passurum detrectare certamen: in illo specu, in quem pavidi recessissent, oppressurum esse cunctantes. Haec magnificentius iactata quam verius. Ceterum pecunia omni rerumque pretiosissimis Damascum Syriae cum modico praesidio militum missis, reliquas copias in Ciliciam duxit, insequentibus more patrio agmen coniuge ac matre. Virgines quoque cum parvo filio comitabantur patrem.

13 Forte eadem nocte et Alexander ad fauces, quibus Syria aditur, et Dareus ad eum locum, quem Amanicas 14 Pylas vocant, pervenit. Nec dubitavere Persae, quin Isso relicta, quam ceperant, Macedones fugerent: nam etiam saucii quidam et invalidi, qui agmen non poterant persequi, excepti erant. Quos omnis instinctu purpuratorum barbara feritate saevientium praecisis adustisque manibus circumduci, ut copias suas noscerent, satisque omnibus spectatis nuntiare, quae vidissent, regi suo iussit. Motis ergo castris superat Pinarum amnem, in tergis, ut credebat, fugientium haesurus. At illi, quorum amputaverat manus, ad castra 21 Macedonum penetrant, Dareum, quanto maximo cursu posset, sequi nuntiantes. Vix fides habebatur. Itaque speculatores in maritimas regiones praemissos explorare rex iubet, ipse adesset, an praefectorum aliquis speciem praeberet universi venientis exercitus. Sed cum speculatores reverterentur, procul ingens multitudo conspecta est. Ignes deinde totis campis concludere coeperunt omniaque velut continenti incendio ardere visa, cum incondita multitudo maxime propter iumenta laxius tenderet. Itaque eo ipso loco metari suos castra iusserat, laetus, quod omni expetierat voto, in illis potissimum angustiis decernendum fore. 20 Ceterum, ut solet fieri, cum ultimi discriminis tempus

adventat, in sollicitudinem versa fiducia est. Illam ipsam fortunam, qua adspirante res tam prospere gesserat, verebatur nec iniuria ex his, quae tribuisset sibi, quam mutabilis esset, reputabat: unam superesse noctem, quae tanti discriminis moraretur eventum. Rursus occurrebat, maiora periculis praemia et, sicut 21 dubium esset, an vinceret, ita illud utique certum esse, honeste et cum magna laude moriturum. Itaque cor- 22 pora milites curare iussit ac deinde tertia vigilia instructos et armatos esse. Ipse in iugum editi montis escendit multisque conluentibus facibus patrio more sacrificium dis praesidibus loci fecit. Iamque tertium, 23 sicut praeceptum erat, signum tuba miles acceperat, itineri simul paratus ac proelio: strenueque iussi procedere oriente luce pervenerunt ad angustias, quas occupare decreverant. Dareum xxx inde stadia abesse praemissi indicabant. Tunc consistere agmen iubet 24 armisque ipse sumptis aciem ordinat.

22 Dareo adventum hostium pavidi agrestes nuntiaverunt, vix credenti occurrere etiam, quos ut fugientes sequebatur. Ergo non mediocris omnium animos in- 25 cessit formido — quippe itineri quam proelio aptiores erant — raptimque arma capiebant. Sed ipsa festi- 26 natio discurrentium suosque ad arma vocantium maiorem metum incussit: alii in iugum montis evaserant, ut hostium agmen inde prospicerent, equos plerique frenabant. Discors exercitus nec ad unum intentus imperium vario tumultu cuncta turbaverat. Dareus initio iugum montis cum parte copiarum occu- 27 pare statuit, et a fronte et a tergo circumiturus hostem, a mari quoque, quo dextrum eius cornu tegebatur, alios obiecturus, ut undique urgueret. Praeter 28 haec viginti milia praemissa cum sagittariorum manu Pinarum amnem, qui duo agmina interfluebat, transire et obicere sese Macedonum copiis iusserat: si id praestare non possent, retrocedere in montes et occulte circumire ultimos hostium. Ceterum destinata salu- 29 briter omni ratione potentior fortuna discussit: quippe 30

alii prae metu imperium exequi non audebant, alii frustra exequiebantur, quia, ubi partes labant, summa turbatur.

CAP. IX.

1 Acies autem hoc modo stetit. Nabarzanes equi-23
tatu dextrum cornu tuebatur additis funditorum sa-
2 gittariorumque viginti fere milibus. In eodem Thymo-
des erat, Graecis peditibus mercede conductis, triginta
milibus, praepositus. Hoc erat haud dubie robur
3 exercitus, par Macedonicae phalangi acies. In laevo
cornu Aristomedes Thessalus xx milia barbarorum
peditum habebat. In subsidiis pugnacissimas loca-
4 verat gentes. Ipsum regem in eodem cornu dimica-
turus tria milia delectorum equitum, adsueta corporis
custodia, et pedestris acies, quadraginta milia, seque-
5 bantur: Hyrcani deinde Medique equites: his proximi
ceterarum gentium, ultra eos dextra laevaue dispo-
siti. Hoc agmen, sicut dictum est, instructum vi milia
6 iaculatorum funditorumque antecedeabant. Quidquid in
illis angustiis adiri poterat, impleverant copiae, cor-
nuaque hinc ab iugo, illinc a mari stabant. Uxorem
matremque regis et alium feminarum gregem in me-
dium agmen acceperant.

7 Alexander phalangem, qua nihil apud Macedonas 24
validius erat, in fronte constituit. Dextrum cornu
Nicanor, Parmenionis filius, tuebatur: huic proximi
stabant Coenos et Perdicas et Meleager et Ptolemaeus
8 et Amyntas, sui quisque agminis duces. In laevo,
quod ad mare pertinebat, Craterus et Parmenio erant,
sed Craterus Parmenioni parere iussus. Equites ab
utroque cornu locati: dextrum Macedones Thessalis ad-
9 iuncti, laevum Peloponnesii tuebantur. Ante hanc
aciem posuerat funditorum manum sagittariis admix-
tis. Thraces quoque et Cretenses ante agmen ibant,
10 et ipsi leviter armati. At iis, qui praemissi ab Dareo
iugum montis insederant, Agrianos opposuit ex
Thracia nuper advectos. Parmenioni autem praecepe-

rat, ut, quantum posset, agmen ad mare extenderet,
quo longius abesset acies montibus, quos occupaverant
barbari. At illi neque obstare venientibus nec circum- 11
ire praetergressos ausi funditorum maxime aspectu
territi profugerant eaque res Alexandro tutum agminis
latus, quod, ne superne incesseretur, timuerat, prae-
stitit. [xxx et duo armatorum ordines ibant, neque 12
enim latius extendi aciem patiebantur angustiae. Pau-
latim deinde laxare sese sinus montium et maius spa-
tium aperire coeperant, ita ut non pedes solum or-
dine incedere, sed etiam lateribus circumfundi posset
equitatus.]

CAP. X.

25 Iam in conspectu, sed extra teli iactum utraque 1
acies erat, cum priores Persae inconditum et trucem
sustulere clamorem. Redditur et a Macedonibus, maior 2
exercitus numero, iugis montium vastisque saltibus re-
percussus: quippe semper circumiecta nemora petrae-
que, quantamcumque acceperere vocem, multiplicato
sono referunt. Alexander ante prima signa ibat, idem- 3
tatem manu suos inhibens, ne suspensi acrius ob ni-
miam festinationem concitato spiritu capessere proe-
lium. Cumque agmini obequitaret, varia oratione, ut 4
cuiusque animis aptum erat, milites adloquebatur.
Macedones, tot bellorum in Europa victores, ad subi-
gendam Asiam atque ultima Orientis, non ipsius ma-
gis, quam suo ductu profecti, inveteratae virtutis ad-
monebantur. Illos terrarum orbis liberatores: emen- 5
sosque olim Herculis et Liberi patris terminos non
Persis modo, sed etiam omnibus gentibus imposituros
iugum. Macedonum provincias Bactra et Indos fore.
Minima esse, quae nunc intuerentur, sed omnia victoria
aperiri. Non in praeruptis petris Illyriorum et Thra- 6
ciae saxis sterilem laborem fore, spolia totius Orientis
offerri. Vix gladio futurum opus, totam aciem suo
pavore fluctuantem umbonibus posse propelli. Victor 7
ad haec Atheniensium Philippus pater invocabatur

domitaeque nuper Boeotiae et urbis in ea nobilissimae ad solum dirutae species repraesentabatur animis. Iam Granicum amnem, tot urbes aut expugnatas aut in fidem acceptas, omnia, quaecunque post tergum erant, strata et pedibus ipsorum subiecta memorabat. Cum adierat Graecos, admonebat, ab his gentibus inlata Graeciae bella Darei prius, deinde Xerxis insolentia, aquam ipsos terramque poscentium, ut neque fontium haustum nec solitos cibos relinquerent deditis. Ab his templa ruinis et ignibus esse deleta, urbes eorum expugnatas, foedera divini humanique iuris violata referebat. Illyrios vero et Thracas, raptu vivere adsuetos, aciem hostium auro purpuraque fulgentem intueri iubebat, praedam, non arma gestantem: irent et inbellibus feminis aurum viri eriperent, aspera montium suorum iuga nudasque calles et perpetuo rigentes gelu ditibus Persarum campis agrisque mutarent.

CAP. XI.

Iam ad teli iactum pervenerant, cum Persarum equites ferociter in laevum cornu hostium invecti sunt: quippe Dareus equestri proelio decernere optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse coniectans. Iamque etiam dextrum Alexandri cornu circummibatur. Quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad iugum montis iussis subsistere, ceteros in medium belli discrimen strenue transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus praefectum eorum occulte circumire tergum suorum iubet Parmenionique coniungi et, quod is imperasset, inpigre exequi. Iamque immisi in medium Persarum undique circumfusi egregie regem tuebantur, sed conferti et quasi cohaerentes tela vibrare non poterant: simul erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur levique et vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo comminus pugnam coacti conserere gladios inpigre stringunt. Tum vero multum sanguinis fusum est: duae quippe acies ita cohaerebant, ut

armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit: collato pede, quasi singuli inter se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos novus excipiebat adversarius fatigatos, nec vulnerati, ut alias solent, acie poterant excedere, cum hostis instaret a fronte, a tergo suiurgerent. Alexander non ducis magis quam militis munia exequabatur, opimum decus caeso rege expectans: quippe Dareus curru sublimis eminebat, et suis ad se tuendum et hostibus ad incessendum ingens incitamentum. Ergo frater eius Oxathres, cum Alexander instare ei cerneret, equites, quibus praeerat, ante ipsum currum regis obiecit. Armis et robore corporis multum super ceteros eminens, animo vero et pietate in paucis insignis, illo utique proelio clarus, alios inprovidae instantis prostravit, alios in fugam avertit. At Macedones, qui circa regem erant, mutua adhortatione firmati cum ipso in equitum agmen irrumpunt. Tum vero similis ruinae strages erat. Circa currum Darei iacebant nobilissimi duces, ante oculos regis egregia morte defuncti, omnes in ora proni, sicut dimicantes procubuerant, adverso corpore vulneribus acceptis. Inter hos Atizyes et Rheomithres Sabaces, praetor Aegypti, magnorum exercituum praefecti, noscitantur: circa eos cummulata erant peditum equitumque obscurior turba. Macedonum quoque non quidem multi, sed promptissimi tamen caesi sunt: inter quos Alexandri dextrum femur leviter mucrone perstrictum est. Iamque qui Dareum vehebant equi, confossi hastis et dolore efferati iugum quatere et regem curru excutere coeperant: cum ille veritus, ne vivus veniret in hostium potestatem, desilit et in equum, qui ad hoc ipsum sequebatur, inponitur insignibus quoque imperii, ne fugam proderent, indecore abiectis. Tum vero ceteri dissipantur metu et, quae cuique ad fugam patebat via, erumpunt arma iacentes,

- quae paulo ante ad tutelam corporum sumpserant: 13 adeo pavor etiam auxilia formidat. Instabat fugientibus eques a Parmenione emissus, et forte in illud cornu omnes fuga abstulerat. At in dextro Persae 14 Thessalos equites vehementer urgebant. Iamque una ala ipso inpetu proculcata erat: cum Thessali strenue circumactis equis dilapsi rursus in proelium redeunt sparsosque et inconpositos victoriae fiducia barbaros 15 ingenti caede prosternunt. Equi pariter equitesque Persarum, serie lamnarum graves, id genus pugnae, quod celeritate maxime constat, aegre moliebantur: quippe in circumagendis equis suis eos Thessali inulti occupaverant.
- 16 Hac tam prospera pugna nuntiata Alexander, non 28 ante ausus persequi barbaros, utrimque iam victor 17 instare fugientibus coepit. Haud amplius regem quam mille equites sequebantur, cum ingens multitudo hostium cederet. Sed quis aut in victoria aut in fuga copias numerat? Agebantur ergo a tam paucis pecorum modo et idem metus, qui cogebat fugere, fugientes morabatur. At Graeci, qui in Darei partibus steterant, Amynta duce — praetor hic Alexandri fuerat, tunc transfuga — abrupti a ceteris haud sane 19 fugientibus similes evaserant. Barbari longe diversam fugam intenderunt: alii, qua rectum iter in Persidem ducebat, quidam circuitu rupes saltusque montium oc- 20 cultos petivere, pauci castra Darei. Sed iam illa quoque victor intraverat, omni quidem opulentia ditia. Ingens auri argentique pondus, non belli sed luxuriae apparatus, diripuerant milites. Cumque plus raperent, *quam capere possent*, passim strata erant itinera vilioribus sarcinis, quas in comparatione meliorum avaritia 21 contempserat. Iamque ad feminas perventum erat, quibus quo cariora ornamenta sunt, violentius detrahebantur: ne corporibus quidem vis ac libido parcebat.
- 22 Omni planctu tumultuque, prout cuique fortuna erat, castra repleverant, nec ulla facies mali deerat, cum per omnes ordines aetatesque victoris crudelitas ac

- licentia vagaretur. Tunc vero inpotentis fortunae species 23 conspici potuit, cum ii, qui Dareo tabernaculum exornaverant, omni luxu et opulentia instructum, eadem illa Alexandro, quasi veteri domino, reservabant. Namque id solum intactum omiserant milites ita tradito more, ut victorem victi regis tabernaculo exciperent.
- 29 Sed omnium oculos animosque in semet averterant 24 captivae mater coniuxque Darei: illa non maiestate solum, sed etiam aetate venerabilis, haec formae pulchritudine ne illa quidem sorte corruptae. Receperat in sinum filium nondum sextum annum aetatis egressum, in spem tantae fortunae, quantam pater eius paulo ante amiserat, genitum. At in gremio anus aviae iacebant adultae duae virgines, non suo tantum, sed etiam illius maerore confectae. Ingens circa eam nobilium feminarum turba constiterat laceratis crinibus abscissaque veste, pristini decoris immemores, reginas dominasque veris quondam, tunc alienis nominibus invocantes. Illae suae calamitatis oblitae, in utro cornu 25 Dareus stetisset, quae fortuna discriminis fuisset, requirebant: negabant se captas, si viveret rex. Sed illum equos subinde mutantem longius fuga abstulerat.

In acie autem caesa sunt Persarum peditum c milia, decem equitum. At a parte Alexandri ad quatuor milia quingenti saucii fuere, ex peditibus CCC omnino et duo desiderati sunt, equitum centum quinquaginta interfecti. Tantulo impendio ingens victoria stetit.

CAP. XII.

- 30 Rex quidem Dareum persequendo fatigatus, postquam et nox adpetebat et consequendi spes non erat, in castra paulo ante a suis capta pervenit. Invitari 2 deinde amicos, quibus maxime adsueverat, iussit, quippe summa dumtaxat cutis in femine perstricta non prohibebat interesse convivio: cum repente e 3 proximo tabernaculo lugubris clamor barbaro ululatu planctuque permixtus epulantes conterruit. Cohors

quoque, quae excubabat ad tabernaculum regis, verita,
ne maioris motus principium esset, armare se coe-
4 perat. Causa subiti pavoris fuit, quod mater uxor-
que Darei cum captivis nobilibus regem, quem inter-
fectum esse credebant, ingenti gemitu eiulatuque
5 deflebant. Unus namque e captivis spadonibus, qui
forte ante ipsarum tabernaculum steterat, amiculum,
quod Dareus, sicut paulo ante dictum est, ne cultu
proderetur, abiecerat, in manibus eius, qui repertum
ferebat, agnovit ratusque interfecto detractum esse
6 falsum nuntium mortis eius attulerat. Hoc mulierum
errore conperto Alexander fortunae Darei et pietati
earum inlacrimasse fertur. Ac primo Mithrenem, qui
Sardis tradiderat, peritum linguae Persicae, ire ad
7 consolandas eas iusserat. Veritus deinde, ne proditor
captivarum iram doloremque renovaret, Leonnatum ex
purpuratis suis misit, iussum indicare, falso lamentari
eas vivum. Ille cum paucis armigeris in tabernaculum,
in quo captivae erant, pervenit missumque se a rege
8 nuntiare iubet. At ii, qui in vestibulo erant, ut ar-
matos conspexere, rati actum esse de dominis, in ta-
bernaculum currunt, vociferantes, adesse supremam
9 horam missosque, qui occiderent captas. Itaque, ut
quae nec prohibere possent nec admittere auderent,
nullo responso dato tacitae opperiebantur victoris ar-
10 bitrium. Leonnatus, expectato diu, qui se introduce-
ret, postquam nemo procedere audebat, relictis in ve-
stibulo satellitibus intrat in tabernaculum. Ea ipsa
res turbaverat feminas, quod inrupisse non admissus
11 videbatur. Itaque mater et coniux provolutae ad
pedes orare coeperunt, ut, priusquam interficerentur,
Darei corpus ipsis patrio more sepelire permetteret:
functas supremo in regem officio inpigre sese mori-
12 turas. At Leonnatus: et vivere Dareum et ipsas non
incolumes modo, sed etiam apparatu pristinae fortunae
reginas fore. Tum demum Darei mater adlevari se
passa est.

13 Alexander postero die cum cura sepultis militibus, 31

quorum corpora invenerat, Persarum quoque nobilis-
simis eundem honorem haberi iubet matrique Darei
permittit, quos vellet, patrio more sepeliret. Illa paucos 14
arta propinquitate coniunctos pro habitu praesentis
fortunae humari iussit, apparatus funerum, quo Persae
suprema officia celebrarent, invidiosum fore existimans,
cum victores haud pretiose cremarentur. Iamque iustis 15
defunctorum corporibus solutis praemittit ad captivas,
qui nuntiarent, ipsum venire, inhibitaque comitantium
turba tabernaculum cum Hephaestione intrat. Is longe 16
omnium amicorum carissimus erat regi, cum ipso pa-
riter eductus, secretorum omnium arbiter: libertatis
quoque in admonendo eo non alius *magis* ius habe-
bat, quod tamen ita usurpabat, ut *magis* a rege per-
missum, quam vindicatum ab eo videretur: et sicut
aetate par erat regi, ita corporis habitu praestabat.
Ergo reginae illum esse regem ratae suo more vene- 17
ratae sunt. Inde ex captivis spadonibus, quis Alexan-
der esset, monstrantibus Sisigambis advoluta est pedibus
eius, ignorationem numquam antea visi regis excu-
sans. Quam manu adlevans rex, 'Non errasti', inquit,
32 'mater, nam et hic Alexander est'. Equidem hac con- 18
tinentia animi si ad ultimum vitae perseverare potuis-
set, feliciorem fuisse crederem, quam visus est esse,
cum Liberi patris imitaretur triumphum, usque ab
Hellesponto ad Oceanum omnes gentes victoria emen-
sus. Sic vicisset profecto superbiam atque iram, mala 19
invicta: sic abstinuisset inter epulas caedibus amicorum
egregiosque bello viros et tot gentium secum domitores
indicta causa veritus esset occidere. Sed nondum for- 20
tuna se animo eius superfuderat: itaque orientem
tam moderate et prudenter tulit, ad ultimum magni-
tudinem eius non cepit. Tunc quidem ita se gessit, 21
ut omnes ante eum reges et continentia et clementia
vincerentur. Virgines reginas excellentis formae tam
sancte habuit, quam si eodem quo ipse parente ge-
nitae forent: coniugem eiusdem, quam nulla aetatis 22
snae pulchritudine corporis vicit, adeo ipse non vio-

lavit, ut summam adhibuerit curam, ne quis captivo
 23 corpori inluderet: omnem cultum reddi feminis iussit,
 24 nec quicquam ex pristinae fortunae magnificentia cap-
 tivis praeter fiduciam defuit. Itaque Sisigambis, 'Rex',
 inquit, 'mereris, ut ea precemur tibi, quae Dareo nostro
 quondam precatæ sumus, nec invidia dignus es, qui
 tantum regem non felicitate solum, sed etiam aequi-
 25 tate superaveris. Tu quidem matrem me et reginam
 vocas, sed ego me tuam famulam esse confiteor. Et
 praeteritæ fortunæ fastigium capio et praesentis iugum
 pati possum: tua interest, quantum in nos licuerit, si
 id potius clementia quam saevitia vis esse testatum.'
 26 Rex bonum animum habere eas iussit. Darei filium
 collo suo admovit: atque nihil ille conspectu tum
 primum a se visi conterritus cervicem eius manibus
 amplectitur. Motus ergo rex constantia pueri He-
 phaestionem intuens, 'Quam vellem', inquit, 'Dareus
 aliquid ex hac indole hausisset!' Tum tabernaculo
 egressus.
 27 Tribus aris in ripa Pinari amnis Iovi atque Her- 33
 culi Minervæque sacratis Syriam petit Damascum, ubi
 regis gaza erat, Parmenione praemisso.

CAP. XIII.

1 Qui cum processisset et Darei satrapam *opperiri*
se conperisset, veritus, ne paucitas suorum sperne-
 2 retur, accersere maiorem manum statuit. Sed forte
 in exploratores ab eo praemissos incidit natione Mar-
 dus, qui ad Parmeniona perductus litteras ad Alexan-
 drum a praefecto Damasci missas tradit ei nec dubi-
 tare eum, quin omnem regiam suppellectilem cum pec-
 3 unia traderet, adiecit. Parmenio adservari eo iusso
 litteras aperit, in quis erat scriptum, ut mature Alex-
 ander aliquem ex ducibus suis mitteret cum manu
 exigua, *cui traderet, quaecumque* rex penes ipsum re-
 liquisset: itaque Mardum datis comitibus ad prodi-
 4 torem remittit. Ille e manibus custodientium lapsus
 Damascum ante lucem intrat. Turbaverat ea res

Parmenionis animum insidias timentis et ignotum iter
 sine duce non audebat ingredi. Felicitati tamen regis
 sui confisus agrestes, qui duces itineris essent, excipi
 iussit. Quibus celeriter repertis quarto die ad urbem
 pervenit iam metuente praefecto, ne sibi fides habita
 non esset. Igitur quasi parum munimentis oppidi 5
 fidens ante solis ortum pecuniam regiam — gazam
 Persae vocant — cum pretiosissimis rerum efferri iubet,
 fugam simulans, re vera, ut praedam hosti offerret.
 34 Multa milia virorum feminarumque excedentem oppido 6
 sequebantur, omnibus miserabilis turba praeter eum,
 cuius fidei commissa erat. Quippe quo maior prodi-
 tionis merces foret, obicere hosti parabat gratiorem
 omni pecunia praedam, nobiles viros, praetorum Darei
 coniuges liberosque, praeter hos Graecarum urbium le-
 gatos, quos Dareus, velut in arce tutissima, in prodi-
 toris reliquerat manibus. Gangabas Persae vocant hu- 7
 meris onera portantes: hi cum *hiemem* tolerare non
 possent — quippe procella subito nivem effuderat et
 humus rigebat gelu tum adstricta — vestes, quas cum
 pecunia portabant, auro et purpura insignes induunt
 nullo prohibere auso, cum fortuna regis etiam humil-
 limis in ipsum licentiam faceret. Praebuere ergo Par- 8
 menioni non spernendi agminis speciem. Qui inten-
 tione cura suos quasi ad iustum proelium paucis
 adhortatus equis calcaria iubet subdere et acri impetu
 in hostem evehi. At illi, quis sub oneribus erant omis- 9
 sis, per metum capessunt fugam: armati quoque, qui
 eos prosequabantur, eodem metu arma iactare ac nota
 deverticula petere coeperunt. Praefectus, quasi et ipse 10
 conterritus, simulans cuncta pavore compleverat. Iace-
 bant totis campis opes regiae, illa pecunia stipendio
 ingenti militum praeparata, ille cultus tot nobilium
 virorum, tot illustrium feminarum, aurea vasa, aurei 11
 freni, tabernacula regali magnificentia ornata, vehicula
 quoque a suis destituta, ingentis opulentiae plena,
 facies etiam praedantibus tristis, si qua res avaritiam
 moraretur. Quippe tot annorum incredibili et fidem

excedente fortuna cumulata tunc alia stirpibus lace-
rata, alia in caenum demersa cernebantur: non suffi-
ciebant praedantium manus praedae. Iamque etiam 35
ad eos, qui primi fugerant, ventum erat. Feminae
pleraeque parvos trahentes liberos ibant: inter quas
tres fuere virgines, Ochi, qui ante Dareum regnaverat,
filiae, olim quidem ex fastigio paterno rerum muta-
tione detractae, sed tum sortem earum crudelius ad-
gravante fortuna. In eodem grege uxor quoque eius-
dem Ochi fuit Oxathrisque — frater hic erat Darei —
filia et coniux Artabazi, principis purpuratorum, filius-
que, cui Pioneo fuit nomen. Pharnabazi quoque, cui
sumum imperium maritimae orae rex dederat, uxor
cum filio excepta est, Mentoris filiae tres ac nobilissi-
mi ducis Memnonis coniux et filius: vixque ulla
15 domus purpurati fuit tantae cladis *expers*. *Item capti*
sunt Lacedaemonii et Athenienses societatis fide vio-
lata Persas secuti, Aristogiton et Dropides et Iphi-
crates, inter Athenienses genere famaue longe cla-
rissimi, Lacedaemonii Pausippus et Onomastorides cum
Monimo et Callieratide, hi quoque domi nobiles.
16 Summa pecuniae signatae fuit talentum II milia et
sescenta, facti argenti pondus quingenta aequabat.
Praeterea XXX milia hominum cum VII milibus iumen-
torum dorso onera portantium capta sunt. Ceterum
17 tantae fortunae proditorem *di, seri* saepe ultores, cele-
riter debita poena persecuti sunt. Namque unus e
consciis eius, credo, regis vicem etiam in illa sorte
reveritus, interfecti proditoris caput ad Dareum tulit,
opportunitate solacium prodito: quippe et ultus inimicum
erat et nondum in omnium animis memoriam maie-
statis suae exolevisse cernebat.

Q. CURTI RUFI
HISTORIARUM
ALEXANDRI MAGNI
MACEDONIS

LIBER IV.

CAP. I.

1 Dareus, tanti modo exercitus rex, qui triumphantis 1
magis quam dimicantis more curru sublimis inierat
proelium, per loca, quae prope immensis agminibus
inpleverat, iam inania et ingenti solitudine vasta, fu-
giebat. Pauci regem sequebantur: nam nec eodem 2
omnes fugam intenderant et deficientibus equis cursum
eorum, quos rex subinde mutabat, aequare non pote-
rant. Onchas deinde pervenit, ubi excepere eum 3
Graecorum quattuor milia: non segnius tamen ad Eu-
phraten contendit, id demum credens fore ipsius, quod
celeritate praecipere potuisset.

At Alexander Parmenionem, per quem apud Da- 4
mascum recepta erat praeda, iussum eam ipsam et
captivos diligenti adservare custodia, Syriae, quam
Coelen vocant, praefecit. Novum imperium Syri non- 5
dum belli cladibus satis domiti aspernabantur: sed ce-
leriter subacti oboedienter imperata fecerunt. Aradus
quoque insula deditur regi. Maritimam tum oram et 6
pleraque longius etiam a mari recedentia rex eius in-
sulae Strato possidebat: quo in fidem accepto castra
2 movit ad urbem Marathon. Ibi illi litterae a Dareo 7

redduntur, quibus ut superbe scriptis vehementer
 offensus est: praecipue eum movit, quod Dareus sibi
 regis titulum nec eundem Alexandri nomini adscri-
 8 pserat. Postulabat autem magis quam petebat, ut ac-
 cepta pecunia, quantamcumque tota Macedonia caperet,
 matrem sibi et coniugem liberosque restitueret. De
 9 regno aequo, si vellet, Marte contenderet. Si saniora
 consilia tandem pati potuisset, contentus patrio cederet
 alieni imperii finibus, socius amicusque esset. In ea
 10 se fidem et dare paratum et accipere. Contra Alex-
 ander in hunc maxime modum rescripsit: 'Rex
 Alexander Dareo S. Cuius nomen sumpsisti, Dareus
 Graecos, qui oram Hellesponti tenent, coloniasque
 Graecorum Ionias omni clade vastavit, cum magno
 deinde exercitu mare traiecit inlato Macedoniae et
 11 Graeciae bello. Rursus Xerxes gentis eiusdem ad op-
 pugnandos nos cum immanium barbarorum copiis
 venit: qui navali proelio victus Mardonium tamen re-
 liquit in Graecia, ut absens quoque popularetur urbes,
 12 agros ureret. Philippum vero, parentem meum, quis
 ignorat ab iis interfectum esse, quos ingentis pecuniae
 spe sollicitaverant vestri? In pia enim bella suscipitis
 et, cum habeatis arma, licemini hostium capita: sicut
 tu proxime talentis mille, tanti exercitus rex, percus-
 13 solem in me emere voluisti. Repello igitur bellum,
 non infero. Et di quoque pro meliore stant causa:
 magnam partem Asiae in dicionem redegei meam, te
 ipsum acie vici. Quem etsi nihil a me inpetrare opor-
 tebat, utpote qui ne belli quidem in me iura servaveris,
 tamen, si veneris supplex, et matrem et coniugem
 14 et liberos sine pretio recepturum esse promitto. Et
 vincere et consulere victis scio. Quod si te com-
 mittere nobis times, dabimus fidem inpune venturum.
 De cetero, cum mihi scribes, memento non solum regi
 te, sed etiam tuo scribere.' Ad hanc referendam Ther-
 sippus est missus.

15 In Phoenicem *deinde* descendit et oppidum Byblon 3
 traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, urbem

vetustate famaue conditorum inclitam. Regnabat in 16
 ea Strato, Darei opibus adiutus. . . . Sed quia dedi-
 tionem magis popularium quam sua sponte fecerat,
 regno visus indignus Hephaestionique permissum, ut,
 quem eo fastigio *e* Sidoniis dignissimum arbitraretur,
 constitueret regem. Erant Hephaestioni *duo* hospites, 17
 clari inter suos iuvenes: qui facta ipsis potestate re-
 gnandi negaverunt, quemquam patrio more in id fasti-
 gium recipi, nisi regia stirpe ortum. Admiratus He- 18
 phaestion magnitudinem animi spernentis, quod alii
 per ignes ferrumque peterent, 'Vos quidem macti vir-
 tute', inquit, 'estote, qui primi intellexistis, quanto
 maius esset regnum fastidire quam accipere. Ceterum
 date aliquem regiae stirpis, qui meminerit a vobis ac-
 ceptum habere se regnum.' Atque illi, cum multos im- 19
 minere tantae spei cernerent singulis amicorum
 Alexandri ob nimiam regni cupiditatem adulantes,
 statuunt neminem esse potiore quam Abdalonimum
 quandam, longa quidem cognatione stirpi regiae ad-
 nexum, sed ob inopiam suburbanum hortum exigua
 colentem stipe. Causa ei paupertatis sicut plerisque 20
 probitas erat: intentusque operi diurno strepitum ar-
 morum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat.
 4 Subito deinde, de quibus ante dictum est, cum regiae 21
 vestis insignibus hortum intrant, quem forte steriles
 herbas eligens Abdalonimus repurgabat. Tum rege 22
 eo salutato alter ex his, 'Habitus', inquit, 'hic vestis,
 quem cernis in meis manibus, cum isto squalore per-
 mutandus tibi est. Ablue corpus inlue tetrisque
 sordibus squalidum: cape regis animum et in eam
 fortunam, qua dignus es, istam continentiam perfer.
 Et cum in regali solio residebis, vitae necisque om-
 nium civium dominus, cave obliviscaris *habitus*, in quo
 accipis regnum, immo, hercule, propter quem.' Som- 23
 nio similis res Abdalonimo videbatur: interdum, satisne
 sani essent, qui tam proterve sibi inluderent, percon-
 tabatur. Sed ut cunctanti squalor ablatus est et in-
 iecta vestis purpura auroque distincta et fides a iuran-

tibus facta, serio iam rex iisdem comitantibus in re-
 24 giam pervenit. Fama deinde, ut solet, strenue tota
 urbe discurret. Aliorum studium, aliorum indignatio
 eminebat: divitissimus quisque humilitatem inopiam-
 25 que eius apud amicos Alexandri criminabatur. Ad-
 mitti eum rex protinus iussit diuque contemplatus,
 'Corporis', inquit, 'habitus famae generis non repu-
 gnat: sed libet scire, inopiam qua patientia tuleris?'
 Tum ille, 'Utinam', inquit, 'eodem animo regnum
 pati possim! hae manus suffecere desiderio meo: nihil
 26 habenti nihil defuit.' Magnae indolis specimen ex
 hoc sermone Abdalonymi cepit. Itaque non Stratonis
 modo regiam suppellectilem attribui ei iussit, sed ple-
 raque etiam ex Persica praeda, regionem quoque urbi
 adpositam ditioni eius adiecit.

Interea Amyntas, quem ad Persas ab Alexandro 5
 transfugisse diximus, cum quattuor milibus Graecorum
 ipsum ex acie persecutis fuga Tripolin pervenit. Inde
 in naves militibus inpositis Cyprum transmisit et, cum
 in illo statu rerum id quemque, quod occupasset,
 habiturum arbitraretur velut certo iure possessum,
 Aegyptum petere decrevit, utrique regi hostis et
 28 semper ex ancipiti mutatione temporum pendens. Hor-
 tatusque milites ad spem tantae rei docet Sabacen,
 praetorem Aegypti, cecidisse in acie: Persarum prae-
 sidium et sine duce esse et invalidum, Aegyptios
 semper praetoribus eorum infestos pro sociis ipsos,
 29 non pro hostibus aestimatos. Omnia experiri neces-
 sitas cogebat: quippe cum primas spes fortuna desti-
 tuit, futura praesentibus videntur esse potiora. Igitur
 conclamant, duceret, quo videretur. Atque ille uten-
 dum animis, dum spe calerent, ratus, ad Pelusii
 ostium penetrat, simulans a Dareo se esse praemis-
 30 sum. Potitus ergo Pelusii Memphim copias promovit:
 ad cuius famam Aegyptii, vana gens et novandis quam
 gerendis aptior rebus, ex suis quique vicis urbibusque
 huc [ipsum] concurrunt ad delenda praesidia Persarum.
 31 Qui territi tamen spem retinendi Aegyptum non omi-

serunt: sed eos Amyntas proelio superatos in urbem
 compellit castrisque positos victores ad populandos agros
discurrunt: velut in medio positos praedis hostium
 cuncta agebantur. Itaque Mazaces, quamquam infelici 32
 proelio suorum animos territos esse cognoverat, tamen
 palantes et victoriae fiducia incautos ostentans per-
 pulit, ne dubitarent ex urbe erumpere et res amissas
 recipere. Id consilium non ratione prudentius, quam 33
 eventum felicius fuit: ad unum omnes cum ipso duce
 occisi sunt. Has poenas Amyntas utrique regi dedit,
 nihilo magis ei, ad quem transfugerat, fidus, quam
 illi, quem deseruerat.

6 Darei praetores, qui proelio apud Isson super- 34
 fuerant, cum omni manu, quae fugientes secuta erat,
 adsumpta etiam Cappadocum et Paphlagonum iuventute
 Lydiam recipere temptabant. Antigonus, praetor 35
 Alexandri, Lydiae praeerat: qui quamquam plerosque
 militum ex praesidiis ad regem dimiserat, tamen bar-
 baris spretis in aciem suos eduxit. Eadem illie quo-
 que fortuna partium fuit: tribus proeliis alia atque
 alia regione commissis Persae funduntur. Eodem tem- 36
 pore classis Macedonum ex Graecia accita Aristome-
 nen, qui ad Hellesponti oram recipendam a Dareo
 erat missus, captis eius aut eversis navibus superat.
 A Milesiis deinde Pharnabazus, praefectus Persicae 37
 classis, pecunia exacta et praesidio in urbem Chium
 introducto centum navibus Andrum et inde Siphnum
 petiit. Has quoque insulas praesidiis occupat, pecunia
 multat.

Magnitudo belli, quod ab opulentissimis Europae 38
 Asiaeque regibus in spem totius orbis occupandi ge-
 rebatur, Graeciae quoque et Cretae arma commoverat.
 Agis, Lacedaemoniorum rex, octo milibus Graecorum, 39
 qui ex Cilicia profugi domos repetierant, contractis
 bellum Antipatro, Macedoniae praefecto, moliebatur.
 Cretenses has aut illas partes secuti nunc Spartano- 40
 rum, nunc Macedonum praesidiis occupantur. Sed

leviora inter illos fuere discrimina unum certamen, ex quo cetera pendebant, intuente fortuna.

CAP. II.

1 Iam tota Syria, iam Phoenice quoque excepta 7
Tyro Macedonum erat, habebatque rex castra in con-
2 tinenti, a qua urbem angustum fretum dirimit. Tyros,
et magnitudine et claritate ante omnes urbes Syriae
Phoenicesque memorabilis, facilius societatem Alexan-
dri acceptura videbatur, quam imperium. Coronam
igitur auream donum legati adferebant commeatusque
large et hospitaliter ex oppido advexerant. Ille dona
ut ab amicis accipi iussit benigneque legatos adlocutus
Herculi, quem praecipue Tyrii colerent, sacrificare
3 velle se dixit: Macedonum reges credere, ab illo deo
ipsos genus ducere, se vero, ut id faceret, etiam ora-
4 culo monitum. Legati respondent, esse templum Her-
culis extra urbem in ea sede, quam Palaetyron ipsi
5 vocent: ibi regem deo sacrum rite facturum. Non
tenuit iram, cuius alioqui potens non erat. Itaque,
'Vos quidem', inquit, 'fiducia loci, quod insulam inco-
litis, pedestrem hunc exercitum spernitis: sed brevi
ostendam in continenti vos esse. Proinde sciatis licet,
6 aut intraturum me urbem aut oppugnaturum.' Cum
hoc responso dimissi suos monere coeperunt, ut re-
gem, quem Syria, quem Phoenice recepisset, ipsi quo-
7 que urbem intrare paterentur. At illi loco satis fisi
obsidionem ferre decreverant. Namque urbem a conti- 8
nenti quattuor stadiorum fretum dividit: Africo ma-
xime obiectum crebros ex alto fluctus in litus evolvit.
8 Nec accipiendi operi, quo Macedones continenti in-
sulam iungere parabant, quicquam magis quam ille
ventus obstabat. Quippe vix leni et tranquillo mari
moles agi possunt, Africus vero prima quaeque con-
gesta pulsu inlisa maris subruit: nec ulla tam firma
moles est, quam non exedant undae et per nexus
operum manantes et, ubi acrior flatus existit, summi
9 operis fastigio superfusae. Praeter hanc difficultatem

haud minor alia erat: muros turresque urbis praealtum
mare ambiebat: non tormenta nisi e navibus procul
excussa mitti, non scalae moenibus adplicari poterant:
praeceps in salum murus pedestre interceperat iter:
naves nec habebat rex et, si admovisset, pendentes et
instabiles missilibus arceri poterant. Inter quae parva 10
dictu res Tyriorum fiduciam accendit. Carthaginien-
sium legati ad celebrandum sacrum anniversarium
more patrio tunc venerant: quippe Carthaginem Tyrii
condiderunt, semper parentum loco culti. Hortari ergo 11
Poeni coeperunt, ut obsidionem forti animo pateren-
tur: brevi Carthagine auxilia ventura. Namque ea
tempestate magna ex parte Punicis classibus maria
9 obsidebantur. Igitur bello decreto per muros turresque 12
tormenta disponunt, arma iunioribus dividunt, opi-
fices, quorum copia urbs abundabat, in officinas dis-
tribuunt. Omnia belli apparatus strepunt: ferreae quo-
que manus — harpagonas vocant — quas operibus
hostium inicerent, corvique et alia tuendis urbibus
excogitata praeparabantur. Sed cum fornacibus fer- 13
rum, quod excudi oportebat, inpositum esset, admotis-
que follibus ignem flatu accenderent, sanguinis rivi
sub ipsis flammis extitisse dicuntur: idque omen in
Macedonum interitum verterunt Tyrii. Apud Mace- 14
donas quoque cum forte panem quidam militum fran-
gerent, manantis sanguinis guttas notaverunt, terro-
re rege Aristander, peritissimus vatum, si extrin-
secus cruor fluxisset, Macedonibus id triste futurum
ait: contra, cum ex interiore parte manaverit, urbi,
quam obsidere destinassent, exitium portendere. 'Alex- 15
ander cum et classem procul haberet et longam ob-
sidionem magno sibi ad cetera impedimento videret
fore, caduceatores, qui ad pacem eos compellerent, mi-
sit: quos Tyrii contra ius gentium occisos praecipi-
taverunt in altum. Atque ille suorum tam indigna
10 morte commotus urbem obsidere statuit. Sed ante ia- 16
cienda moles erat, quae continenti urbem committeret.
Ingens ergo animis militum desperatio incessit cer-

nentibus profundum mare, quod vix divina ope posset impleri. Quae saxa tam vasta, quas tam proceras arbores posse reperiri? exhaustiendas esse regiones, ut illud spatium exaggeraretur: exaestuare semper fretum, quoque artius volutetur inter insulam et continentem, 17 hoc acrius furere., At ille haudquaquam rudis pertractandi militares animos speciem sibi Herculis in somno oblatam esse pronuntiat dextram porrigentis: illo duce, illo aperiente in urbem intrare se visum. Inter haec caduceatores interfectos, gentium iura violata referebat: unam esse urbem, quae cursum victoris morari ausa esset. Ducibus deinde negotium 18 datur, ut suos quisque castiget, satisque omnibus stimulatibus opus orsus est. Magna vis saxorum ad manum erat Tyro vetere praebente: materies ex Libano monte 19 ratibus et turribus faciendis advehebatur. Iamque a fundo maris in altitudinem modicam opus creverat, nondum tamen aquae fastigium aequabat: cum Tyrii 20 parvis navigiis admotis per ludibrium exprobrabant, illos armis inclitos dorso sicut iumenta onera gestare: interrogabant etiam, num maior Neptuno Alexander esset? Haec ipsa insectatio alacritatem militum accendit. Iamque paulum moles aqua eminebat et simul 11 aggeris latitudo crescebat urbiq̃ue admovebatur: cum Tyrii magnitudine molis, cuius incrementum eos antea fefellerat, conspecta levibus navigiis nondum commissum opus circumire coeperunt, missilibus quoque 22 eos, qui pro opere stabant, incessere. Multis ergo impune vulneratis, cum et remove et adpellere scaphas in expedito esset, ad curam semet ipsos tuendi ab opere converterant: et quo longius moles agebatur a litore, hoc magis, quidquid ingerebatur, praealtum 23 absorbebat mare. Igitur rex munientibus coria velaque iussit obtendi, ut extra teli iactum essent, duasque turres ex capite molis erexit, e quibus in sub- 24 euntes scaphas tela ingeri possent. Contra Tyrii navigia procul a conspectu hostium litori adpellunt expositisque militibus eos, qui saxa gestabant, obtrun-

cant. In Libano quoque Arabum agrestes inconpositos Macedonas adorti xxx fere interficiunt *haud* paucioribus captis.

CAP. III.

Ea res Alexandrum dividere copias coëgit et, ne 1 segniter adsidere uni urbi videretur, operi Perdiccan Crateronque praefecit: ipse cum expedita manu Arabiam petiit.

12 Inter haec Tyrii navem magnitudine eximia saxis harenaque a puppi oneratam, ita ut multum prora emineret, bitumine ac sulphure inlitam remis concitaverunt et, cum magnam vim venti vela quoque concepissent, celeriter ad molem successit: tum prora eius 3 accensa remiges desiluere in scaphas, quae ad hoc ipsum praeparatae sequebantur. Navis autem igne concepto latius fundere incendium coepit, quod, priusquam posset occurri, turres et cetera opera in capite molis posita comprehendit. At qui desiluerant in parva 4 navigia, faces et, quidquid alendo igni aptum erat, in eadem opera ingerunt. Iamque non modo *imae* Macedonum turres, sed etiam summa tabulata conceperant ignem, cum ii, qui in turribus erant, partim haurirentur incendio, partim armis omissis in mare semet ipsi inmitterent. At Tyrii, qui capere eos 5 quam interficere mallent, natantium manus stipitibus saxisque lacerabant, donec debilitati impune navigiis excipi possent. Nec incendio solum opera consumpta, 6 sed forte eodem die vehementior ventus motum ex profundo mare inlisit in molem, crebrisque fluctibus compages operis verberatae laxavere *se* saxaque interfluens unda medium opus rupit. Prorutis igitur lapidum cumulis, quibus iniecta terra sustinebatur, praeceps in profundum ruit, tantaeque molis vix ulla vestigia invenit Arabia rediens Alexander. Hic, quod 13 in adversis rebus solet fieri, alius in alium culpam referebant, cum omnes verius de saevitia maris queri possent. Rex novi operis molem orsus in adversum 8

- ventum non latere, sed recta fronte direxit: ea cetera opera velut sub ipsa latentia tuebatur: latitudinem quoque aggeri adiecit, ut turres in medio excitatae 9 procul teli iactu abessent. Totas autem arbores cum ingentibus ramis in altum iaciebant, deinde saxis onerabant rursusque cumulo eorum alias arbores iniciebant, tum humus aggerabatur: super quae alia strue saxorum arborumque cumulata velut quodam nexu continens opus iunxerant. Nec Tyrii, quidquid ad impediendam molem excogitari poterat, segniter 10 exequabantur. Praecipuum auxilium erat, qui procul hostium conspectu subibant aquam occultoque lapsu ad molem usque penetrabant, falcibus palmas arborum eminentium ad se trahentes, quae ubi secutae erant, pleraque secum in profundum dabant: tum levatos onere stipites truncosque arborum haud aegre moliebantur: deinde totum opus, quod stipitibus fuerat innixum, fundamento lapsa sequebatur.
- 11 Aegro animi Alexandro nec, perseveraret an abiret, satis certo classis Cypro advenit eodemque tempore Cleander cum Graecis militibus in Asiam nuper advectis. c et xc navigia in duo dividit cornua: laevum Pnytagoras, rex Cypriorum, cum Cratero tuebatur, Alexandrum in dextro quinquereis regia vehabat. 12 Nec Tyrii, quamquam classem habebant, ausi navale inire certamen: tris omnino ante ipsa moenia opposuerunt, quibus rex invectus ictu ipso demersit.
- 13 Postera die classe ad moenia admota undique 14 tormentis et maxime arietum pulsu muros quatit: quos Tyrii raptim obstructis saxis refecerunt, interiorem quoque murum, ut, si prior fefellisset, illo se tuerentur, undique orsi. Sed undique vis mali urgebat: 14 moles intra teli iactum erat, classis moenia circumibat: terrestri simul navalique clade obruebantur. Quippe binas quadriremes Macedones inter se ita iunxerant, ut prorae cohaerent, puppes intervallo, quantum ca- 15 pere poterant, distarent: hoc puppium intervallum antemnis asseribusque validis deligatis superque eos

- pontibus stratis, qui militem sustinerent, inpleverant. Sic instructas quadriremes ad urbem agebant: inde missilia in propugnantes ingerebantur tuto, quia proris miles tegebatur. Media nox erat, cum classem, sicuti 16 dictum est, paratam circumire muros iubet. Iamque naves urbi undique admovebantur, et Tyrii desperatione torpebant, cum subito spissae nubes intendere se caelo, et, quidquid lucis internitebat, offusa caligine extinctum est. Tum inhorrescens mare paulatim levare, 17 deinde acriore vento concitatum fluctus ciere et inter se navigia collidere. Iamque scindi coeperunt vincula, quibus conexae quadriremes erant, ruere tabulata et cum ingenti fragore in profundum secum milites trahere. Neque enim conserta navigia ulla ope in tur- 18 bido regi poterant: miles ministeria nautarum, remex militis officia turbabat, et, quod in eiusmodi casu accidit, periti ignaris parebant: quippe gubernatores alias imperare soliti tum metu mortis iussa exequabantur. Tandem remis pertinacius everberatum mare veluti eripientibus navigia classicis cessit, adpulsaque sunt litori lacerata pleraque.
- 15 Isdem forte diebus Carthaginiensium legati xxx 19 superveniunt, magis obsessis solacium quam auxilium: quippe domestico bello Poenos impediri nec de imperio, sed pro salute dimicare nuntiabant. Syracusani 20 tum Africam urebant et haud procul Carthaginis muris locaverant castra. Non tamen defecere animis Tyrii, quamquam ab ingenti spe destituti erant, sed coniuges liberosque devehendos Carthaginem tradiderunt, fortius, quidquid accideret, laturo, si carissimam sui partem extra sortem periculi communis habuissent. Cumque unus e civibus in contione indicasset, oblatam 21 esse per somnum sibi speciem Apollinis, quem eximia religione colerent, urbem deserentis, molemq. a Macedonibus in salo iactam in silvestrem saltum esse mutatam: quamquam auctor levis erat, tamen ad de- 22 teriora credenda prae metu aurea catena devinxere simulacrum araeque Herculis, cuius numini urbem

dicaverant, inseruere vinculum, quasi illo deo Apollinem retenturo. Syracusis id simulacrum devexerant Poeni et in maiore locaverant patria multisque aliis spoliis urbium a semet captarum non Carthaginem
 23 magis quam Tyrum ornaverant. Sacrum quoque, quod equidem dis minime cordi esse crediderim, multis saeculis intermissum repetendi auctores quidam erant, ut ingenuus puer Saturno immolaretur: quod sacrilegium verius quam sacrum Carthaginienses a conditoribus traditum usque ad excidium urbis suae fecisse dicuntur. Ac nisi seniores obstitissent, quorum consilio cuncta agebantur, humanitatem dira superstitio
 24 vicisset. Ceterum efficacior omni arte necessitas non usitata modo praesidia, sed quaedam etiam nova ad-
 25 movit. Namque ad implicanda navigia, quae muros subibant, validis asseribus *harpagonas* inligaverant, ut, cum tormento asseres promovissent, subito laxatis
 26 funibus inicerent. Unci quoque et falces ex isdem asseribus dependentes aut propugnatores aut ipsa navigia lacerabant. Clipeos vero aereos multo igne torrebant, quos repletos fervida harena caenoque decocto
 26 e muris subito devolvebant. Nec ulla pestis magis timebatur: quippe, ubi loricae corpusque fervens harena penetraverat, nec ulla vi excuti poterat et, quidquid attigerat, perurebat, iacentesque arma laceratis omnibus, quis protegi poterant, vulneribus inulti patebant: corvi vero et ferreae manus tormento remissae plerosque rapiebant.

CAP. IV.

1 His rex fatigatus statuerat soluta obsidione Aegyptum petere. Quippe cum Asiam ingenti velocitate percurrisset, circa muros unius urbis haerebat tot
 2 maximarum rerum opportunitate dimissa. Ceterum tam discedere irritum, quam morari pudebat, famam quoque, qua plura quam armis everterat, ratus levio-
 fore, si Tyrum quasi testem, se posse vinci, reliquisset. Igitur ne quid inexpertum omitteret, plures naves ad-

moveri iubet delectosque militum inponi. Et forte
 3 belua invisitatae magnitudinis super ipsos fluctus dorso eminens ad molem, quam Macedones iecerant, ingens corpus adplicuit diverberatisque fluctibus adle-
 4 vans semet utrimque conspecta est: deinde a capite molis rursus alto se immersit ac modo super undas
 5 eminens magna sui parte, modo superfusus fluctibus condita haud procul munimentis urbis se mersit. Utrisque laetus fuit beluae aspectus: Macedones iter
 6 iaciendo operi monstrasse eam augurabantur, Tyrii Neptunum occupati maris vindicem abrupuisse beluam ac molem brevi profecto ruituram. Laetique omine eo
 7 ad epulas dilapsi oneravere se vino, quo graves orto sole navigia conscendunt redimita floribus coronisque: adeo victoriae non omen modo, sed etiam gratulatio-
 8 nem praeceperant. Forte rex classem in diversam partem agi iusserat xxx minoribus navigiis relictis in
 9 litore: e quibus Tyrii duobus captis cetera ingenti terruerunt metu, donec suorum clamore audito Alexander classem litori, a quo fremitus acciderant, ad-
 10 movit. Prima e Macedonum navibus quinqueremis velocitate inter ceteras eminens occurrit, quam ut
 11 conspexere Tyriae, duae ex diverso in latera eius in- vectae sunt, in quarum alteram quinqueremis concitata eadem et ipsa rostro icta est et illam invicem tenuit. Iamque ea, quae non cohaerebat, libero impetu evecta
 12 in aliud quinqueremis latius invehebatur: cum opportunitate mira triremis e classe Alexandri in eam ipsam, quae quinqueremi imminebat, tanta vi *impulsa est*, ut
 13 Tyrius gubernator in mare excuteretur e puppi. Plures deinde Macedonum naves superveniunt, et rex quoque
 14 aderat: cum Tyrii inhibentes remis aegre evellere navem, quae haerebat, portumque omnia simul navigia repetunt. Confestim rex insecutus portum quidem intrare non potuit, cum procul e muris missilibus sum-
 15 moveretur, naves autem omnes fere aut demersit aut cepit.

19 Biduo deinde ad quietem dato militibus iussisque 10

et classem et machinas pariter admovere, ut undique
 11 ingenti animo, periculo maiore: quippe regio insigni
 et armis fulgentibus conspicuus unus praecipue telis
 petebatur. Et digna prorsus spectaculo edidit: multos
 e muris propugnantes hasta transfixit, quosdam etiam
 12 comminus gladio clipeoque impulsos praecipitavit,
 quippe turris, ex qua dimicabat, muris hostium prope-
 modum cohaerebat. Iamque crebris arietibus saxorum
 conpage laxata munimenta defecerant et classis intra-
 verat portum et quidam Macedonum in turres hostium
 desertas evaserant: cum Tyrii, tot simul malis victi,
 alii supplices in templa confugiunt, alii foribus aedium
 obseratis occupant liberum mortis arbitrium, nonnulli
 ruunt in hostem haud inulti tamen perituri, magna
 13 pars summa tectorum obtinebat, saxa et, quidquid
 fors in manus dederat, ingredientes subeuntibus. Alex-
 ander exceptis, qui in templa confugerant, omnes
 14 interfici ignemque tectis inici iubet. His per prae-
 cones pronuntiatis nemo tamen armatus opem a dis
 petere sustinuit: pueri virginesque templa compleverant,
 viri in vestibulo suarum quisque aedium stabant, pa-
 15 rata saevientibus turba. Multis tamen saluti fuere
 Sidonii, qui intra Macedonum praesidia erant. Hi
 urbem quidem inter victores intraverant, sed cognati-
 onis cum Tyriis memores — quippe utramque urbem
 Agenorem condidisse credebant — multos Tyrionum,
 clam protectes, ad sua perduxere navigia, quibus
 occultati Sidona devecti sunt. xv milia hoc furto sub-
 16 ducta saevitiae sunt. Quantumque sanguinis fusum
 sit, vel ex hoc aestimari potest, quod intra munimenta
 17 urbis vi milia armatorum trucidata sunt. Triste deinde
 spectaculum victoribus ira praebeuit regis. ii milia, in
 quibus occidendis defecerat rabies, crucibus adfixi per
 18 ingens litoris spatium pependerunt. Carthaginensium
 legatis pepercit addita denuntiatione belli, quod prae-
 sentium rerum necessitas moraretur.

19 Tyros septimo mense, quam oppugnari coepta 20

erat, capta est, urbs et vetustate originis et crebra
 fortunae varietate ad memoriam posteritatis insignis.
 Condita ab Agenore diu mare, non vicinum modo, sed
 quodcumque classes eius adierunt, dicionis suae fecit.
 Et, si famae libet credere, haec gens litteras prima aut
 docuit aut didicit. Coloniae certe eius paene orbe
 toto diffusae sunt: Carthago in Africa, in Boeotia
 Thebae, Gades ad Oceanum. Credo libero comneantes 20
 mari saepiusque adeundo ceteris incognitas terras ele-
 gisse sedes iuventuti, qua tunc abundabant, sive quia
 crebris motibus terrae — nam hoc quoque traditur —
 cultores eius fatigati nova et externa domicilia armis
 sibimet quaerere cogebantur. Multis ergo casibus de- 21
 functa et post excidium renata nunc tandem longa
 pace cuncta refovente sub tutela Romanae mansuetu-
 dinis adquiescit.

CAP. V.

21 Isdem ferme diebus Darei litterae adlatae sunt 1
 tandem ut regi scriptae. Petebat: 'uti filiam suam —
 Statirae erat nomen — nuptiis Alexander sibi adiun-
 geret: dotem offerre omnem regionem inter Helles-
 pontum et Halyn annem sitam, inde orientem spe-
 ctantibus terris contentum. Si forte dubitaret, quod 2
 offerretur, accipere, numquam diu eodem vestigio
 stare fortunam semperque homines, quantamcumque
 felicitatem habeant, invidiam tamen sentire maiorem.
 Vereri se, ne avium modo, quas naturalis levitas age- 3
 ret, ad sidera inani ac puerili mente se efferret: nihil
 difficilius esse quam in illa aetate tantam capere for-
 tunam. Multas se adhuc reliquias habere nec semper 4
 inter angustias posse deprehendi: transeundum esse
 Alexandro Euphraten Tigrimque et Araxen et Choa-
 spen, magna munimenta regni sui: veniendum in cam-
 pos, ubi paucitate suorum erubescendum sit. Iam 5
 Mediam, Hyrcaniam, Bactra et Indos, Oceani accolae,
 quando aditurum — ne Sogdianos et Arachosios no-
 minem ceterasque gentes ad Caucasum et Tanain per-

- 6 tinentes? Senescendum fore tantum terrarum vel sine
 7 proelio obeunti. Se vero ad ipsum vocare desineret,
 7 namque illius exitio se esse venturum? Alexander iis,
 qui litteras attulerant, respondit, Dareum sibi aliena
 promittere et, quod totum amiserit, velle partiri. Doti
 sibi dari Lydiam, Ionas, Aeolidem, Hellesponti oram,
 victoriae suae praemia. Leges autem a victoribus dici,
 accipi a victis: in utro statu ambo essent, si solus
 8 ignoraret, quam primum Marte decerneret. Se [quo-
 que], cum transiret mare, non Ciliciam aut Lydiam
 — quippe tanti belli exiguum hanc esse mercedem —
 sed Persepolim, caput regni eius, Bactra deinde et
 Ecbatana ultimique Orientis oram imperio destinasse.
 Quocumque ille fugere potuisset, ipsum sequi posse:
 desineret terrere fluminibus, quem sciret maria transisse.
 9 Reges quidem haec invicem scripserant. Sed 22
 Rhodii urbem suam portusque dedebant Alexandro.
 Ille Ciliciam Socrati tradiderat Philota regioni circa
 Tyrum iusso praesidere. Syriam, quae Coele appel-
 latur, Andromacho Parmenio tradiderat bello, quod
 10 supererat, interfuturus. Rex Hephaestione Phoenices
 oram classe praetervehi iusso ad urbem Gazam cum
 omnibus copiis venit.
 11 Iisdem fere diebus sollemne erat ludicrum Isth-
 miorum, quod conventu totius Graeciae celebratur. In
 eo concilio Graeci, ut sunt temporaria ingenia, de-
 cernunt, ut xv legarentur ad regem, qui ob res pro
 salute ac libertate Graeciae gestas coronam auream
 12 donum victoriae ferrent. Idem paulo ante incertae
 famae captaverant auram, ut, quocumque pendentes
 animos tulisset fortuna, sequerentur.
 13 Ceterum non ipse modo rex obibat urbes adhuc 23
 iugum imperii recusantes, sed praetores quoque ipsius,
 egregii duces, pleraque invaserant, Calas Paphlago-
 niam, Antigonus Lycaoniam. Balacrus Hydarne, Darei
 14 praetore, superato denuo Miletum cepit: Amphoterus
 et Hegelochus CLX navium classe insulas inter Achaïam
 15 atque Asiam in dicionem Alexandri redegerunt. Tenedo

- quoque recepta Chium incolis ultro vocantibus statue-
 rant occupare: sed Pharnabazus, Darei praetor, con-
 prehensus, qui res ad Macedonas trahebant, rursus
 Apollonidi et Athenagorae, suarum partium viris,
 urbem cum modico praesidio militum tradit. Prae- 16
 fecti Alexandri in obsidione urbis perseverabant, non
 tam suis *fisi* viribus quam ipsorum, qui obsideban-
 tur, voluntate. Nec fefellit opinio. Namque inter
 Apollonidem et duces militum orta seditio intrumpendi
 in urbem occasionem dedit. Cumque porta effracta 17
 cohors Macedonum intrasset, oppidani olim consilio
 prodicionis agitato adgregant se Amphotero et Hege-
 locho: Persarumque praesidio caeso Pharnabazus cum 18
 Apollonide et Athenagora vincti traduntur, XII tri-
 remes cum suo milite ac remige, praeter eas xxx in-
 anes et ** piratici lembi Graecorumque III milia a
 Persis mercede conducti. His in supplementum co-
 piarum suarum distributis piratisque supplicio adfectis
 captivos remiges adiecere classi suae.
 24 Forte Aristonicus, Methymnaeorum tyrannus, cum 19
 piraticis navibus ignarus omnium, quae apud Chium
 acta erant, prima vigilia ad portus claustra successit
 interrogatusque a custodibus, quis esset, Aristonicum
 ad Pharnabazum venire respondit. Illi Pharnabazum 20
 quidem iam quiescere et non posse tum adiri, ceterum
 patere socio atque hospiti portum et postero die Phar-
 nabazi copiam fore adfirmant. Nec dubitavit Aristo- 21
 nicus primus intrare, secuti sunt ducem piratici lembi,
 ac, dum adplicant navigia crepidini portus, obicitur a
 vigilibus claustrum et, qui proximi excubabant, ab
 isdem excitantur. Nullo ex iis auso repugnare om-
 nibus catenae iniectae sunt, Amphotero deinde Hege-
 lochoque traduntur. Hinc Macedones transiere Mity- 22
 lenen, quam Chares Atheniensis nuper occupatam II
 milium Persarum praesidio tenebat: sed cum obsi-
 dionem tolerare non posset, urbe tradita pactus, ut
 incolumi abire liceret, Imbrum petit. Deditis Mace-
 dones pepercerunt.

CAP. VI.

1 Dareus desperata pace, quam per litteras legatos-25
 que inpetrari posse crediderat, ad reparandas vires
 2 bellumque impigre renovandum intendit animum. Du-
 ces ergo copiarum Babyloniam convenire, Bessum quo-
 3 exercitu coacto, descendere ad se iubet. Sunt autem
 Bactriani inter illas gentes promptissimi, horridis in-
 genis multumque a Persarum luxu abhorrentibus: siti
 haud procul Scytharum bellicosissima gente et raptu
 4 vivere adsueta semper in armis erant. Sed Bessus
 suspecta perfidia haud sane aequo animo in secundo
 se continens gradu regem terrebat: nam cum regnum
 adfectaret, proditio, qua sola id adsequi poterat, ti-
 mebatur.

5 Ceterum Alexander, quam regionem Dareus pe-
 tisset, omni cura vestigans, tamen explorare non
 poterat more quodam Persarum arcana regum mira
 6 celantium fide. Non metus, non spes elicit vocem,
 qua prodantur occulta. Vetus disciplina regum silen-
 tium vitae periculo sanxerat: lingua gravius castiga-
 tur, quam ullum probrum, nec magnam rem magis
 sustineri posse credunt ab eo, cui tacere grave sit,
 7 quod homini facillimum voluerit esse natura. Ob 26
 hanc causam Alexander omnium, quae apud hostem
 gererentur, ignarus urbem Gazam obsidebat. Praerat
 urbi Betis, eximiae in regem suum fidei, modicoque
 8 praesidio muros ingentis operis tuebatur. Alexander
 aestimato locorum situ agi cuniculos iussit, facili ac
 levi humo acceptante occultum opus: quippe multam
 harenam vicinum mare evomit, nec saxa cotesque,
 9 quae interpellent specus, obstant. Igitur ab ea parte,
 quam oppidani conspiciere non possent, opus orsus,
 ut a sensu eius averteret, turres muris admoventi iubet.
 Sed eadem humus, movendis inutilis turribus, desi-
 dente sabulo agilitatem rotarum morata [et] tabulata
 turrium perfringebat, multique vulnerabantur inpune,

eum idem recipiendis qui admovendis turribus labor
 eos fatigaret. Ergo receptui signo dato postero die 10
 muros corona circumdari iussit. Ortoque sole, prius-
 quam admovent exercitum, opem deum exposcens sa-
 crum patrio more faciebat. Forte praetervolans corvus 11
 glebam, quam unguibus ferebat, subito amisit: quae
 cum regis capiti incidisset, resoluta defluxit, ipsa
 autem avis in proxima turre consedit. Inlita erat
 turris bitumine ac sulphure, in qua alis haerentibus
 frustra se adlevare conatus a circumstantibus capitur.
 Digna res visa, de qua vates consuleret, ut erat non 12
 intactae a superstitione mentis. Ergo Aristander, cui
 maxima fides habebatur: urbis quidem excidium au-
 gurio illo portendi, ceterum periculum esse, ne rex
 vulnus acciperet. Itaque monuit, ne quid eo die in-
 ciperet. Ille, quamquam unam urbem sibi, quo minus 13
 securus Aegyptum intraret, obstare aegre ferebat,
 27 tamen paruit vati signumque receptui dedit. Hinc
 animus crevit obsessis, egressique porta recedentibus
 inferunt signa cunctationem hostium suam fore oc-
 casionem rati. Sed acrius quam constantius proelium 14
 inierunt: quippe ut Macedonum signa circumagi vi-
 dere, repente sistunt gradum. Iamque ad regem
 proeliantium clamor pervenerat, cum denuntiati peri-
 culi haud sane memor — loricam tamen, quam raro
 induebat, amicis orantibus sumpsit — ad prima signa
 pervenit. Quo conspecto Arabs quidam, Darei miles, 15
 maius fortuna sua facinus ausus, gladium clipeo tegens,
 quasi transfuga genibus regis advolvitur. Ille adsur-
 gere supplicem recipique inter suos iussit. At bar- 16
 barus gladio strenue in dextram translato cervicem
 adpetiit regis: qui exigua corporis declinatione evitato
 ictu in vanum manum barbari lapsam amputat gladio,
 denuntiato in illum diem periculo, ut arbitrabatur ipse,
 defunctus. Sed, ut opinor, inevitabile est fatum: 17
 quippe dum inter primores promptius dimicat, sagitta
 ictus est, quam per loricam adactam, stantem in hu-
 mero medicus eius Philippus evellit. Plurimus deinde 18

sanguis manare coepit omnibus territis, quia non, quam alte penetrasset telum, lorica obstante cognoverant. Ipse ne oris quidem colore mutato suppressi
 19 sanguinem et vulnus obligari iussit. Diu ante ipsa signa vel dissimulato vel victo dolore perstiterat, cum suppressus paulo ante sanguis medicamento, quo retentus erat, manare largius coepit, et vulnus, quod tepens adhuc dolorem non moverat, frigente sanguine
 20 intumuit. Linqui deinde animo et submitti genu coepit: quem proximi exceptum in castra receperunt. Et Betis interfectum ratus urbem ovans victoria repetit.
 21 At Alexander nondum percurato vulnere aggerem, 28 quo moenium altitudinem aequaret, extruxit pluribus-
 22 que cuniculis muros subruere iussit. Oppidani ad pristinum fastigium moenium novum extruxere munimentum, sed ne id quidem turres aggeri inpositas poterat aequare. Itaque interiora quoque urbis infesta
 23 telis erant. Ultima pestis urbis fuit cuniculo subrutus murus, per cuius ruinas hostis intravit. Ducebat ipse rex antesignanos et, dum incautius subit, saxo crus
 24 eius adfligitur. Innixus tamen telo nondum prioris vulneris obducta cicatrice inter primores dimicat, ira quoque accensus, quod duo in obsidione urbis eius
 25 vulnera acceperat. Betim egregia edita pugna multisque vulneribus confectum deseruerunt sui: nec tamen segnius proelium capescebat lubricis armis suo pariter
 26 atque hostium sanguine. Sed cum undique telis *perteretur, ad postremum exhaustis viribus vivus in potestatem hostium pervenit.* Quo adducto insolenti gaudio iuvenis elatus, alias virtutis etiam in hoste mirator, 'Non, ut voluisti', inquit, 'moriesis, sed quidquid in captivum inveniri potest, passurum esse te cogita'.
 27 Ille non interrito modo, sed contumaci quoque vultu intuens regem, nullam ad minas eius reddidit vocem.
 28 Tum Alexander, 'Videtisne obstinatum ad tacendum?' inquit, 'num genu posuit? num vocem supplicem misit? Vincam tamen silentium et si nihil aliud, certe
 29 gemitu interpellabo.' Ira deinde vertit in rabiem iam

tum peregrinos ritus nova subeunte fortuna. Per talos enim spirantis lora traiecta sunt religatumque ad currum traxere circa urbem equi gloriant rege, Achillen, a quo genus ipse deduceret, imitatum se esse poena in hostem capienda. Cecidere Persarum Arabumque 30 circa x milia, nec Macedonibus incruenta victoria fuit. Obsidio certe non tam claritate urbis nobilitata est, quam geminato periculo regis. Qui Aegyptum adire festinans Amyntan cum x triremibus in Macedoniam ad inquisitionem novorum militum misit. Namque 31 etiam secundis atterebantur tamen copiae, devictarumque gentium militi minor quam domestico fides habebatur.

CAP. VII.

29 Aegyptii, olim Persarum opibus infensi, quippe 1 avare et superbe imperitatum sibi esse credebant, ad spem adventus eius erexerant animos, utpote qui Amyntam quoque transfugam et cum precario imperio venientem laeti receperant. Igitur ingens multitudo 2 Pelusium, qua intraturus videbatur, convenerat. Atque ille septimo die, postquam a Gaza copias moverat, in regionem Aegypti, quam nunc castra Alexandri vocant, pervenit. Deinde pedestribus copiis Pelusium pe- 3 tere iussis ipse cum expedita delectorum manu Nilo amne vectus est. Nec sustinere adventum eius Persae, defectione quoque perterriti. Iamque haud procul 4 Memphi erat: in cuius praesidio Mazaces, praetor Darei, relictus ad Cercasoron amne superato octingenta talenta Alexandro omnemque regiam suppellectilem tradidit. A 5 Memphi eodem flumine vectus ad interiora Aegypti penetrat conpositisque rebus ita, ut nihil ex patrio Aegyptiorum more mutaret, adire Iovis Hammonis oraculum statuit. Iter expeditis quoque et paucis vix 6 tolerabile ingrediendum erat: terra caeloque aquarum penuria est, steriles harenae iacent, quas ubi vapor solis accendit, fervido solo exurente vestigia, intolerabilis aestus existit. Luctandumque est non solum 7

cum ardore et siccitate regionis, sed etiam cum tenacissimo sabulo, quod praealtum et vestigio cedens aegre moliuntur pedes. Haec Aegyptii vero maiora iactabant. Sed ingens cupido animum stimulabat ad eundi Iovem, quem generis sui auctorem haud contentus mortali fastigio aut credebat esse aut credi volebat. Ergo cum iis, quos ducere secum statuerat, secundo amne descendit ad Mareotin paludem. Eo legati Cyrenensium dona attulere, pacem et ut adiret urbes suas petentes. Ille donis acceptis amicitiae coniuncta destinata exequi pergit. Ac primo quidem et sequente die tolerabilis labor visus nondum tam vastis nudisque solitudinibus aditis, iam tamen sterili et emoriente terra. Sed ut aperuere se campi alto obruti sabulo, haud secus quam profundum aequor ingressi terram oculis requirebant. Nulla arbor, nullum culti soli occurrebat vestigium. Aqua etiam defecerat, quam utribus cameli vexerant, et in arido solo ac fervido sabulo nulla erat. Ad hoc sol omnia incenderat siccaeque et adusta erant ora, cum repente — sive illud deorum munus sive casus fuit — obductae caelo nubes condidere solem, ingens aestu fatigatis, etiamsi aqua deficeret, auxilium. Enimvero ut largum quoque imbrem excusserunt procellae, pro se quisque excipere eum, quidam ob sitim inpotentes sui ore quoque hianti captare coeperunt. Quadriduum per vastas solitudines assumptum est. Iamque haud procul oraculi sede aberant, cum complures corvi agmini occurrunt: modico volatu prima signa antecedentes [et] modo humi residebant, cum lentius agmen incederet, modo se pennis levabant ducentium iterque monstrantium ritu. Tandem ad sedem consecratam deo ventum est. Incredibile dictu, inter vastas solitudines sita undique ambientibus ramis vix in densam umbram cadente sole contacta est, multique fontes dulcibus aquis passim manantibus alunt silvas. Caeli quoque mira temperies, verno tepori maxime similis, omnes anni partes pari salubritate percurrit. Accolae sedis sunt ab oriente

proximi Aethiopum. In meridiem versam Arabes spectant, Trogodytis cognomen est: horum regio usque ad rubrum mare excurrit. At qua vergit ad occidentem, alii Aethiopes colunt, quos Simuos vocant. A septentrione Nasamones sunt, gens Syrtica, navigiorum spoliis quaestuosa, quippe obsident litora et aestu destituta navigia notis sibi vadis occupant. Incolae nemoris, quos Hammonios vocant, dispersis tuguriis habitant: medium nemus pro arce habent, triplici muro circumdatum. Prima munitio tyrannorum veterum regiam clausit: in proxima coniuges eorum cum liberis et pelicibus habitabant: hic quoque dei oraculum est: ultima munimenta satellitum armigerorumque sedes erant. Est et aliud Hammonis nemus: in medio habet fontem — Solis aquam vocant. Sub lucis ortum tepida manat, medio die, cuius vehementissimus est calor, frigida eadem fluit, inclinato in vesperam calescit, media nocte fervida exaestuatur, quoque nox propius vergit ad lucem, multum ex nocturno calore decrescit, donec sub ipsum diei ortum adsueto tepore languescat. Id, quod pro deo colitur, non eandem effigiem habet, quam vulgo diis artifices accommodaverunt: umbilico maxime similis est habitus, smaragdo et gemmis coagmentatus. Hunc, cum responsum petitur, navigio aurato gestant sacerdotes multis argenteis pateris ab utroque navigii latere pendentibus: sequuntur matronae virginesque patrio more inconditum quoddam carmen canentes, quo propitiari Iovem credunt, ut certum edat oraculum. Ac tum quidem regem propius adeuntem maximus natu e sacerdotibus filium appellat, hoc nomen illi parentem Iovem reddere adfirmans. Ille se vero et accipere ait et agnoscere, humanae sortis oblitus. Consuluit deinde, an totius orbis imperium fatis sibi destinaretur. Vatesque, in adulationem compositus, terrarum omnium rectorem fore ostendit. Post haec institit quaerere, an omnes parentis sui interfectores poenas dedissent. Sacerdos parentem eius negat ullius scelere posse violari, Ph

lippi autem omnes luisse supplicia: adiecit, invictum fore, donec excederet ad deos. Sacrificio deinde facto dona et sacerdotibus et deo data sunt permissumque amicis, ut ipsi quoque consulerent Iovem. Nihil amplius quaesierunt quam, an auctor esset sibi divinis honoribus colendi suum regem. Hoc quoque acceptum fore Iovi vates respondent. Vera et salubri aestimatione *pensanti* fidem oraculi vana profecto responsa ei videri potuissent: sed fortuna, quos uni sibi credere coëgit, magna ex parte avidos gloriae magis quam capaces facit. Iovis igitur filium se non solum appellari passus est, sed etiam iussit rerumque gestarum famam, dum augere vult tali appellatione, corruptit. Et Macedones, adsueti quidem regio imperio, sed in maiore libertatis umbra quam ceterae gentes, immortalitatem adfectantem contumacius, quam aut ipsis expediabat aut regi, aversati sunt. Sed haec suo quaeque tempori reserventur: nunc cetera exequi pergam.

CAP. VIII.

Alexander ab Hammone rediens ad Mareotin paludem haud procul insula Pharo sitam venit. Contemplatus loci naturam primum in ipsa insula statuerat urbem novam condere, inde ut adparuit magnae sedis insulam haud capacem esse, elegit urbi locum, ubi nunc est Alexandria, appellationem trahens ex nomine auctoris. Complexus, quidquid soli est inter paludem ac mare, octoginta stadiorum muris ambitum destinavit, qui exaedificandae urbi praessent, relictis Memphim petit. Cupido haud iniusta quidem, ceterum intempestiva incesserat, non interiora modo Aegypti, sed etiam Aethiopiam invisere: Memnonis Tithonique celebrata regia cognoscendae vetustatis avidum trahere paene extra terminos solis. Sed imminens bellum, cuius multo maior supererat moles, otiosae peregrinationi tempora exemerat. Itaque Aegypto praefecit Aeschylum Rhodium et Peucesten Macedonem quatuor milibus militum in praesidium regionis eius datis:

claustra Nili fluminis Polemonem tueri iubet: XXX ad hoc triremes datae. Africae deinde, quae Aegypto iuncta est, praepositus Apollonius, vectigalibus eiusdem Africae Aegyptique Cleomenes. Ex finitimis urbibus commigrare Alexandream iussis novam urbem magna multitudo inplevit. Fama est, cum rex orbem futuris muris polenta, ut Macedonum mos est, destinasset, avium greges advolasse et polenta esse pastas: cumque id omen pro tristi a plerisque esset acceptum, respondisse vates, magnam illam urbem advenarum frequentiam culturam, multisque eam terris alimenta praebituram.

Regem, cum secundo amni deflueret, adsequi cupiens Hector, Parmenionis filius, eximio aetatis flore, in paucis Alexandro carus, parvum navigium conscendit pluribus, quam capere posset, inpositis. Itaque mersa navis omnes destituit. Hector, diu flumini obluctatus, cum madens vestis et adstricti crepidis pedes natare prohiberent, in ripam tamen semianimis evasit et, ut primum fatigatus spiritum laxavit, quem metus et periculum intenderat, nullo adiuvante — quippe in diversum evaserant alii — exanimatus est. Amissi eius desiderio vehementer adflictus est reperi tumque corpus magnifico extulit funere.

Oneravit hunc dolorem nuntius mortis Andromachi, quem praefecerat Syriae: vivum Samaritae cre-maverant. Ad cuius interitum vindicandum, quanta maxime celeritate potuit, contendit, advenientique sunt traditi tanti sceleris auctores. Andromacho deinde Menona substituit adfectisque supplicio, qui praetorem interemerant, tyrannos — inter quos Methymnaeorum Aristonicum et Chrysolaum — popularibus suis tradidit: quos illi ob iniurias tortos necaverunt.

Atheniensium deinde, Rhodiorum et Chiorum legatos audit. Athenienses victoriam gratulabantur et, ut captivi Graecorum suis restituerentur, orabant: Rhodii et Chii de praesidio querebantur. Omnes aequa desiderare visi inpetraverunt. Mitylenaeis quoque ob

egregiam in partes fidem et pecuniam, quam in bellum
 14 eorum adiecit. Cypriorum quoque regibus, qui et a
 Dareo defecerant ad ipsum et oppugnanti Tyrum mi-
 serant classem, pro merito honos habitus est.

15 Amphoterus deinde, classis praefectus, ad libe-
 randam Cretam missus — namque et Persarum et
 Spartanorum armis pleraque eius insulae obsidebantur
 — ante omnia mare a piraticis classibus vindicare
 iussus: quippe obnoxium praedonibus erat in bellum
 16 utroque rege converso. His compositis Herculi Tyrio
 ex auro crateram cum XXX pateris dicavit: imminens-
 que Dareo ad Euphraten iter pronuntiari iussit.

CAP. IX.

1 At Dareus, cum Aegypto devertisse in Africam 35
 hostem conperisset, dubitaverat, utrumne circa Meso-
 potamiam subsisteret, an interiora regni sui peteret,
 haud dubie potentior auctor praesens futurus ultimis
 gentibus impigre bellum capessendi, quas aegre per
 2 praefectos suos moliebatur. Sed ut idoneis auctoribus
 fama vulgavit, Alexandrum cum omnibus copiis, quam-
 cumque ipse adisset regionem, petiturum: haud igna-
 rus, quam cum strenuo res esset, omnia longinquarum
 gentium auxilia Babyloniam contrahi iussit. Bactriani
 Scythaeque et Indi convenerant: iam et ceterarum
 3 gentium copiae partibus simul adfuerunt. Ceterum
 cum dimidio ferme maior esset exercitus, quam in
 Cilicia fuerat, multis arma deerant, quae summa cura
 comparabantur. Equitibus equisque tegumenta erant
 ex ferreis lamminis serie inter se conexas: quis antea
 praeter iacula nihil dederat, scuta gladiique adicieban-
 4 tur: equorumque domandi greges peditibus distributi
 sunt, ut maior pristino esset equitatus: ingensque, ut
 crediderat, hostium terror, ducentae falcatae quadrigae,
 5 unicum illarum gentium auxilium, secutae sunt. Ex
 summo temone hastae praefixae ferro eminebant, utrim-
 que a iugo ternos direxerant gladios, inter radios

rotarum plura spicula eminebant in adversum, aliae
 deinde falces summissae rotarum orbibus haerebant et
 aliae in terram demissae, quidquid obvium concitatis
 36 equis fuisset, amputaturae. Hoc modo instructo exer- 6
 citu ac perarmato Babylone copias movit. A parte
 dextra erat Tigris, nobilis fluvius, laevam tegebat Eu-
 phrates, agmen Mesopotamiae campos inpleverat. Tigri 7
 deinde superato, cum audisset haud procul abesse
 hostem, Satropaten, equitum praefectum, cum mille
 delectis praemisit. Mazaeo praetori sex milia data,
 quibus hostem transitu amnis arceret: eidem manda- 8
 tum, ut regionem, quam Alexander esset aditurus, po-
 pularetur atque ureret: quippe credebat inopia debel-
 lari posse nihil habentem, nisi quod rapiendo occu-
 passet: ipsi autem commeatus alii terra, alii Tigri
 amne subvehebantur. Iam pervenerat Arbela vicum, 9
 nobilem sua clade facturus. Hic commeatum sarcini-
 narumque maiore parte deposita Lycum amnem ponte
 iunxit et per dies quinque sicut ante Euphraten tra-
 iecit exercitum. Inde octoginta fere stadia progressus 10
 ad alterum amnem — Bumelo nomen est — castra
 posuit. Opportuna explicandis copiis regio erat, equi-
 tabilis et vasta planities: ne stirpes quidem et brevia
 virgulta operiunt solum liberque prospectus oculorum
 etiam ad ea, quae procul recessere, permittitur: atque,
 si qua campi eminebant, iussit aequari totumque fasti-
 gium extendi.

37 Alexandro qui numerum copiarum eius, quantum 11
 procul coniectari poterat, aestimabant vix fecerunt
 fidem tot milibus caesis maiores copias esse reparatas.
 Ceterum omnis periculi et maxime multitudinis con- 12
 temptor undecimis castris ad Euphraten pervenit: quo
 pontibus iuncto equites primos ire, phalangem sequi
 iubet, Mazaeo, qui ad inhibendum transitum eius cum
 sex milibus equitum occurrerat, non auso periculum
 sui facere. Paucis deinde non ad quietem, sed ad 13
 praeparandos animos diebus datis militi strenue hostem
 insequi coepit, metuens, ne interiora regni sui peteret

sequendusque esset per loca omni solitudine atque
 14 inopia vasta. Igitur quarto die praeter Armeniam penetra-
 bat ad Tigrin. Tota regio ultra amnem recenti
 fumabat incendio: quippe Mazaeus, quaecumque adierat,
 15 haud secus quam hostis urebat. Ac primo caligine,
 quam fumus effuderat, obscurante lucem insidiarum
 metu substitit: deinde ut speculatores praemissi tuta
 omnia nuntiaverunt, paucos equitum ad temptandum
 vadum fluminis praemisit: cuius altitudo primo summa
 equorum pectora, mox, ut in medium alveum ventum
 16 est, cervices quoque aequabat. Nec sane alius ad
 Orientis plagam tam violentus invehitur, multorum
 torrentium non aquas solum, sed etiam saxa secum
 trahens. Itaque a celeritate, qua defluit, Tigri nomen
 est inditum, quia Persica lingua tigrin sagittam ap-
 17 pellant. Igitur pedes velut divisus in cornua circum- 38
 dato equitatu, levatis super capita armis, haud aegre
 18 ad ipsum alveum penetrat. Primus inter pedites rex
 egressus in ripam vadum militibus manu, quando vox
 exaudiri non poterat, ostendit. Sed gradum firmare
 vix poterant, cum modo saxa lubrica vestigium falle-
 19 rent, modo rapidior unda subduceret. Praecipuus erat
 labor eorum, qui humeris onera portabant: quippe
 cum semetipsos regere non possent, in rapidos gur-
 gites incommodo onere auferebantur, et, dum sua
 quisque spolia consequi studet, maior inter ipsos quam
 cum anni orta luctatio est, cumulique sarcinarum
 20 passim fluitantes plerosque perculerant. Rex monere,
 ut satis haberent arma retinere, cetera se redditurum.
 Sed neque consilium neque imperium accipi poterat:
 obstrepebat hinc metus, praeter hunc invicem luctan-
 21 tium mutuus clamor. Tandem qua leniore tractu amnis
 aperit vadum, emergere, nec quicquam praeter paucas
 22 sarcinas desideratum est. Deleri potuit exercitus, si
 quis vincere ausus esset, sed perpetua fortuna regis
 avertit inde hostem. Sic Granicum tot milibus equitum
 peditumque in ulteriore stantibus ripa superavit, sic
 angustis in Ciliciae callibus tantam multitudinem

hostium: audaciae quoque, qua maxime viguit, ratio 23
 minui potest, quia numquam in discrimen venit, an
 temere fecisset. Mazaeus, qui, si transeuntibus flumen
 supervenisset, haud dubie oppressurus fuit inconposi-
 tos, in ripa demum ad iam perarmatos adequitare
 coepit. Mille admodum equites praemiserat. Quorum 24
 paucitate Alexander explorata, deinde contempta prae-
 fectum Paeonum equitum Aristona laxatis habenis in-
 vehi iussit. Insignis eo die pugna equitum et prae- 25
 cipue Aristonis fuit: praefectum equitatus Persarum
 Satropaten directa in guttur hasta transfixit fugien-
 temque per medios hostes consecutus ex equo praeci-
 pitavit et obluctanti gladio caput dempsit, quod re-
 latum magna cum laude ante regis pedes posuit.

CAP. X.

39 Biduo ibi stativa rex habuit: in proximum deinde 1
 pronuntiari iter iussit. Sed prima fere vigilia luna 2
 deficiens primum nitorem sideris sui condidit, deinde
 sanguinis colore suffuso lumen omne foedavit, sollici-
 tisque sub ipsum tanti discriminis casum ingens religio
 et ex ea formido quaedam incussa est. Dis invitis in 3
 ultimas terras trahi se querebantur: iam nec flumina
 posse adiri nec sidera pristinum servare fulgorem,
 vastas terras, deserta omnia occurrere: in unius ho-
 minis iactationem tot milium sanguinem impendi:
 fastidio esse patriam, abdicari Philippum patrem, cae-
 lum vanis cogitationibus petere. Iam prope seditionem 4
 res erat, cum ad omnia interritus duces principesque
 militum frequentes adesse praetorio [iubet] Aegyptios-
 que vates, quos caeli ac siderum peritissimos esse cre-
 debat, quid sentirent, expromere iubet. At illi, qui 5
 satis scirent temporum orbis implere destinatas vices
 lunamque deficere, cum aut terram subiret aut sole
 premeretur, rationem quidem ipsis perceptam non
 edocent vulgus: ceterum adfirmant solem Graecorum, 6
 lunam esse Persarum, quotiensque illa deficiat, ruinam
 stragemque illis gentibus portendi: veteraque exempla

percensent Persidis regum, quos adversis dis pugnasse
 7 lunae ostendisset defectio. Nulla res multitudinem
 efficacius regit quam superstitio: alioquin inpotens,
 saeva, mutabilis, ubi vana religione capta est, melius
 vatibus, quam ducibus suis paret. Igitur edita in vulgus
 Aegyptiorum responsa rursus ad spem et fiduciam
 8 erexere torpentes. Rex impetu animorum utendum
 ratus secunda vigilia castra movit: dextra Tigrim ha-
 9 bebat, a laeva montes, quos Gordyaeos vocant. Hoc
 ingressis iter speculatores, qui praemissi erant, sub
 lucis ortum Dareum adventare nuntiaverunt. Instructo
 10 igitur milite et composito agmine antecedeat. Sed
 Persarum moratores erant, mille ferme, qui speciem
 magni agminis fecerant: quippe ubi explorari vera non
 11 possunt, falsa per metum augentur. His cognitis rex
 cum paucis suorum adsecutus agmen refugientium ad
 suos alios cecidit, cepit alios: equitesque praemisit
 speculatum, simul ut ignem, quo barbari cremaverant
 12 vicos, extinguerent. Quippe fugientes raptim tectis
 acervisque frumenti iniecerant flammas, quae cum in
 summo haesissent, ad inferiora nondum penetraverant.
 13 Extincto igitur igne plurimum frumenti repertum est:
 copia aliarum quoque rerum abundare coeperunt. Ea
 res ipsa militi ad persequendum hostem animum in-
 cendit: quippe urente et populante eo terram festi-
 14 nandum erat, ne incendio cuncta praeciperet. In rationem
 ergo necessitas versa est: quippe Mazaeus,
 qui antea per otium vicos incenderat, iam fugere con-
 15 tentus pleraque inviolata hosti reliquit. Alexander
 haud longius CL stadiis Dareum a se abesse conperea-
 rat. Itaque ad satietatem quoque copia commeatuum
 instructus quadriduo in eodem loco substitit.
 16 Interceptae deinde Darei litterae sunt, quibus
 Graeci milites sollicitabantur, ut regem aut interfice-
 rent aut proderent, dubitavitque, an eas pro contione
 recitaret, satis confisus Graecorum quoque erga se
 17 benivolentiae ac fidei. Sed Parmenio deterruit, non
 esse talibus promissis inbuendas aures militum adfir-

mans: patere vel unius insidiis regem: nihil nefas
 esse avaritiae. Secutus consilii auctorem castra movit.
 41 Iter facienti spado e captivis, qui Darei uxorem comi- 18
 tabantur, deficere eam nuntiat et vix spiritum ducere.
 Itineris continui labore animique aegritudine fatigata 19
 inter socrus et virginum filiarum manus conlapsa erat,
 deinde et extincta. Id ipsum nuntians alius super-
 venit. Et rex haud secus, quam si parentis mors nun- 20
 tiata esset, crebros edidit gemitus lacrimisque obortis,
 qualis Dareus profudisset, in tabernaculum, in quo
 mater erat Darei, defuncto adsidens corpori, venit.
 Hic vero renovatus est maeror, ut prostratam humi 21
 videret. Recenti malo priorum quoque admonita rece-
 perat in gremium adultas virgines, magna quidem
 mutui doloris solacia, sed quibus ipsa deberet esse
 solacio. In conspectu erat nepos parvulus, ob id ipsum 22
 miserabilis, quod nondum sentiebat calamitatem, ex
 maxima parte ad ipsum redundantem. Crederes Alex- 23
 andrum inter suas necessitudines flere et solacia non
 adhibere, sed quaerere. Cibo certe abstinuit omnem-
 que honorem funeri patrio Persarum more servavit,
 dignus, hercule, qui nunc quoque tantae et mansue-
 tudinis et continentiae ferat fructum. Semel omnino 24
 eam viderat, quo die capta est, nec ut ipsam, sed ut
 Darei matrem videret, eximiamque pulchritudinem
 formae eius non libidinis habuerat invitamentum, sed
 gloriae.
 42 E spadonibus, qui circa reginam erant, Tyriotes 25
 inter trepidationem lugentium elapsus per eam portam,
 quae, quia ab hoste aversa erat, levius custodiebatur,
 ad Darei castra pervenit exceptusque a vigilibus in
 tabernaculum regis perducitur, gemens et veste lace-
 rata. Quem ut conspexit Dareus, multiplici doloris 26
 expectatione commotus et, quid potissimum timeret,
 incertus, 'Vultus', inquit, 'tuus nescio quod ingens
 malum praefert, sed cave miseri hominis auribus par-
 cas: didici esse infelix, et saepe calamitatis solacium
 est nosse sortem suam. Num, quod maxime suspicor 27

et eloqui timeo, ludibria meorum nuntiaturus es, mihi et, ut credo, ipsis quoque omni tristiora supplicio?"
 28 Ad haec Tyriotes, 'Istud quidem procul abest', inquit: 'quantuscumque enim reginis honos ab his, qui parent, haberi potest, tuis a victore servatus est, sed uxor tua
 29 paulo ante excessit e vita.' Tunc vero non gemitus modo, sed etiam eiulatus totis castris exaudiebantur. Nec dubitavit Dareus, quin interfecta esset, quia nequisset contumeliam perpeti, exclamatque amens dolore: 'Quod ego tantum nefas commisi, Alexander? quem tuorum propinquorum necavi, ut hanc vicem redderes saevitiae meae? Odisti me, non quidem provocatus: sed finge iustum intulisse te bellum, cum
 30 feminis ergo agere debueras?' Tyriotes adfirmare per deos patrios nihil in eam gravius esse consultum: ingemuisse etiam Alexandrum morti et non parcius
 31 flevisse, quam ipse lacrimaret. Ob haec ipsa amantis animus in sollicitudinem suspicionemque revolutus est, desiderium captivae profecto a consuetudine stupri
 32 ortum esse coniectans. Summotis igitur arbitris, uno dumtaxat Tyriote retento, iam non flens, sed suspirans, 'Videsne', inquit, 'Tyriote, locum mendacio non esse? tormenta iam hic erunt: sed ne expectaveris per deos, si quid tibi tui regis reverentiae est: num, quod et scire expeto et quaerere pudet, ausus est et dominus
 33 et juvenis?' Ille quaestioni corpus offerre, deos testes
 34 invocare, caste sancteque habitam esse reginam. Tandem ut fides facta est vera esse, quae adfirmaret spado, capite velato diu flevit manantibusque adhuc lacrimis, veste ab ore reiecta, ad caelum manus tendens, 'Di patrii', inquit, 'primum mihi stabilite regnum: deinde, si de me iam transactum est, precor, ne quis potius Asiae rex sit, quam iste tam iustus hostis, tam misericors victor.'

CAP. XI.

- 1 Itaque quamquam frustra pace bis petita omnia 43
 in bellum consilia converterat, victus tamen conti-

nentia hostis ad novas pacis condiciones ferendas x
 legatos, cognatorum principes, misit: quos Alexander consilio advocato introduci iussit. E quibus maximus 2
 natus, 'Dareum', inquit, 'ut pacem a te iam hoc tertio peteret, nulla vis subegit, sed iustitia et continentia tua expressit. Matrem, coniugem, liberos eius, nisi 3
 quod sine illo sunt, captos esse non sensit: pudicitiae earum, quae supersunt, curam haud secus quam parens agens reginas appellas, speciem pristinae fortunae retinere pateris. Vultum tuum video, qualis 4
 Darei fuit, cum dimitteremur ab eo: et ille tamen uxorem, tu hostem luges. Iam in acie stares, nisi cura te sepulturae eius moraretur. Ecquid mirum est, si tam ab amico animo pacem petit? quid opus est armis, inter quos odia sublata sunt? Antea imperio 5
 tuo finem destinabat Halym amnem, qui Lydiam terminat: nunc, quidquid inter Hellespontum et Euphraten est, in dotem filiae offert, quam tibi tradit. Ochum filium, quem habes, pacis et fidei obsidem re- 6
 tine, matrem et duas virgines filias redde: pro tribus corporibus xxx milia talentum auri precatur accipias. Nisi moderationem animi tui notam haberem, [non] 7
 dicerem hoc esse tempus, quo pacem non dare solum, sed etiam occupare deberes. Respice, quantum post 8
 te reliqueris: intueri, quantum petas. Periculosum est praegrave imperium: difficile est enim continere, quod capere non possis. Videsne, ut navigia, quae modum excedunt, regi nequeant? Nescio, an Dareus ideo tam multa miserit, quia nimiae opes magnae iacturae locum faciunt. Facilius est quidem vincere, 9
 quam tueri praedam: quam, hercule, expeditius manus nostrae rapiunt, quam continent. Ipsa mors uxoris Darei admonere te potest minus iam misericordiae
 44 tuae licere, quam licuit.' Alexander legatis excedere 10
 tabernaculo iussis, quid placeret, ad consilium refert. Diu nemo, quid sentiret, ausus est dicere incerta regis voluntate. Tandem Parmenio antea suasisse ait, ut 11
 captivos apud Damascum redimentibus redderet: in-

gentem pecuniam potuisse redigi ex his, qui multi
 12 vincti virorum fortium occuparent manus. Et nunc
 magnopere censere, ut unam anum et duas puellas,
 itinerum agminumque impedimenta, xxx milibus ta-
 13 lentum auri permutet. Opimum regnum occupare posse
 condicione, non bello, nec quemquam alium inter
 Istrum et Euphraten possedisse terras ingenti spatio
 intervalloque discretas. Macedoniam quoque potius
 14 respiceret, quam Bactra et Indos intueretur. Ingrata
 oratio regi fuit. Itaque, ut finem dicendi fecit, 'Et
 ego', inquit, 'pecuniam quam gloriam malle, si
 Parmenio essem: nunc Alexander de paupertate se-
 curus sum et me non mercatorem memini esse, sed
 15 regem. Nihil quidem habeo venale, sed fortunam
 meam utique non vendo: captivos si placet reddi, ho-
 nestius dono dabimus, quam pretio remitteremus.' Intro-
 16 ductis deinde legatis ad hunc modum respondit: 'Nun-
 tiate Dareo me, quae fecerim clementer et liberaliter,
 17 non amicitiae eius tribuisse, sed naturae meae. Bellum
 cum captivis et feminis gerere non soleo: armatus sit
 18 oportet, quem oderim. Quodsi saltem pacem bona fide
 peteret, deliberarem forsitan, an darem. Verum enim-
 vero, cum modo milites meos litteris ad prodicionem,
 modo amicos ad perniciem meam pecunia sollicitet,
 ad internecionem mihi persequendus est, non ut iustus
 19 hostis, sed ut percussor veneficus. Conditiones vero
 pacis, quas adfertis, si accepero, victorem eum faciunt.
 Quae post Euphraten sunt, liberaliter donat. Ubi
 igitur me adeatis, obliti estis: nempe ultra Euphraten
 [sum]. Summum ergo dotis, quam promittit, terminum
 20 castra mea transeunt. Hinc me depellite, ut sciam
 vestrum esse, quo ceditis. Eadem liberalitate dat mihi
 filiam suam: nempe quam scio alicui servorum eius
 nupturam. Multum vero mihi praestat, si me Ma-
 21 zaeo generum praeponit! Ite, nuntiate regi vestro,
 et quae amisit et quae adhuc habet, praemia esse
 belli: hoc regente utriusque terminos regni, id quem-
 que habiturum, quod proximae lucis adsignatura for-

tuna est.' Legati respondent, cum bellum in animo 22
 sit, facere eum simpliciter, quod spe pacis non frustra-
 retur: ipsos petere, ut quam primum dimittantur ad
 regem: eum quoque bellum parare debere. Dimissi
 nuntiant adesse certamen.

CAP. XII.

45 Ille quidem confestim Mazaeum cum tribus equitum 1
 milibus ad itinera, quae hostis petiturus erat, occu-
 panda praemisit. Alexander corpori uxoris eius iustus 2
 persolutis omnique graviore comitatu intra eadem mun-
 imenta cum modico praesidio relicto ad hostem con-
 tendit. In duo cornua diviserat peditem utrique 3
 lateri equite circumdato: impedimenta sequebantur
 agmen. Praemissum deinde cum citis equitibus Menidan 4
 iubet explorare, ubi Dareus esset. At ille, cum Ma-
 zaeus haud procul consedisset, non ausus ultra pro-
 cedere, nihil aliud quam fremitum hominum hinnitum-
 que equorum exaudisse nuntiat. Mazaeus quoque con- 5
 spectis procul exploratoribus in castra se recepit, ad-
 ventus hostium nuntius. Igitur Dareus, qui in pa-
 tentibus campis decernere optabat, armari militem iubet
 aciemque disponit. In laevo cornu Bactriani ibant 6
 equites, mille admodum: Dahae totidem et Arachosii
 Susianique quattuor milia explebant. Hos centum fal-
 cati currus sequebantur. Proximus quadrigis erat
 Bessus cum viii milibus equitum, item Bactrianis.
 Massagetae duobus milibus agmen eius clauderant.
 Pedites his plurium gentium non inmixtos, sed suae 7
 cuiusque nationis iunxerat copias. Persas deinde cum
 Mardis Sogdianisque Ariobarzanes et Orontobates du-
 cebant. Illi partibus copiarum, summae Orsines prae- 8
 erat, a septem Persis oriundus, ad Cyrum quoque,
 nobilissimum regem, originem sui referens. Hos aliae 9
 gentes, ne sociis quidem satis notae, sequebantur.
 Post quas L quadrigas Phradates magno Caspiorum
 agmine antecederat. Indi ceterique rubri maris acco-
 lae, nomina verius quam auxilia, post currus erant.

- 10 Claudebatur hoc agmen aliis falcatis curribus, quis peregrinum militem adiunxerat. Hunc Armenii, quos minores appellant, Armenios Babylonii, utrosque Belitae et qui montes Cossaeorum incolebant sequebantur. Post hos ibant Gortuae, gentis quidem Euboicae, Medos quondam secuti, sed iam degeneres et patrii moris ignari. Adplicuerat his Phrygas et Cataonas. Parthyaeorum deinde gens, incolentium terras, quas nunc Parthi Scythia profecti tenent, claudebant agmen.
- 12 Haec sinistri cornus facies fuit. Dextrum tenebant natio maioris Armeniae Cadusique et Cappadocees et Syri ac Medi. His quoque falcati currus L erant.
- 13 Summa totius exercitus, equites XLV milia, pedestris acies DC milia expleverat. Hoc modo instructi X stadia procedunt iussique subsistere armati hostem expectabant.
- 14 Alexandri exercitum pavor, cuius causa non sub-46 erat, invasit: quippe lymphati trepidare coeperunt omnium pectora occulto metu percurrente. Caeli fulgor tempore aestivo ardenti similis internitens ignis prae-buit speciem, flammisque ex Darei castris splendere, velut inlati temere praesidiis, credebant. Quodsi per-culsis Mazaeus, qui praesidebat itineri, supervenisset, ingens clades accipi potuit: nunc, dum ille segnis in eo, quem occupaverat, tumulto sedet, contentus non
- 16 lacessi, Alexander cognito pavore exercitus signum, ut consisterent, dari, ante ipsos arma deponere ac levare corpora iubet, admonens, nullam subiti causam
- 17 esse terroris, hostem procul stare. Tandem compotes sui pariter arma et animos recepere: nec quicquam ex praesentibus tutius visum est, quam eodem loco
- 18 castra munire. Postero die Mazaeus — cum delectis equitum in edito colle, ex quo Macedonum prospicie-bantur castra, conserat — sive metu, sive quia spe-
- 19 culari modo iussus erat, ad Dareum rediit. Macedones eum ipsum collem, quem deseruerat, occupaverunt: nam et tutior planitie erat et inde acies hostium, quae
- 20 in campo explicabatur, conspici poterat. Sed caligo,

quam circa humidi effuderant montes, universam equi-dem rei faciem non abstulit, ceterum agminum dis-crimina atque ordinem prohibuit perspicere. Multitudo inundaverat campos fremitusque tot milium etiam procul stantium aures inpleverat. Fluctuari animo 21 rex et modo suum, modo Parmenionis consilium sera aestimatione pendere: quippe eo ventum erat, unde recipi exercitus, nisi victor, sine clade non posset. Itaque dissimulato pavore mercenarium equitem ex 22 Paeonia praecedere iubet. Ipse phalangem, sicut antea 23 dictum est, in duo cornua extenderat: utrumque cornu equites tegebant. Iamque nitidior lux discussa cali-gine aciem hostium ostenderat, et Macedones sive alacritate sive taedio expectationis ingentem pugnan-tium more edidere clamorem. Redditus et a Persis nemora vallesque circumiectas terribili sono inpleverat: nec iam contineri Macedones poterant, quin cursu 24 quoque ad hostem contenderent. Melius adhuc ratus in eodem tumulto castra munire, rex vallum iaci iussit: strenueque opere perfecto in tabernaculum, ex quo tota acies hostium conspiciebatur, secessit.

funerum G. & A. 43

CAP. XIII.

- 47 Tum vero universa futuri discriminis facies in 1 oculis erat: armis insignibus equi virique splendebant, et omnia intentiore cura praeparari apud hostem sollicitudo praetorum agmina sua interequitantium osten-debat, ac pleraque inania, sicut fremitus hominum, 2 equorum hinnitus, armorum internitentium fulgor, sollicitam expectatione mentem turbaverant. Igitur 3 sive dubius animi, sive ut suos experiretur, consilium adhibet, quid optimum factu esset, exquirens. Par-4 menio, peritissimus inter duces artium belli, furto, non proelio opus esse censebat: 'intempesta nocte op-primi posse hostes: discordis moribus, linguis, ad hoc somno et improviso periculo territos, quando in no-5 cturna trepidatione coituros? At interdiu primum ter-ribiles occurruras facies Scytharum Bactrianorumque

— hirta illis ora et intonsas comas esse, praeterea
 eximiam vastorum magnitudinem corporum: vanis et
 inanibus militem magis quam iustis formidinis causis
 moveri, — deinde tantam multitudinem circumfundi
 6 paucioribus posse. Non in Ciliciae angustiis et inviis
 callibus, sed in aperta et lata planitie dimicare.
 7 Omnes ferme Parmenioni adsentiebantur: Polypercon
 haud dubie in eo consilio positam victoriam arbitra-
 8 batur. Quem intuens rex, namque Parmenionem nuper
 acius, quam vellet, increpitum rursus castigare non
 sustinebat, 'Latrunculorum', inquit, 'et furum ista sol-
 lertia est, quam praecipitis mihi, quippe illorum votum
 9 unicum est fallere. Meae vero gloriae semper aut ab-
 sentiam Darei aut angustias locorum aut furtum noctis
 obstare non patiar: palam luce adgredi certum est:
 malo *me* meae fortunae paeniteat, quam victoriae pu-
 10 deat. Ad haec illud quoque accedit: vigilias agere
 barbaros et in armis stare, ut ne decipi quidem pos-
 sint, conpertum habeo. Itaque ad proelium vos pa-
 rate.' Sic incitatos ad corpora curanda dimisit.
 11 Dareus id, quod Parmenio suaserat, hostem fa-
 cturum esse coniectans frenatos equos stare magnam-
 que exercitus partem in armis esse ac vigilias inten-
 tiore cura servari iusserat: ergo ignibus tota eius
 12 castra fulgebant. Ipse cum ducibus propinquisque
 agmina in armis stantium circumibat, Solem et Mi-
 threm sacrumque et aeternum invocans ignem, ut illis
 dignam vetere gloria maiorumque monumentis fortitu-
 13 dinem inspirarent. 'Et profecto, si qua divinae opis
 auguria humana mente concipi possent, deos stare
 secum. Illos nuper Macedonum animis subitam incus-
 sisse formidinem: adhuc lymphatos ferri agique, arma
 iacentes: expetere praesides Persarum imperii *deos*
 14 debitae e vecordibus poenas. Nec ipsum ducem sa-
 niorem esse: quippe ritu ferarum praedam modo, quam
 expeteret, intuentem in perniciem, quae ante praedam
 posita esset, incurrere.'

Similis apud Macedones quoque sollicitudo erat:

noctemque velut in eam certamine edicto metu ege-
 runt. Alexander non alias magis territus ad vota et 15
 preces Aristandrum vocari iubet. Ille in candida veste
 verbenas manu praeferens capite velato praeibat preces
 regi Iovem Minervamque *et* Victoriā propitianti.
 Tunc quidem sacrificio rite perpetrato reliquum noctis 16
 adquieturus in tabernaculum rediit. Sed nec somnum
 capere nec quietem pati poterat: modo e iugo montis
 aciem in dextrum Persarum cornu demittere agitabat,
 modo recta fronte concurrere hosti, interdum haesitare,
 an potius in laevum detorqueret agmen. Tandem gra- 17
 vatum animi anxietate corpus altior somnus oppressit.
 49 / Iamque luce orta duces ad accipienda imperia con-
 venerant insolito circa praetorium silentio attoniti:
 quippe alias accersere ipsos et interdum morantes ca- 18
 stigare adsueverat, tunc ne ultimo quidem rerum dis-
 crimine excitatum esse mirabantur et non somno
 quiescere, sed pavore marcere credebant. Non tamen 19
 quisquam ex custodibus corporis intrare tabernaculum
 audebat: et iam tempus instabat nec miles iniussu
 ducis aut arma capere poterat aut in ordines ire. Diu 20
 Parmenio cunctatus, cibum ut caperent, ipse pronun-
 tiat. Iamque exire necesse erat: tunc demum intrat
 tabernaculum saepiusque nomine conpellatum, cum
 voce non posset, tactu excitavit. 'Multa lux', inquit, 21
 'est: instructam aciem hostis admovit: tuus miles ad-
 huc inermis expectat imperium. Ubi est vigor ille
 animi tui? nempe excitare vigiles soles.' Ad haec 22
 Alexander: 'Credisne me prius somnum capere po-
 tuisse, quam exonerarim animum sollicitudine, quae
 quietem morabatur?' signumque pugnae tuba dari ius-
 sit. Et cum in eadem admiratione Parmenio perseve- 23
 raret, quod solutum se curis somnum cepisse dixisset,
 'Minime', inquit, 'mirum est: ego enim, cum Dareus
 terram ureret, vicos excinderet, alimenta corrumperet,
 potens mei non eram: nunc vero quid metuum, cum 24
 acie decernere paret? Hercule, votum meum inplevit.
 Sed huius consilii postea quoque ratio reddetur. Vos 25

ite ad copias, quibus quisque praeest: ego iam adero et, quid fieri velim, exponam.' Raro admodum admodum magis amicorum, quam metu discriminis adeundi thorace uti solebat. Tunc quoque munimento corporis sumpto processit ad milites. Haud alias tam alacrem viderant regem et vultu eius interrito certam spem victoriae augurabantur.

- 26 Atque ille proruto vallo exire copias iubet aciem-50
que disponit. In dextro cornu locati sunt equites, quos agema appellabant: praeerat his Clitus, cui iunxit Philotae turmas, ceterosque praefectos equitum lateri
27 eius adplicuit. Ultima Meleagri ala stabat quam phalanx sequebatur, post phalangem Argyraspides erant:
28 his Nicanor, Parmenionis filius, praeerat. In subsidiis cum manu sua Coenos, post eum Orestae Lyncestaeque sunt *positi*, post illos Polypercon, tum peregrini milites: huius agminis princeps Amyntas aberat, Philippus Balacri eos regebat in societatem nuper adscitos. Haec dextri cornus facies erat. In laevo Craterus Peloponnesium equites habebat Achaeorum et Locrensi-
29 um et Malieon turmis [sibi] adiunctis. Hos Thessali equites claudabant Philippo duce. Peditum acies equitatu tegebatur. Frons laevi cornus haec erat. Sed ne
30 circumiri posset a multitudine, ultimum agmen valida manu cinxerat. Cornua quoque subsidiis firmavit non recta fronte, sed a latere positis, ut, si hostis circum-
31 venire aciem temptasset, parata pugnae forent. Hic Agriani erant, quibus Attalus praeerat, adiunctis sagittariis Cretensibus, — ultimos ordines avertit a fronte, ut totam aciem orbe muniret, — Illyrii hic erant adiuncto milite mercede conducto, Thracas quo-
32 que simul obiecerat leviter armatos. Adeoque aciem versabilem posuit, ut, qui ultimi stabant, ne circumirentur, verti tamen et in frontem circumagi possent. Itaque non prima, quam latera, non latera munitiora
33 fuere, quam terga. His ita ordinatis praecipit, ut, si 51
falcatos currus cum fremitu barbari emitterent, ipsi laxatis ordinibus impetum incurrentium silentio exci-

perent, haud dubius sine noxa transcurso, si nemo se opponeret: sin autem sine fremitu inmisissent, eos ipsi clamore terrerent pavidosque equos telis utrimque suffoderent. Qui cornibus praeerant, extendere ea iussi, 34
ita ut nec circumvenirentur, si artius starent, nec tamen ultra modum aciem exinanirent. Inpedimenta 35
cum captivis, inter quos mater liberique Darei custodiebantur, haud procul acie in edito colle constituit modico praesidio relicto. Laevum cornu, sicut alias, Parmenioni tuendum datum: ipse in dextro stabat.

- Nondum ad iactum teli pervenerant, cum Bion 36
quidam transfuga, quanto maximo cursu potuerat, ad regem pervenit nuntians, murices ferreos in terram defodisse Dareum, qua hostem equites emissurum esse credebatur, notatumque certo signo locum, ut fraus evitari a suis posset. Adservari transfuga iusso duces 31
convocat: expositoque, quod nuntiatum erat, monet, ut regionem monstratam declinent equitemque periculum edoceant.
52 Ceterum hortantem exercitus exaudire non poterat 38
usum aurium intercipientem fremitu duorum agminum. Sed in conspectu omnium duces et proximum quemque interequitans adloquebatur.

CAP. XIV.

Emensis tot terras in spem victoriae, de qua 1
dimicandum foret, hoc unum superesse discrimen. Granicum hic amnem Ciliciaeque montes et Syriam Aegyptumque praetereuntibus raptas, ingentia spei gloriaeque incitamenta, referebat. Reprehensos ex fuga 2
Persas pugnatos, quia fugere non possent. Tertium iam diem metu exangues, armis suis oneratos in eodem vestigio haerere. Nullum desperationis illorum maius indicium esse, quam quod urbes, quod agros suos urerent, quidquid non corrupissent, hostium esse confessi. Nomina modo vana gentium ignotarum ne 3
extimescerent: neque enim ad belli discrimen pertinere, qui ab iis Scythae quive Cadusii appellarentur. Ob id 4

ipsum, quod ignoti essent, ignobiles esse: numquam ignorari viros fortes, at inbelles ex latebris suis erutos nihil praeter nomina adferre. Macedonas virtute adsecutos, ne quis toto orbe locus esset, qui tales viros
 5 ignoraret. Intuerentur barbarorum inconditum agmen: alium nihil praeter iaculum habere, alium funda saxa librare, paucis iusta arma esse. Itaque illinc plures
 6 stare: hinc plures dimicatueros. Nec postulare se, ut fortiter capesserent proelium, ni ipse ceteris fortitudinis fuisset exemplum: se ante prima signa dimicaturum. Spondere pro se tot cicatrices, totidem corporis decora: scire ipsos unum paene se praedae communis exsortem in illis colendis ornandisque usurpare
 7 victoriae praemia. Haec se fortibus viris dicere. Si qui dissimiles eorum essent, illa fuisse dicturum: pervenisse eo, unde fugere non possent. Tot terrarum spatia emensis, tot omnibus montibusque post tergum obiectis iter in patriam et penates manu esse facient-
 8 dum.' Sic duces, sic proximi militum instincti sunt.

Dareus in laevo cornu erat, magno suorum ag- 53
 mine, delectis equitum peditumque stipatus, contem-
 pseratque paucitatem hostis, vanam aciem esse extentis
 9 cornibus ratus. Ceterum, sicut curru eminebat, dextra laevaeque ad circumstantia agmina oculos manusque circumferens, 'Terrarum', inquit, 'quas Oceanus hinc adluit, illinc claudit Hellespontus, paulo ante domini, iam non de gloria, sed de salute et, quod saluti prae-
 10 ponitis, libertate pugnandum est. Hic dies imperium, quo nullum amplius vidit aetas, aut constituet aut finiet. Apud Granicum minima virium parte cum hoste certavimus: in Cilicia victos Syria poterat excipere: magna munimenta regni Tigris atque Eu-
 11 phrates erant. Ventum est eo, unde pulsus ne fugae quidem locus est. Omnia tam diutino bello exhausta post tergum sunt: non incolas suos urbes, non cultores habent terrae. Coniuges quoque et liberi sequuntur hanc aciem, parata hostibus praeda, nisi pro
 12 carissimis pignoribus corpora opponimus. Quod mea-

rum fuit partium, exercitum, quem paene immensa planities vix caperet, comparavi: equos, arma distribui: commeatus ne tantae multitudini deessent, providi:
 locum, in quo acies explicari posset, elegi. Cetera in 13
 vestra potestate sunt: audete modo vincere famamque, infirmissimum adversus fortes viros telum, contemnite.
 54 Temeritas est, quam adhuc pro virtute timuistis: quae ubi primum impetum effudit, velut quaedam animalia emisso aculeo, torpet. Hi vero campi deprehendere 14
 paucitatem, quam Ciliciae montes absconderant. Videtis ordines raros, cornua extenta, mediam aciem vanam, exhaustam: nam ultimi, quos locavit aversos, terga iam praebent. Obteri, mehercule, equorum ungulis possunt, etiamsi nihil praeter falcatos currus emisero. Et bello vicerimus, si vicimus proelio: nam 15
 ne illis quidem ad fugam locus est: hinc Euphrates, illinc Tigris prohibet inclusos. Et quae antea pro 16
 illis erant, in contrarium versa sunt. Nostrum mobile et expeditum agmen est, illud praeda grave. Implicatos ergo spoliis nostris trucidabimus, eademque res et causa erit victoriae et fructus. Quodsi quem e vobis 17
 nomen gentis movet, cogitet, Macedonum illic arma esse, non corpora. Multum enim sanguinem invicem hausimus, et semper gravior in paucitate iactura est. Nam Alexander, quantuscumque ignavis et timidus 18
 videri potest, unum animal est et, si quid mihi creditis, temerarium et vecors, adhuc nostro pavore, quam sua virtute felicius. Nihil autem potest esse diutur- 19
 num, cui non subest ratio. Licet felicitas adspirare videatur, tamen ad ultimum temeritati non sufficit. Praeterea breves et mutabiles vices rerum sunt, et fortuna numquam simpliciter indulget. Forsitan ita 20
 dii fata ordinaverint, ut Persarum imperium, quod secundo cursu per CCXXX annos ad summum fastigium evexerant, magno motu concuterent magis quam ad-
 fligerent admonerentque nos fragilitatis humanae, cuius nimia in prosperis rebus oblivio est. Modo Graecis 21
 ultro bellum inferebamus: nunc in sedibus nostris pro-

pulsamus inlatum. Iactamur invicem varietate fortunae. Videlicet imperium, quia mutuo adfectamus, una gens non capit. Ceterum, etiamsi spes non subesset, necessitas tamen stimulare deberet: ad extrema perventum est. Matrem meam, duas filias, Ochum in spem huius imperii genitum, principes, illam subolem regiae stirpis, duces vestros reorum instar victos habet: nisi quid in vobis opis est, ego maiore mei parte captivus sum. Eripite viscera mea ex vinculis: restituite mihi pignora, pro quibus ipsi mori non recusatis, parentem, liberos: nam coniugem in illo carcere amisit. Credite nunc omnes hos tendere ad vos manus, implorare patrios deos, opem vestram, misericordiam, fidem exposcere, ut compedibus, ut servitute, ut precario victu ipsos liberetis. An creditis aequo animo iis servire, quorum reges esse fastidiunt? Video admoveri hostium aciem: sed quo propius discrimen accedo, hoc minus iis, quae dixi, possum esse contentus. Per ego vos deos patrios aeternumque ignem, qui praefertur altaribus, fulgoremque solis intra fines regni mei orientis, per aeternam memoriam Cyri, qui ademptum Medis Lydisque imperium primus in Persidem intulit: vindicate ab ultimo dedecore nomen gentemque Persarum. Ite alacres et spiritus pleni, ut, quam gloriam accepistis a maioribus vestris, posteris relinquatis. In dextris vestris iam libertatem, opem, spem futuri temporis geritis. Effugit mortem, quisquis contempserit: timidissimum quemque consequitur. Ipse non patrio more solum, sed etiam ut conspici possim, curru vehor nec recuso, quo minus imitemini me, sive fortitudinis exemplum sive ignaviae fuero!

CAP. XV.

Interim Alexander, ut et demonstratum a trans-
fuga insidiarum locum circumiret et Dareo, qui cornu
tuebatur, occurreret, agmen obliquum incedere iubet.
Dareus quoque eodem suum obvertit Besso admonito,

ut Massagetarum equites in laevum Alexandri cornu
latere invehi iuberet. Ipse ante se falcatos currus habebat, quos signo dato universos in hostem effudit. Ruebant laxatis habenis aurigae, quo plures nondum satis proviso impetu obtinerent. Alios ergo hastae multum ultra temonem eminentes, alios ab utroque latere demissae falces laceravere. Nec sensim Macedones cedebant, sed effusa fuga turbaverant ordines. Mazaeus quoque percussis metum incussit mille equibus ad diripienda hostis inpedimenta circumvehi iussis, ratus, captivos quoque, qui simul adservabantur, rupturos vincula, cum suos adpropinquantes vidissent. Non fefellerat Parmenionem, qui in laevo erat: prope igitur Polydamanta mittit, qui et periculum ostenderet et, quid fieri iuberet rex, consuleret. Ille audito Polydamante, 'Abi, nuntia', inquit, 'Parmenioni, si acie vicerimus, non nostra solum nos recuperaturos, sed etiam, quae hostium sunt, occupaturos. Proinde non est, quod quicquam virum subducat ex acie, sed, ut me et Philippo patre dignum est, contempto sarcinarum damno fortiter dimicet.' Interim barbari inpedimenta turbaverant caesisque plerisque custodum captivi vinculis ruptis, quidquid obvium erat, quo armari possent, arripiunt et adgregati suorum equitibus Macedonas ancipiti circumventos malo invadunt. Laeti, qui circa Sisigambim erant, vicisse Dareum, ingenti caede prostratos hostes, ad ultimum etiam inpedimentis exutos esse nuntiant, quippe eandem fortunam ubique esse credebant et victores Persas ad praedam discurrisse. Sisigambis hortantibus captivis, ut animum a maerore adlevaret, in eodem, quo antea fuit, perseveravit. Non vox ulla excidit ei, non oris color vultusve mutatus est: sedit immobilis — credo, praecoqui gaudio verita irritare fortunam —, adeo ut, quid mallet, intuentibus eam fuerit incertum. Inter haec Menidas, praefectus equitum Alexandri, cum paucis turmis opem inpedimentis laturus advenerat — incertum suone consilio an regis imperio — sed non susti-

nuit Cadusiorum Scytharumque impetum, quippe vix temptato certamine refugit ad regem, amissorum in-
 13 pedimentorum testis magis quam vindex. Iam consilium Alexandri dolor vicerat: et, ne cura recuperandi sua militem a proelio averteret, non inmerito verebatur. Itaque Areten, ducem hastatorum — sarissophoros
 14 vocabant — adversus Scythas mittit. Inter haec cur- 57 rus, qui circa signa prima turbaverant aciem, in phalangem invecti erant. Macedones confirmatis animis
 15 in medium agmen accipiunt. Vallo similis acies erat: iunxerant hastas et ab utroque latere temere incurrentium ilia suffodiebant. Circumire deinde [et] currus et propugnatores praecipitare coeperunt. Ingens ruina
 16 equorum aurigarumque aciem compleverat. Hi territos regere non poterant, qui crebra iactatione cervicum non iugum modo excusserant, sed etiam currus everterant, vulnerati interfectos trahebant, nec consistere
 17 terrii nec progredi debiles poterant. Paucae tamen evasere quadrigae in ultimam aciem iis, quibus inciderant, miserabili morte consumptis: quippe amputata virorum membra humi iacebant, et, quia calidis adhuc vulneribus aberat dolor, trunci quoque et debiles quidam arma non omittebant, donec multo sanguine effuso exanimati procumberent. Interim Aretes
 18 Scytharum, qui impedimenta diripiebant, duce occiso gravius territis instabat. Supervenere deinde a Dareo Bactriani pugnaeque vertere fortunam. Multi ergo Macedonum primo impetu obtriti sunt, plures ad
 19 Alexandrum refugerunt. Tum Persae clamore sublato, qualem victores solent edere, ferociter in hostem, quasi ubique profligatum, incurrerunt. Alexander territos castigare, adhortari, proelium, quod iam elanguerat, solus accendere: confirmatisque tandem animis ire in
 20 hostem iubet. Rarior acies erat in dextro cornu Persarum, namque inde Bactriani discesserant ad opprimenda impedimenta. Itaque Alexander laxatos ordines
 21 invadit et multa caede hostium invehitur. At qui in laevo cornu erant Persae, spe posse eum includi,

agmen suum a tergo dimicantis opponunt: ingensque periculum in medio haerens adisset, ni equites Agriani calcaribus subditis circumfusos regi barbaros adorti essent aversosque caedendo in se obverti coëgissent. Turbata erat utraque acies. Alexander et a fronte et
 22 a tergo hostem habebat. Qui averso ei instabant, ab Agrianis equitibus premebantur: Bactriani impedimentis hostium direptis reversi ordines suos recuperare non poterant: plura simul abrupta a ceteris agmina, ubicumque alium alii fors miscuerat, dimicabant. Duo
 23 reges iunctis prope agminibus proelium accenderant. Plures Persae cadebant, par ferme utrimque numerus vulnerabatur. Curru Dareus, Alexander equo vehen- 24 batur: utrumque delecti tuebantur sui inmemores, quippe amisso rege nec volebant salvi esse nec poterant. Ante oculos sui quisque regis mortem occumbere ducebat egregium. Maximum tamen periculum
 25 adibant, quos maxime tuebantur: quippe sibi quisque
 59 caesi regis expetebat decus. Ceterum, sive illud ludibrium oculorum sive vera species fuit, qui circa Alexandrum erant, vidisse se crediderunt paulum super caput regis placide volentem aquilam, non sono armorum, non gemitu morientium terditam: diuque circa equum Alexandri pendenti magis, quam volanti similis adparuit. Certe vates Aristander alba veste indutus
 27 et dextra praeferens lauream militibus in pugnam intentis avem monstrabat, haud dubium victoriae auspici-
 28 cium. Ingens ergo alacritas et fiducia paulo ante ter-
 29 ritos accendit ad pugnam, utique postquam auriga Darei, qui ante ipsum sedens equos regebat, hasta transfixus est. Nec aut Persae aut Macedones dubitare, quin ipse rex esset occisus. Ergo lugubri ulu-
 29 latu et incondito clamore gemituque totam fere aciem adhuc aequo Marte pugnantium turbavere cognati Darei et armigeri: laevumque cornu in fugam effusum destituerat currum, quem a dextra parte stipati in medium agmen receperunt. Dicitur acinace stricto
 30 Dareus dubitasse, an fugae dedecus honesta morte

vitaret: sed eminens curru nondum omnem suorum
 aciem proelio excedentem destituere erubescibat, dum-
 que inter spem et desperationem haesitat, sensim
 31 Persae cedebant et laxaverant ordines. Alexander mu-
 tato equo, quippe plures fatigaverat, resistentium ad-
 32 versa ora fodiebat, fugientium terga. Iamque non
 pugna, sed caedes erat, cum Dareus quoque currum
 suum in fugam vertit. Haerebat in tergis fugientium
 victor, sed prospectum oculorum nubes pulveris, quae
 ad caelum efferebatur, abstulerat: ergo haud secus
 quam in tenebris errabant, ad sonum notae vocis aut
 33 signum subinde coeuntes. Exaudiebant tamen strepitus
 habenarum, quibus equi currum vehentes identidem
 verberabantur: haec sola fugientis vestigia excepta sunt.

CAP. XVI.

1 At in laevo Macedonum cornu — Parmenio, sicut 60
 ante est dictum, tuebatur — longe alia fortuna utrius-
 que partis res gerebatur. Mazaeus cum omni suorum
 equitatu vehementer invectus urgebat Macedonum
 2 alas. Iamque abundans multitudine aciem circumvehi
 coeperat, cum Parmenio equites nuntiare iubet Alex-
 andro, in quo discrimine ipsi essent: ni mature sub-
 3 veniretur, non posse sisti fugam. Iam multum viae
 praeceperat rex imminens fugientium tergis, cum a
 Parmenione tristis nuntius venit. Refrenare equos
 iussi, qui vehebantur, agmenque constitit frendente
 Alexandro, eripi sibi victoriam e manibus et Dareum
 4 felicius fugere quam se sequi. Interim ad Mazaeum
 superati regis fama pervenerat. Itaque, quamquam va-
 lidior erat, tamen fortuna partium terribus percussis
 languidius instabat. Parmenio ignorabat quidem cau-
 sam sua sponte pugnae remissae, sed occasione vin-
 5 cendi strenue est usus. Thessalos equites ad se vocari
 iubet. 'Equid videtis', inquit, 'istos, qui ferociter
 modo instabant, pedem referre subito pavore perter-
 ritos? Nimirum nobis quoque regis nostri fortuna
 vicit. Omnia Persarum caede strata sunt. Quid ces-

satis? an ne fugientibus quidem pares estis?' Vera 6
 dicere videbatur et spes languentes quoque erexerat.
 Subditis calcaribus proruere in hostem: et illi iam
 non sensim, sed citato gradu recedebant nec quicquam
 fugae, nisi quod nondum terga verterant, deerat. Par-
 menio tamen ignarus, quatenus in dextro cornu for-
 tuna regis esset, repressit suos: Mazaeus dato fugae 7
 spatio non recto itinere, sed maiore et ob id tutiore
 circuitu Tigrin superat et Babyloniam cum reliquiis
 devicti exercitus intrat.

61 Dareus paucis fugae comitibus ad Lycum amnem 8
 contenderat: quo traiecto dubitavit, an solveret pon-
 tem, quippe hostem iam adfore nuntiabatur. Sed tot
 milia suorum, quae nondum ad amnem pervenerant,
 ponte rescisso videbat hostis praedam fore. Abeuntem, 9
 cum intactum sineret pontem, dixisse constat, malle
 se sequentibus iter dare, quam auferre fugientibus.
 Ipse ingens spatium fuga emensus media fere nocte
 Arbela pervenit.

Quis tot ludibria fortunae, ducum, agminum cae- 10
 dem multiplicem, devictorum fugam, clades nunc sin-
 gulorum, nunc universorum aut animo adsequi queat
 aut oratione conplecti? Propemodum saeculi res in
 unum illum diem, pro, fortuna cumulavit. Alii qua 11
 brevissimum patebat iter, alii devios saltus et ignotas
 sequentibus calles petebant. Eques pedesque confusi
 sine duce, armatis inermes, integris debiles implica-
 bantur. Deinde misericordia in metum versa, qui se 12
 qui non poterant, inter mutuos gemitus deserebantur.
 Sitis praecipue fatigatos et saucios perurebat, passim-
 que omnibus rivis prostraverant corpora praeterfluen-
 tem aquam hianti ore captantes. Quam cum avide 13
 turbidam hausissent, tendebantur extemplo praecordia
 premente limo resolutisque et torpentibus membris,
 cum supervenisset hostis, novis vulneribus excitaban-
 tur. Quidam occupatis proximis rivis deverterant lon- 14
 gius, ut, quidquid occulti humoris usquam maneret,
 exciperent, nec ulla adeo avia et sicca lacuna erat, ut

15 vestigantium sitim falleret. E proximis vero itineri
vicis ululatus senum feminarumque exaudiebantur bar-
baro ritu Dareum adhuc regem clamantium.

16 Alexander, ut supra dictum est, inhibito suorum 62
impetu ad Lycum amnem pervenerat, ubi ingens mul-
tudo fugientium oneraverat pontem et plerique, cum
hostis urgeret, in flumen se praecipitaverant gravesque
armis et proelio ac fuga defatigati gurgitibus haurie-
17 bantur. Iamque non pons modo fugientes, sed ne
amnis quidem capiebat agmina sua inprovidae subinde
cumulantis: quippe ubi intravit animos pavor, id solum
metuunt, quod primum formidare coeperunt. Alex-
18 ander instantibus suis, inpune abeuntem hostem per-
mitteret sequi, hebetia esse tela et manus fatigatas
tantoque cursu corpora exhausta et praeceps in noctem
19 diei tempus causatus est. Re vera de laevo cornu, quod
adhuc in acie stare credebat, sollicitus reverti ad fe-
rendam opem suis statuit. Iamque signa converterat,
cum equites a Parmenione missi illius quoque partis
20 victoriam nuntiant. Sed nullum hoc die maius peri-
culum adiit, quam dum copias reducit in castra. Pauci
eum et inconpositi sequebantur ovantes victoria, quippe
omnes hostes aut in fugam effusos aut in acie ceci-
21 disse credebant: cum repente ex adverso apparuit
agmen equitum, qui primo inhibere cursum, deinde
Macedonum paucitate conspecta turmas in obvios con-
22 citaverunt. Ante signa rex ibat dissimulato magis
periculo quam spreto. Nec defuit ei perpetua in du-
23 biis rebus felicitas: namque praefectum equitatus avi-
dum certaminis et ob id ipsum incautius in se ruen-
tem hasta transfixit, quo ex equo lapso proximum ac
24 dein plures eodem telo confodit. Invasere turbatos
amici quoque: nec Persae inulti cadebant, quippe non
universae acies, quam hae tumultuariae manus, vehe-
25 mentius iniere certamen. Tandem barbari, cum ob-
secura luce tutior fuga videretur esse quam pugna,
dispersis agminibus abire. Rex extraordinario periculo
defunctus incolumis suos reduxit in castra.

63 Cecidere Persarum, quorum numerum victores 26
finire potuerunt, milia XL, Macedonum minus quam
CCC desiderati sunt. Ceterum hanc victoriam rex 27
maiore ex parte virtuti, quam fortunae suae debuit: 28
[animo, non, ut antea, loco vicit]. Nam et aciem
peritissime instruxit et promptissime ipse pugnavit et
magno consilio iacturam sarcinarum impedimentorum-
que contempsit, cum in ipsa acie summae rei videret
esse discrimen, dubioque adhuc pugnae eventu pro
victore se gessit: percussos deinde hostium fudit, fu- 29
gientes, quod in illo ardore animi vix credi potest,
prudentius quam avidius persecutus est. Nam si parte 30
exercitus adhuc in acie stante instare cedentibus per-
severasset, aut culpa sua victus esset aut aliena vir-
tute vicisset. Iam si multitudinem equitum occurren-
tium extinnuisset, victori aut foede fugiendum aut
miserabiliter cadendum fuit. Ne duces quidem copiarum 31
sua laude fraudandi sunt: quippe vulnera, quae quis-
que excepit, indicia virtutis sunt. Hephaestionis bra- 32
chium hasta ictum est, Perdicca et Coenos et Menidas
sagittis prope occisi. Et, si vere aestimare Macedo- 33
nas, qui tunc erant, volumus, fatebimur et regem ta-
libus ministris et illos tanto rege fuisse dignissimos.

Q. CURTI RUFII
HISTORIARUM
ALEXANDRI MAGNI
MACEDONIS

LIBER V.

CAP. I.

1 Quae interim ductu imperioque Alexandri vel in 1
Graecis vel Illyriis ac Thracia gesta sunt, si suis
2 quaeque temporibus reddere voluero, interrumpendae
sunt res Asiae, quas utique ad fugam mortemque
Darei universas in conspectum dari et, sicut inter se
cohaerent, ita opere ipso coniungi haud paulo aptius
videri potest. Igitur, quae proelio apud Arbela con-
iuncta sunt, ordiar dicere.

3 Dareus media fere nocte Arbela pervenerat, eo-
demque magnae partis amicorum eius ac militum
4 fugam fortuna compulerat. Quibus convocatis exponit,
haud dubitare se, quin Alexander celeberrimas urbes
agrosque omni copia rerum abundantes petiturus esset:
5 praedam opimam paratamque ipsum et milites eius
spectare. Id suis rebus tali in statu saluti fore, quippe
se deserta cum expedita manu petiturum. Ultima
regni sui adhuc intacta esse, inde bello vires haud
6 aegre reparaturum. Occuparet sane gazam avidissima
gens et ex longa fame satiare se auro, mox futura
praedae sibi: usu didicisse pretiosam suppellectilem
pelicesque et spadonum agmina nihil aliud fuisse,

quam onera et impedimenta: eadem trahentem Alex-
andrum, quibus rebus antea vicisset, inferiorem fore.
Plena omnibus desperationis videbatur oratio, quippe 7
Babylona, urbem opulentissimam, dedi cernentibus:
iam Susa, iam cetera ornamenta regni, causam belli,
victorem occupaturum. At ille docere pergit non spe- 8
ciosa dictu, sed usu necessaria in rebus adversis se-
quenda esse: ferro geri bella, non auro, viris, non
urbium tectis: omnia sequi armatos. Sic maiores suos
perculosos in principio rerum celeriter pristinam repa-
rasse fortunam. Igitur sive confirmatis eorum animis, 9
sive imperium magis quam consilium sequentibus
Mediae fines ingressus est.

2 Paulo post Alexandro Arbela traduntur, regia 10
suppellectile ditique gaza repleta: III milia talentum
fuere, praeterea pretiosae vestes, totius, ut supra di-
ctum est, exercitus opibus in illam sedem congestis.
Ingruentibus deinde morbis, quos odor cadaverum totis 11
iacentium campis vulgaverat, maturius castra movit.
Euntibus a parte laeva erat Arabia, odorum fertilitate
nobilis regio. Campestre iter est in terra inter Tigrin 12
et Euphraten iacenti, tam uberi et pingui, ut a pastu
repelli pecora dicantur, ne satietas perimat. Causa
fertilitatis est humor, qui ex utroque amne manat,
toto fere solo propter venas aquarum resudante. Ipsi 13
amnes ex Armeniae montibus profluunt ac magno
deinde aquarum divortio iter, quod coeperunt, per-
currunt: II milia et quingenta stadia emensi sunt, qui
amplissimum intervallum circa Armeniae montes nota-
verunt. Idem cum Mediae et Gordyaeorum terras se- 14
care coeperunt, paulatim in artius coeunt et, quo lon-
gius manant, hoc angustius inter se spatium terrae
relinquunt. Vicini maxime sunt in campis, quos in- 15
colae Mesopotamiam appellant: mediam namque ab
utroque latere eludunt. Idem per Babyloniorum fines
in rubrum mare inrumpunt. Alexander quartis castris 16
ad Mennin urbem pervenit. Caverna ibi est, ex qua
fons ingentem bituminis vim effundit, adeo ut satis

constet Babylonios muros ingentis operis huius fontis bitumine interlitos esse.

- 17 Ceterum Babylona procedenti Alexandro Mazaeus, 3
qui ex acie in eam urbem confugerat, cum adultis
liberis supplex occurrit urbem seque dedens. Gratus
adventus eius regi fuit, quippe magni operis obsidio
18 futura erat tam munitae urbis. Ad hoc vir illustris
et manu promptus famaue etiam proximo proelio
celebris et ceteros ad deditionem sui incitaturus ex-
emplo videbatur. Igitur hunc quidem benigne cum
19 liberis excipit: ceterum quadrato agmine, quod ipse
ducebat, velut in aciem irent, ingredi suos iubet.
Magna pars Babyloniorum constiterat in muris avida
cognoscendi novum regem, plures obviam egressi sunt.
20 Inter quos Bagophanes, arcis et regiae pecuniae custos,
ne studio a Mazaeo vinceretur, totum iter floribus
coronisque constraverat argenteis altariibus utroque
latere dispositis, quae non tunc modo, sed omnibus
21 odoribus cumulaverat. Dona eum sequebantur greges
pecorum equorumque, leones quoque et pardales ca-
22 veis praeferebantur. Magi deinde suo more carmen
canentes, post hos Chaldaei Babyloniorumque non
vates modo, sed etiam artifices cum fidibus sui ge-
neris ibant: laudes hi regum canere soliti, Chaldaei
siderum motus et statas vices temporum ostendere.
23 Equites deinde Babylonii suo equorumque cultu ad
luxuriam magis, quam ad magnificentiam exacto ultimi
ibant. Rex armatis stipatus oppidanorum turbam post
ultimos pedites ire iussit: ipse cum curru urbem ac
deinde regiam intravit. Postero die supellectilem Darei
24 et omnem pecuniam recognovit. Ceterum ipsius urbis 4
pulchritudo ac vetustas non regis modo, sed etiam
omnium oculos in semet haud inmerito convertit.
Samiramis eam condiderat, non, ut plerique credidere,
25 Belus, cuius regia ostenditur. Murus instructus later-
culo coctili, bitumine interlitus, spatium XXX et duo-
rum pedum in latitudinem amplectitur: quadrigae inter
26 se occurrentes sine periculo commeare dicuntur. Alti-

tudo muri L cubitorum eminet spatio: turres denis
pedibus quam murus altiores sunt. Totius operis am-
bitus CCCLXV stadia conplectitur: singulorum stadio-
rum structuram singulis diebus perfectam esse memo-
riae proditum est. Aedificia non sunt admota muris,
sed fere spatium iugeri unius absunt. Ac ne totam 27
quidem urbem tectis occupaverunt — per LXXX stadia
habitabatur — nec omnia continua sunt, credo, quia
tutius visum est pluribus locis spargi. Cetera serunt
coluntque, ut, si externa vis ingruat, obsessis alimenta
ex ipsius urbis solo subministrentur. Euphrates inter- 28
fluit magnaeque molis crepidinibus coercetur. Sed om-
nium operum magnitudinem circumveniunt cavernae
ingentes, in altitudinem pressae ad accipiendum im-
petum fluminis, quod, ubi adpositae crepidinis fasti-
gium excessit, urbis tecta corripere, nisi essent specus
lacusque, qui exciperent. Coctili laterculo structi sunt: 29
totum opus bitumine adstringitur. Pons lapideus flu-
mini inpositus iungit urbem. Hic quoque inter mira-
bilia Orientis opera numeratus est: quippe Euphrates
altum limum vehit, quo penitus ad fundamenta ia-
cienda egesto vix sufficiens operi firmo reppererunt
solum: harenae autem subinde cumulatae et saxis, 30
quis pons sustinetur, adnexae morantur amnem, qui
retentus acrius, quam si libero cursu mearet, inliditur.
5 Arcem quoque ambitu XX stadia complexam habent. 31
XXX pedes in terram turrium fundamenta demissa
sunt, ad LXXX summum munimenti fastigium pervenit.
Super arcem, vulgatum Graecorum fabulis miraculum, 32
pensiles horti sunt, summam murorum altitudinem
aequant, multarumque arborum umbra et proceritate
amoeni. Saxo pilae, quae totum onus sustinent, in- 33
structae sunt, super pilas lapide quadrato solum
stratum est patiens terrae, quam altam iniiciunt, et
humoris, quo rigant terras: adeoque validas arbores
sustinent moles, ut stipites earum VIII cubitorum
spatium crassitudine aequent, in L pedum altitudinem
emineant frugiferaeque sint, ut si terra sua alerentur.

- 34 Et cum vetustas non opera solum manu facta, sed etiam ipsam naturam paulatim exedendo perimat, haec moles, quae tot arborum radicibus premitur tantique nemoris pondere onerata est, inviolata durat, quippe xx pedes lati parietes sustinent, xi pedum intervallo distantes, ut procul visentibus silvae montibus suis
 35 imminere videantur. Syriae regem Babylone regnantem hoc opus esse molitum memoriae proditum est, amore coniugis victum, quae desiderio nemorum silvarumque in campestribus locis virum compulit amoenitatem naturae genere huius operis imitari.
- 36 Diutius in hac urbe quam usquam constitit rex, 6 nec alio loco disciplinae militari magis nocuit: nihil urbis eius corruptius moribus, nihil ad irritandas in-
 37 licendasque immodicas cupiditates instructius. Liberos coniugesque cum hospitibus stupro coire, modo pretium flagitii detur, parentes maritique patiuntur. Convivales ludi tota Perside regibus purpuratisque cordi sunt, Babylonii maxime in vinum et, quae ebrietatem
 38 sequuntur, effusi sunt. Feminarum convivia ineuntium in principio modestus est habitus, dein summa quaeque amacula exuunt paulatimque pudorem profanant, ad ultimum — honos auribus habitus sit — ima corporum velamenta prociunt. Nec meretricum hoc dedecus est, sed matronarum virginumque, apud quas
 39 comitas habetur vulgati corporis vilitas. Inter haec flagitia exercitus ille domitor Asiae per xxxiiii dies saginatus ad ea, quae sequebantur, discrimina haud dubie debiliior futurus fuit, si hostem habuisset.
- Ceterum quo minus damnum sentiret, identidem
 40 incremento renovabatur. Namque Amyntas Andromeni ab Antipatro Macedonum peditum vi milia ad-
 41 duxit, d praeterea eiusdem generis equites, cum his dc Thracas adiunctis peditibus suae gentis iii milibus d et ex Peloponneso mercennarius miles ad iii milia
 42 advenerat cum nongentis octoginta equitibus. Idem Amyntas adduxerat l principum Macedoniae liberos adultos ad custodiam corporis: quippe inter epulas hi

sunt regis ministri iidemque equos ineuntibus proelium admovent venantesque comitantur et vigiliarum vices anta cubiculi fores servant: magnorumque praefectorum et ducum haec incrementa sunt et rudimenta.

Igitur rex arcis Babylonis Agathone praesidere 43 iusso cum septingentis Macedonum trecentisque mercede conductis praetores, qui regioni Babyloniae ac Ciliciae praessent, Menetem et Apollodorum relinquit. ii milia iis militum cum mille talentis data: utrique praeceptum, ut in supplementum milites legerent. Mazaeum transfugam satrapea Babyloniae donat, 44 Bagophanem, qui arcem tradiderat, se sequi iussit, Armenia Mithreni, Sardium proditori, data est. Ex 45 pecunia deinde Babylone tradita Macedonum equitibus sexcenti denarii tributis: peregrinus eques quingenos accepit, ducenos pedes, ceteri stipendium duarum mensum.

CAP. II.

- 7 His ita compositis in regionem, quae satrapea 1 Sittacene vocatur, pervenit: fertilis terra, copia rerum et omni commeatu abundans. Itaque diutius ibi sub- 2 stitit ac, ne desides otio demitterent animos, iudices dedit praemiaque proposuit de virtute militari certantibus nova: qui fortissimi iudicati essent, singulis 3 militum milibus praefuturi erant. Chiliarchas vocabant tunc primum in hunc numerum copiis distributis: namque antea quingenariae cohortes fuerant nec fortitudinis praemia cesserant. Ingens militum turba 4 convenerat egregio interfutura certamini, testis eadem cuiusque factorum et de iudicibus latura sententiam: quippe verone an falso honos cuique haberetur, ignorari non poterat. Primus omnium virtutis causa do- 5 natus est Atharrias senior, qui omissum apud Haliarnasson a iunioribus proelium unus maxime accenderat: proximus ei Antigones visus est: tertium locum Philotas Augaeus obtinuit: quartus Amyntae datus: post hos Antigonus et ab eo Lyncestes Amyntas fuit:

septimum locum Theodotus, ultimum obtinuit Hellenicus. In disciplina quoque militaris rei a maioribus tradita pleraque summa utilitate mutavit. Nam cum ante equites in suam quisque gentem describerentur seorsus a ceteris, exempto nationum discrimine praefectis non utique suarum gentium, sed delectis attribuit. Tuba, cum castra movere vellet, signum dabat, cuius sonus plerumque tumultuantium fremitu exoriente haud satis exaudiebatur: ergo perticam, quae undique conspici posset, supra praetorium statuit, ex qua signum eminebat pariter omnibus conspicuum: observabatur ignis noctu, fumus interdiu.

Iamque Susa ei adituro Abulites, regionis eius praefectus, sive Darei iussu, ut Alexandrum praeda retineret, sive sua sponte filium obviam misit, traditurum se urbem promittens. Benigne iuvenem exceperit rex et eodem duce ad Choaspin amnem pervenit, delictam, ut fama est, vehementem aquam. Hic Abulites cum donis regalis opulentiae occurrit. Dromades camelini inter dona erant velocitatis eximiae, XII elephantum a Dareo ex India acciti, iam non terror, ut speraverant, Macedonum, sed auxilium, opes victi ad victorem transferente fortuna. Ut vero urbem intravit, incredibilem ex thesauris summam pecuniae egressit, L milia talentum argenti non signati forma, sed rudi pondere.

Multi reges tantas opes longa aetate cumulaverant liberis posterisque, ut arbitrabantur, quas una hora in externi regis manus intulit. Consedit deinde in regis sella multo excelsiore quam pro habitu corporis. Itaque, cum pedes primum gradum non contingerent, unus ex regis pueris mensam subdidit pedibus. Et cum spadonem, qui Darei fuerat, ingemiscentem conspexisset rex, causam maestitiae requisivit. Ille indicat Dareum vesci in ea solitum, seque sacram eius mensam ad ludibrium recidentem sine lacrimis conspici non posse. Subiit ergo regem verecundia violandi hospitales deos, iamque subduci iubebat, cum Philotas: 'Minime vero haec feceris, rex, sed omen

quoque accipe, mensam, ex qua libavit hostis epulas, tuis pedibus esse subiectam.'

Rex Persidis finem aditurus Susa urbem Archelao et praesidium III milium tradidit: Xenophilo arcis cura mandata est mille Macedonum aetate gravibus praesidere arcis custodiae iussis: thesaurorum Callicrati tutela permissa: satrapea regionis Susianae restituta Abulitae. Matrem quoque et liberos regis in eadem urbe deponit. Ac forte Macedonicas vestes multas, quae purpuram dono ex Macedonia sibi missam cum his, quae confecerant, tradi Sisigambi iubet — omni namque honore eam et filii quoque pietate prosequabatur — admonerique iussit, ut, si cordi quoque vestis esset, conficere eam neptes suas adsuefaceret: dono se, quae docerent, dare. Ad hanc vocem lacrimae obortae prodidere animum aspernantis id munus: quippe non aliud magis in contumeliam Persarum feminae accipiunt, quam admovere laeae manus. Nuntiant, qui dona tulerant, tristem esse Sisigambim, dignaque res et excusatione et solacio visa. Ipse ergo pervenit ad eam et, 'Mater', inquit, 'hanc vestem, qua indutus sum, sororum non donum solum, sed etiam opus vides: nostri decipere me mores. Cave, obsecro, in contumeliam acceperis ignorationem meam. Quae tui moris esse cognovi, ut spero, abunde servata sunt. Scio apud vos filio in conspectu matris nefas esse considerare, nisi cum illa permisit: quotienscumque ad te veni, donec, ut considerem, adnueres, restiti. Procumbens venerari me saepe voluisti: inhibui. Dulcissimae matri Olympiadi nomen debitum tibi reddo.'

CAP. III.

Mitigato animo eius rex quartis castris pervenit ad Tigrim fluvium. Pasitigrim incolae vocant: oritur in montibus Uxiorum et per L stadia silvestribus ripis praeceps inter saxa devolvitur. Accipiunt deinde eum campi, quos clementiore alveo praeterit, iam navium patiens. DC sunt stadia mollioris soli, per quod

3 leni tractu aquarum Persico mari se insinuat. Amne
superato cum VIII milibus peditum et Agrianis sagit-
tariisque et Graecorum mercennariorum tribus milibus
additis Thracum mille in regionem Uxiorum pervenit.
Finitima Susis est et in primam Persidem excurrit,
4 artum inter se et Susianos aditum relinquens. Medates
erat regionis praefectus, haud sane temporum homo,
5 quippe ultima pro fide experiri decreverat. Sed periti
locorum Alexandrum docent, occultum iter esse per
calles et aversum ab urbe: si paucos misisset leviter
6 armatos, super capita hostium evasuros. Cum consi-
lium placuisset, iidem itinerum fuerunt duces. M et D
mercede conducti et Agriani fere M Tauroni praefecto
7 dati ac post solis occasum iter ingredi iussi. Ipse
tertia vigilia castris motis circa lucis ortum superat
angustias caesaque materia cratibus et pluteis faciun-
dis, ut, qui turres admoverent, extra teli iactum essent,
8 urbem obsidere coepit. Praerupta erant omnia saxis
et cotibus impedita. Multis ergo vulneribus depulsi,
ut quibus non cum hoste solum, sed etiam cum loco
9 dimicandum esset, subibant tamen, quia rex inter pri-
mos constiterat interrogans, tot urbium victores an
erubescerent haerere in obsidione castelli exigui et
ignobilis, simul admonens *Tauronem mox auxilium esse*
laturum. Inter haec eminus petebatur: quem testudine
obiecta milites — ut decederet, percellere nequierant
10 — tuebantur. Tandem Tauron super arcem urbis se 11
cum suo agmine ostendit: ad cuius conspectum et
hostium animi labare et Macedones acrius proelium
11 inire coeperunt. Anceps oppidanos malum urgebat,
nec sisti vis hostium poterat. Paucis ad moriendum,
pluribus ad fugam animus fuit, magna pars in arcem
concessit. Inde xxx oratoribus missis ad deprecandum
triste responsum a rege redditur: non esse veniae lo-
12 cum. Itaque, suppliciorum quoque metu perculsi, ad
Sisigambim, Darei matrem, occulto itinere ignotoque
hostibus mittunt, qui peterent, ut ipsa regem miti-
garet, haud ignari, parentis eam loco diligie colique.

Et Medates sororis eius filiam secum matrimonio iun-
xerat, Dareum propinqua cognatione contingens. Diu 13
Sisigambis supplicum precibus repugnavit, abnuens
deprecationem pro illis [non] convenire fortunae, in
qua esset: adicitque metuere sese, ne victoris indul-
gentiam fatigaret, saepiusque cogitare, captivam esse
se, quam reginam fuisse. Ad ultimum victa litteris 14
Alexandrum ita deprecata est, ut ipsum excusaret,
quod deprecaretur: petere se, ut illis quoque, si
minus, sibi ignosceret: pro necessario ac propinquo
suo, iam non hoste, sed supplice, tantum vitam pre-
cari. Moderationem clementiamque regis, quae tunc 15
fuit, vel una haec res possit ostendere: non Medati
modo ignovit, sed omnes et deditos et captivos [et]
libertate atque immunitate donavit, urbem reliquit in-
tactam, agros sine tributo colere permisit. A victore
Dareo plura mater non inpetrasset.

12 Uxiorum dein gentem subactam Susianorum sa- 16
trapeae contribuit: divisisque cum Parmenione copiis
illum campestri itinere procedere iubet, ipse cum ex-
pedito agmine iugum montium cepit, quorum perpe-
tuum dorsum in Persidem excurrit. Omni hac regione 17
vastata tertio die Persidem, quinto angustias, quas illi
Susidas pylas vocant, intrat. Ariobarzanes has cum
XXV milibus peditum occupaverat, rupes abscisas et
undique praeruptas, in quarum cacuminibus extra teli
iactum barbari stabant, de industria quieti et paven-
tibus similes, donec in artissimas fauces penetraret
agmen. Quod ubi contemptu sui pergere vident, tum 18
vero ingentis magnitudinis saxa per montium prona
devolvunt, quae incussa saepius subiacentibus petris
maiore vi incidebant nec singulos modo, sed agmina
proterebant. Fundis quoque excussi lapides et sagittae 19
undique ingerebantur. Nec id miserrimum fortibus
viris erat, sed quod inulti, quod ferarum ritu veluti in
fovea deprehensi caederentur. Ira igitur in rabiem 20
versa eminentia saxa complexi, ut ad hostem perveni-
rent, alius alium levantes conabantur ascendere. Ea

ipsa multorum simul manibus convulsa in eos, qui
 21 conmovent, recidebant. Nec stare ergo poterant nec
 niti, ne testudine quidem protegi, cum tantae molis
 onera propellerent barbari. Regem non dolor modo,
 22 sed etiam pudor temere in illas angustias coniecti
 exercitus angebat. Invictus ante eam diem fuerat, nihil
 frustra ausus: impune Ciliciae fauces intraverat, mare
 quoque novum in Pamphyliam iter aperuerat: tunc
 23 erat, quam reverti, qua venerat. Itaque signo receptui
 dato densatis ordinibus scutisque super capita con-
 sertis retro evadere ex angustis iubet. xxx fuere
 stadia, quae remensi sunt.

CAP. IV.

1 Tum castris undique aperto loco positus non con-
 sultare modo, quid agendum esset, sed vates quoque
 2 adhibere coepit a superstitione animi. Sed quid tunc
 praedicere Aristander, cui plurimum credebat ex va-
 tibus, poterat? Itaque damnatis intempestivis sacri-
 ficiis peritos locorum convocari iubet: per Mediam
 3 iter ostendebant tutum apertumque. Sed rex deserere
 milites insepultos erubescere ita tradito more, ut
 vix ullum militiae tam sollemne esset munus quam
 4 humandi suos. Captivos ergo, quos nuper exceperat,
 vocari iubet: inter quos erat quidam Graecae Persicae-
 que linguae peritus, qui frustra eum in Persidem
 montium dorso exercitum ducere adfirmat: silvestres
 esse calles, vix singulis pervios: omnia contegi fron-
 dibus inplexosque arborum ramos silvas committere.
 5 Namque Persis ab altero latere perpetuis montium
 6 iugis clauditur. Hoc dorsum, quod in longitudinem
 MDC, in latitudinem CLXX stadia procurrit, a Caucaso
 monte ad rubrum mare pertinet, quaque defecit mons,
 aliud munimentum, fretum, obiectum est. Planities
 deinde sub radicibus montium spatiosa procumbit,
 fertilis terra multisque vicis atque urbibus frequens.
 7 Araxes amnis per hos campos multorum aquas tor-

rentium evolvit in Medum: Medus [ad mare] ad me-
 ridiem versus — minor amnis eo, quem accepit —
 evehitur: gignendaeque herbae non alius est aptior, 8
 quidquid adluit, floribus vestiens. Platani quoque et
 populi contegunt ripas, ita ut procul visentibus con-
 tinuata videantur montibus nemora riparum. Quippe
 obumbratus amnis presso in solum alveo delabitur,
 imminentque colles, ipsi quoque frondibus laeti, ra-
 dices eorum humore subeunte. Regio non alia tota 9
 Asia salubrior habetur: temperat caelum hinc perpe-
 tuum iugum opacum et umbrosum, quod aestus levat,
 illinc mare adiunctum, quod modico tepore terras
 14 fovet. His captivus expositis interrogatus a rege, 10
 auditur an oculis conperta haberet, quae diceret,
 pastorem se fuisse et omnes eas calles percurrisse re-
 spondit: bis captum, semel a Persis in Lycia, iterum
 ab ipso. Subit animum regis memoria oraculo editae 11
 sortis: quippe consulenti responsum erat, ducem in
 Persidem ferentis viae Lycium civem fore. Igitur pro- 12
 missis, quanta et praesens necessitas exigebat et ipsius
 fortuna capiebat, oneratum armari iubet Macedonum
 more et, quod bene verteret, monstrare iter quamvis
 arduum et praeceps: evasurum se esse cum paucis,
 nisi forte crederet, qua ipse pecoris causa isset, Alex-
 andrum pro gloria et perpetua laude ire non posse.
 Etiam atque etiam docere captivum, quam difficile iter 13
 esset, maxime armatis. Tum rex, 'Praedem', inquit,
 'me accipe neminem eorum, qui sequuntur, recusatu-
 rum ire, qua duces.' Cratero igitur ad custodiam 14
 castrorum relicto cum peditibus, quis adsueverat,
 et iis copiis, quas Meleager ducebat, et sagittariis
 equitibus M, praecipit, ut castrorum specie manente
 plures de industria ignes fieri imperet, quo magis bar-
 bari credant ipsum regem in castris esse. Ceterum, 15
 si forte Ariobarzanes cognovisset per callium an-
 fractus se intrare et ad occupandum iter suum partem
 copiarum temptasset opponere, Craterus eum inlato 16
 terrore retineret, ad propius periculum conversurum

agmen: sin autem ipse hostem fefellisset et saltum occupasset, cum trepidantium barbarorum tumultum exaudisset, persequens tum regem id ipsum iter, quo pridie pulsi fuerant, ne dubitaret ingredi: quippe va-
 17 cum fore hostibus in semet aversis. Ipse tertia vigilia 15
 18 silenti agmine ac ne tuba quidem dato signo pergit ad demonstratum iter callium: tridui alimenta portare
 19 militem iusserat leviter armatum. Sed praeter invias
 20 rupes ac praeupta saxa, vestigium subinde fallentia, nix cumulata vento ingredienti fatigabat: quippe velut in foveas delati hauriebantur et, cum a commilitonibus adlevarentur, trahebant magis adiuvantes, quam
 21 sequebantur. Nox quoque et ignota regio ac dux — incertum an satis fidus — multiplicabant metum: si custodes fefellisset, quasi feras bestias ipsos posse de-
 22 prehendi. Ex unius captivi vel fide vel anima pen-
 23 dere et regis salutem et suam. Tandem venere in iugum. A dextra iter ad ipsum Ariobarzanem erat. Hic Philotam et Coenon cum Amynta et Polyperconte, expeditam habentes manum, relinquit, monitos, ut, quia et eques pediti iret mixtus et quam pinguis-
 24 simum esset solum et pabuli fertile, sensim procederent: duces erant itineris de captivis dati. Ipse cum
 25 armigeris et ala, quam agema appellabant, ardua semita, sed longius a stationibus hostium remota multa cum vexatione processit. Medius erat dies et fatigatis necessaria quies: quippe tantundem itineris supererat, quantum emensi erant, sed minus praecipitis atque
 26 ardui. Itaque refectis cibo somnoque militibus secunda vigilia surgit. Et cetera quidem haud aegre praeterit: ceterum, qua se montium iugum paulatim ad
 27 planiora demittit, ingens vorago concursu cavata tor-
 28 rentium iter ruperat. Ad hoc arborum rami alius alio implicati et cohaerentes ut perpetuam obiecerant saepem. Desperatio igitur ingens, adeo ut vix lacrimis abstinerent, incesserat. Praecipue obscuritas ter-
 29 rori erat: nam etiamsi qua sidera internitebant, continenti fronde tectae arbores conspiciere prohibebant.

Ne aurium quidem usus supererat, silvas quatiente vento, qui concurrentibus ramis maiorem quam pro flatu sonum edebat. Tandem expectata lux omnia, 26
 quae terribiliora nox fecerat, minuit: circumiri brevi spatio poterat eluvies, et sibi quisque dux itineris
 16 coeperat fieri. Evadunt ergo in editum verticem: ex 27
 quo hostium statione conspecta strenue armati a tergo se ostendunt nihil tale metuuntibus, quorum pauci, qui congregari ausi erant, caesi sunt. Itaque hinc mo- 28
 rientium gemitus, hinc ad suos recurrentium miserabilis facies integros quoque, antequam discrimen experirentur, in fugam avertit. Fremitu deinde in castra, 29
 quis Craterus praesidebat, inlato ad occupandas angustias, in quibus pridie haeserant, miles educitur. Simul et Philotas cum Polyperconte Amyntaque et 30
 Coeno diversum iter ingredi iussus alium terrorem intulit barbaris. Undique ergo Macedonum armis ful- 31
 gentibus ancipiti malo oppressi memorabile tamen proelium edunt. Ut opinor, ignaviam quoque necessitas acuit et saepe desperatio spei causa est. Nudi 32
 conplectebantur armatos et ingenti corporum mole secum terram detrahentes ipsorum telis plerosque fodiebant. Ariobarzanes tamen XL ferme equitibus et 33
 v milibus peditum stipatus per mediam aciem Macedonum cum multo suorum atque hostium sanguine erupit, Persepolim urbem, caput regionis, occupare festinans. Sed a custodibus urbis exclusus consecutus 34
 strenue hostibus cum omnibus fugae comitibus renovato proelio cecidit. Craterus quoque raptim agmine acto supervenit.

CAP. V.

17 Rex eodem loco, quo hostium copias fuderat, 1
 castra communit. Quamquam enim undique fugati hostes victoriam concesserant, tamen praealtae praecipitesque fossae pluribus locis obiectae abruperant iter, sensimque et caute progrediendum erat, iam non hostium, sed locorum fraude suspecta. Procedenti ei 2

litterae redduntur a Tiridate, custode pecuniae regiae, indicantes eos, qui in urbe essent, auditio eius adventu diripere velle thesauros: properaret occupare thesauros dimissos: expeditum iter esse, quamquam
 3 Araxes amnis interfluat. Nullam virtutem regis iustius quam celeritatem laudaverim: relictis pedestribus copiis tota nocte *vectus* cum equitibus itineris tanto spatio
 4 fatigatis ad Araxen prima luce pervenit. Vici erant in propinquo: quibus dirutis pontem ex materia eorum subditis saxis strenue induxit.
 5 Iamque haud procul urbe erant, cum miserabile agmen, inter pauca fortunae exempla memorandum, regi occurrit. Captivi erant Graeci ad III milia fere,
 6 quos Persae vario suppliciorum modo adfecerant. Alios pedibus, quosdam manibus auribusque amputatis inustisque barbararum litterarum notis in longum sui ludibrium reservaverant: et, cum se quoque alienae dicionis esse cernerent, volentes regi occurrere non
 7 prohibuerant. Invisitata simulacra, non homines videbantur nec quicquam in illis praeter vocem poterat agnoscere. Plures igitur lacrimas commovere, quam profuderant ipsi: quippe in tam multiplici variaque fortuna singulorum intuentibus similes quidem, sed tamen dispares poenas, quis maxime miserabilis esset,
 8 liquere non poterat. Ut vero Iovem illi tandem Graeciae ultorem aperuisse oculos conclamavere, omnes pari supplicio adfecti sibi videbantur. Rex abstersis, quas profuderat, lacrimis bonum habere animum iubet: visuros urbes suas coniugesque et *liberos*. Castra inde
 9 duo ab urbe stadia communit. Graeci excesserant 18 vallo deliberaturi, quid potissimum a rege peterent: cumque aliis sedem in Asia rogare, aliis reverti domos placeret, Euctemon Cymaeus ita locutus ad eos fertur:
 10 'Si, qui modo etiam ad opem petendam ex tenebris et carcere procedere erubuimus, ut nunc est, supplicia nostra — quorum nos pudeat magis an paeniteat, incertum est — ostentare Graeciae velut laetum
 11 spectaculum cupimus. Atqui optime miseras ferunt,

qui abscondunt, nec ulla tam familiaris est infelicibus patria, quam solitudo et status prioris oblitio. Nam qui multum in suorum misericordia ponunt, ignorant, quam celeriter lacrimae inarescant. Nemo fideliter di- 12 ligit, quem fastidit: nam et calamitas querula est et superba felicitas. Ita suam quisque fortunam in consilio habet, cum de aliena deliberat. Nisi mutuo miseri essemus, olim alius alii potuissemus esse fastidio: quid mirum est fortunatos semper parem quaerere? Obsecro vos, olim vita defuncti quaeramus locum, in 13 quo haec semesa obruamus. Grati prorsus coniugibus, quas iuvenes duximus, revertemur! Liberi in flore et aetatis et rerum adgnoscent patres ergastuli detrimenta! Et quota pars nostri tot obire terras potest? 14 Procul Europa in ultima Orientis relegati, senes, debiles, maiore membrorum parte mulcati tolerabimus scilicet, quae armatos et victores fatigarunt. Coniuges 15 deinde, quas captis fors et necessitas unicum solacium adplicuit, parvosque liberos trahimus nobiscum an relinquimus? Cum his venientes nemo agnoscere 16 volet: relinquemus ergo extemplo praesentia pignora, cum incertum sit, an visuri simus illa, quae petimus? Inter hos latendum est, qui nos miseros nosse coepe- 17 runt.' Haec Euctemon. Contra Theaetetus Atheniensis 18 rusus est dicere: Neminem pium habitu corporis suos aestimaturum, utique saevitia hostis, non natura calamitosos. Dignum esse omni malo, qui erubesceret fortuito: tristem enim de mortalitate ferre sententiam et desperare misericordiam, quia ipse alteri denegaturus sit. Deos, quod ipsi numquam optare ausi fo- 18 rent, offerre: patriam, coniuges, liberos et, quidquid homines vel vita aestimant vel morte redimunt. Quin 19 illi ex hoc carcere erumperent? alium domi esse caeli haustum, alium lucis aspectum. Mores, sacra, linguae commercium etiam a barbaris expeti: quae ingenita ipsi omissuri sint sua sponte, non ob aliud tam calamitosi, quam quod illis carere coacti essent. Se 20 certe rediturum ad penates et in patriam tantoque

beneficio regis usurum: si quos contubernii liberorum-
que, quos servitus coëgisset agnoscere, amor detine-
21 ret, relinquerent, quibus nihil patria carius est. Pauci
huius sententiae fuere: ceteros consuetudo, natura
potior, vicit. Consenserunt, petendum esse a rege, ut
22 aliquam ipsis attribueret sedem. Cui ad hoc electi sunt:
quos Alexander ratus, quod ipse praestare cogitabat,
petituros, 'Iumenta', inquit, 'adsignari, quae vos vehe-
rent, et singulis vestrum milia denarium dari iussi.
Cum redieritis in Graeciam, praestabo, ne qui statum
suum, si haec calamitas absit, vestro credat esse
23 meliorem.' Illi obortis lacrimis terram intuebantur
nec aut erigere vultus aut loqui audebant: tandem
rege tristitiae causam exigente Eutemon similia iis,
24 quae in consilio dixerat, respondit. Atque ille non
fortunae solum eorum, sed etiam paenitentiae misertus
terna milia denarium singulis dari iussit: denae vestes
adiectae sunt et armenta cum pecoribus ac frumento
data, ut coli serique attributus iis ager posset.

CAP. VI.

1 Postero die convocatos duces copiarum docet, 20
nullam infestiorum urbem Graecis esse, quam regiam
veterum Persidis regum. Hinc illa immensa agmina
infusa: hinc Dareum prius, dein Xerxem Europae im-
pium intulisse bellum. Excidio illius parentandum
2 esse maioribus. Iamque barbari deserto oppido, qua
quemque metus agebat, diffugerant, cum rex phalan-
gem nihil cunctatus inducit. Multas urbes refertas
opulentia regia partim expugnaverant, partim in fidem
acceperant, sed urbis divitiae huius vicere praeterita.
3 In hanc totius Persidis opes congesserant barbari:
aurum argentumque cumulatum erat, vestis ingens
modus, supellex non ad usum, sed ad ostentationem
4 luxus comparata. Itaque inter ipsos victores ferro di-
micabatur: pro hoste erat, qui pretiosorem occupa-
verat praedam: et cum omnia, quae recipiebant, ca-
pere non possent, iam res non occupabantur, sed

aestimabantur. Lacerabant regias vestes, ad se quis- 5
que partem trahentes: dolabris pretiosae artis vasa
caedebant: nihil neque intactum erat neque integrum
ferebatur: abrupta simulacrorum membra, ut quisque
avellerat, trahebat. Neque avaritia solum, sed etiam 6
crudelitas in capta urbe grassata est: auro argentoque
onusti vilia captivorum corpora trucidabant, passimque
obvii caedebantur, quos ante pretium sui miserabilis
fecerat. Multi ergo hostium manus voluntaria morte 7
occupaverunt, pretiosissima vestium induti e muris
semetipsos cum coniugibus ac liberis in praeceps iac-
cipientes. Quidam ignes, quod paulo post facturus hostis
videbatur, subiecerant aedibus, ut cum suis vivi cre- 8
marentur. Tandem suos rex corporibus et cultu femi- 9
narum abstinere iussit. Ingens captivae pecuniae mo-
dus traditur, prope ut fidem excedat. Ceterum aut de 9
aliis quoque dubitabimus aut credemus in huius urbis
gaza fuisse C et XX milia talentum: ad quae vehenda
— namque ad usus belli secum portare decreverat —
iumenta et camelos et a Susis et a Babylone contrahi
iussit. Accessere ad hanc pecuniae summam captis 10
Parsagadis sex milia talentum. Cyrus [Parsagada]
urbem condiderat: quam Alexandro praefectus eius
Cobares tradidit.

21 Rex arcem Persepolis tribus milibus Macedonum 11
praesidio relictis Nicarchiden tueri iubet.*** Tiridati
quoque, qui gazam tradiderat, servatus est honos, quem
apud Dareum habuerat: magnaque exercitus parte et
inpedimentis ibi relictis Parmeniona Craterumque prae-
fecit. Ipse cum mille equitibus peditumque expedita 12
manu interiorum Persidis regionem sub ipsum Vergi-
liarum sidus petiit multisque imbribus et prope in-
tolerabili tempestate vexatus procedere tamen, quo in-
tenderat, perseveravit. Ventum erat ad iter perpetuis 13
obsitum nivibus, quas frigoris vis gelu adstrinxerat,
locorumque squalor et solitudines inviae fatigatum
militem terrebant, humanarum rerum terminos se vi-
dere credentem. Omnia vasta atque sine ullo humani

- cultus vestigio attoniti intuebantur et, antequam lux quoque et caelum ipsos deficerent, reverti iubebant.
- 14 Rex castigare terribitos supersedit: ceterum ipse equo desiluit pedesque per nives et concretam glaciem ingredi coepit. Erubuerunt non sequi primum amici, deinde copiarum duces, ad ultimum milites: primusque rex dolabra glaciem perfringens iter sibi fecit, exemplum regis ceteri imitati sunt. Tandem propemodum invias silvas emensi humani cultus rara vestigia et passim errantes pecorum greges reperere. At incolae, qui sparsis tuguriis habitabant, cum se callibus inviis saeptos esse credidissent, ut conspexere hostium agmen, interfectis, qui comitari fugientes non poterant, devios
- 16 montes et nivibus obsitos petiverunt. Inde per colloquia captivorum paulatim feritate mitigata tradidere se regi. Nec in deditis gravius consultum.
- 17 Vastatis inde agris Persidis vicisque conpluribus redactis in potestatem ventum est in Mardorum gentem bellicosam et multum a ceteris Persis cultu vitae abhorrentem. Specus in montibus fodiunt, in quos seque ac conjuges et liberos condunt. Pecorum aut
- 18 ferarum carne vescuntur. Ne feminis quidem pro naturae habitu molliora ingenia sunt: comae prominent
- 19 hirtae, vestis super genua est. Funda vinciunt frontem: hoc et ornamentum capitis et telum est. Sed hanc quoque gentem idem fortunae impetus domuit.
- 20 Itaque tricesimo die, postquam a Persepoli profectus erat, eodem rediit. Dona deinde amicis ceterisque pro cuiusque merito dedit: propemodum omnia, quae in ea urbe ceperat, distributa.

CAP. VII.

- 1 Ceterum ingentia animi bona, illam indolem, qua 22 omnes reges antecessit, illam in subeundis periculis constantiam, in rebus moliendis efficiendisque velocitatem, in deditos fidem, in captivos clementiam, in voluptatibus permissis quoque et usitatis temperantiam, haud tolerabili vini cupiditate foedavit. Hoste

et aemulo regni reparante cummaxime bellum, nuper subactis, quos vicerat, novumque imperium aspernantibus de die inibat convivia, quibus feminae intererant, non quidem quas violari nefas esset, quippe pelices, licentius quam decebat cum armato vivere adsuetae. Ex his una Thais, et ipsa temulenta, maximam 3 apud omnes Graecos initurum gratiam adfirmat, si regiam Persarum iussisset incendi: expectare hoc eos, quorum urbes barbari delessent. Ebrio scorto de tanta 4 re ferente sententiam unus et alter, et ipsi mero onerati, adsentiuntur. Rex quoque avidior fuit, quam patientior. 'Quin igitur, *inquit*, ulciscimur Graeciam et urbi faces subdimus?' Omnes incaluerant mero: 5 itaque surgunt temulenti ad incendendam urbem, cui armati peperceraunt. Primus rex ignem regiae iniecit, tum convivae et ministri pelicesque. Multa cedro aedificata erat regia, quae celeriter igne concepto late fudit incendium. Quod ubi exercitus, qui haud procul 6 urbe tendebat, conspexit, fortuitum ratus ad opem ferendam concurrit. Sed ut ad vestibulum regiae ventum est, vident regem ipsum adhuc aggerentem faces. Omissa igitur, quam portaverant, aqua igni aptam 23 materiem in incendium iacere coeperunt. Hunc exitum 8 habuit regia totius Orientis, unde tot gentes antea iura petebant, patria tot regum, unicus quondam Graeciae terror, molita mille navium classem et exercitus, quibus Europa inundata est contabulato mari molibus perfossisque montibus, in quorum specus fretum inmissum est. Ac ne tam longa quidem aetate, quae 9 excidium eius secuta est, resurrexit. Alias urbes habuere Macedonum reges, [quas] nunc habent Parthi: huius vestigium non inveniretur, nisi Araxes amnis ostenderet. Haud procul moenibus fluxerat: inde urbem fuisse xx stadiis distantem credunt magis quam sciunt accolae. Pudebat Macedones tam praeclaram urbem a 10 commissabundo rege deletam esse. Itaque res in serium versa est et imperaverunt sibi, ut crederent illo potissimum modo fuisse delendam. Ipsum, ut primum 11

gravato ebrietate mentem quies reddidit, paenituisse constat et dixisse, maiores poenas Graecis Persas daturos fuisse, si ipsum in solio regiaque Xerxis conspicere coacti essent. Postero die Lycio, itineris, quo Persidem intraverat, duci, xxx talenta dono dedit.

Hinc in regionem Mediae transiit, ubi supplementum novorum e Cilicia militum occurrit. Peditum erant v milia, equites mille: utrisque Platon Atheniensis praeerat. His copiis auctus Dareum persequi statuit.

CAP. VIII.

1 Ille iam Ecbatana pervenerat. Caput Mediae urbs 24
haec: nunc tenent Parthi eaque aestiva agentibus sedes
est. Adire deinde Bactra decreverat, sed veritus, ne
celeritate Alexandri occuparetur, consilium iterque
2 mutavit. Aberat ab eo Alexander stadia MD, sed iam
nullum intervallum adversus velocitatem eius satis
longum videbatur. Itaque proelio magis quam fugae
3 se praeparabat. xxx milia peditum sequebantur, in
quibus Graecorum erant III milia, fide illi erga regem
4 ad ultimum invicta. Funditorum quoque et sagittariorum
manus III milia expleverat: praeter hos III
milia et CCC equites erant, maxime Bactrianorum.
5 Bessus praeerat, Bactrianae regionis praefectus. Cum
hoc agmine paulum declinavit via militari iussis prae-
6 cedere lixis impedimentorumque custodibus. Consilio
deinde advocato, 'Si cum ignavis', inquit, 'et pluris
qualemcumque vitam honesta morte aestimantibus for-
tuna me iunxisset, tacerem potius, quam frustra verba
7 consumerem. Sed maiore, quam vellem, documento et
virtutem vestram et fidem expertus magis etiam coniti
debeo, ut dignus talibus amicis sim, quam dubitare,
8 an vestri similes adhuc sitis. Ex tot milibus, quae
sub imperio fuerunt meo, bis me victum, bis fugien-
9 tem persecuti estis. Fides vestra et constantia, ut
regem me esse credam, facit. Proditores et transfugae
in urbibus meis regnant: non, hercule, quia tanto
honore digni habentur, sed ut praemiis eorum vestri

sollicitentur animi. Meam fortunam tamen quam victoris maluistis sequi, dignissimi, quibus, si ego non
possim, di pro me gratiam referant. Et, mehercule,
referent. Nulla erit tam surda posteritas, nulla tam
10 ingrata fama, quae non in caelum vos debitis lau-
25 dibus ferat. Itaque etiamsi consilium fugae, a qua
multum abhorret animus, agitassem, vestra tamen vir-
tute fretus obviam issem hosti. Quousque enim in
11 regno exulabo et per fines imperii mei fugiam ex-
ternum et advenam regem, cum liceat experto belli
fortunam aut reparare, quae amisi, aut honesta morte
defungi? Nisi forte satius est expectare victoris arbi-
12 trium et Mazaei et Mithrenis exemplo precarium ac-
cipere regnum nationis unius, ut iam malit ille gloriae
suae quam irae obsequi. Nec di siverint, ut hoc decus
13 mei capitis aut demere mihi quisquam aut condonare
possit: nec ego hoc imperium vivus amittam, idemque
erit regni mei, qui spiritus, finis. Si hic animus, si
haec lex, nulli non parata libertas est: nemo e vobis
14 fastidium Macedonum, nemo vultum superbum ferre
cogetur. Sua cuique dextera aut ultionem tot malorum
pariet aut finem. Equidem, quam versabilis fortuna
15 sit, documentum ipse sum nec inmerito mitiores vices
eius expecto. Sed si iusta ac pia bella di aversantur,
fortibus tamen viris licebit honeste mori. Per ego
16 vos decora maiorum, qui totius Orientis regna cum
memorabili laude tenuerunt, per illos viros, quibus
stipendium Macedonia quondam tulit, per tot navium
classes in Graeciam missas, per tot tropaea regum
oro et obtestor, ut nobilitate vestra gentisque dignos
spiritus capiat, ut eadem constantia animorum, qua
praeterita tolerastis, experiamini, quidquid deinde fors
tulerit: me certe in perpetuum aut victoria egregia
17 nobilitabit aut pugna.

CAP. IX.

26 Haec dicente Dareo praesentis periculi species
omnium simul corda animosque horrore perstrinxerat,

nec aut consilium suppetebat aut vox: cum Artabazus, vetustissimus amicorum, quem hospitem fuisse Philippi supra diximus, 'Nos vero', inquit, 'pretiosissimam vestem induti armisque, quanto maximo cultu possumus, adornati regem in aciem sequemur, ea quidem mente, ut victoriam speremus, mortem non recusemus.'

2 Adsensu excepere ceteri hanc vocem, sed Nabarzanes, qui in eodem consilio erat, cum Besso inauditi antea facinoris societate inita regem suum per milites, quibus ambo praeerant, comprehendere et vincire decreverant, ea mente, ut, si Alexander ipsos insecutus foret, tradito rege vivo inirent gratiam victoris, magni profecto cepisse Dareum aestimaturi, sin autem eum effugere potuissent, interfecto Dareo regnum ipsi occuparent

3 bellumque renovarent. Hoc parricidium cum diu volutassent, Nabarzanes aditum nefariae spei praeparans, 'Scio me', inquit, 'sententiam esse dicturum prima specie haudquaquam auribus tuis gratam. Sed medici quoque graviore morbos asperis remediis curant et gubernator, ubi naufragium timet, iactura, quidquid

4 servari potest, redimit. Ego tamen, non ut damnum quidem facias, suadeo, sed ut te ac regnum tuum salubri ratione conserves. Dis adversis bellum inimus, et pertinax fortuna Persas urgere non desinit. Novis initii et ominibus opus est. Auspicium et imperium interim alii trade, qui tamdiu rex appelletur, donec Asia decedat hostis, victor deinde regnum tibi reddat.

5 Hoc autem brevi futurum ratio promittit. Bactra intacta sunt, Indi et Sacae in tua potestate: tot populi tot exercitus, tot equitum peditumque milia ad renovandas vires parata habent, ut maior belli moles supersit, quam exhausta sit. Quid ruimus beluarum ritu in perniciem non necessariam? Fortium virorum est

7 magis mortem contemnere, quam odisse vitam. Saepe taedio laboris ad vilitatem sui compelluntur ignavi. At nihil virtus inexpertum omittit. Atqui ultimum omnium mors est: ad quam non pigre ire satis est.

8 Proinde si Bactra, quod tutissimum receptaculum est,

petimus, praefectum regionis eius Bessum regem temporis gratia statuamus: rebus compositis iusto regi tibi

27 fiduciarium restituet imperium.' Haud mirum est 9 Dareum non temperasse animo, quamquam, tam impiae voci quantum nefas subesset, latebat. Itaque, 'Pessimum', inquit, 'mancipium, repperisti exoptatum tibi tempus, quo parricidium aperires!' strictoque acie 10 nace interfecturus eum videbatur, ni propere Bessus Bactrianique, quasi deprecarentur, tristium specie, ceterum, si perseveraret, vincituri, circumstetissent. Nabarzanes interim elapsus, mox et Bessus consecutus: 11 copias, quibus praeerant, a cetero exercitu secedere iubent secretum inituri consilium. Artabazus convenientem praesenti fortunae sententiam orsus mitigare 12 Dareum, temporum identidem admonens, coepit: ferret aequo animo qualiumcumque, suorum tamen vel stultitiam vel errorem. Instare iam Alexandrum gravem, etiamsi omnes praesto essent: quid futurum, si persecuti fugam ipsius alienentur? Aegre paruit Artabazo et, quamquam movere castra statuerat, turbatis tamen omnium animis eodem in loco substitit. Sed attonitus maestitia simul et desperatione tabernaculo se inclusit. Ergo in castris, quae nullius regebantur 14 imperio, varii animorum motus erant nec in commune, ut ante, consulebatur. / Dux Graecorum militum Patron 15 arma capere suos iubet paratosque esse ad exequendum imperium: Persae secesserant: Bessus cum Bactrianis 16 erat temptabatque Persas abducere, Bactra et intactae regionis opulenta simulque, quae manentibus instarent, pericula ostentans. Persarum omnium eadem fere fuit vox, nefas esse deserere regem. Inter haec Artabazus 17 omnibus imperatoriisungebatur officiis: ille Persarum tabernacula circumire, hortari, monere nunc singulos, nunc universos non ante destitit, quam satis constaret imperata facturos. Idem aegre a Dareo inpetravit, ut cibum caperet animumque rebus adverteret.

CAP. X.

- 1 At Bessus et Nabarzanes olim agitatum scelus 28
 exequi statuunt regni cupiditate accensi: Dareo autem
 2 incolumi tantas opes sperare non poterant. Quippe
 in illis gentibus regum eximia maiestas est: ad nomen
 quoque barbari conveniunt, et pristinae veneratio for-
 3 tunae sequitur adversam. / Inflat impios animos regio,
 cui praeerant, armis virisque et spatio locorum nulli
 earum gentium secunda: tertiam partem Asiae tenet,
 multitudo iuniorum exercitus, quos amiserat Dareus,
 4 aequabat. Itaque non illum modo, sed etiam Alex-
 andrum spernebant, inde vires imperii repetituri, si
 5 regni iis potiri contigisset. Diu omnibus cogitatis
 placuit per milites Bactrianos ad omne obsequium de-
 stinatos regem comprehendere mittique nuntium ad
 6 Alexandrum, qui indicaret vivum adservari eum: si,
 id quod timebant, prodicionem aspernatus esset, occi-
 suri Dareum et Bactra cum suarum gentium manu
 7 petitori. / Ceterum propalam comprehendere Dareus non
 poterat tot Persarum milibus laturis opem regi: Grae-
 8 corum quoque fides timebatur. Itaque quod vi non
 poterant, fraude adsequi temptant: paenitentiam se-
 cessionis simulare decreverant et excusare apud regem
 consternationem suam. / Interim, qui Persas sollicita-
 9 rent, mittuntur. Hinc spe, hinc metu militares animos
 versant: ruinae rerum subdere illos capita, in perni-
 ciam trahi, cum Bactra pateant exceptura eos bonis
 et opulentia, animis quam concipere non possint.
 10 Haec agitantibus Artabazus supervenit sive regis iussu 29
 sive sua sponte adfirmans, mitigatum esse Dareum
 et eundem illis amicitiae gradum patere apud regem.
 11 Illi lacrimantes nunc purgare se, nunc Artabazum
 orare, ut causam ipsorum tueretur precesque perferret.
 12 Sic peracta nocte sub lucis exortum Bessus et Nabar-
 zanes cum Bactrianis militibus in vestibulo praetorii
 aderant, titulum sollemnis officii occulto sceleri prae-
 ferentes. Dareus signo ad eundem dato currum pri-

stino more conscendit. Nabarzanes ceterique parricidae 13
 procumbentes humi, quem paulo post in vinculis habi-
 taturi erant, sustinere venerari, lacrimas etiam paeni-
 tentiae indices profuderunt: adeo humanis ingeniis
 parata simulatio est. Preces deinde suppliciter ad- 14
 motae Dareum, natura simplicem et mitem, non cre-
 dere modo, quae adfirmabant, sed flere etiam coëge-
 runt. Ac ne tum quidem cogitati sceleris paenituit, 15
 cum intuerentur qualem et regem et virum fallerent.
 Ille quidem, securus periculi, quod instabat, Alexandri
 manus, quas solas timebat, effugere properabat.

CAP. XI.

- 30 Patron autem, Graecorum dux, praecipit suis, ut 1
 arma, quae in sarcinis antea ferebantur, induerent,
 ad omne imperium suum parati et intenti. Ipse cur- 2
 rum regis sequebatur occasionem imminens adloquendi
 eum, quippe Bessi facinus praesenserat. Sed Bessus
 id ipsum metuens, custos verius quam comes, a curru
 non recedebat. Diu ergo Patron cunctatus ac saepius 3
 sermone revocatus, inter fidem timoremque haesitans,
 regem intuebatur. Qui ut tandem advertit oculos, 4
 Bubacen spadonem inter proximos currum sequentem
 percontari iubet, numquid ipsi velit dicere. Patron,
 se vero, sed remotis arbitris loqui velle cum eo, re-
 spondit iussusque propius accedere sine interprete —
 nam haud rudis Graecae linguae Dareus erat, —
 'Rex', inquit, 'ex L milibus Graecorum supersumus 5
 pauci, omnis fortunae tuae comites et in hoc tuo
 statu idem, qui florente te fuimus, quascumque terras
 elegeris, pro patria et domesticis rebus petitori. Se- 6
 cundae adversaeque res tuae copulavere nos tecum.
 Per hanc fidem invictam oro et obtestor, in nostris
 castris tibi tabernaculum statue, nos corporis tui eu-
 stodes esse patiaris. Omnis Graeciam, nulla Bactra
 sunt nobis: spes omnis in te, utinam etiam ceteris
 esset. Plura dici non attinet. Custodiam corporis tui
 externus et alienigena non deposcerem, si crederem

7 alium posse praestare.' Bessus quamquam erat Graeci 31
 sermonis ignarus, tamen stimulante conscientia indi-
 cium profecto Patronem detulisse credebat: et inter-
 preti relato sermone Graeci exempta dubitatio est.
 Dareus autem, quantum ex vultu concipi poterat, haud
 sane terribus percontari Patrona causam consilii, quod
 8 adferret, coepit. Ille non ultra differendum ratus,
 'Bessus', inquit, 'et Nabarzanes insidiantur tibi: in
 ultimo discrimine es fortunae tuae et vitae: hic dies
 9 aut parricidis aut tibi futurus ultimus.' Et Patron
 quidem egregiam conservati regis gloriam tulerat.
 10 Eludant me licet, quibus forte temere humana negotia
 volvi agique persuasum est: *equidem fato crediderim*
nexuque causarum latentium et multo ante destina-
turum suum quemque ordinem immutabili lege per-
 11 *currere.* Dareus certe respondit, quamquam sibi Grae-
 corum militum fides nota sit, numquam tamen a po-
 pularibus suis recessurum. Difficilius sibi esse dam-
 nare, quam decipi. Quidquid fors tulisset, inter suos
 perpeti malle, quam transfugam fieri. Sero se perire,
 12 si salvum esse milites sui nollent. Patron desperata
 regis salute ad eos, quibus praeerat, rediit, omnia pro
 fide experiri paratus.

CAP. XII.

1 At Bessus occidendi protinus regis impetum ce- 32
 perat. Sed veritus, ne gratiam Alexandri, nisi vivum
 eum tradidisset, inire non posset, dilato in proximam
 noctem sceleris consilio agere regi gratias incipit, quod
 perfidi hominis insidias, iam Alexandri opes spectan-
 tis, prudenter cauteque vitasset. Donum eum hosti
 2 laturum fuisse regis caput. Nec mirari hominem mer-
 cede conductum omnia habere venalia: sine pignore,
 sine lare, terrarum orbis exulem, ancipitem hostem ad
 3 nutum licentium circumferri. Purganti deinde se deos-
 que patrios testes fidei suae invocanti Dareus vultu
 adsentiebatur, haud dubius, quin vera deferrentur a
 Graecis: sed eo rerum ventum erat, ut tam pericu-

losus esset non credere suis, quam decipi. xxx milia 4
 erant, quorum inclinata in scelus levitas timebatur:
 III milia Patron habebat: quibus si credidisset salutem
 suam damnata popularium fide, parricidio excusatio-
 nem videbat offerri. Itaque praeoptabat inmerito quam 5
 iure violari. Besso tamen insidiarum consilium pur-
 ganti respondit, Alexandri sibi non minus iustitiam
 quam virtutem esse perspectam. Falli eos, qui pro-
 ditionis ab eo praemium expectent: violatae fidei ne-
 minem acriorem fore vindicem ultoremque. Iamque 6
 nox adpetebat, cum Persae more solito armis positis
 ad necessaria ex proximo vico ferenda discurrunt. At
 Bactriani, ut imperatum a Besso erat, armati stabant.
 33 Inter haec Dareus Artabazum acciri iubet, expositis 7
 que, quae Patron detulerat, haud dubitare Artabazum,
 quin transeundum esset in castra Graecorum: Persas
 quoque periculo vulgato secuturos. Destinatus sorti 8
 suae et iam nullius salubris consilii patiens unicum in
 illa fortuna opem Artabazum, ultimum illum visurus,
 amplectitur perfususque mutuis lacrimis inhaerentem
 sibi avelli iubet: capite deinde velato, ne inter gemitus
 digredientem velut a rogo intueretur, in humum pro-
 num corpus abiecit. Tum vero custodiae eius adsueta, 9
 quos regis salutem vel periculum vitae tueri oportebat,
 dilapsi sunt metu, armatis, quos iam adventare crede-
 bant, haud rati se futuros pares. Ingens ergo in
 tabernaculo solitudo erat paucis spadonibus, quia, quo
 discederent, non habebant, circumstantibus regem. At 10
 ille remotis arbitris diu aliud atque aliud consilium
 animo volutabat. Iamque solitudinem, quam paulo
 antea pro solacio petiverat, perosus Bubacen vocari
 iubet. Quem intuens, 'Ite', inquit, 'consultite vobis, 11
 ad ultimum regi vestro, ut decebat, fide exhibita. Ego
 hic legem fati mei expecto. Forsitan mireris, quod
 vitam non finiam: alieno scelere quam meo mori malo.'
 Post hanc vocem spado gemitu non tabernaculum 12
 modo, sed etiam castra conplevit. Inrupere deinde alii
 laceratisque vestibis lugubri et barbaro ululatu regem

animi fuisset ad proelium, quantum ad parricidium fuerat. Namque et numero barbari praestabant et robore: ad hoc refectioni cum fatigatis certamen inituri
 14 erant. Sed nomen Alexandri et fama, maximum in bello utique momentum, pavidos in fugam avertit.
 15 Bessus vero et ceteri facinoris eius participes vehiculum Darei adsecuti coeperunt hortari eum, con-
 16 scenderet equum et se hosti fuga eriperet. Ille deos ultores adesse testatur et Alexandri fidem inplorans negat se parricidas velle comitari. Tum vero ira quoque accensi tela coniciunt in regem multisque con-
 17 fossum vulneribus relinquunt. Iumenta quoque, ne longius prosequi possent, convulnerant duobus servis,
 18 qui regem comitabantur, occisis. Hoc edito facinore, ut vestigia fugae spargerent, Nabarzanes Hyrcaniam, Bessus Bactra paucis equitum comitantibus petebant. Barbari ducibus destituti, qua quemque aut spes ducebat aut pavor, dissipabantur: D tantum equites congregaverant se, incerti adhuc, resistere melius esset an
 19 fugere. Alexander hostium trepidatione comperta Nicanorem cum equitum parte ad inhibendam fugam emittit: ipse cum ceteris sequitur. Tria ferme milia resistentia occisa sunt, reliquum agmen pecudum more intactum agebatur iubente rege, ut caedibus abstineretur.
 20 retur. Nemo captivorum erat, qui monstrare Darei vehiculum posset: singula, ut quaeque prenderent, scrutabantur, nec tamen ullum vestigium fugae regis
 21 extabat. Festinantem Alexandrum vix III milia equitum persecuta sunt. At in eos, qui lentius sequebantur, incidebant universa fugientium agmina. Vix credibile dictu, plures captivi quam, qui caperent, erant: adeo omnem sensum territis fortuna penitus excusserat, ut nec hostium paucitatem nec multitudinem suam satis cernerent.
 23 Interim iumenta, quae Dareum vehebant, nullo
 regente decesserant militari via et errore delata per quattuor stadia in quadam valle constiterant, aestu
 24 simulque vulneribus fatigata. Haud procul erat fons,

ad quem monstratum a peritis Polystratus Macedo siti maceratus accessit: ac dum galea haustam aquam sorbet, tela iumentorum deficientium corporibus infixata
 conspexit. Miratusque, confossa potius quam abacta
 25 esse, semivivi hominis gemitum percipit. Itaque more ingenii humani cupidus visendi, quid rei vehiculo isto conderetur, dimotis pellibus, quibus obtectum erat, Dareum multis vulneribus confossum repperit. Regius enim cultus et aureae catenae, quis a parricidis victus fuerat, dubitationem eximebant. Non erat expers Graeci sermonis Dareus gratiasque agebat dis, qui post tanta mala tamque gravia hoc tamen indulgissent solacii, ne omnino in solitudine extremum spiritum effunderet. 'Itaque te', inquit, 'quisquis es mortalium, per communem hominum sortem, a qua nec maximos regum exemptos esse praesenti spectaculo moneris, rogo quaesoque, ut haec ad Alexandrum mandata mea perferas: nihil eorum, quae longe tristissima perpessus sum, ne hunc quidem incomparabilis calamitatis exitum ita gravem mihi accidisse, ut hoc unum, quod post tanta in me meosque merita adversus clementissimum victorem inimico vivendum fuit et nunc ingrato moriendum est. Sed — si qua postremis miserorum votis apud deos vis est et cum ipso spiritu profusas preces mitius aliquod numen exaudiat — ille quidem sospes et incolumis longeque supra contagium meae sortis et invidiam fortunae positus in solio Cyri gloriosam aetatem exigat suaeque virtutis memor eum matri liberisque meis locum apud se esse patiat, quem illi fide et obsequio meruerint. At parricidas promptum exitum consequatur, quod Alexander inrogabit, si non misericordia infelicis hostis, saltem odio facinorum, et ne impunita in aliorum etiam regum suumque ipsius exitum erumpant.' Post haec, cum siti angerebatur, adlata per Polystratum aqua recreatus, 'Ergo', ait, 'hanc etiam tantis calamitatibus extremam accedere oportuit, ut bene merito gratiam referre non possim: at referet Alexander, Alexandro vero di.' Dextram deinde protendit eamque Alexandro fidei regiae pignus ferri iubens apprehensa

Polystрати manu animam efflavit. Alexander an spiranti adhuc supervenerit, incertum est: illud constat miserabili regis opulentissimi exitu conperto copiosas lacrimas profudisse statimque chlamyde sibi detracta corpus operuisse et magno cum honore ad suos deferri iussisse, ut regio Persarum more curatum monumentis maiorum inferretur. Ingratitudinem hominum, a quis pro summis beneficiis crudele exitium Dareus pertulit, quamquam suoapte ingenio horrendam et execrabilem, insigniore ad posteritatem infamia damnavit canis cuiusdam mira fides, qui ab omnibus familiaribus derelicto solus adfuit et, quam in vivum prae se tulit benevolentiam, morienti quoque constanter praestitit. Hunc vitae finem sortitus est ille, quem modo contumelia adfici putabant, nisi regem regum et decorum consanguineum salutarerent: magnoque iterum experimento adprobatum est: neminem magis patere fortunae, quam qui pluribus eiusdem blanditiis inretitus iugum illius tota cervice receperit.

Q. CURTI RUFII
HISTORIARUM
ALEXANDRI MAGNI
MACEDONIS
LIBER VI.

Dum ea per Asiam geruntur, ne in Graecia quidem Macedoniae tranquillae res fuere. Regnabat apud Lacedaemonios Agis, Archidami filius, qui Tarentinis opem ferens ceciderat, eodem die quo Philippus Athenienses ad Chaeroneam vicit. Is Alexandri per virtutem aemulus cives suos stimulabat, ne Graeciam servitute Macedonum diutius premi paterentur: nisi in tempore providerent, idem iugum ad ipsos transiturum esse. Adnitendum igitur, dum aliquae adhuc Persis ad resistendum vires essent: illis oppressis adversus inmanem potentiam frustra avitae libertatis memores futuros. Sic instinctis animis occasionem belli ex commodo coeptandi circumspiciebant. Igitur felicitate Memnonis invitati consilia cum ipso miscere adgressi sunt et, postquam ille rerum laetarum initia in-tempestiva morte destituit, nihilo remissius agebant. Sed ad Pharnabazum et Autophradaten profectus Agis triginta argenti talenta decemque triremes inpetravit, quas Agesilao fratri misit, ut in Cretam navigaret, cuius insulae cultores inter Lacedaemonios et Macedonas diversis studiis distrahebantur. Legati quoque ad Dareum missi sunt, qui in usum belli ampliorem vim pecuniae pluresque naves peterent. Atque haec eorum coepta clades ad Issum — nam ea intervenerat — adeo non interpellavit, ut etiam adiungeret.

Quippe fugientem insecutus Alexander in longinqua loca magis magisque rapiebatur et ex ipso proelio mercennariorum ingens multitudo in Graeciam fuga penetraverat: quorum octo milia Persica pecunia conduxit Agis eorumque opera plerasque Cretensium urbes recepit. Cum deinceps Menon in Thraciam ab Alexandro missus barbaros ad defectionem impulisset adque eam comprimendam Antipater exercitum ex Macedonia in Thraciam duxisset, opportunitate temporis strenue usi Lacedaemonii totam Peloponnesum paucis urbibus exceptis in partes traxerunt confectoque exercitu viginti milium peditum cum equitibus bis mille Agidi summam imperii detulerunt. Antipater ea re conperta bellum in Thracia, quibus potest conditionibus, componit raptimque in Graeciam regressus ab amicis sociisque civitatibus auxilia cogit. Quibus convenientibus ad quadraginta pugnatorum milia recensuit. Advenerat et ex Peloponneso valida manus: sed quia dubiam ipsorum fidem resciverat, dissimulata suspicione gratias egit, quod ad defendendam adversus Lacedaemonios Alexandri dignitatem adfuissent: scripturum se id regi gratiam in tempore relaturum. In praesens nihil opus esse maioribus copiis: itaque domos redirent foederis necessitate expleta. Nuntios deinde ad Alexandrum mittit de motu Graeciae certiores facturos. Atque illi regem apud Bactra demum consecuti sunt, cum interim Antipatri victoria et nece Agidis in Arcadia transactum esset. Sane iam pridem tumultu Lacedaemoniorum cognito, quantum tot terrarum spatiis discretus poterat, providerat: Amphoterum cum Cypriis et Phoeniciis navibus in Peloponnesum navigare, Meneten tria milia talentum ad mare deferre iusserat, ut ex propinquo pecuniam Antipatro subministraret, quanta illum indigere cognovisset. Probe enim perspexerat, quanti ad omnia momenti motus istius inclinatio futura esset, quamquam deinceps accepto victoriae munitio suis operibus id discrimen comparans murium eam pugnam fuisse cavillatus est. Ceterum principia eius belli haud inprospera Lacedaemoniis fuere. Iuxta Corrhagum Macedoniae castellum cum Antipatri militi-

bus congressi victores extiterant: et rei bene gestae famam etiam, qui suspensis mentibus fortunam spectaverant, in societatem eorum pertracti sunt. Una ex Eleis Achaeisque urbibus Pellene foedus aspernabatur et in Arcadia Megalopolis, fida Macedonibus ob Philippi memoriam, a quo beneficiis adfecta fuerat. Sed haec arte circumsepta haud procul deditione aberat, nisi tandem Antipater subvenisset. Is postquam castra castris contulit seque numero militum alioque apparatu superiorem conspexit, quam primum de summa rerum proelio contendere statuit: neque Lacedaemonii detrectavere certamen. Ita commissa est pugna, quae rem Spartanam maiorem in modum adflixit. Cum enim angustiis locorum, in quibus pugnabatur, confisi, ubi hosti nullum multitudinis usum futurum credebant, animose congressi essent neque Macedones impigre resisterent, multum sanguinis fusum est. Sed postquam Antipater integram subinde manum laborantibus suis subsidio mittebat, impulsu Lacedaemoniorum acies gradum paulisper rettulit. Quod conspicatus Agis cum cohorte regia, quae ex fortissimis constabat, se in medium . . .

CAP. I.

- 1 . . . pugnae discrimen inmisit obtruncatisque, qui promptius resistebant, magnam partem hostium propulit. Coeperant fugere victores et, donec avidius sequentes 2 in planum deduxere, inulti cadebant: sed ut primum locus, in quo stare possent, fuit, aequis viribus dimicatum est. Inter omnes tamen Lacedaemonios rex 3 eminebat, non armorum modo et corporis specie, sed etiam magnitudine animi, quo uno vinci non potuit. Undique nunc comminus, nunc eminus petebatur diuque 4 arma circumferens alia tela clipeo excipiebat, corpore alia vitabat: donec hasta femina perfossa plurimo sanguine effuso destituere pugnantem. Ergo clipeo suo 5 exceptum armigeri raptim in castra referebant, iactationem vulnerum haud facile tolerantem. Non tamen 6 omisere Lacedaemonii pugnam et, ut primum sibi quam hosti aequiorem locum capere potuerunt, densatis or-

7 dinibus effuse fluentem in se aciem exceperere. Non
aliud discrimen vehementius fuisse memoriae prodi-
tum est. Duarum nobilissimarum bello gentium exer-
8 citus pari Marte pugnabant. Lacedaemonii vetera,
Macedones praesentia decora intuebantur: illi pro liber-
tate, hi pro dominatione pugnabant: Lacedaemoniis
9 dux, Macedonibus locus deerat. Diei quoque unius
tam multiplex casus modo spem, modo metum utrius-
que partis augebat, velut de industria inter fortissi-
10 mos viros certamen aequante fortuna. Ceterum an-
gustiae loci, in quo haeserat pugna, non patiebantur
totis ingredi viribus: spectabant ergo plures, quam
inierant proelium, et qui extra teli iactum erant, cla-
11 more invicem suos accendebant. Tandem Laconum
acies languescere, lubrica arma sudore vix sustinens,
pedem deinde referre coepit et urgente hoste apertius
12 fugere. Insequebatur dissipatos victor et emensus cursu
omne spatium, quod acies Laconum obtinuerat, ipsum
13 Agin persequabatur. Ille ut fugam suorum et proximos
14 hostium conspexit, deponi se iussit: expertusque mem-
bra, an impetum animi sequi possent, postquam defi-
cere sensit, poplitibus semet excepit galéaque strenue
sumpta clipeo protegens corpus hastam dextera vibra-
bat, ultro vocans hostem, si quis iacenti spolia demere
15 auderet. Nec quisquam fuit, qui sustineret comminus
congregi: procul missilibus adpetebatur, ea ipsa in
hostem retorquens, donec lancea nudo pectori infix-
a est: qua ex vulnere evolsa inclinatam ac deficientem
caput clipeo paulisper excepit, dein linquente spiritu
pariter ac sanguine moribundus in arma procubuit.
16 Cecidere Lacedaemoniorum v milia et ccc, ex Macedo-
nibus haud amplius mille: ceterum vix quisquam nisi
saucius revertit in castra.

Haec victoria non Spartam modo sociosque eius,
sed etiam omnis, qui fortunam belli spectaverant, fregit.
17 Nec fallebat Antipatrum dissentire ab animis gratu-
lantium vultus, sed bellum finire cupienti opus erat
decipi. Et quamquam fortuna rerum placebat, invidiam

tamen, quia maiores erant, quam quas praefecti modus
caperet, metuebat. Quippe Alexander hostes vinci volu-
erat, Antipatrum vicisse ne tacitus quidem indigna-
batur, suae demptum gloriae existimans, quidquid ces-
sisset alienae. Itaque Antipater, qui probe nosset
19 spiritus eius, non est ausus ipse agere arbitria victoriae,
sed concilium Graecorum, quid fieri placeret, consuluit.
A quo Lacedaemonii nihil aliud, quam ut oratores
mittere ad regem liceret, precati: a rege autem veniam
defectionis praeter auctores inpetraverunt. Megalopo-
litanis, quorum urbs obsessa erat a defectionis sociis,
Aethaei et Elei centum xx talenta dare iussi sunt. Hic
21 fuit exitus belli, quod repente ortum prius tamen finitum
est, quam Dareum Alexander apud Arbela superaret.

CAP. II.

4 Sed ut primum instantibus curis laxatus est animus
militarium rerum quam quietis otiique patientior, ex-
ceperere eum voluptates, et, quem arma Persarum non
frigerant, vitia vicerunt: tempestiva convivia et per-
2 potandi pervigilandique insana dulcedo ludique et
greges pelicum. Omnia in externum lapsa morem:
quem aemulatus quasi potiorum suo ita popularium
animos oculosque pariter offendit, ut a plerisque ami-
corum pro hoste haberetur. Tenaces quippe disciplinae
3 suae solitosque parco ac parabili victu ad implenda
naturae desideria defungi in peregrina et devictarum
gentium mala inpulerat. Hinc saepius comparatae in
4 caput eius insidiae, secessio militum et liberior inter
mutuas querellas dolor, ipsius deinde nunc ira, nunc
suspiciones, quas excitabat inconsultus pavor cetera-
5 que his similia, quae deinde dicuntur. Igitur cum tem-
pestivis conviviis dies pariter noctesque consumeret,
satietae epularum ludis interpellabat: non contentus
artificum, quos e Graecia exciverat, turba: quippe
captivae iubeantur suo ritu canere inconditum et ab-
horrens peregrinis auribus carmen. Inter quas unam
6 rex forte conspexit maestiorum quam ceteras et produ-

centibus eam verecunde reluctantem. Excellens erat forma et formam pudor honestabat. Deiectis in terram oculis et, quantum licebat, ore velato suspicionem prae-buit regi, nobiliorum esse, quam ut inter convalescentes deberet ostendi. Ergo interrogata, quatenus esset, neptem se Ochi, qui nuper regnasset in Persis, filio eius genitam esse respondit, uxorem Hystaspis fuisse. Propinquus hic Darei fuerat, magni et ipse exercitus praetor. Adhuc in animo regis tenues reliquiae pristini moris haerebant. Itaque fortunam regia stirpe genitae et tam celebre nomen [neptem Ochi] reveritus non dimitti modo captivam, sed etiam restitui ei suas opes iussit, virum quoque requiri, ut reperto coniugem redderet. Postero autem die praecepit Hephaestioni, ut omnes captivos in regiam iuberet adduci. Ibi singulorum nobilitate spectata secrevit a vulgo, quorum eminebat genus. Mille hi fuerunt: inter quos repertus est Oxathres, Darei frater, non illius fortuna, quam indole animi sui clarior. XXVI milia talentum proxima praeda redacta erant: e quis duodecim milia in congiarium militum absumpta sunt. Par huic pecuniae summa custodum fraude subtracta est. Oxydates erat nobilis Perses, qui a Dareo capitali supplicio destinatus cohibebatur in vinculis: huic liberato satrapeam Mediae attribuit: fratremque Darei recepit in cohortem amicorum omni vetustae claritatis honore servato.

Hinc in Parthienem perventum est, tunc ignobilem gentem, nunc caput omnium, qui post Euphraten et Tigrim amnes siti rubro mari terminantur. Scythae regionem campestram ac fertilem occupaverunt, graves adhuc accolae. Sedes habent et in Europa et in Asia: qui super Bosporum colunt, adscribuntur Asiae: at, qui in Europa sunt, a laevo Thraciae latere ad Borysthenem atque inde ad Tanaim [aliud amnem] recta plaga attinent. Tanais Europam et Asiam medius interfuit. Nec dubitatur, quin Scythae, qui Parthos condidere, non a Bosporo, sed ex Europae regione penetraverint. Urbs erat ea tempestate clara Hecatom-

pylos, condita a Graecis: ibi stativa rex habuit com-meatibus undique advectis. Itaque rumor, otiosi militis vitium, sine auctore percerebuit, regem contentum rebus, quas gessisset, in Macedoniam protinus redire statuisset. Discurrunt lymphatis similes in tabernacula et itineri sarcinas aptant: signum datum crederes, ut vasa colligerent totis castris. Tumultus hinc contubernales suos requirentium, hinc onerantium plaustra perfertur ad regem. Fecerant fidem rumori temere vulgato Graeci milites redire iussi domos, quorum equitibus singulis denarium sena milia, *peditibus singula dederat milia*: ipsis quoque finem militiae adesse credebant. Haud secus quam par erat territus, qui Indos atque ultima Orientis peragraré statuisset, praefectos copiarum in praetorium contrahit obortisque lacrimis ex medio gloriae spatio revocari se victi magis quam victoris fortunam in patriam relaturum conquestus est: nec sibi ignaviam militum obstare, sed deum invidiam, qui fortissimis viris subitum patriae desiderium ad-movissent, paulo post in eandem cum maiore laude fama-que reductis. Tum vero pro se quisque operam suam offerre, difficillima quaeque poscere, polliceri militum quoque obsequium, si animos eorum leni et apta oratione permulcere voluisset: numquam infractos et abiectos recessisse, quotiens ipsius alacritatem et tanti animi spiritus haurire potuissent. Ita se facturum esse respondit: illi modo vulgi aures praepararent sibi. Satisque omnibus, quae in rem videbantur esse, compositis vocari ad contionem exercitum iussit, apud quem talem orationem habuit:

CAP. III.

Magnitudinem rerum, quas gessimus, milites, in-tuentibus vobis minime mirum est et desiderium quietis et satietatem gloriae occurrere. Ut omittam Illyrios, Triballos, Boeotiam, Thraciam, Spartam, Achaeos, Peloponnesum, quorum alia ductu meo, alia imperio auspicioque perdomui, ecce, orsi bellum ab Hellesponto,

1 Ionas, Aeolidem servitio barbariae inpotentis exemi-
 mus, Cariam, Lydiam, Cappadociam, Phrygiam, Pa-
 phlagoniam, Pamphylia, Pisidas, Ciliciam, Syriam,
 Phoenicen, Armeniam, Persiden, Medos, Parthienem
 4 habemus in potestate: plures provincias complexus sum,
 quam alii urbes ceperunt, et nescio an enumeranti
 5 mihi quaedam ipsa rerum multitudo subduxerit. Ita-
 que si crederem satis certam esse possessionem terra-
 rum, quas tanta velocitate domuimus, ego vero, milites,
 ad penates meos, ad parentem sororesque et ceteros
 cives vel retinentibus vobis erumperem, ut ibi potissi-
 mum parta vobiscum laude et gloria fruerer, ubi nos
 uberrima victoriae praemia expectant, liberum, con-
 iugum parentumque laetitia, pax, quies, rerum per
 6 virtutem partarum segura possessio. Sed in novo et,
 si verum fateri volumus, precario imperio adhuc iugum
 eius rigida cervice subeuntibus barbaris tempore, mi-
 lites, opus est, dum mitioribus ingeniis inbuuntur et
 7 efferatos melior consuetudo permulcet. Fruges quoque
 maturitatem stato tempore expectant: adeo etiam illa
 8 sensus omnis expertia tamen sua lege mitescunt. Quid?
 creditis tot gentes, alterius imperio ac nomine ad-
 suetas, non sacris, non moribus, non commercio lin-
 guae nobiscum cohaerentes, eodem proelio domitas esse,
 quo victae sunt? Vestris armis continentur, non suis
 moribus, et qui praesentes metuant, in absentia hostes
 erunt. Cum feris bestiis res est, quas captas et in-
 clusas, quia ipsarum natura non potest, longior dies
 9 mitigat. Et adhuc sic ago, tamquam omnia subacta 8
 sint armis, quae fuerunt in dicione Darei. Hyrcaniam
 Narbazanes occupavit: Bactra non possidet solum parri-
 cida Bessus, sed etiam *inde* minatur: Sogdiani, Dahae,
 10 Massagetae, Sacae, Indi sui iuris sunt. Omnes hi,
 simul terga nostra viderint, illos sequentur: illi enim
 eiusdem nationis sunt, nos alienigenae et externi. Suis
 quisque autem placidius paret, etiam cum is praeest,
 11 qui magis timeri potest. Proinde aut, quae cepimus,
 omittenda sunt aut, quae non habemus, occupanda.

Sicut in corporibus aegris, milites, nihil quod noci-
 turum est medici relinquunt, sic nos, quidquid obstat
 imperio, recidamus. Parva saepe scintilla contempta
 magnum excitavit incendium. Nil tuto in hoste despi-
 citur: quem spreveris, valentiorum neglegentia facias.
 Ne Dareus quidem hereditarium Persarum accepit im- 12
 perium, sed in sedem Cyri beneficio Bagoae, castrati
 hominis, admissus: ne vos magno labore credatis Bes-
 9 sum vacuum regnum occupaturum. Nos vero pecca- 13
 vimus, milites, si Dareum ob hoc vicimus, ut servo
 eius traderemus imperium, qui ultimum ausus scelus
 regem suum, etiam externae opis egentem, certe cui
 nos victores pepercissemus, quasi captivum in vinculis
 habuit, ad ultimum, ne a nobis conservari posset,
 occidit. Hunc vos regnare patiemini? quem equidem 14
 cruci adfixum videre festino, omnibus regibus genti-
 busque et Fidei, quam violavit, meritas poenas sol-
 ventem! Ad hercule, si mox eundem Graecorum urbes 15
 aut Hellespontum vastare nuntiatum erit vobis, quo
 dolore adficiemini, Bessum praemia vestrae occupasse
 victoriae? Tunc ad repetendas res festinabitis, tunc
 arma capietis. Quanto autem praestat, territum adhuc 16
 et vix mentis suae compotem opprimere! Quadridui
 nobis iter superest, qui tot proculcavimus nives, tot
 amnes superavimus, tot montium iuga transcucurramus.
 Non mare illud, quod exaestuans iter fluctibus occupat,
 eantes nos moratur, non Ciliciae fauces et angustiae
 includunt: plana omnia et prona sunt. In ipso limine
 victoriae stamus. Pauci nobis fugitivi et domini sui 17
 interfectores supersunt. Egregium, mehercule, opus
 et inter prima gloriae vestrae numerandum posteritati
 famaеque tradetis, Darei quoque hostis finito post
 mortem illius odio parricidas esse vos ultos, neminem
 inpiam effugisse vestras manus. Hoc perpetrato, quanto 18
 creditis Persas obsequentiores fore, cum intellexerint
 vos pia bella suscipere et Bessi sceleri, non nomini
 suo irasci?

CAP. IV.

- 1 Summa militum alacritate iubentium, quocumque 10
 2 vellet duceret, oratio excepta est. Nec rex moratus
 impetum: tertioque per Parthienem die ad fines Hyrcaniae penetrat Cratero relicto cum iis copiis, quibus
 praeerat, et ea manu, quam Amyntas ducebat, additis
 3 DC equitibus et totidem sagittariis, ut ab incursione
 barbarorum Parthienem tueretur. Erigyium inpedimenta modico praesidio dato campestri itinere ducere iubet. Ipse cum phalange et equitatu CL stadia emensus castra in valle, qua Hyrcaniam adeunt, communit. Nemus praealtis densisque arboribus umbrosum est pingue vallis solum rigantibus aquis, quae ex petris
 4 imminentibus manant. Ex ipsis radicibus montium Ziobetis amnis effunditur, qui tria fere stadia in longitudinem universus fluit, deinde saxo, quod alveolum interpellat, percussus duo itinera velut dispensatis
 5 aquis aperit. Inde torrens et saxorum, per quae incurrit, asperitate violentior terram praeceps subit. Per CCC stadia conditus labitur rursusque velut ex alio
 6 fonte conceptus editur et novum alveum intendit, priore sui parte spatiosior, quippe in latitudinem X et trium stadiorum diffunditur, rursusque angustioribus coercitus ripis iter cogit. Tandem in alterum amnem
 7 cadit: Ridagno nomen est. Incolae adfirmabant, quicumque demissi essent in cavernam, quae propior est fonti, rursus, ubi aliud os amnis aperitur, existere. Itaque Alexander duos, qua subeunt aquae terram, praecipitari iubet, quorum corpora, ubi rursus erumpit, expulsa videre, qui missi erant, ut exciperent.
 8 Quartum iam diem eodem loco quietem militi 11
 dederat, cum litteras Nabarzanis, qui Dareum cum Besso interceperat, accipit, quarum sententia haec erat: se Dareo non fuisse inimicum, immo etiam, quae credidisset utilia esse, suasisse et, quia fidele consilium regi dedisset, prope occisum ab eo. Agitasse
 9 Dareum, custodiam corporis sui contra ius fasque

- peregrino militi tradere damnata popularium fide, quam per ducentos et triginta annos inviolatam regibus suis praestitissent. Se in praecipiti et lubrico stantem consilium a praesenti necessitate repetisse. Dareum quoque, cum occidisset Bagoan, hac excusatione satisfecisse popularibus, quod insidiantem interemisset. Nihil esse miseris mortalibus spiritu carius: amore
 11 eius ad ultima esse propulsum. Sed ea magis esse secutum, quae opus fuisset, quam quae optasset. In
 12^{pt} communi calamitate suam quemque habere fortunam. Si venire se iuberet, sine metu esse venturum. Non timere, ne fidem datam tantus rex violaret: deos a deo falli non solere. Ceterum si, cui fidem daret,
 13 videretur indignus, multa exilia patere fugienti: patriam esse, ubicumque vir fortis sedem sibi elegerit. Nec
 14 dubitavit Alexander fidem, quo Persae modo accipiebant, dare, inviolatum, si venisset, fore.
 12 Quadrato tum agmine et composito ibat, speculatores subinde praemittens, qui explorarent loca. Levis
 15 armatura ducebat agmen, phalanx eam sequebatur, post pedites erant inpedimenta. Et gens bellicosa et naturae situ difficilis aditu regio curam regis intenderat. Namque perpetua vallis iacet usque ad mare
 16 Caspium patens, quo duo terrae eius velut brachia excurrunt: media flexu modico sinum faciunt lunae maxime similem, cum eminent cornua nondum totum orbem sidere implente. Cercetae et Mosyni et Chalybes
 17 a laeva sunt, et ab altera parte Leucosyri et Amazonum campi: et illos, qua vergit ad septentrionem, hos ad occasum conversa prospectat. Mare Caspium
 18 dulcius ceteris ingentis magnitudinis serpentes alit: piscium in eo longe diversus ab aliis color est. Quidam Caspium, quidam Hyrcanium appellant: alii sunt, qui Maeotiam paludem in id cadere putent et argumentum adferant aquam, quod dulcior sit quam cetera
 19 maria, infuso paludis humore mitescere. A septentrione ingruens in litus mare incumbit longeque agit fluctus et magna parte exaestuans stagnat. Idem alio

caeli statu recipit in se fretum eodemque impetu, quo effusum est, relabens terram naturae suae reddit. Et quidam credidere non clausum mare esse, sed ex India in Hyrcaniam cadere, cuius fastigium, ut supra dictum est, perpetua valle submittitur.

- 20 Hinc rex xx stadia processit semita propemodum 13
 invia, cui silva imminabat, torrentesque et eluvies iter morabantur. Nullo tamen hoste obvio penetrat tandemque ad cultiora perventum est. Praeter alios com-
 21 meatus, quorum tum copia regio abundabat, pomorum quoque ingens modus nascitur et uberrimum gignendis uvis solum est. Frequens arbor faciem quercus
 22 habet, cuius folia multo melle tinguntur, sed, nisi solis ortum incolae occupaverint, vel modico tepore sucus extinguitur.
- 23 xxx hinc stadia processerat, cum Phrataphernes ei occurrit seque et eos, qui post Darei mortem profugerant, dedens: quibus benigne exceptis ad oppidum Arvas pervenit. Hic ei Craterus et Erigyus occur-
 24 runt: praefectum Tapurorum gentis Phradatem adduxerant. Hic quoque in fidem receptus multis exemplo
 25 fuit experiendi clementiam regis. Satrapen deinde Hyrcaniae dedit Minapin: exul hic regnante Ocho ad Philippum pervenerat. Tapurorum quoque gentem Phradati reddidit.

CAP. V.

- 1 Iamque ultima Hyrcaniae intraverat, cum Artabazus, quem Dareo fidissimum fuisse supra diximus, cum propinquis Darei ac suis liberis modicaque Graecorum militum manu occurrit. Dextram venienti obtulit rex: quippe et hospes Philippi fuerat, cum Ocho regnante exularet, et hospitii pignora in regem suum ad ultimum fides conservata vincebat. Comiter igitur
 3 exceptus, 'Tu quidem', inquit, 'rex, deos quaeso, perpetua felicitate floreas: ego ceteris laetus hoc uno torqueor, quod praecipiti senectute diu frui tua bonitate non possum.' Nonagesimum et quintum annum agebat.

- Novem iuvenes, omnes eadem matre geniti, patrem 4
 comitabantur: hos Artabazus dexteræ regis admovit precatus, ut tam diu viverent, donec utiles Alexandro essent. Rex pedibus iter plerumque faciebat: tunc 5
 admoveri sibi et Artabazo equos iussit, ne ipso ingrediente pedibus senex equo vehi erubesceret.
- 15 Ut deinde castra sunt posita, Graecos, quos Artabazus adduxerat, convocari iubet: at illi, nisi fides Lacedaemoniis quoque et Sinopensibus daretur, respondent se, quid agendum ipsis foret, deliberaturos. Legati erant Lacedaemoniorum missi ad Dareum, quo victo adplicuerant se Graecis mercede apud Persas militantibus. Rex omissis sponsionum fideique pignori-
 8 bus venire eos iussit, fortunam, quam ipse dedisset, habituros. Diu cunctantes plerisque consilia variantibus tandem venturos se pollicentur. At Democrates 9
 Atheniensis, qui maxime Macedonum opibus semper obstiterat, venia desperata gladio se transfigit. Ceteri, sicut constituerant, dicioni Alexandri ipsos se permittunt. Mille et D milites erant: praeter hos legati 10
 ad Dareum missi xc. In supplementum distributus miles, ceteri remissi domum praeter Lacedaemonios, quos tradi in custodiam iussit.
- 16 Mardorum erat gens confinis Hyrcaniae, cultu vitae 11
 aspera et latrociniis adsueta: haec sola nec legatos miserat nec videbatur imperata factura. Itaque rex indignatus, si una gens posset efficere, ne invictus esset, impedimentis cum praesidio relictis valida manu comitante procedit. Noctu iter fecerat et prima luce 12
 hostis in conspectu erat. Tumultus magis quam proelium fuit. Deturbati ex collibus, quos occupaverant, barbari profugerunt proximique vici ab incolis deserti capiuntur. Interiora regionis eius haud sane adiri 13
 sine magna vexatione exercitus poterant. Iuga montium praealtæ silvæ rupesque inviae saepiunt: ea, quae plana sunt, novo munimenti genere impedierant barbari. Arbores densae sunt de industria consitae: 14
 quarum teneros adhuc ramos manu flectunt, quos in-

- tortos rursus inserunt terrae: inde velut ex alia radice
 15 laetiores virent trunci. Hos, qua natura fert, adolescere non sinunt, quippe alium alii quasi nexu conserunt: qui ubi multa fronde vestiti sunt, operiunt terram. Itaque occulti ramorum velut laquei perpetua saepe iter cludunt. Una ratio erat caedendo aperire saltum, sed hoc quoque magni operis. Crebri namque nodi duraverant stipites et in se implicati arborum rami suspensis circulis similes lento vimine frustrabantur ictus. Incolae autem ritu ferarum virgulta subire soliti tum quoque intraverant saltum occultisque telis hostem lacescebant. Ille venantium modo 17 latibula scrutatus plerosque confodit. Ad ultimum circumire rex saltum milites iubet, ut, si qua pateret, inrumperent. Sed ignotis locis plerique oberrabant, exceptique sunt quidam, inter quos equus regis — Bucephalam vocabant — quem Alexander non eodem quo ceteras pecudes animo aestimabat. Namque ille nec in dorso insidere suo patiebatur alium et regem, cum vellet ascendere, sponte genua submittens excipiebat 19 credebaturque sentire, quem veheret. Maiore ergo, quam decebat, ira simul ac dolore stimulatus equum vestigari iubet et per interpretem pronuntiari, ni reddidissent, neminem esse victurum. Hac denuntiatione terrii cum ceteris donis equum adducunt. Sed ne sic quidem mitigatus caedi silvas iubet adgestaque humo e montibus planitiem ramis inpeditam exaggerari. 20 Iam in aliquantum altitudinis opus creverat, cum barbari, desperato regionem, quam occupaverant, posse retineri, gentem suam dedidere. Rex obsidibus acceptis Phradati parere eos iussit.
- 22 Inde quinto die in stativa revertitur. Artabazum 18 deinde geminato honore, quem Dareus habuerat ei, remittit domum. Iam ad urbem Hyrcaniae, in qua regia Darei fuit, ventum erat: ibi Nabarzanes accepta fide occurrit dona ingentia ferens. Inter quae Bagoas erat, specie singulari spado atque in ipso flore pueritiae, cui et Dareus adsuetus fuerat et mox Alexan-

- der adsuevit: eiusque maxime precibus motus Nabarzani ignovit.
- 19 Erat, ut supra dictum est, Hyrcaniae finitima 24 gens Amazonum, circa Thermodonta amnem Themiscyrae incolentium campos. Reginam habebant Thalestrin, omnibus inter Caucasum montem et Phasin amnem imperitantem. Haec cupidine visendi regis accensa finibus regni sui excessit et, cum haud procul abesset, praemisit indicantes, venisse reginam adeundi eius cognoscendique avidam. Protinus facta potestate 26 veniendi, ceteris iussis subsistere, trecentis feminarum comitata processit. Atque ut primum rex in conspectu fuit, equo ipsa desiluit duas lanceas dextera praefereens. Vestis non toto Amazonum corpori obducitur: nam laeva pars ad pectus est nuda, cetera 27 deinde velantur. Nec tamen sinus vestis, quem nodo colligunt, infra genua descendit. Altera papilla intacta servatur, qua muliebris sexus liberos alant: aduritur dextera, ut arcus facilius intendant et tela vibrent. Interrito vultu regem Thalestris intuebatur, habitum eius haudquaquam rerum famae parem oculis perlustrans: quippe omnibus barbaris in corporum maiestate veneratio est magnorumque operum non alios capaces putant, quam quos eximia specie donare natura dignata est. Ceterum interrogata, num 30 aliquid petere vellet, haud dubitavit fateri ad communicandos cum rege liberos se venisse, dignam, ex qua ipse regni generaret heredes: feminini sexus se retenturam, marem reddituram patri. Alexander, an cum ipso militare vellet, interrogat. Et illa causata, sine 31 custode regnum reliquisse, petere perseverabat, ne se inritam spei abire pateretur. Acrior ad venerem 32 feminae cupido quam regis, ut paucos dies subsisteret, perpulit. XIII dies in obsequium desiderii eius assumpti sunt. Tum illa regnum suum, rex Parthienens petiverunt.

Zuletzt wird die Diät v. Juch

CAP. VI.

1 Hic vero palam cupiditates suas solvit continen-20
tiamque et moderationem, in altissima quaque fortuna
eminentia bona, in superbiam ac lasciviam vertit.
2 Patrios mores disciplinamque Macedonum regum sa-
lubriter temperatam et civilem habitum velut leviora
3 potentiae fastigium aemulabatur: [iacere humi venera-
bundos ipsum] paulatimque servilibus ministeriis tot
victores gentium inbuere et captivis pares facere ex-
4 petebat. Itaque purpureum diadema distinctum albo,
quale Dareus habuerat, capiti circumdedit vestemque
Persicam sumpsit, ne omen quidem veritus, quod a
5 victoris insignibus in devicti transiret habitum. Et
ille se quidem spolia Persarum gestare dicebat, sed
cum illis quoque mores induerat, superbiamque habitus
6 animi insolentia sequebatur: — litteras quoque, quas
in Europam mitteret, veteris anuli gemma obsignabat,
iis, quas in Asiam scriberet, Darei anulus inprime-
batur: — ut adpareret unum animum duorum non
7 capere fortunam. Amicos vero et equites — hi nam-
que principes militum — aspernantes quidem, sed
8 recusare non ausos Persicis ornaverant vestibus. Peli-
ces CCC et LXV, totidem quot Darei fuerant, regiam in-
plebant, quas spadonum greges, et ipsi muliebria pati
9 adsueta, sequebantur. Haec luxu et peregrinis infecta 21
moribus veteres Philippi milites, rudis natio ad volup-
tates, palam aversabantur totisque castris unus om-
nium sensus ac sermo erat, plus amissum victoria,
10 quam bello esse quaesitum: tum cum maxime vinci
ipsos dedique alienis moribus et externis. Quo tan-
dem ore domos quasi in captivo habitu reversuros?
Pudere iam sui. Regem victis quam victoribus simil-
iorem ex Macedonia imperatore Darei satrapen factum.
11 Ille non ignarus, et principes amicorum et exercitum
graviter offendi, gratiam liberalitate donisque reparare
temptabat. Sed, opinor, liberis pretium servitutis in-

gratum est. Igitur ne in seditionem res verteretur, 12
otium interpellandum erat bello, cuius materia oppor-
tune alebatur. Namque Bessus veste regia sumpta 13
Artaxerxen appellari se iusserat Scythasque et ceteros
Tanais accolae contrahebat. Haec Satibarzanes nun-
tiabat, quem receptum in fidem regioni, quam antea
obtinerat, praefecit. Et cum grave spoliis apparatuque 14
luxuriae agmen vix moveretur, suas primum, deinde
totius exercitus sarcinas exceptis admodum necessariis
referri iussit in medium. Planities spatiosa erat, in 15
quam vehicula onusta perduxerant. Expectantibus
cunctis, quid deinde esset imperaturus, iumenta iussit
abduci suisque primum sarcinis face subdita ceteras
incendi praecepit. Flagrabant exurentibus dominis, 16
quae ut intacta ex urbibus hostium raperent, saepe
flammas restinxerant, nullo sanguinis pretium audente
deslere, cum regias opes idem ignis exureret. Brevi 17
deinde ratio mitigavit dolorem habilesque militiae et
ad omnia parati laetabantur sarcinarum potius quam
22 disciplinae fecisse iacturam. Igitur Bactrianam regio-
nem petebant. Sed Nicanor, Parmenionis filius, subita
morte correptus magno desiderio sui adfecerat cunctos.
Rex ante omnes maestus cupiebat quidem subsistere 19
funeri adfuturus, sed penuria commeatuum festinare
cogebat. Itaque Philotas cum duobus milibus et DC
relictus, ut iusta fratri persolveret: ipse contendit ad
Bessum.

Iter facienti ei litterae adferuntur a finitimis sa- 20
traparum, e quibus cognoscit Bessum quidem hostili
animo occurrere cum exercitu, ceterum Satibarzanes,
quem satrapeae Ariorum ipse praefecisset, defecisse
ab eo. Itaque quamquam Besso imminebat, tamen 21
Satibarzanes opprimendum praeverti optimum ratus
levem armaturam et equestres copias educit totaque
nocte itinere strenue facto inprovisus hosti supervenit.
Cuius cognito adventu Satibarzanes cum duobus milibus 22
equitum — nec plures subito contrahi poterant —
Bactra perfugit, ceteri proximos montes occupaverunt.

- 23 Praerupta rupes est, qua spectat occidentem: eadem, qua vergit ad orientem, leniore submissa fastigio multis arboribus obsita perennem habet fontem, ex quo large aquae manant. Circuitus eius xxx et duo stadia con-
 24 prehendit. In vertice herbidus campus: in hoc multitudinem inbellem considerare iubent. Ipsi, qua rupes
 25 deerat, arborum truncos et saxa obmoliuntur. XIII milia armata erant, in quorum obsidione Cratero relicto ipse Satibarzanen sequi festinat. Et quia longius abesse
 26 eum cognoverat, ad expugnandos eos, qui edita montium occupaverant, redit. Ac primo repurgari iubet, quidquid ingredi possent: deinde, ut occurrerent inviae
 27 cotes praeruptaeque rupes, inritus labor videbatur obstante natura. Ille, ut erat animi semper obloquentis
 28 difficultatibus, cum et progredi arduum et reverti periculosum esset, versabat se ad omnes cogitationes, aliud
 29 atque aliud, ita ut fieri solet, ubi prima quaeque damnamus, subiciente animo. Haesitanti, quod ratio
 30 non potuit, fortuna consilium subministravit. Vehemens favonius erat, et multam materiam ceciderat miles, aditum per saxa molitus. Haec vapore torrida
 31 iam inarserat. Ergo adgeri alias arbores iubet et igni dari alimenta: celeriterque stipitibus cumulatis
 32 fastigium montis aequatum est. Tunc undique ignis iniectus cuncta comprehendit. Flammam in ora hostium ventus ferebat, fumus ingens velut quadam nube absconderat caelum. Sonabant incendio silvae atque ea
 33 quoque, quae non incenderat miles, concepto igne proxima quaeque adurebant. Barbari suppliciorum ultimum, si qua intermoreretur ignis, effugere temptabant,
 34 sed qua flamma dederat locum, hostis obstabat. Varia igitur caede consumpti sunt: alii in medios ignes, alii petris praecipitavere se, quidam hostium manibus obtulerunt, pauci semiustulati venere in potestatem.
- 33 Hinc ad Craterum, qui Artacoana obsidebat, redit. 24 Ille omnibus praeparatis regis expectabat adventum
 34 captae urbis titulo, sicut par erat, cedens. Igitur Alexander turres admoveri iubet: ipsoque adspectu

barbari territi, e muris supinas manus tendentes, orare coeperunt, iram in Satibarzanen, defectionis auctorem, reservaret, supplicibus semet deditibus parceret. Rex data venia non obsidionem modo solvit, sed omnia sua incolis reddidit.

Ab hac urbe digresso supplementum novorum militum occurrit. Zoilus D equites ex Graecia adduxerat: III milia ex Illyrico Antipater miserat: Thessali equites C et XXX cum Philippo erant: ex Lydia II milia et sexcenti, peregrinus miles, advenerant, CCC equites gentis eiusdem sequebantur. Hac manu adiecta adiit 36 Drangas. Bellicosa natio est. Satrapes erat Barzaentes, sceleris in regem suum particeps Besso: is suppliciorum, quae meruerat, metu profugit in Indiam.

CAP. VII.

- 25 Iam nonum diem stativa erant, cum, externa vi 1 non invictus modo sed tutus, rex intestino facinore petebatur. Dymnus, modicae apud regem auctoritatis 2 et gratiae, exoleti, cui Nicomacho erat nomen, amore flagrabat, obsequio uni sibi dediti corporis vinctus. Is, 3 quod ex vultu quoque perspicui poterat, similis attonito remotis arbitris cum iuvene secessit in templum, arcana se et silenda adferre praefatus, suspensumque expecta- 4 tione per mutuam caritatem et pignora utriusque animi rogat, ut adfirmet iureiurando, quae commisisset, silentio esse tecturum. Et ille ratus, nihil, quod etiam cum 5 periurio detegendum foret, indicaturum, per praesentes deos iurat. Tum Dymnus aperit in tertium diem regi 6 insidias comparatas seque eius consilii fortibus viris et illustribus esse participem. Quis iuvenis auditis 7 se vero fidem in parricidio dedisse constanter abnuat 8 nec ulla religione, ut scelus tegat, posse constringi. Dymnus, et amore et metu amens, dexteram exoleti complexus et lacrimans orare primum, ut particeps consilii operisque fieret: si id sustinere non posset, 9 attamen ne proderet se, cuius erga ipsum benivolentiae praeter alia hoc quoque haberet fortissimum pignus,

quod caput suum permisisset fidei adhuc inexpertae. Ad ultimum aversari scelus perseverantem mortis metu
 10 terret: ab illo capite coniuratos pulcherrimum facinus
 11 incohaturos. Alias deinde effeminatum et muliebriter
 timidum, alias proditorem amatoris appellans, nunc
 ingentia promittens — interdumque regnum quoque —
 versabat animum tanto facinore procul abhorrentem.
 12 Strictum deinde gladium modo illius, modo suo ad-
 movens iugulo, supplex idem et infestus, expressit,
 ut tandem non solum silentium, sed etiam operam
 13 polliceretur. Namque abunde constantis animi et dignus,
 qui pudicus esset, nihil ex pristina voluntate mutaverat,
 sed captum Dymni amore simulabat nihil recusare.
 14 Sciscitari inde pergit, cum quibus tantae rei societatem
 inisset: plurimum referre, quales viri tam memorabili
 15 operi admoturi manus essent. Ille et amore et scelere
 male sanus simul gratias agit, simul gratulatur, quod
 fortissimis iuvenum non dubitasset se adiungere, De-
 metrio, corporis custodi Peucolao, Nicanori: adicit his
 Aphobetum, Iolaum, Dioxenum, Archepolim, Amyntam. 26
 16 Ab hoc sermone dimissus Nicomachus ad fratrem —
 Cebalino erat nomen — quae acceperat, defert. Placet
 ipsum subsistere in tabernaculo, ne, si regiam in-
 trasset, non aduetus adire regem, coniurati proditos
 17 se esse resciscerent. Ipse Cebalinus ante vestibulum
 regiae — neque enim propius aditus ei patebat —
 consistit, opperiens aliquem ex prima cohorte ami-
 18 corum, a quo introduceretur ad regem. Forte ceteris
 dimissis unus Philotas, Parmenionis filius — incertum
 quam ob causam — substiterat in regia. Huic Ceba-
 linus ore confuso magnae perturbationis notas prae-
 se ferens aperit, quae ex fratre conpererat, et sine
 19 dilatione nuntiari regi iubet. Philotas conlaudato eo
 protinus intrat ad Alexandrum multoque invicem de
 aliis rebus sermone consumpto nihil eorum, quae ex
 20 Cebalino cognoverat, nuntiat. Sub vesperam eum pro-
 deuntem in vestibulo regiae excipit iuvenis, an man-
 21 datum executus foret, requirens. Ille non vacasse

sermoni suo regem causatus discessit. Postero die
 Cebalinus venienti in regiam praesto est intrantemque
 admonet pridie communicatae cum ipso rei. Ille curae
 sibi esse respondet: ac ne tum quidem regi, quae
 audierat, aperit. Coeperat Cebalino esse suspectus.
 Itaque non ultra interpellandum ratus nobili iuveni — 22
 Metron erat ei nomen — super armamentarium posito,
 quod scelus pararetur, indicat. Ille Cebalino in arma- 23
 mentario abscondito protinus regi corpus forte curanti,
 27 quid index detulisset, ostendit. Rex ad comprehenden- 24
 dum Dymnum missis satellitibus armamentarium intrat.
 Ibi Cebalinus gaudio elatus, 'Habeo te', inquit, 'inco-
 lumem ex inpiorum manibus ereptum'. Percontatus 25
 deinde Alexander, quae noscenda erant, ordine cuncta
 cognoscit. Rursusque institit quaerere, quotus dies
 esset, ex quo Nicomachus ad eum detulisset indicium.
 Atque illo fatente, iam tertium esse, existimans, haud 26
 incorrupta fide tanto post deferre, quae audierat, vin-
 cieri eum iussit. Ille clamitare coepit, eodem temporis 27
 momento, quo audisset, ad Philotan decurrisse: ab eo
 operiri conperta. Tum rex, identidem quaerens, an 28
 Philotan adisset, an institisset ei, ut pervenirent ad
 se, perseverante eo affirmare, quae dixerat, manus ad
 caelum tendens manantibus lacrimis hanc sibi a caris-
 simo quondam amicorum relata gratiam querebatur.
 Inter haec Dymnus haud ignarus, quam ob causam 29
 accerseretur a rege, gladio, quo forte erat cinctus,
 graviter se vulnerat occursuque satellitum inhibitus
 perfertur in regiam. Quem intuens rex, 'Quod', inquit, 30
 'in te, Dymne, tantum cogitavi nefas, ut tibi Mace-
 donum regno dignior Philotas me quoque ipso videre-
 tur?' Illum iam defecerat vox. Itaque edito gemitu
 vultuque a conspectu regis averso subinde conlapsus
 extinguitur.
 28 Rex Philota venire in regiam iusso, 'Cebalinus', 31
 inquit, 'ultimum supplicium meritus, si in caput meum
 praeparatas insidias biduo textit, huius criminis Phi-
 lotan reum substituit, ad quem protinus indicium de-

tulisse se adfirmat. Quo propiore gradu amicitiae me
 32 contingis, hoc maius est dissimulationis tuae facinus
 et ego Cebalino magis quam Philotae id convenire
 fateor. Faventem habes iudicem, si, quod admitti non
 33 oportuit, saltem purgari potest? Ad haec Philotas
 haud sane trepidus, si animus vultu aestimaretur, Ceba-
 linum quidem scorti sermonem ad se detulisse, sed
 ipsum tam levi auctori nihil credidisse respondit, veri-
 tum, ne iurgium inter amatorem et exoletum non sine
 34 risu aliorum detulisset: cum Dymnus semet interemerit,
 qualiacumque erant, non fuisse reticenda. Complexus-
 que regem orare coepit, ut praeteritam vitam potius,
 quam culpam, silentii tamen, non facti ullius, intueretur.
 35 Haud facile dixerim, credideritne ei rex, an altius iram
 suppresserit: dexteram reconciliatae gratiae pignus
 obtulit et contemptum magis quam celatum indicium
 esse videri sibi dixit.

CAP. VIII.

1 Advocato tum consilio amicorum, cui tamen Phi- 29
 lotas adhibitus non est, Nicomachum introduci iubet.
 2 Is eadem, quae detulerat *frater* ad regem, ordine ex-
 posuit. Erat Craterus regi carus in paucis et eo Phi-
 3 lotae ob aemulationem dignitatis adversus: neque igno-
 rabat, saepe Alexandri auribus nimia iactatione virtutis
 atque operae gravem fuisse et ob ea non quidem sceleris,
 4 sed contumaciae tamen esse suspectum. Non aliam pre-
 mendi inimici occasionem aptiorem futuram ratus, odio
 suo pietatis praeferens speciem, 'Utinam', inquit, 'in
 5 principio quoque huius rei nobiscum deliberasses! Sua-
 sissemus, si Philotae velles ignorare, patereris potius
 ignorare eum, quantum deberet tibi, quam usque ad
 mortis metum adductum cogeres saepius de periculo
 suo, quam de tuo cogitare beneficio. Ille enim semper
 insidiari tibi poterit, tu non semper Philotae poteris
 6 ignorare. Nec est, quod existimes eum, qui tantum
 ausus est, venia posse mutari. Scit eos, qui miseri-
 cordiam consumpserunt, amplius sperare non posse.

At ego, etiamsi ipse vel paenitentia vel beneficio tuo 7
 victus quiescere volet, patrem eius Parmenionem, tanti
 ducem exercitus et inveterata apud milites suos auctori-
 tate haud multum infra magnitudinis tuae fastigium
 positum, scio non aequo animo salutem filii sui debi-
 turum tibi. Quaedam beneficia odimus. Mernisse mor- 8
 tem confiteri pudet: superest, ut malit videri iniuriam
 accepisse, quam vitam. Proinde scito tibi cum illis de
 salute esse pugnandum. Satis hostium superest, ad 9
 quos persequendos ituri sumus: latus a domesticis
 30 hostibus muni. Hos si summoves, nihil metuo ab
 externo.' Haec Craterus. Nec ceteri dubitabant, quin 10
 coniurationis indicium suppressuras non fuisset nisi
 auctor aut particeps. Quem enim pium et bonae mentis,
 non amicum modo, sed ex ultima plebe, auditis, quae
 ad eum delata erant, non protinus ad regem fuisse
 cursurum? ne Cebalini quidem exemplo, qui ex fratre 11
 conperta ipsi nuntiasset, Parmenionis filium, praefectum
 equitatus, omnium arcanorum regis arbitrum! simulasse
 etiam, non vacasse sermoni suo regem, ne index alium
 internuntium quaereret. Nicomachum religione quoque 12
 deum adstrictum conscientiam suam exonerare pro-
 perasse: Philotam consumpto per ludum iocumque
 paene toto die gravatum esse pauca verba pertinentia
 ad caput regis tam longo et forsitan supervacuo in-
 serere sermoni. At enim se non credidisse talia de- 13
 ferentibus pueris! Cur igitur extraxisset biduum, tam-
 quam indicio haberet fidem? dimittendum fuisse Ceba-
 linum, si delationem eius damnabat. In suo quemque 14
 periculo magnum animum habere, cum de salute regis
 timeretur, credulos esse debere, vana quoque deferentes
 admittere. Omnes igitur quaestionem de eo, ut parti- 15
 cipes sceleris indicare cogeretur, habendam esse de-
 31 cernunt. Rex admonitos, ut consilium silentio pre-
 merent, dimittit. Pronuntiari deinde iter in posterum
 iubet, ne qua novi initi consilii daretur nota. Invi- 16
 tatus est etiam Philotas ad ultimas ipsi epulas et rex
 non coenare modo, sed etiam familiariter conloqui cum

17 eo, quem damnaverat, sustinuit. Secunda deinde vigilia
luminibus extinctis cum paucis in regiam coeunt He-
phaestion et Craterus et Coenus et Erigyus, hi ex
amicis, ex armigeris autem Perdiccas et Leonnatus.
18 Per hos imperatum, ut, qui *ad praetorium excubabant*,
armati vigilarent. Iam ad omnes aditus dispositi erant
equites, itinera quoque obsidere iussi, ne quis ad Par-
menionem, qui tum Mediae magnisque copiis praeerat,
19 occultus evaderet. Atharrias autem cum CCC armatis
intraverat regiam: huic decem satellites traduntur, quo-
20 rum singulos deni armigeri sequebantur. Hi ad alios
coniuratos comprehendendos distributi sunt: Atharrias
cum trecentis ad Philotam missus clausum aditum
domus moliebatur, L iuvenum promptissimis stipatus,
nam ceteros cingere undique domum iusserat, ne occulto
21 aditu Philotas posset elabi. Illum sive securitate animi
sive fatigatione resolutum somnus oppresserat: quem
22 Atharrias torpentem adhuc occupat. Tandem ei sopore
discusso cum inicerentur catenae, 'Vicit', inquit, 'boni-
tatem tuam, rex, inimicorum meorum acerbitas'. *Nec*
plura elocutum capite velato in regiam adducunt.

23 Postero die rex edixit, omnes armati coirent.
VI milia fere militum venerant, praeterea turba lixarum
24 calorumque inpleverant regiam. Philotan armigeri
agmine suo tegebant, ne ante conspici posset a vulgo,
25 quam rex adlocutus milites esset. De capitalibus rebus
vetusto Macedonum modo inquirebat rex, *iudicabat*
exercitus — in pace erat vulgi — et nihil potestas
26 regum valebat, nisi prius valuisset auctoritas. Igitur
Dymni primum cadaver infertur plerisque, quid pa-
rasset quove casu extinctus esset, ignaris.

CAP. IX.

1 Rex deinde in contionem procedit vultu praeferens 32
dolorem animi. Amicorum quoque maestitia expecta-
2 tionem haud parvum rei fecerat. Diu rex demisso in
terram vultu attonito stupentique similis stetit. Tandem
recepto animo, 'Paene', inquit, 'milites, hominum scelere

vobis ereptus sum: deum providentia et misericordia
vivo. Conspectusque vestri venerabilis coegit, ut ve-
hementius parricidis irascerer, quoniam praecipuus,
immo unus vitae meae fructus est, tot fortissimis viris
et de me optime meritis referre adhuc gratiam posse'.
Interrumpit orationem militum gemitus obortaeque sunt 3
omnibus lacrimae. Tum rex, 'Quanto', inquit, 'maiorem
in animis vestris motum excitabo, cum tanti sceleris
auctores ostendero! quorum mentionem adhuc reformido
et, tamquam salvi esse possint, nominibus abstineo.
Sed vincenda est memoria pristinae caritatis et coniu- 4
ratio iniorum civium detegenda. Quomodo autem tan-
tum nefas sileam? Parmenio, illa aetate, tot meis, tot
parentis mei meritis devinctus, omnium nobis amico-
rum vetustissimus, ducem se sceleri tanto praebuit.
Minister eius Philotas Peucolaum et Demetrium et 5
hunc Dymnum, cuius corpus adspicitis, ceterosque
33 eiusdem amentiae in caput meum subornavit'. Fremi- 6
tus undique indignantium querentiumque tota contione
obstrepebat, qualis solet esse multitudinis et maxime
militaris, ubi aut studio agitur aut ira. Nicomachus 7
deinde et Metron et Cebalinus producti, quae quisque
detulerat, exponunt. Nullius eorum indicio Philotas
inter participes sceleris destinabatur. Itaque indigna-
tione expressa vox silentio excepta est. Tum rex, 8
'Qualis', inquit, 'ergo animi vobis videtur, qui huius
rei delatum indicium ad ipsum suppressit? Quod non 9
fuisse vanum Dymni exitus declarat. In certam rem
deferens tormenta non timuit Cebalinus, Metron ne
momentum quidem temporis distulit exonerare se, ut
eo, ubi lavabar, inrumperet: Philotas solus nihil
timuit, nihil credidit. O magni animi virum! Iste 10
regis periculo commoveretur, vultum mutaret, in-
dicem tantae rei sollicitus audiret! Subest nimirum 11
silentio facinus et avida spes regni praecipitem ani-
mum ad ultimum nefas impulit. Pater Mediae praeest:
ipse apud multos copiarum duces meis praepotens
viribus maiora, quam capit, spirat. Orbitas quoque 12

mea, quod sine liberis sum, spernitur. Sed errat Philotas. In vobis liberos, parentes, consanguineos
 13 habeo: vobis salvus orbus esse non possum'. Episto- 34
 lam deinde Parmenionis interceptam, quam ad filios Nicanorem et Philotan scripserat, recitat haud sane indicium
 14 gravioris consilii praeferentem. Namque summa eius haec erat: 'Primum vestri curam agite, deinde
 15 vestrorum: sic enim, quae destinavimus, efficiemus'. Adiecitque rex, sic esse scriptam, ut, sive ad filios
 16 pervenisset, a consciis posset intellegi, sive intercepta esset, falleret ignaros. 'At enim Dymnus, cum ceteros
 17 participes sceleris indicaret, Philotan non nominavit! Hoc quidem illius non innocentiae, sed potentiae indicium
 18 est, quod sic ab iis timetur etiam, a quibus prodi potest, ut, cum de se fateantur, illum tamen
 19 celent. Ceterum Philotan ipsius indicat vita. Hic Amyntae, qui mihi consobrinus fuit et in Macedonia
 20 capiti meo inpias comparavit insidias, socium se et consocium adiunxit. Hic Attalo, quo graviorem inimicum
 21 non habui, sororem suam in matrimonium dedit. Hic, cum scripsissem ei pro iure tam familiaris
 22 usus atque amicitiae, qualis sors edita esset Iovis Hammonis oraculo, sustinuit rescribere mihi, se
 quidem gratulari, quod in numerum deorum receptus essem, ceterum misereri eorum, quibus vivendum esset
 19 sub eo, qui modum hominis excederet. Haec sunt et iam pridem animi alienati a me et invidentis gloriae
 20 meae indicia. Quae equidem, milites, quamdiu licuit, in animo meo pressi. Videbar enim mihi partem
 21 viscerum meorum abrumpere, si, in quos tam magna contuleram, viliores mihi facerem. Sed iam non verba
 22 puniendi sunt: linguae temeritas pervenit ad gladios. Hos, si mihi creditis, Philotas in me acuit, si ipsi,
 acui permisit. Quo me conferam, milites? cui caput meum credam? Equitatu, optima exercitus parti, principibus nobilissimae iuventutis, unum praeferci:
 salutem, spem, victoriam meam fidei eius tutelaeque
 22 commisi. Patrem in idem fastigium, in quo me ipsi

posuistis, admovi: Mediam, qua nulla opulentior regio est, et tot civium sociorumque milia imperio eius ditionique subieci. Unde praesidium petieram, periculum
 23 extitit. Quam feliciter in acie occidissem, potius hostis praeda, quam civis victima! Nunc servatus ex periculis,
 24 quae sola timui, in haec incidi, quae timere non debui. Soletis identidem a me, milites, petere, ut
 25 salutis meae parcam. Ipsi mihi praestare potestis, quod suadetis, ut faciam. Ad vestras manus, ad vestra
 26 arma confugio: invitis vobis salvus esse nolo: volentibus non possum, nisi vindicor'. Tum Philotan reli-
 27 gatis post tergum manibus obsoleto amiculo velatum iussit induci. Facile adparebat, motos esse tam miserabili habitu non sine invidia paulo ante conspecti.
 28 Ducem equitatus pridie viderant, sciebant regis inter-
 29 fuisse convivio: repente ne reum quidem, sed iam damnatum, immo vinctum intuebantur. Subibat animos
 30 Parmenionis quoque, tanti ducis, tam clari civis, fortuna, qui modo duobus filiis, Hectore ac Nicanore,
 31 orbatus cum eo, quem reliquum calamitas fecerat, absens diceret causam. Itaque Amyntas, regius prae-
 32 tor, inclinantem ad misericordiam contionem rursus aspera in Philotan oratione commovit: proditos eos
 33 esse barbaris, neminem ad coniugem suam in patriam et ad parentes fuisse rediturum: velut truncum corpus
 34 dempto capite sine spiritu, sine nomine aliena terra ludibrium hostis futuros. Haudquaquam pro spe ipsius
 35 Amyntae oratio grata regi fuit, quod coniugum, quod patriae admonitos pigriores ad cetera munia exequenda
 36 fecisset. Tum Coenius, quamquam Philotae sororem 30
 matrimonio secum coniunxerat, tamen acrius quam quisquam in Philotam invectus est, parricidam esse
 31 regis, patriae, exercitus clamitans: saxumque, quod
 32 forte ante pedes iacebat, arripuit emissurus in eum, ut plerique crediderunt, tormentis subtrahere cupiens. Sed rex manum eius inhibuit, dicendae prius causae
 33 debere fieri potestatem reo nec aliter iudicari passurum se adfirmans. Tum dicere iussus Philotas, sive con- 32

scientia sceleris sive periculi magnitudine amens et attonitus, non attollere oculos, non hiscere audebat. 33 Lacrimis deinde manantibus linquente animo in eum, a quo tenebatur, incubuit: abstersisque amiculo eius oculis paulatim recipiens spiritum ac vocem dicturus 34 videbatur. Iamque rex intuens eum, 'Macedones', inquit, 'de te iudicaturi sunt: quaero, an patrio ser- 35 mone sis apud eos usus'. Tum Philotas, 'Praeter Macedonas', inquit, 'plerique adsunt, quos facilius, quae dicam, percepturos arbitror, si eadem lingua fuero usus, qua tu egisti, non ob aliud, credo, quam ut 36 oratio tua intellegi posset a pluribus'. Tum rex, 'Eequid videtis adeo etiam sermonis patrii Philotan taedere? solus quippe fastidiit eum discere. Sed dicat sane, utcumque ei cordi est, dam memineritis, aequae illum a nostro more quam a sermone abhorrere'. Atque ita contione excessit.

CAP. X.

1 Tum Philotas, 'Verba', inquit, 'innocenti reperire 37 facile est, modum verborum misero tenere difficile. 2 Itaque inter optimam conscientiam et iniquissimam fortunam destitutus ignoro, quomodo et animo meo 3 et tempori paream. Abest quidem optimus causae meae iudex: qui cur me ipse audire noluerit, non mehercule excogito, cum illi utrimque cognita causa tam damnare me liceat, quam absolvere: non cognita vero liberari *ab* absente non possum, qui a praesente 4 damnatus sum. Sed quamquam vineti hominis non supervacua solum, sed etiam invisae defensio est, qui indicem non docere videtur, sed arguere: tamen, utcum- 5 que licet me dicere, memet ipse non deseram nec com- mittam, ut damnatus etiam mea sententia videar. Equi- dem, cuius criminis reus sim, non video: inter coniuratos nemo me nominat, de me Nicomachus nihil dixit, Ce- 6 balinus plus, quam audierat, scire non potuit. Atqui coniurationis caput me fuisse credit rex! Potuit ergo Dymnus eum praeterire, quem sequebatur, praesertim

cum quaerenti socios vel falso fuerim nominandus, quo facilius, qui temptabatur, posset inPELLI? Non 7 enim detecto facinore nomen meum praeteriit, ut posset videri socio pepercisse: Nicomacho, quem taciturnum arcana de semetipso credebatur confessus, aliis nomi- natis me unum subtrahebat. Quaeso, commilitones, 8 si Cebalinus me non adisset, nihil me de coniuratis scire voluisset, num hodie dicerem causam nullo me nominante? Dymnus sane (ut viveret adhuc!) vellet 9 mihi parcere: quid ceteri? qui de se confitebuntur, me videlicet subtrahent! Maligna est calamitas et fere noxius, cum suo supplicio crucietur, adquiescit alieno. Tot conscii nec in euleum quidem inpositi verum fa- 10 tebuntur? Atqui nemo parcat morituro nec cuiquam 38 morituro, ut opinor. Ad verum crimen et ad unum 11 revertendum mihi est: cur rem delatam ad te tacuisti? cur tam securus audisti? Hoc, quaecumque est, con- fesso mihi, ubicumque es, Alexander, remisisti: dexte- ram tuam amplexus, reconciliati pignus animi, convivio quoque interfui. Si credidisti mihi, absolutus sum, si 12 pepercisti, dimissus: vel iudicium tuum serva. Quid hac proxima nocte, qua digressus sum a mensa tua, feci? quod novum facinus delatum ad te mutavit animum tuum? Gravi sopore adquiescebam, cum me malis indormientem meis inimici vinciendo excitaverunt. Unde et parricidae et proditori tam alti quies somni? 13 Scelerati conscientia obstrepente condormire non pos- 14 sunt: agitant eos furiae, non consummato modo, sed etiam cogitato parricidio. At mihi securitatem primum innocentia mea, deinde tua dextera obtulerat: non timui, ne plus alienae crudelitati apud te liceret, quam clementiae tuae. Sed ne te mihi credidisse paeniteat, 15 res ad me deferebatur a puero, qui non testem, non pignus indicii exhibere poterat, inpleturus omnes metu, si coepisset audiri. Amatoris et scorti iurgio interponi 16 aures meas credidi infelix et fidem eius suspectam habui, quod non ipse deferret, sed fratrem potius subornaret. Timui, ne negaret mandasse se Cebalino 17

et ego viderer multis amicorum regis fuisse periculi
 causa. Sic quoque, cum laeserim neminem, inveni,
 18 qui mallet perire me, quam incolumem esse: quid
 inimicitarum creditis excepturum fuisse, si insontes
 lacessissem? At enim Dymnus se occidit! Num igitur
 19 facturum eum divinare potui? Minime. Ita quod
 solum indicio fidem fecit, id me, cum a Cebalino
 20 interpellatus sum, movere non poterat. At hercules, 39
 si conscius Dymno tanti sceleris fuissem, biduo illo
 proditos esse nos dissimulare non debui: Cebalinus
 21 ipse tolli de medio nulloque negotio potuit. Denique
 post delatum indicium, *quod* operturus eram, cubiculum
 regis solus intravi, ferro quidem cinctus. Cur distuli
 22 facinus? An sine Dymno non sum ausus? Ille igitur
 princeps coniurationis fuit! sub illius umbra Philotas
 latebam, qui regnum Macedonum adfecto! Ecquis e
 vobis corruptus est donis? quem ducem, quem prae-
 23 lectum impensius colui? Mihi quidem obicitur, quod
 societatem patrii sermonis asperner, quod Macedonum
 mores fastidiam. Sic ergo imperio, quod dedignor,
 24 immineo! Iam pridem natus ille sermo commercio
 aliarum gentium exolevit: tam victoribus, quam victis
 peregrina lingua discenda est. Non mehercule ista
 me magis laedunt, quam quod Amyntas, Perdicae
 filius, insidiatus est regi: cum quo quod amicitia fuerit
 mihi, non recuso defendere, si fratrem regis non opor-
 25 tuit diligi a nobis. Sin autem in illo fortunae gradu
 positum etiam venerari necesse erat: utrum, quaeso,
 quod non divinavi, reus sum, an inpiorum amicis in-
 sontibus quoque moriendum est? Quod si aequum
 est, cur tamdiu vivo? si iniustum, cur nunc demum
 26 occidor? At enim scripsi misereri me eorum, quibus
 vivendum esset sub eo, qui se Iovis filium crederet.
 Fides amicitiae, veri consilii periculosa libertas, me
 decepistis! vos, quae sentiebam, ne reticerem, inpu-
 listis! Scripsisse me haec fateor, *sed* regi, non de rege
 27 scripsisse. Non enim faciebam invidiam, sed pro eo
 timebam. Dignior mihi Alexander videbatur, qui Iovis

stirpem tacitus agnosceret, quam qui praedicatione
 iactaret. Sed quoniam oraculi fides certa est, sit deus 28
 causae meae testis. Retinete me in vinculis, dum con-
 sultitur Hammon, num arcanum et occultum scelus
 inierim: qui regem nostrum dignatus est filium, ne-
 minem eorum, qui stirpi suae insidiati sunt, latere
 patietur. Si certiora oraculis creditis esse tormenta, 29
 ne hanc quidem exhibendae veritatis fidem deprecor.
 40 Solent rei capitis adhibere vobis parentes. Duos fratres 30
 ego nuper amisi, patrem nec ostendere possum nec
 invocare audeo, cum et ipse tanti criminis reus sit.
 Parum est enim tot modo liberum parentem, in unico 31
nunc filio adquiescentem, eo quoque orbari, nisi ipse in
 rogum meum inponitur. Ergo, carissime pater, et 32
 propter me morieris et mecum. Ego tibi vitam adimo,
 ego senectutem tuam extinguo! Quid enim me pro-
 creabas infelicem adversantibus dis? an ut hos ex me
 fructus perciperes, qui te manent? Nescio, adule- 33
 scentia mea miserior sit an senectus tua: ego in ipso
 robore aetatis eripior: tibi carnifex spiritum adimet,
 quem, si fortuna expectare voluisset, natura poscebat.
 Admonuit me patris mei mentio, quam timide et 34
 cunctanter, quae Cebalinus detulerat ad me, indicare
 debuerim. Parmenio enim, cum audisset, venenum a
 Philippo medico regi parari, detertere eum voluit
 epistola scripta, quo minus medicamentum biberet,
 quod medicus dare constituerat. Num creditum est
 patri meo? num ullam auctoritatem eius litterae ha-
 buerunt? Ego ipse, quotiens, quae audieram, detuli, 35
 cum ludibrio credulitatis repulsus sum. Si et, cum
 indicamus, invisi et, cum tacemus, suspecti sumus,
 quid facere nos oportet? Cumque unus e circum- 36
 stantium turba exclamasset, 'Bene meritis non insi-
 diari!' Philotas, 'Recte', inquit, 'quisquis es, dicis.
 Itaque si insidiatus sum, poenam non deprecor et 37
 finem facio dicendi, quoniam ultima verba gravia sunt
 visa auribus'. Abducitur deinde ab iis, qui custo-
 diebant eum.

CAP. XI.

1 Erat inter duces manu strenuus Bolon quidam, 41
 pacis artium et civilis habitus rudis, vetus miles, ab
 humili ordine ad eum gradum, in quo tunc erat, pro-
 2 motus: qui tacentibus ceteris stolida audacia ferox ad-
 monere eos coepit, quotiens suis quisque deversoriis,
 quae occupassent, proturbatus esset, ut purgamenta
 3 servorum Philotae reciperentur eo, unde commilitones
 expulissent. Auro argentoque vehicula eius onusta
 totis vicis stetisse ac ne in viciniam quidem deversorii
 quemquam commilitonum receptum esse, sed per dispo-
 sitos, quos supra somnum habebat, omnes procul rele-
 gatos, ne femina illa murmurantium inter se silentio
 4 verius quam sono excitaretur. Ludibrio ei fuisse
 rusticos homines Phrygasque et Paphlagonas appel-
 latus, qui non erubesceret, Macedo natus, homines
 5 linguae suae per interpretem audire. Nunc cur Ham-
 monem consuli vellet? eundem Iovis arguisse menda-
 cium Alexandrum filium agnoscentis, scilicet veritum,
 6 ne invidiosum esset, quod dii offerrent. Cum insidia-
 retur capiti regis et amici, non consuluisse eum Iovem:
 nunc ad oraculum mittere, dum pater eius sollicitetur,
 qui praesit in Media, et pecunia, cuius custodia ei
 commissa sit, perditos homines ad societatem sceleris
 7 impellat. Ipsos missuros ad oraculum, non qui Iovem
 interrogent, quod ex rege cognoverint, sed qui gratias
 agant, qui vota pro incolumitate regis optimi per-
 8 solvant. Tum vero universa contio accensa est et a
 corporis custodibus initium factum clamantibus, discer-
 pendum esse parricidam manibus eorum — id quidem
 Philotas, qui graviora supplicia metueret, haud sane
 9 iniquo animo audiebat, — at rex in contionem reversus, 42
 sive ut in custodia quoque torqueret, sive ut diligen-
 tius cuncta cognosceret, concilium in posterum diem
 distulit et, quamquam in vesperam inclinabat dies,
 tamen amicos convocari iubet. Et ceteris quidem
 10 placebat, Macedonum more obrui saxis, Hephaestio

autem et Craterus et Coenus tormentis veritatem ex-
 primendam esse dixerunt et illi quoque, qui aliud
 suaserant, in horum sententiam transeunt. Consilio 11
 ergo dimisso Hephaestio cum Cratere et Coeno ad
 quaestionem de Philota habendam consurgunt. Rex 12
 Cratere accersito et sermone habito, cuius summa non
 edita est, in intimam deversorii partem secessit et re-
 motis arbitris in multam noctem quaestionis expecta-
 vit eventum. Tortores in conspectu Philotae omnia 13
 crudelitatis instrumenta proponunt. Et ille ultro, 'Quid 14
 cessatis', inquit, 'regis inimicum, interfectorem con-
 fitentem occidere? quid quaestione opus est? cogitavi,
 volui'. Craterus exigere, ut, quae confiteretur, in tor-
 mentis quoque diceret. Dum corripitur, [et] dum ob- 15
 ligantur oculi, dum vestis exuitur, deos patrios, gen-
 tium iura nequiquam apud surdas aures invocabat.
 Per ultimos deinde cruciatus, utpote et damnatus et
 inimicis in gratiam regis torquentibus, laceratur. Ac 16
 primo quamquam hinc ignis, illinc verbera iam non ad
 quaestionem, sed ad poenam ingerebantur, non vocem
 modo, sed etiam gemitus habuit in potestate: sed post 17
 quam intumescens corpus ulceribus flagellorum ictus
 nudis ossibus incussos fere non poterat, si tormentis
 adhibitori modum essent, dicturum se, quae scire ex-
 peterent, pollicetur. Sed finem quaestioni fore, iurare
 eos per Alexandri salutem volebat removereque tor-
 tores. Et utroque impetrato, 'Cratere', inquit, 'dic, 18
 quid me velis dicere'. Illo indignante ludificari eum 19
 rursusque revocante tortores tempus petere coepit,
 dum reciperet spiritum, cuncta, quae sciret, indicaturus.
 Interim equites, nobilissimus quisque et ii maxime, qui 20
 Parmenionem propinqua cognatione contingebat, post-
 quam Philotan torqueri fama vulgaverat, legem Mace-
 donum veriti, qua cautum erat, ut propinqui eorum,
 qui regi insidiati essent, cum ipsis necarentur, alii se
 interficiunt, alii in devios montes vastasque solitudines
 fugiunt ingenti per tota castra terrore diffuso, donec
 rex tumultu cognito legem se de supplicio coniunctorum

21 sontibus remittere edixit. Philotas verone an mendacio 43
 liberare se a cruciati voluerit, anceps coniectura est,
 quoniam et vera confessis et falsa dicentibus idem
 22 doloris finis ostenditur: ceterum, 'Pater' inquit, 'meus
 Hegelochus quam familiariter usus sit, non ignoratis:
 illum dico Hegelochum, qui in acie cecidit: omnium
 23 malorum nobis is fuit causa. Nam cum primum Iovis
 filium se salutari iussit rex, id indigne ferens ille, 'hunc
 igitur regem adgnosceimus, inquit, qui Philippum de-
 dignatur patrem? actum est de nobis, si ista perpeti
 possumus. Non homines solum, sed etiam deos despicit,
 24 qui postulat deus credi. Amisimus Alexandrum, ami-
 simus regem: incidimus in superbiam, nec dis, quibus
 se exaequat, nec hominibus, quibus se eximit, tolera-
 25 bilem. Nostrone sanguine deum fecimus, qui nos fasti-
 diat? qui gravetur mortalium adire concilium? Credite
 26 mihi et nos, si viri sumus, a dis adoptabimur. Quis
 proavum huius Archelaum, quis deinde Alexandrum,
 quis Perdicam occisos ultus est? hic quidem inter-
 27 fectoribus patris ignovit'. Haec Hegelochus dixit super
 cenam: et postero die prima luce a patre accersor.
 Tristis erat et me maestum videbat. Audieramus enim,
 28 quae sollicitudinem incuterent. Itaque ut experiremur,
 utrumne vino gravatus effudisset illa, an altiore con-
 cepta consilio, accersi eum placuit. Venit eodemque
 sermone ultro repetito adiecit, se, sive auderemus duces
 esse, proximas a nobis partes vindicaturum, sive de-
 29 esset animus, consilium silentio esse tecturum. Parme-
 nioni vivo adhuc Dareo intempestiva res videbatur:
 non enim sibi, sed hosti esse occisuros Alexandrum,
 Dareo vero sublato praemium regis occisi Asiam et
 totum Orientem interfectoribus esse cessura. Adpro-
 batoque consilio in haec fides et data est et accepta.
 30 Quod ad Dymnum pertinet, nihil scio et haec con-
 fessus intellego non potuisse mihi, quod praesentis
 31 sceleris expers sum. Illi rursus tormentis admotis,
 cum ipsi quoque hastis os oculosque eius everberarent,
 32 expressere, ut hoc quoque crimen confiteretur. Exi-

gentibus deinde, ut ordinem cogitati sceleris exponeret,
 cum diu Bactra retentura regem viderentur, timuisse
 respondit, ne pater LXX natus annos, tanti exercitus
 dux [tantus], tantae pecuniae custos, interim extinguere-
 tur ipsique spoliato tantis viribus occidendi regis causa
 non esset. Festinasse ergo se, dum praemium in mani-
 bus haberet, repraesentare consilium: cuius patrem ex- 33
 pertem fuisse nisi credenter, tormenta, quamquam iam
 tolerare non posset, tamen non recusare. Illi con- 34
 locuti satis quaesitum videri ad regem revertuntur.
 44 Qui postero die et, quae confessus erat Philotas, re-
 citari et ipsum, quia ingredi non poterat, iussit ad-
 ferri. Omnia adgnoscente eo Demetrius, qui proximi 35
 sceleris particeps esse arguebatur, producit. Multa
 adfirmatione animique pariter constantia et vultus
 abnuens, quicquam sibi in regem cogitatum esse, tor-
 menta etiam deposcebat in semetipsum: cum Philotas, 36
 circumlatis oculis ut incidere in Calin quendam haud
 procul stantem, propius eum iussit accedere. Illo per-
 turbato et recusante transire ad eum, 'Patieris', inquit,
 'Demetrium mentiri rursusque me excruciar?' Calin 37
 vox sanguisque defecerant et Macedones Philotan iam
 inquirere innoxios velle suspicabantur, quia nec a
 Nicomacho nec ab ipso Philota, cum torqueretur, nomi-
 natus esset adolescens: qui ut praefectos regis circum-
 stantes se vidit, Demetrium et semetipsum id facinus
 cogitasse confessus est. Omnes ergo a Nicomacho 38
 nominati more patrio dato signo saxis obruti sunt.
 Magno non salutis, sed etiam invidiae periculo liberatus 39
 erat Alexander. Quippe Parmenio et Philotas, prin-
 cipes amicorum, nisi palam fontes, sine indignatione 40
 totius exercitus non potuissent damnari: itaque, dum
 anceps quaestio fuit, dum infitatus est facinus, cru-
 deliter torqueri videbatur, post confessionem iam neque
 amicorum Philotas misericordiam meruit.

Q. CURTI RUFII
HISTORIARUM
ALEXANDRI MAGNI
MACEDONIS

LIBER VII.

CAP. I.

1 Philotan sicut recentibus sceleris eius vestigiis 1
iure adfectum supplicio censuerant milites, ita, post-
quam desierat esse, quem odissent, invidia in miseri-
2 cordiam vertit. Moverat et claritas iuvenis et patris
3 eius senectus atque orbitas. Primus Asiam aperuerat
regi: omnium periculorum eius particeps semper alte-
rum in acie cornu defenderat, Philippo quoque ante
4 omnes amicus et ipsi Alexandro tam fidus, ut occi-
dendi Attalum non alio ministro uti mallet. Horum
cogitatio subibat exercitum seditiosaeque voces refere-
bantur ad regem. Quis ille haud sane motus satisque
5 prudens, otii vitia negotio discuti, edicit, ut omnes
in vestibulo regiae praesto sint. Quos ubi frequen-
tes adesse cognovit, in contionem processit. Haud
dubie ex composito Atharrias postulare coepit, ut Lyn-
cestes Alexander, qui multo ante quam Philotas regem
6 voluisset occidere, exhiberetur. A duobus indicibus,
sicut supra diximus, delatus tertium iam annum custo-
diebatur in vinculis. Eundem in Philippi quoque cae-
dem coniurasse cum Pausania pro conperto fuit, sed
quia primus Alexandrum regem salutaverat, supplicio

magis quam crimini fuerat exemptus: tum quoque 7
Antipatri soceri eius preces iustam regis iram mora-
bantur. Ceterum recrudit suppuratus dolor: quippe
veteris periculi memoriam praesentis cura renovabat.
Igitur Alexander ex custodia educitur iussusque dicere, 8
quamquam toto triennio meditatus erat defensionem,
tamen haesitans et trepidus pauca ex iis, quae con-
posuerat, protulit, ad ultimum non memoria solum,
sed etiam mens eum destituit. Nulli erat dubium, quin 9
trepidatio conscientiae indicium esset, non memoriae
vitium. Itaque ex his, qui proximi adstiterant, ob-
2 luctantem adhuc oblivioni lanceis confoderunt. Cuius 10
corpore ablato rex introduci iussit Amyntam et Sim-
miam: nam Polemon, minimus ex fratribus, cum
Philotan torqueri conperisset, profugerat. Omnium 11
Philotae amicorum hi carissimi fuerant, ad magna et
honorata ministeria illius maxime suffragatione pro-
ducti: memineratque rex, summo studio ab eo con-
ciliatos sibi. Nec dubitabat igitur, huius quoque ultimi
consilii fuisse participes: olim sibi esse suspectos matris 12
suae litteris, quibus esset admonitus, ut ab his salu-
tem suam tueretur: ceterum se invitum deteriora cre-
dentem nunc manifestis indiciis victum iussisse vinciri.
Nam pridie, quam detegeretur Philotae scelus, quin 13
in secreto cum eo fuissent, non posse dubitari. Fra-
trem vero, qui profugerit, cum de Philota quaereretur,
aperuisse fugae causam. Nuper praeter consuetudinem 14
officii specie amotis longius ceteris admovisse semet-
ipsos lateri suo nulla probabili causa: seque mirantem,
quod non vice sua tali fungerentur officio, et ipsa
trepidatione eorum perterritum strenue ad armigeros,
qui proxime sequebantur, recessisse. Ad haec accedere, 15
quod, cum Antiphanes, scriba equitum, Amyntae de-
nuntiasset, pridie quam Philotae scelus deprehensum
esset, ut ex suis equis more solito daret his, qui
amisissent equos, superbe respondisset, nisi incepto
desisteret, brevi sciturum, quis ipse esset. Iam linguae 16
violentiam temeritatemque verborum, quae in semet-

ipsum iacularentur, nihil aliud esse, quam scelesti animi indicem ac testem. Quae si vera essent, idem meruissent eos, quod Philotas, si falsa, exigere ipsum, ut refellant. Productus deinde Antiphanes de equis non traditis et adiectis etiam superbe minis indicat. Tum Amyntas facta dicendi potestate, 'Si nihil', inquit, 'interest regis, peto, ut, dum dico, vinculis liberer'. Rex solvi utrumque iubet, desiderantique Amyntae, ut habitus quoque redderetur armigeri, lanceam dari iussit. Quam ut laeva comprehendit, evitato eo loco, in quo Alexandri corpus paulo ante iacuerat, 'Qualiscumque', inquit, 'exitus nos manet, rex, confitemur, prosperum tibi debituros, tristiore fortunae inputaturos. Sine praeiudicio dicimus causam liberis corporibus animisque. Habitum etiam, in quo te comitari solemus, reddidisti. Causam non possumus, fortunam timere desinemus. Et, quaeso, permittas mihi id primum defendere, quod a te ultimum obiectum est. Nos, rex, sermonis adversus maiestatem tuam habiti nullius conscii sumus nobis. Dicerem iam pridem vicisse te invidiam, nisi periculum esset, ne alia malignius dicta crederes blanda oratione purgari. Ceterum etiamsi militis tui vel in agmine deficientis et fatigati vel in acie periclitantis vel in tabernaculo aegri et vulnera curantis aliqua vox asperior esset accepta, merueramus fortibus factis, ut malles ea temporis nostro imputare quam animo. Cum quid accidit tristius, omnes rei sunt: corporibus nostris, quae utique non odimus, infestas admovemus manus: parentes, liberis si occurrant, et ingrati et invisus sunt. Contra cum donis honoramur, cum praemiis onusti revertimur, quis ferre nos potest? quis illam animorum alacritatem continere? Militantium nec indignatio nec laetitia moderata est. Ad omnes adfectus impetu rapimur. Vituperamus, laudamus, miseremur, irascimur, utcumque praesens movit adfectio: modo Indiam adire et Oceanum libet, modo coniugum et liberorum patriaeque memoria occurrit. Sed has cogitationes, has inter se

conloquentium voces signum tuba datum finit: in suos quisque ordines currimus et, quicquid irarum in tabernaculo conceptum est, in hostium effunditur capita. Utinam Philotas quoque intra verba peccasset! Proinde ad id praevertar, propter quod rei sumus. Amicitiam, quae nobis cum Philota fuit, adeo non eo infitias, ut expetisse quoque nos magnosque ex ea fructus percipisse confitear. An vero Parmenionis, quem tibi proximum esse voluisti, filium omnes paene amicos tuos dignatione vincentem cultum a nobis esse miraris? Tu, hercules, si verum audire vis, rex, huius nobis periculi es causa. Quis enim alius effecit, ut ad Philotam decurrerent, qui placere vellent tibi? Ab illo traditi ad hunc gradum amicitiae tuae ascendimus. Is apud te fuit, cuius et gratiam expetere et iram timere possemus. An non propemodum in tua verba tui omnes te praeceunte iuravimus, eosdem nos inimicos amicosque habituros esse, quos tu haberes? Hoc sacramento pietatis obstricti aversaremur scilicet, quem tu omnibus praeferebas! Igitur, si hoc crimen est, paucos innocentes habes, immo, hercules, neminem. Omnes enim Philotae amici esse voluerunt, sed totidem, quot volebant esse, non poterant. Ita, si a consciiis amicos non dividis, ne ab amicis quidem separabis illos, qui idem esse voluerunt. Quod igitur conscientiae adfertur indicium? Ut opinor, quia pridie familiariter et sine arbitris locutus est nobiscum! At ego purgare non possem, si pridie quicquam ex vetere vita ac more mutassem. Nunc vero, si, ut omnibus diebus, illo quoque, qui suspectus est, fecimus, consuetudo diluet crimen. Sed equos Antiphani non dedimus et pridie, quam Philotas detectus est, haec mihi cum Antiphane res erat! qui si nos suspectos facere vult, quod illo die equos non dederimus, semetipsum, quod eos desideraverit, purgare non poterit. Anceps enim crimen est inter retinentem et exigentem: nisi quod melior est causa suum non tradentis quam possidentis alienum. Ceterum, rex, equos decem habui: 34

e quibus Antiphanes octo iam distribuera*t* iis, qui amiserant suos, omnino duos ipse habebam: quos cum vellet abducere homo superbissimus, certe iniquissimus, nisi pedes militare vellem, retinere cogebar. Nec infitias eo, liberi hominis animo locutum esse me cum ignavissimo et hoc unum militiae ius usurpante, ut alienos equos pugnaturis distribu*at*. Huc enim malorum ventum est, ut verba mea eodem tempore et Alexandro excusem et Antiphani. At, hercule, mater de nobis inimicis tuis scripsit. Utinam prudentius esset sollicita pro filio et non inanes quoque species anxio animo figuraret! Quare enim non adscribit metus sui causam, denique non ostendit auctorem? Quo facto dictove nostro mota tam trepidas tibi litteras scripsit? O miseram condicionem meam, quia forsitan non periculosius est tacere quam dicere! Sed utcumque cesura res est, malo tibi defensionem meam displicere quam causam. Adgnosces autem, quae dicturus sum: quippe meministi, cum me ad perducendos ex Macedonia milites mitteres, dixisse te, multos integros iuvenes in domo tuae matris abscondi. Praecepisti igitur mihi, ne quem praeter te intuerer, sed detrectantes militiam perducerem ad te. Quod equidem feci et liberius, quam expediebat mihi, executus sum tuum imperium. Gorgiam et Hecataeum et Gorgatan, quorum bona opera uteris, inde perdux*i*. Quid igitur iniquius est, quam me, qui, si tibi non paruissem, iure daturus fui poenas, nunc perire, quia parui? Neque enim ulla alia matri tuae persequendi nos causa est, quam quod utilitatem tuam muliebri praeposuimus gratiae, VI milia Macedonum peditum et DC equites adduxi, quorum pars secutura me non erat, si militiam detrectantibus indulgere voluissem. Sequitur ergo, ut, quia illa propter hanc causam irascitur nobis, tu mitiges matrem, qui irae eius nos obtulisti.

CAP. II.

Dum haec Amyntas agit, forte supervenerunt, qui fratrem eius Polemonem, de quo ante est dictum, fugientem consecuti vinctum reducebant. Infesta contio vix inhiberi potuit, quin protinus suo more saxa in eum iaceret. Atque ille sane interritus, 'Nihil', inquit, 'pro me deprecor, modo ne fratrum innocentiae fuga imputetur mea. Haec si defendi non potest, meum crimen sit. Horum ob id ipsum melior est causa, quod ego, qui profugi, suspectus sum'. At haec elocuto universa contio adsensa est: lacrimae deinde omnibus manare coeperunt adeo in contrarium repente mutatis, ut hoc solum pro eo esset, quod maxime laeserat. Iuvenis erat primo aetatis flore pubescens, quem inter equites tormentis Philotae conturbatos alienus terror abstulerat: desertum eum a comitibus et haesitantem inter revertendi fugiendique consilium, qui secuti erant, occupaverunt. Is tum flere coepit et os suum converberare, maestus non suam vicem, sed propter ipsum periclitantium fratrum. Moveratque iam regem quoque, non contionem modo, sed unus erat inplacabilis frater, qui terribili vultu intuens eum, 'Tum', ait, 'demens, lacrimare debueras, cum equo calcaria subderes, fratrum desertor et desertorum comes. Miser, quo et unde fugiebas! Effecisti, ut reus capitis accusatoris uterer verbis'. Ille peccasse se, sed *haud* gravius in fratres quam in semetipsum fatebatur. Tum vero neque lacrimis neque adclamationibus, quibus studia sua multitudo profitetur, temperaverunt. Una vox erat pari emissa consensu, ut insontibus et fortibus viris parceret. Amici quoque data misericordiae occasione consurgunt flentesque regem deprecantur. Ille silentio facto, 'Et ipse', inquit, 'Amyntan mea sententia fratresque eius absolvo. Vos autem, iuvenes, malo beneficii mei oblivisci, quam periculi vestri meminisse. Eadem fide redite in gratiam mecum, qua ipse vobiscum revertor. Nisi, quae delata essent, excussis-

sem, alte dissimulatio mea suppurare potuisset. Sed satius est purgatos esse quam suspectos. Cogitate neminem absolvi posse, nisi qui dixerit causam. Tu, Amynta, ignosce fratri tuo. Erit hoc simpliciter etiam mihi reconciliati animi tui pignus'.

Contione deinde dimissa Polydamanta vocari iubet. Longe acceptissimus Parmenioni erat, proximus lateri in acie stare solitus: et quamquam conscientia fretus in regiam venerat, tamen, ut iussus est fratres suos exhibere admodum iuvenes et regi ignotos ob aetatem, fiducia in sollicitudinem versa trepidare coepit, saepius, quae nocere possent, quam quibus ea eluderet, reputans. Iam armigeri, quibus imperatum erat, produxerant eos, cum exanguem metu Polydamanta propius accedere rex iubet summotisque omnibus, 'Scelere,' inquit, 'Parmenionis omnes pariter adpetiti sumus, maxime ego ac tu, quos amicitiae specie fefellit. Ad quem persequendum puniendumque — vide, quantum fidei tuae credam, — te ministro uti statui. Obsides, dum hoc peragis, erunt fratres tui. Proficiscere in Mediam et ad praefectos meos litteras scriptas manu mea perfer. Velocitate opus est, qua celeritatem *famae* antecedas. Noctu pervenire illuc te volo, postero die, quae scripta erunt, exequi. Ad Parmenionem quoque epistolas feres, unam a me, alteram Philotae nomine scriptam. Signum anuli eius in mea potestate est. Si pater credet a filio inpressum, cum te viderit, nihil metuet'. Polydamas tanto liberatus metu impensius etiam, quam exigebatur, promittit operam conlaudatusque et promissis oneratus deposita veste, quam habebat, Arabica induitur. Duo Arabes, quorum interim coniuges ac liberi vinculum fidei obsides apud regem erant, dati comites. Per deserta etiam ob siccitatem loca camelis undecimo die, quo destinaverant, perveniunt. Et priusquam ipsius nuntiaretur adventus, rursus Polydamas vestem Macedonicam sumit et in tabernaculum Cleandri — praetor hic regius erat — quarta vigilia pervenit. Redditis deinde litteris con-

stituerunt prima luce ad Parmenionem coire: namque ceteris quoque litteras regis attulerat. Iam ad eum venturi erant, cum Parmenioni Polydamanta venisse nuntiaverunt. Qui dum laetatur adventu amici, simulque noscendi, quae rex ageret, avidus — quippe longo intervallo nullam ab eo epistolam acceperat — Polydamanta requiri iubet. Deversoria regionis illius magis recessus habent amoenosque nemoribus manu consitis: ea praecipue regum satraparumque voluptas erat. Spatiabatur in nemore Parmenion medius inter duces, quibus erat imperatum litteris regis, ut occiderent. Agendae autem rei constituerant tempus, cum Parmenion a Polydamante litteras traditas legere coepisset. Polydamas procul veniens, ut a Parmenione conspectus est, vultu laetitiae speciem praeferente ad complectendum eum cucurrit mutuaeque gratulatione functi, Polydamas epistolam a rege scriptam ei tradidit, Parmenion vinculum epistolae solvens, quidnam rex ageret, requirebat. Ille ex ipsis litteris cogniturum esse respondit. Quibus Parmenion lectis, 'Rex,' inquit, 'expeditionem parat in Arachosios. Strenuum hominem et numquam cessantem! Sed tempus salutis suae tantam partem gloria parcere. Alteram deinde epistolam Philotae nomine scriptam laetus, quod ex vultu notari poterat, legebat. Tum eius latus gladio haurit Cleander, deinde iugulum ferit: ceteri exanimum quoque confodiunt. At armigeri, qui ad aditum nemoris adstiterant, cognita caede, cuius causa ignorabatur, in castra perveniunt et tumultuoso nuntio milites concitant. Illi armati ad nemus, in quo perpetrata caedes erat, coeunt et, ni Polydamas ceterique eiusdem noxae participes dedantur, murum circumdatum nemori everuros denuntiant omniumque sanguine duci parentaturos. Cleander primores eorum intromitti iubet litterasque regis scriptas ad milites recitat, quibus insidiae Parmenionis in regem precesque, ut ipsum vindicarent, continebantur. Igitur cognita regis voluntate non quidem indignatio, sed tamen seditio compressa est.

Dilapsis pluribus pauci remanserunt, qui, saltem ut
 32 corpus ipsi[u]s sepelire permitterent, precabantur. Diu
 id negatum est Cleandri metu, ne offenderet regem.
 Pertinacius deinde precantibus materiem consternationis
 subtrahendam ratus capite deciso truncum humare
 33 permisit: ad regem caput missum est.

Hic exitus Parmenionis fuit, militiae domique clari
 viri. Multa sine rege prospere, rex sine illo nihil
 magnae rei gesserat. Felicissimo regi et omnia ad
 fortunae suae exigenti modum satisfecit. LXX natus
 annos ut iuvenis ducis et saepe etiam gregarii militis
 munia explevit: acer consilio, manu strenuus, carus
 34 principibus, vulgo militum acceptior. Haec inpulerint
 illum ad regni cupiditatem an tantum suspectum fecerint
 ambigi potest, quia Philotas ultimis cruciatibus victus
 verane dixerit, quae facta probari non poterant, an
 falsis tormentorum petierit finem, re quoque recenti,
 cum magis posset liquere, dubitatum est.

35 Alexander, quos libere mortem Parmenionis con-10
 questos esse conpererat, separandos a cetero exercitu
 ratus in unam cohortem secrevit ducemque his Leonida
 m dedit, et ipsum Parmenioni quondam intima fami-
 36 liaritate coniunctum. Fere iidem erant, quos alio-
 quin rex habuerat invisos. Nam cum experiri vellet
 militum animos, admonuit, qui litteras in Macedoniam
 ad suos scripsisset, iis, quos ipse mittebat, perlaturis
 cum fide traderet. Simpliciter ad necessarios suos quis-
 que scripserat, quae sentiebat: aliis gravis erat, pleris-
 37 que non ingrata militia. Ita et agentium gratias [et
 querentium] litterae exceptae sunt et qui forte taedium
 laboris per litteras erant questi. Hanc seorsus cohortem
 a ceteris tendere ignominiae causa iubet, fortitudine
 usus in bello, libertatem linguae ab auribus credulis
 remoturus. Et consilium, temerarium forsitan — quippe
 fortissimi iuvenes contumelia inritati erant — sicut omnia
 alia felicitas regis excepit: nihil illis ad bella prom-
 38 ptius fuit. Incitabat virtutem et ignominiae demendae
 cupido et quia fortia facta in paucis latere non poterant.

CAP. III.

11 His ita compositis Alexander *Arsame* Ariorum 1
 satrape constituto iter pronuntiari iubet in Arimaspos,
 quos iam tunc mutato nomine Euergetas appellabant,
 ex quo frigore victusque penuria Cyri exercitum ad-
 fectum tectis et com meatibus iuverant. Quintus dies 2
 erat, ut in eam regionem pervenerat. Cognoscit Sati-
 barzanem, qui ad Bessum defecerat, cum equitum
 manu inrupisse rursus in Arios. Itaque Caranum et
 Erigyium cum Artabazo et Andronico et VI milibus
 Graecorum peditum eo misit, quos DC equites seque-
 bantur. Ipse LX diebus gentem Euergetarum ordinavit 3
 magna pecunia ob egregiam in Cyrum fidem donata.

Relicto deinde, qui iis praecesset, Amedine — 4
 scriba is Darei fuerat — Arachosios, quorum regio
 ad Ponticum mare pertinet, subegit. Ibi exercitus,
 qui sub Parmenione fuerat, occurrit. Sex milia Macedo-
 num erant et CC nobiles et V milia Graecorum cum
 equitibus DC, haud dubie robur omnium virium regis.
 Arachosiis datus Menon praetor III milibus peditum 5
 et DC equitibus in praesidium relictis.

12 Ipse rex nationem ne finitimis quidem satis notam,
 quippe nullo commercio colentem mutuos usus, cum
 exercitu intravit. Parapamisadae appellantur, agreste 6
 hominum genus et inter barbaros maxime inconditum.
 Locorum asperitas hominum quoque ingenia duraverat.
 Gelidissimum septentrionis axem ex magna parte spe- 7
 ctant, Bactrianis ab occidente coniuncti sunt, meridiana
 regio ad mare Indicum vergit. Tuguria latere ab imo 8
 struunt et, quia sterilis est terra materia [in] nudo
 etiam montis dorso, usque ad summum aedificiorum
 fastigium eodem laterculo utuntur. Ceterum structura 9
 latior ab imo paulatim incremento operis in artius
 cogitur, ad ultimum in carinae maxime modum coit.
 Ibi foramine relicto superne lumen admittunt. Vites 10
 et arbores, si quae in tanto terrae rigore durare po-
 tuerunt, obruunt penitus. Hieme defossae latent: cum

nix discussa aperire humum coepit, caelo solique red-
 duntur. Ceterum adeo altae nives premunt terram gelu
 et perpetuo paene rigore constrictae, ut ne avium qui-
 dem feraeve ullius vestigium extet. Obscura caeli
 verius umbra quam lux nocti similis premit terram,
 vix ut, quae prope sunt, conspici possint. In hac tum
 omnis humani cultus solitudine destitutus exercitus,
 quidquid malorum tolerari potest, pertulit, inopiam,
 frigus, lassitudinem, desperationem. Multos exanimavit
 rigor insolitus nivis: multorum adussit pedes, pluri-
 morum oculos. Praecipue perniciosus fuit fatigatis:
 quippe in ipso gelu deficientia corpora sternebant,
 quae cum moveri desissent, vis frigoris ita adstringe-
 bat, ut rursus ad surgendum coniti non possent. A
 commilitonibus torpentes excitabantur neque aliud
 remedium erat, quam ut ingredi cogerentur. Tum
 demum vitali calore moto membris aliquis redibat
 vigor. Si qui tuguria barbarorum adire potuerunt,
 celeriter refecti sunt. Sed tanta caligo erat, ut aedi-
 ficia nulla alia res quam fumus ostenderet. Illi num-
 quam ante in terris suis advena viso cum armatos
 repente conspicerent, exanimati metu, quidquid in
 tuguriis erat, adferebant, ut corporibus ipsorum par-
 ceretur orantes. Rex agmen circumibat pedes, iacentes
 quosdam erigens et alios, cum aegre sequerentur, ad-
 miniculo corporis sui excipiens. Nunc ad prima signa,
 nunc in medio, nunc in ultimo agmine itineris multi-
 plicato labore aderat. Tandem ad loca cultiora per-
 ventum est commeatuque largo recreatus exercitus:
 simul et, qui consequi non potuerant, in illa castra
 venerunt.
 Inde agmen processit ad Caucasum montem, cuius
 dorsum Asiam perpetuo iugo dividit: hinc simul mare,
 quod Ciliciam subit et *Rubrum mare*, illinc Caspium
 fretum et amnem Araxen aliaque regione Scythiae
 deserta spectat. Taurus, secundae magnitudinis mons,
 committitur Caucaso: a Cappadocia se attollens Cili-
 ciam praeterit Armeniaeque montibus iungitur. Sic

inter se iuga velut serie cohaerentia perpetuum habent
 dorsum, ex quo Asiae omnia fere flumina alia in
 Rubrum, alia in Caspium mare, alia in Hyrcanium et
 Ponticum decidunt. xvii dierum spatio Caucasum
 superavit exercitus. Rupes in eo x in circuitu stadia
 complectitur, iiii in altitudinem excedit, in qua vinctum
 Promethea fuisse antiquitas tradidit. Condendae in
 radicibus montis urbi sedes electa est. vii milibus
 Caucasiarum et Macedonum praeterea militibus, quo-
 rum opera uti desisset, permissum in novam urbem
 considere. Hanc quoque Alexandream incolae appella-
 verunt.

CAP. IV.

At Bessus Alexandri celeritate perterritus dis
 patriis sacrificio rite facto, sicut illis gentibus mos
 est, cum amicis ducibusque copiarum inter epulas de
 bello consultabat. Graves mero suas vires extollere,
 hostium nunc temeritatem, nunc paucitatem spernere
 incipiunt. Praecipue Bessus, ferox verbis et parto per
 scelus regno superbus ac vix potens mentis, dicere
 orditur: 'Socordia Darei crevisse hostium famam. Oc-
 currisse enim in Ciliciae angustissimis faucibus, cum
 retrocedendo posset perducere incautos in loca naturae
 situ tuta, tot fluminibus obiectis, tot montium latebris,
 inter quas deprehensus hostis ne fugae quidem, nedum
 resistendi occasionem fuerit habiturus. Sibi placere
 in Sogdianos recedere, Oxum amnem velut murum
 obiecturum hosti, dum ex finitimis gentibus valida
 auxilia concurrerent. Venturos autem Chorasmios et
 Dahas Sacasque et Indos et ultra Tanain amnem co-
 lentes Scythas: quorum neminem adeo humilem esse,
 ut humeri eius non possent Macedonis militis verticem
 aequare'. Conclamant temulentum, unam hanc senten-
 tiam salubrem esse, et Bessus circumferri merum largius
 iubet, debellaturus super mensam Alexandrum. Erat
 in eo convivio Cobares, natione Medus, sed magicae
 artis — si modo ars est, non vanissimi cuiusque ludi-

brium — magis professione quam scientia celebr,
 9 alioqui moderatus et probus. Is cum praefatus esset, scire servo utilius esse parere dicto quam adferre consilium, cum illos, qui pareant, idem quod ceteros maneat, qui vero suadeant, proprium sibi periculum *contrahant*: Bessus eum intrepidum dicere iussit, poculum
 10 etiam, quod habebat in manu, tradidit. Quo accepto Cobares, 'Natura', inquit, 'mortalium hoc quoque nomine prava et sinistra dici potest, quod in suo quid-
 11 que negotio hebetior est quam in alieno. Turbida sunt consilia eorum, qui sibi suadent. Obstat metus, alias cupiditas, nonnumquam naturalis eorum, quae excogitaveris, amor: nam in te superbia non cadit. Expertus es, unumquemque, quod ipse reppererit, aut solum aut optimum ducere. Magnum onus sustines
 12 capite, regum insigne: hoc aut moderate perferendum est aut, quod abominor, in te ruet. Consilio, non
 13 impetu opus est'. Adicit deinde, quod apud Bactrianos vulgo usurpabant, canem timidum vehementius latrare quam mordere, altissima quaeque flumina minimo sono labi. Quae inserui, ut, qualiscumque inter
 14 barbaros potuit esse, prudentia traderetur. Iam his audientium expectationem suspenderat: tum consilium aperit utilius Besso quam gratius. 'In vestibulo', inquit, 'regiae tuae velocissimus consistit rex. Ante
 15 ille agmen, quam tu mensam istam movebis. Nunc ab Tanai exercitum accerses et armis flumina oppones. Scilicet qua tu fugiturus es, hostis sequi non potest! Iter utrique commune est, victori tutius. Licet strenuum metum putes esse, velocior tamen spes est.
 16 Quin validioris occupas gratiam dedisque te, utcumque cesserit, meliorem fortunam deditus quam hostis
 17 habiturus? Alienum habes regnum, quo facilius eo careas. Incipies forsitan iustus esse rex, cum ipse fe-
 18 cerit, qui tibi et dare potest regnum et eripere. Consilium habes fidele: quod diutius exequi supervacuum est. Nobilis equus umbra quoque virgae regitur,
 19 ignavus ne calcari quidem concitari potest'. Bessus

et ingenio et multo mero ferox adeo exarsit, ut vix ab amicis, quo minus occideret eum, — nam strinxerat quoque acinacem — contineretur. Certe convivio prosiluit haudquaquam potens mentis. Cobares inter tumultum elapsus ad Alexandrum transfugit.

17 VIII milia Bactrianorum habebat armata Bessus: 20 quae, quamdiu propter caeli intemperiem Indiam potius Macedonas petitorios crediderant, oboedienter imperata fecerunt: postquam adventare Alexandrum conpertum est, in suos quisque vicos dilapsi Bessum reliquerunt. Ille cum clientium manu, qui non mutaverant fidem, 21 Oxo amne superato exustisque navigiis, quibus transierat, ne iisdem hostis uteretur, novas copias in Sogdianis contrahebat.

Alexander Caucasum quidem, ut supra dictum est, 22 transierat, sed inopia frumenti [quoque] prope ad famem ventum erat. Suco ex sesama expresso haud 23 secus quam oleo artus perunguebant. Sed huius suci ducenis quadragenis denariis amphorae singulae, mellis denariis trecentis nonagenis, trecentis vini aestimabantur: tritici nihil aut admodum exiguum reperiebatur. Siros vocabant barbari *scrobes*, quos ita sollerter 24 abscondunt, ut, nisi qui defoderunt, invenire non possint: in his conditae fruges erant. In quarum penuria milites fluviali pisce et herbis sustinebantur. Iamque haec ipsa alimenta defecerant, cum iumenta, 25 quibus onera portabant, cadere iussi sunt: horum carne, dum in Bactrianos perventum est, traxere vi-
 18 tam. Bactrianae terrae multiplex et varia natura est. 26 Alibi multa arbor et vitis largos mitesque fructus alit. Solum pingue crebri fontes rigant: quae mitiora sunt, frumento conseruntur, cetera armentorum pabulo cedunt. Magnam deinde partem eiusdem terrae steriles 27 harenae tenent: squalida siccitate regio non hominem, non frugem alit. Cum vero venti a Pontico mari spirant, quidquid sabuli in campis iacet, converrunt: quod ubi cumulatum est, magnorum collium procul species est omniaque pristini itineris vestigia intereunt.

28 Itaque qui transeunt campos, navigantium modo noctu sidera observant, ad quorum cursum iter dirigunt: et propemodum clarius est noctis umbra quam lux:
 29 [ergo interdiu invia est regio, quia nec vestigium, quod sequantur, inveniunt et nitor siderum caligine absconditur.] Ceterum si quos ille ventus, qui a mari
 30 exoritur, deprehendit, harena obruit. Sed qua mitior terra est, ingens hominum equorumque multitudo
 31 gignitur. Itaque Bactriani equites xxx milia expleverant. Ipsa Bactra, regionis eius caput, sita sunt sub monte Parapamiso. Bactrus amnis praeterit moenia. Is urbi et regioni dedit nomen.
 32 Hic regi stativa habenti nuntiatur ex Graecia 19 Peloponnesiorum Laconumque defectio — nondum enim victi erant, cum proficiscerentur tumultus eius principia nuntiaturi — et alius praesens terror adfertur, Scythas, qui ultra Tanaim amnem colunt, adventare Besso ferentes opem. Eodem tempore, quae in gente Ariorum Caranus et Erigyus gesserant,
 33 perferuntur. Commissum erat proelium inter Macedonas Ariosque. Transfuga Satibarzanes barbaris praeerat: qui cum pugnam segnem utrimque aequis viribus stare vidisset, in primos ordines adequitavit demptaque galea inhibitis, qui tela iaciebant, si quis viritum dimicare vellet, provocavit ad pugnam: nudum
 34 se caput in certamine habiturum. Non tulit ferociam barbari dux illius exercitus *Erigyus*, gravis quidem aetate, sed et animi et corporis robore nulli iuvenum postferendus. Is galea dempta canitiem ostentans, 'Venit', inquit, 'dies, quo aut victoria aut morte honestissima, quales amicos et milites Alexander habeat,
 35 ostendam'. Nec plura elocutus equum in hostem egit. Crederes imperatum, ut acies utraque tela cohiberent. Protinus certe recesserunt dato libero spatio, intenti in eventum non ducum modo, sed etiam suae sortis,
 36 quippe alienum discrimen secuturi. Prior barbarus emisit hastam: quam Erigyus modica capitis declinatione vitavit atque ipse infestam sarisam equo cal-

caribus concitato in medio barbari gutture ita fixit, ut per cervicem emeretur. Praecipitatus ex equo barbarus adhuc tamen repugnabat. Sed ille extractam 37 e vulnere hastam rursus in os dirigit. Satibarzanes manu complexus, quo maturius interiret, ictum hostis adiuvit: et barbari duce amisso, quem magis necessitate 38 quam sponte secuti erant, tunc, haud immemores meritorum Alexandri, arma Erigyio tradunt. Rex his 39 quidem laetus, de Spartanis haudquaquam securus, magno tamen animo defectum eorum tulit, dicens non ante ausos consilia nudare, quam ipsum ad fines Indiae pervenisse cognoscent. Iamque Bessum perse- 40 quens copias movit, cum ei Erigyus barbari caput, opimum belli decus, praeferens occurrit.

CAP. V.

20 Igitur Bactrianorum regione Artabazo tradita sarcinas et impedimenta ibi cum praesidio relinquit. Ipse cum expedito agmine loca deserta Sogdianorum intrat, nocturno itinere exercitum ducens. Aquarum, ut ante 2 dictum est, penuria prius desperatione quam desiderio bibendi sitim accendit. Per cccc stadia ne modicus quidem humor existit. Harenas vapor aestivi solis 3 accendit: quae ubi flagrare coeperunt, haud secus quam continenti incendio cuncta torrentur. Caligo 4 deinde inmodico terrae fervore excitata lucem tegit camporumque non alia quam vasti et profundi aequoris species est. Nocturnum iter tolerabile videbatur, quia 5 rore et matutino frigore corpora levabantur. Ceterum cum ipsa luce aestus oritur omnemque naturalem absorbet humorem siccitas: ora visceraque penitus uruntur. Itaque primum animi, deinde corpora deficere 6 coeperunt. Pigeat et consistere et progredi. Pauci a peritis regionis admoniti praeparaverant aquam. Haec 7 paulisper repressit sitim: deinde crescente aestu rursus desiderium humoris accensum est. Ergo, quidquid vini oleique erat, oribus ingerebatur tantaque dulcedo bibendi fuit, ut in posterum sitis non timeretur.

8 Graves deinde avide hausto humore non sustinere
 arma, non ingredi poterant et feliciores videbantur,
 quos aqua defecerat, cum ipsi sine modo infusam
 9 vomitu cogerentur egerere. Anxium regem tantis
 malis circumfusi amici, ut meminisset orabant, animi
 sui magnitudinem unicum remedium deficientis exer-
 10 citus esse: cum ex his, qui praecesserant ad capiendum
 locum castris, duo occurrunt utribus aquam gestantes,
 ut filiis suis, quos in eodem agmine esse et aegre
 11 pati sitim non ignorabant, occurrerent. Qui cum in
 regem incidissent, alter ex his utre resolutum vas,
 quod simul ferebat, inplet porrigens regi. Ille accipit.
 Percontatus, quibus aquam portarent, filiis ferre co-
 12 gnoscit. Tunc poculo pleno, sicut oblatum est, reddito,
 'Nec solus', inquit, 'bibere sustineo nec tam exiguum
 dividere omnibus possum. Vos currite et liberis
 vestris, quod propter illos attulistis, date'.
 13 Tandem ad flumen Oxum ipse pervenit prima fere 21
 vespera, sed exercitus magna pars non potuerat con-
 sequi. In edito monte ignes iubet fieri, ut ii, qui
 aegre sequebantur, haud procul castris ipsos abesse
 14 cognoscerent. Eos autem, qui primi agminis erant,
 mature cibo ac potione firmatos, implere alios utres,
 alios vasa, quibuscumque aqua portari posset, iussit
 15 ac suis opem ferre. Sed qui intemperantius hauserant,
 intercluso spiritu extincti sunt multoque maior horum
 16 numerus fuit, quam ullo amiserat proelio. At ille
 thoracem adhuc indutus nec aut cibo refectus aut
 potu, qua veniebat exercitus, constitit nec ante ad
 curandum corpus recessit, quam praeterierant, qui
 agmen *claudebant*, totamque eam noctem cum magno
 17 animi motu perpetuis vigiliis egit. Nec postero die
 laetior erat, quia nec navigia habebat nec pons erigi
 poterat, circum amnem nudo *solo* et materia maxime
 sterili. Consilium igitur, quod unum necessitas subie-
 cerat, init. Utres quam plurimos stramentis refertos
 18 dividit. His incubantes transnavere amnem, quique
 primi transierant, in statione erant, dum traicerent

ceteri. Hoc modo sexto demum die in ulteriore ripa
 totum exercitum exposuit.

22 Iamque ad persequendum Bessum statuerat pro- 19
 gredi, cum ea, quae in Sogdianis erant, cognoscit.
 Spitamenes erat inter omnes amicos praecipuo honore
 cultus a Besso, sed nullis meritis perfidia mitigari
 potest: quae tamen iam minus in eo invisa esse po- 20
 terat, quia nihil ulli nefastum in Bessum, interfectorem
 regis sui, videbatur. Titulus facinori speciosus prae-
 ferebatur, vindicta Darei: sed fortunam, non scelus
 oderat Bessi. Namque ut Alexandrum flumen Oxum 21
 superasse cognovit, Dataphernem et Catenem, quibus
 a Besso maxima fides habebatur, in societatem cogi-
 tatae rei adsciscit. Illi promptius adsunt quam roga-
 bantur, adsumptisque viii fortissimis iuvenibus talem
 dolum intendunt. Spitamenes pergit ad Bessum et 22
 remotis arbitris conperisse ait se, insidiari ei Data-
 phernem et Catenem, ut vivum Alexandro traderent,
 agitantes: a semet occupatos esse *et* victos teneri.
 Bessus tanto merito, ut credebat, obligatus partim 23
 gratias agit, partim avidus explendi supplicii adduci
 eos iubet. Illi manibus sua sponte religatis a parti- 24
 cipibus consilii trahebantur. Quos Bessus truci vultu
 intuens consurgit manibus non temperaturus. Atque
 illi simulatione omissa circumsistunt eum et frustra
 repugnantem vinciunt derepto ex capite regni insigni
 lacerataque veste, quam e spoliis occisi regis in-
 duerat. Ille deos sui sceleris ultores adesse confessus 25
 adiecit, non Dareo iniquos fuisse, quem sic ulcisce-
 rentur, sed Alexandro propitios esse, cuius victoriam
 semper etiam hostes adiuvissent. Multitudo an vin- 26
 dicatura Bessum fuerit, incertum est, nisi illi, qui
 vixerant, iussu Alexandri fecisse ipsos ementiti dubios
 adhuc animi terruissent. In equum inpositum Alexandro
 tradituri ducunt.

23 Inter haec rex, quibus matura erat missio, electis 27
 dcccc fere bina talenta equiti dedit, pediti terna
 denarium milia, monitosque, ut liberos generarent,

remisit domum. Ceteris gratiae actae, quod ad reliqua belli navaturos operam pollicebantur. [Tum Bessus perducitur.] Perventum erat in parvulum oppidum: Branchidae eius incolae erant. Mileto quondam iussu Xerxis, cum e Graecia rediret, transierant et in ea sede constiterant, quia templum, quod Didymeon appellatur, in gratiam Xerxis violaverant. Mores patrii nondum exoleverant: sed iam bilingues erant, paulatim a domestico externo sermone degeneres. Magno igitur gaudium regem excipiunt urbem seque dedentes. Ille Milesios, qui apud ipsum militarent, convocari iubet. Vetus odium Milesii gerebant in Branchidarum gentem. Proditis ergo, sive iniuriae, sive originis meminisse mallent, liberum de Branchidis permittit arbitrium. Variantibus deinde sententiis se ipsum consideraturum, quid optimum factu esset, ostendit. Postero die occurrentibus Branchidis secum procedere iubet. Cumque ad urbem ventum esset, ipse cum expedita manu portam intrat: phalanx moenia oppidi circumire iussa et dato signo diripere urbem, proditorum receptaculum, ipsosque ad unum caedere. Illi inermes passim trucidantur nec aut commercio linguae aut supplicum velamentis precibusque inhiberi crudelitas potest. Tandem, ut deicerent, fundamenta murorum ab imo moliantur, ne quod urbis vestigium extaret. Nemora quoque lucosque sacros non caedunt modo, sed etiam extirpant, ut vasta solitudo et sterilis humus excussis etiam radicibus linqueretur. Quae si in ipsos prodicionis auctores excogitata essent, iusta ultio esse, non crudelitas videretur: nunc culpam maiorum posteriluiere, qui ne viderant quidem Miletum, ideo et Xerxi non potuerant prodere.

Inde processit ad Tanaim amnem. Quo perductus est Bessus non victus modo, sed etiam omni velamento corporis spoliatus. Spitamenes eum tenebat collo inserta catena, tam barbaris quam Macedonibus gratum spectaculum. Tum Spitamenes, 'Et te', inquit, 'et Dareum, reges meos, ultus interfectorem domini sui

adduxi, eo modo captum, cuius ipse fecit exemplum. Aperiat ad hoc spectaculum oculos Dareus! Existat ab inferis, qui illo supplicio indignus fuit et hoc solacio dignus est!" Alexander multum conlaudato Spitamene conversus ad Bessum, 'Cuius', inquit, 'ferae rabies occupavit animum tuum, cum regem de te optime meritum prius vincere, deinde occidere sustinuisti? Sed huius paricidii mercedem falso regis nomine persolvisti tibi'. Ille facinus purgare non ausus regis titulum se usurpare dixit, ut gentem suam tradere ipsi posset: qui si cessasset, alium fuisse regnum occupaturum. Et Alexander Oxathren, fratrem Darei, quem inter corporis custodes habebat, propius iussit accedere tradique Bessum ei, ut cruci adfixum mutilatis auribus naribusque sagittis configerent barbari adservarentque corpus, ut ne aves quidem contingerent. Oxathres cetera sibi curae fore pollicetur: aves non ab alio quam a Catene posse prohiberi adicit, eximiam eius artem cupiens ostendere: namque adeo certo ictu destinata feriebat, ut aves quoque exciperet. Nunc forsitan, sagittandi tam celebri usu, minus admirabilis videri ars haec possit: tum ingens visentibus miraculum magnoque honori Cateni fuit. Dona deinde omnibus, qui Bessum adduxerant, data sunt. Ceterum supplicium eius distulit, ut eo loco, in quo Dareum ipse occiderat, necaretur.

CAP. VI.

Interea Macedones ad petendum pabulum inpositi agmine egressi a barbaris, qui de proximis montibus decurrerunt, opprimuntur pluresque capti sunt quam occisi: barbari autem captivos prae se agentes rursus in montem recesserunt. xx milia latronum erant: fundis sagittisque pugnam invadunt. Quos dum obsidet rex, inter promptissimos dimicans sagitta ictus est, quae in medio crure fixa reliquerat spiculum. Illum quidem maesti et attoniti Macedones in castra referebant: sed nec barbaros fefellit subductus ex acie

- 5 quippe ex edito monte cuncta prospexerant. Itaque postero die misere legatos ad regem. Quos ille protinus iussit admitti solutisque fasciis magnitudinem
6 vulneris dissimulans crus barbaris ostendit. Illi iussi considerare adfirmant, non Macedones quam ipsos tristiores fuisse cognito vulnere ipsius, cuius si auctorem
7 repperissent, dedituros fuisse: cum dis enim pugnare sacrilegos tantum. Ceterum se gentem in fidem dedere superatos virtute illius. Rex fide data et captivis re-
8 ceptis gentem in deditionem accepit. Castris inde motis lectica militari ferebatur, quam pro se quisque eques pedesque subire certabant. Equites, cum quibus rex proelia inire solitus erat, sui muneris id esse censebant: pedites contra, cum saucios commilitones ipsi gestare adsuevissent, eripi sibi proprium officium tum potissimum, cum rex gestandus esset, querebantur.
9 Rex in tanto utriusque partis certamine et sibi difficilem et praeteritis gravem electionem futuram ratus invicem subire eos iussit.
- 10 Hinc quarto die ad urbem Maracanda perventum 26 est — LXX stadia murus urbis amplectitur, arx alio cingitur muro — ac praesidio urbis relicto proximos vicos depopulatur atque urit.
- 11 Legati deinde Abiorum Scytharum superveniunt, liberi, ex quo decesserat Cyrus, tum imperata facturi. Iustissimos barbarorum constabat: armis abstinere, nisi lacessiti: libertatis modico et aequali usu principibus humiliores pares fecerant. Hos benigne adlocutus ad eos Scythas, qui Europam incolunt, Berdam quendam misit ex amicis, qui denuntiaret his, ne Tanain amnem iniussu regis transirent. Eidem mandatum, ut contemplaretur locorum situm et illos quoque Scythas, qui super Bosporum colunt, viseret.
- 12 Condendae urbi sedem super ripam Tanais elegerat, claustrum et iam perdomitorum et quot deinde adire decreverat. Sed consilium distulit Sogdianorum nuntiata defectio, quae Bactrianos quoque traxit. VII milia equitum erant, quorum auctoritatem ceteri sequebantur.
- 14

Alexander Spitamenen et Catenen, a quibus ei traditus erat Bessus, haud dubius quin eorum opera redigi possent in potestatem qui novaverant res, iussit accersi. At illi, defectionis, ad quam coercendam evocabantur, auctores, vulgaverant fama, Bactrianos equites a rege omnes, ut occiderentur, accersi idque imperatum 15 ipsis: non sustinuisse tamen exequi, ne inexpiabile in populares facinus admitterent. Non magis Alexandri saevitiam, quam Bessi parricidium ferre potuisse. Itaque sua sponte iam motos metu poenae haud difficulter
27 ad arma concitaverunt. Alexander transfugarum defectione conperta Craterum obsidere Cyropolim iubet. 16 Ipse aliam urbem regionis eiusdem corona capit: signoque, ut puberes interficerentur, dato reliqui in praedam cessere victoris. Urbs diruta est, ut ceteri cladis eius exemplo continerentur. Memaceni, valida 17 gens, obsidionem non ut honestiorem modo, sed etiam ut tutiorem ferre decreverant. Ad quorum pertinaciam mitigandam rex L equites praemisit, qui clementiam ipsius in deditos simulque inexorabilem animum in devictos ostenderent. Illi nec de fide nec de potentia 18 regis ipsos dubitare respondent equitesque tendere extra munimenta urbis iubent: hospitaliter deinde exceptos gravesque epulis et somno intempesta nocte adorti interfecerunt. Alexander haud secus, quam 19 par erat, motus urbem corona circumdedit munitiorem, quam ut primo impetu capi posset. Itaque Meleagrum et Perdiccam in obsidione relinquit. *Ipse proficiscitur ad Craterum* Cyropolim, ut ante dictum est, obsidentem. Statuerat autem parcere urbi conditae a Cyro: 20 quippe non alium gentium illarum magis admiratus est, quam hunc regem et Samiramin, quos et magnitudine animi et claritate rerum longe emicuisse credebatur. Ceterum pertinacia oppidanorum iram eius 21 accendit. Itaque captam urbem diripi iussit. Deleta ea Memacenis haud iniuria infestus ad Meleagrum et Perdiccam redit. Sed non alia urbs fortius obsidionem 22 tulit: quippe et militum promptissimi cecidere et ipse

rex ad ultimum periculum venit. Namque cervix eius saxo ita icta est, ut oculis caligine offusa conlaberetur, ne mentis quidem compos: exercitus certe velut erepto
 23 [in] eo ingemuit. Sed invictus adversus ea, quae ceteros terrent, nondum percurato vulnere acrius obsidioni institit naturalem celeritatem ira concitante. Cuniculo ergo suffossa moenia ingens nudavere spatium, per quod inrupit, victorque urbem dirui iussit.
 24 Hinc Menedemum cum tribus milibus peditum et 28 dccc equitibus ad urbem Maracanda misit. Spitamenes transfuga praesidio Macedonum inde delecto muris urbis eius incluserat se haud oppidanis consilium defectionis adprobantibus. Sequi tamen videbantur, quia
 25 prohibere non poterant. Interim Alexander ad Tanaim amnem redit et, quantum soli occupaverat castris, muro circumdedit. LX stadiorum urbis murus fuit:
 26 hanc quoque urbem Alexandriam appellari iussit. Opus tanta celeritate perfectum est, ut XVII die, quam munita excitata erant, tecta quoque urbis absolverent. Ingens militum certamen inter ipsos fuerat, ut suum quisque munus — nam divisum erat — primus ostenderet. Incolae novae urbi dati captivi, quos reddito
 27 pretio dominis liberavit, quorum posteri nunc quoque apud eos tam longa aetate propter memoriam Alexandri non exoleverunt.

CAP. VII.

1 At rex Scytharum, cuius tum ultra Tanaim im- 29 perium erat, ratus eam urbem, quam in ripa amnis Macedones condiderant, suis inpositam esse cervicibus, fratrem, Carthasim nomine, cum magna equitum manu misit ad diruendam eam proculque amne submovendas
 2 Macedonum copias. Bactrianos Tanais ab Scythis, quos Europaeos vocant, dividit. Idem Asiam et
 3 Europam finis interfuit. Ceterum Scytharum gens haud procul Thracia sita ab oriente ad septentrionem se vertit Sarmatarumque, ut quidam credidere, non
 4 finitima, sed pars est. Recta deinde regione saltum

ultra Istrum iacentem colit: ultima Asiae, qua Bactra sunt, stringit. Habitant, quae septentrioni propiora sunt: profundae inde silvae vastaeque solitudines excipiunt: rursus quae [et] Tanaim et Bactra spectant, humano cultu haud disparia sunt. Primus cum hac
 5 gente non provisum bellum Alexander gesturus, cum in conspectu eius obequitaret hostis, adhuc aeger ex vulnere, praecipue voce deficiens, quam et modicus cibus et cervicis extenuabat dolor, amicos in consilium
 6 advocari iubet. Terrebat eum non hostis, sed iniquitas temporis. Bactriani defecerant, Scythae etiam lacesabant: ipse non insistere in terra, non equo vehi, non docere, non hortari suos poterat. Ancipiti periculo
 7 implicitus deos quoque incusans querebatur, se iacere segnem, cuius velocitatem nemo antea valuisset effu-
 30 gere: vix suos credere non simulari valitudinem. Ita, 8 qui post Dareum victum hariosos et vates consulere desiderat, rursus ad superstitionem, humanarum mentium ludibria, revolutus Aristandrum, cui credulitatem suam addixerat, explorare eventum rerum sacrificiis iubet. Mos erat haruspibus exta sine rege spectare et, quae portenderentur, referre. Inter haec rex, dum
 9 fibris pecudum explorantur eventus latentium rerum, propius ipsum considerare [deinde] amicos iubet, ne contentione vocis cicatricem infirmam adhuc rumperet. Hephaestio, Craterus et Erigyus erant cum custodibus in tabernaculum admissi. 'Discrimen', inquit, 'me
 10 occupavit meliore hostium, quam meo tempore. Sed necessitas ante rationem est, maxime in bello, quo raro permittitur tempora legere. Defecere Bactriani,
 11 in quorum cervicibus stamus, et, quantum in nobis animi sit, alieno Marte experiuntur. Haud dubia fortuna. Si omiserimus Scythas ultro arma inferentes, contempti ad illos, qui defecerunt, revertemur: si vero
 12 Tanaim transierimus et ubique invictos esse nos Scytharum pernicie ac sanguine ostenderimus, quis dubitabit parere etiam Europae victoribus? Fallitur, qui
 13 terminos gloriae nostrae metitur spatio, quod transituri

sumus. Unus annis interfluit: quem si traicimus, in
 14 Europam arma proferimus. Et quanti aestimandum
 est, dum Asiam subigimus, in alio quodammodo orbe
 tropaea statuere et, quae tam longo intervallo natura
 15 videtur diremisce, una victoria subito committere? At
 hercule, si paulum cessaverimus, in tergis nostris
 Scythae haerebunt. An soli sumus, qui flumina
 transnare possumus? Multa in nosmetipsos recident,
 16 quibus adhuc vicimus. Fortuna belli artem victos
 quoque docet. Utrius amnem traicendi exemplum
 fecimus nuper: hoc, ut Scythae imitari nesciant,
 17 Bactriani docebunt. Praeterea unus gentis huius exer-
 citus adhuc venit, ceteri expectantur. Ita bellum vi-
 tando alemus et, quod inferre possumus, accipere
 18 cogemur. Manifesta est consilii mei ratio. Sed an
 permissuri sint mihi Macedones animo uti meo, dubito,
 quia, ex quo hoc vulnus accepi, non equo vectus sum,
 non pedibus ingressus. Sed si me sequi vultis, valeo,
 19 amici. Satis virium est ad toleranda ista: aut, si
 iam adest vitae meae finis, in quo tandem opere
 20 melius extinguar? Haec quassa adhuc voce subde-
 ficiens vix proximis exaudientibus dixerat, cum omnes
 a tam praecipiti consilio regem detertere coeperunt,
 21 Erigyus maxime, qui, haud sane auctoritate proficiens
 apud obstinatum animum, superstitionem, cuius potens
 non erat rex, incutere temptavit dicendo, deos quoque
 22 obstare consilio magnumque periculum, si flumen
 transisset, ostendi. Intranti Erigyio tabernaculum
 regis Aristander occurrerat, tristia exta fuisse signi-
 23 ficans: haec ex vate conperta Erigyus nuntiabat. Quo
 inhibito Alexander non ira solum, sed etiam pudore
 confusus, quod superstitio, quam celaverat, detege-
 24 batur, Aristandrum vocari iubet. Qui ut venit, intuens
 eum, 'Non rex', inquit, 'sed privatus sacrificium ut
 faceres mandavi: quid eo portenderetur, cur apud
 alium quam apud me professus es? Erigyus arcana
 mea et secreta te prodente cognovit: quem certum
 mehercule habeo extorum interprete uti metu suo.

Tibi autem quietius quam *par* est denuntio: ipsi mihi 25
 iam indices, quid extis cognoveris, ne possis infitiri
 dixisse, quae dixeris.' Ille exanguis attonitoque similis 26
 stabat per metum etiam voce suppressa tandemque
 eodem metu stimulante, ne regis expectationem mora-
 retur, 'Magni', inquit, 'laboris, non inriti discrimen
 instare praedixi: nec me ars mea quam benivolentia
 perturbat. Infirmitatem validitudinis tuae video et, quan- 27
 tum in uno te sit, scio. Vereor, ne praesenti fortunae
 [tuae] sufficere non possis.' Rex iussit eum confidere 28
 felicitati suae: ad alia *aliis*, sibi ad gloriam concedere
 deos. Consultanti inde cum iisdem, quonam modo 29
 flumen transirent, supervenit Aristander, non alias
 laetiora exta vidisse se adfirmans, utique prioribus
 longe diversa: tum sollicitudinis causas adparuisse,
 nunc prorsus egregie litatum esse.

32 Ceterum, quae subinde nuntiata sunt regi, con- 30
 tinuae felicitati rerum eius inposuerant labem. Mene- 31
 demum, ut supra dictum est, miserat ad obsidendum
 Spitamenen, Bactrianae defectionis auctorem. Qui con-
 perto hostis adventu, ne muris urbis includeretur,
 simul fretus excipi posse, qua venturum sciebat, con-
 sedit occultus. Silvestre iter aptum insidiis tegendis 32
 erat: ibi Dahas condidit. Equi binos armatos vehunt:
 quorum invicem singuli repente desiliunt, equestris
 pugnae ordinem turbant. Equorum velocitati par est 33
 hominum pernicitas. Hos Spitamenes saltum circumire
 iussos pariter et a lateribus et a fronte et a tergo
 hosti ostendit. Menedemus undique inclusus, ne numero 34
 quidem par, diu tamen resistit, clamitans nihil aliud
 superesse locorum fraude deceptis, quam honestae mor-
 tis solacium ex hostium caede. Ipsum praevalens equus 35
 vehebat, quo saepius in cuneos barbarorum effusis
 habenis evectus magna strage eos fuderat. Sed cum 36
 unum omnes peterent, multis vulneribus exanguis
 Hypsidem quendam ex amicis hortatus est, ut in
 equum suum ascenderet et se fuga eriperet. Haec
 agentem anima defecit corpusque ex equo defluxit in

- 37 terram. Hypsides poterat quidem effugere, sed amisso amico mori statuit. Una erat cura, ne inultus occideret. Itaque subditis calcaribus equo in medios hostis se inmisit et memorabili edita pugna obrutus telis est.
- 38 Quod ubi videre, qui caedi supererant, tumultum paulo quam cetera editiorem capiunt: quos Spitamenes fame in editionem subacturus obsedit. Cecidere eo proelio
- 39 peditum II milia, CCC equites. Quam cladem Alexander sollerti consilio texit, morte denuntiata iis, qui ex proelio advenerant, si acta vulgassent.

CAP. VIII.

- 1 Ceterum cum animo disparem vultum diutius ferre 33 non posset, in tabernaculum super ripam fluminis de industria locatum secessit. Ibi sine arbitris singula animi consulta pensando noctem vigiliis extraxit saepe pellibus tabernaculi adlevatis, ut conspiceret hostium ignes, e quibus coniectare poterat, quanta hominum
- 3 multitudo esset. Iamque lux adpetebat, cum thoracem indutus procedit ad milites, tum primum post vulnus
- 4 proxime acceptum. Tanta erat apud eos veneratio regis, ut facile periculi, quod horrebant, cogitationem
- 5 praesentia eius excuteret. Laeti ergo et manantibus gaudio lacrimis consulant eum et, quod ante recusaverant bellum, feroces deprecant. Ille se ratibus equitem phalangemque transportaturum esse pronuntiat,
- 7 super utres iubet nare levius armatos. Plura nec dici res desideravit nec rex dicere per valitudinem potuit.
- 8 Ceterum tanta alacritate militum rates iunctae sunt, ut intra triduum ad XII milia effectae sint. Iamque ad transeundum omnia aptaverant, cum legati Scytharum
- 9 regi, velle ipsos ad eum mandata perferre. Admissi in tabernaculum iussique considerare in vultu regis defixerant oculos: credo, quis magnitudine corporis animum aestimantibus modicus habitus haudquaquam
- 10 famae par videbatur. Scythis autem non ut ceteris barbaris rudis et inconditus sensus est: quidam eorum

- sapientiam quoque capere dicuntur, quantamcumque gens capit semper armata. Sic, quae locutus esse 11 apud regem memoriae proditum est, abhorrent forsitan moribus hominibusque nostris et tempora et ingenia cultiora sortitis. Sed ut possit oratio eorum sperni, tamen fides nostra non debet: quare, utcumque sunt
- 34 tradita, incorrupta perferemus. Igitur unum ex his 12 maximum natu locutum accepimus: 'Si di habitum corporis tui aviditati animi parem esse voluissent, orbis te non caperet: altera manu Orientem, altera Occidentem contingeres et hoc adsecutus scire velles, ubi tanti numinis fulgor conderetur. Sic quoque concupiscis, quae non capis. Ab Europa petis Asiam, 13 ex Asia transis in Europam: deinde, si humanum genus omne superaveris, cum silvis et nivibus et fluminibus ferisque bestiis gesturus es bellum. Quid? tu ignoras 14 arbores magnas diu crescere, una hora extirpari? Stultus est, qui fructus earum spectat, altitudinem non metitur. Vide, ne, dum ad cacumen pervenire contendis, cum ipsis ramis, quos comprehenderis, decidas. Leo quoque aliquando minimarum avium pabulum fuit et ferrum rubigo consumit. Nihil tam firmum est, cui periculum non sit etiam ab invalido. Quid 16 nobis tecum est? Numquam terram tuam attigimus. Qui sis, unde venias, licetne ignorare in vastis silvis viventibus? Nec servire ulli possumus nec imperare desideramus. Dona nobis data sunt, ne Scytharum 17 gentem ignores, iugum boum et aratrum, sagitta, hasta, patera. His utimur et cum amicis et adversus inimicos. Fruges amicis damus boum labore quaesitas, 18 patera cum isdem vinum dis libamus, inimicos sagitta eminus, hasta comminus petimus. Sic Syriae regem et postea Persarum Medorumque superavimus, patuitque nobis iter usque in Aegyptum. At tu, qui te 19 gloriaris ad latrones persequendos venire, omnium gentium, quas adisti, latro es. Lydiam cepisti, Syriam occupasti, Persidem tenes, Bactrianos habes in potestate, Indos petisti: iam etiam ad pecora nostra

20 avaras et insatiabiles manus porrigis. Quid tibi divitiis opus est, quae esurire te cogunt? Primus omnium satietate parasti famem, ut, quo plura haberes, acius, 21 quae non habes, cuperes. Non succurrit tibi, quamdiu circum Bactra haereas? dum illos subigis, Sogdiani bellare coeperunt. Bellum tibi ex victoria nascitur. Nam ut maior fortiorque sis quam quisquam, tamen 22 alienigenam dominum pati nemo vult. Transi modo 35 Tanain: scies, quam late pateant, numquam tamen consequeris Scythas. Paupertas nostra velocior erit quam exercitus tuus, qui praedam tot nationum vehit. 23 Rursus, cum procul abesse nos credes, videbis in tuis castris. Eadem enim velocitate et sequimur et fugimus. Scytharum solitudines Graecis etiam proverbii audio 24 eludi. At nos deserta et humano cultu vacua magis quam urbes et opulentos agros sequimur. Proinde Fortunam tuam pressis manibus tene: lubrica est nec invita teneri potest. Salubre consilium sequens quam praesens tempus ostendet melius: inpone felicitati tuae 25 frenos, facilius illam reges. Nostri sine pedibus dicunt esse Fortunam [quae manus et pinnae tantum habet]: cum manus porrigit, pinnae quoque comprehendere. 26 Denique si deus es, tribuere mortalibus beneficia debes, non sua eripere: sin autem homo es, id quod es, semper esse te cogita. Stultum est eorum meminisse, propter 27 quae tui obliviscaris. Quibus bellum non intuleris, bonis amicis poteris uti. Nam et firmissima est inter pares amicitia et videntur pares, qui non fecerunt inter 28 se periculum virium. Quos viceris, amicos tibi esse cave credas: inter dominum et servum nulla amicitia 29 est, etiam in pace belli tamen iura servantur. Iurando gratiam Scythas sancire ne credideris: colendo fidem iurant. Graecorum ista cautio est, qui pacta consignant et deos invocant: nos religionem in ipsa fide ponimus. Qui non reverentur homines, fallunt deos. Nec tibi amico opus est, de cuius benivolentia dubites. 30 Ceterum nos et Asiae et Europae custodes habebis: Bactra, nisi dividat Tanais, contingimus: ultra Tanain

usque ad Thraciam colimus: Thraciae Macedoniam coniunctam esse fama fert. Utrique imperio tuo finitimos hostes an amicos velis esse, considera. Haec barbarus.

CAP. IX.

36 Contra rex fortuna sua et consiliis eorum se usu-
rum esse respondet: nam et fortunam, cui confidat, et
consilium suadentium, ne quid temere et audacter
faciat, secuturum. Dimissisque legatis in praeparatas 2
rates exercitum inposuit. In proris clipeatos locaverat
iussos in genua subsidere, quo tutiores essent ad-
versus ictus sagittarum. Post hos, qui tormenta in- 3
tenderent, stabant et ab utroque latere et a fronte
circumdati armatis. Reliqui, qui post tormenta con-
stituerant, remigem lorica non indutum scutorum testu- 4
dine armati protegebant. Idem ordo in illis quoque
ratibus, quae equitem vehebant, servatus est. Maior
pars a puppe nantes equos loris trahebat. At illos,
quos utres stramento repleti vehebant, obiectae rates
tuebantur. Ipse rex cum delectis primus ratem solvit 5
et in ripam dirigi iussit. Cui Scythae admotos ordines
equitum in primo ripae margine opponunt, ut ne ad-
plicari quidem terrae rates possent. Ceterum praeter 6
hanc speciem ripis praesidentis exercitus, ingens navi-
gantes terror invaserat: namque cursum gubernatores,
cum obliquo flumine impellerentur, regere non poterant
vacillantesque milites et, ne excuterentur, solliciti nau- 7
tarum ministeria turbaverant. Ne tela quidem conati
nisu vibrare poterant, cum prior standi sine periculo
quam hostem incessendi cura esset. Tormenta saluti
fuerunt, quibus in confertos ac temere se offerentes
haud frustra excussa sunt tela. Barbari quoque ingen- 8
tem vim sagittarum infudere ratibus vixque ullum fuit
scutum, quod non pluribus simul spiculis perforaretur.
37 Iamque terrae rates adplicabantur, cum acies clipeata 9
consurgit et hastas certo ictu, utpote libero nisu, mittit
e ratibus. Et ut territores recipientesque equos videre,
alacres mutua adhortatione in terram desiliere. Tur- 10

- batis acriter pedem inferre coeperunt. Equitum deinde turmae, quae frenatos habebant equos, perfregere barbarorum aciem: interim ceteri agmine dimicantium
- 11 tecti aptavere se pugnae. Ipse rex, quod vigoris aegro adhuc corpori deerat, animi firmitate supplebat. Vox adhortantis non poterat audiri nondum bene obducta
- 12 cicatrice cervicis, sed dimicantem cuncti videbant. Itaque ipsi quidem ducum fungebantur officio aliusque alium adhortati in hostem salutis immemores ruere
- 13 coeperunt. Tum vero non ora, non arma, non clamorem hostium barbari tolerare potuerunt omnesque effusis habenis — namque equestris acies erat — capessunt fugam. Quos rex, quamquam vexationem invalidi corporis pati non poterat, per LXXX tamen stadia insequi
- 14 perseveravit. Iamque linquente animo suis praecepit, ut, donec lucis aliquid superesset, fugientium tergis inhaerent; ipse exhaustis etiam animi viribus in castra se recepit ibique substitit. Transierant iam Liberi
- 15 Patris terminos, quorum monumenta lapides erant crebri intervallis dispositi arboresque procerae, quarum stipites hedera contexerat. Sed Macedonas ira longius provexit: quippe media fere nocte in castra redierunt, multis interfectis, pluribus captis: equosque M et DCCC abegere. Ceciderunt autem Macedonum equites LX, pedites C fere, mille saucii fuerunt.
- 17 Haec expeditio deficientem magna ex parte Asiam 38 fama tam opportuna victoriae domuit. Invictos Scythas esse crediderant: quibus fractis nullam gentem Macedonum armis parem fore confitebantur. Itaque Sacae misere legatos, qui pollicerentur gentem imperata facturam. Moverat eos regis non virtus magis, quam elementia in devictos Scythas: quippe captivos omnes sine pretio remiseraat, ut fidem faceret sibi cum ferocissimis gentium de fortitudine, non de ira
- 19 fuisse certamen. Benigne igitur exceptis Sacarum legatis comitem Elpinicon dedit, adhuc admodum iuvenem, aetatis flore conciliatum sibi, qui cum specie corporis aequaret Hephaestionem, ei lepore haud sane

virili par non erat. Ipse Cratero cum maiore parte 20 exercitus modicis itineribus sequi iusso ad Maracanda urbem *contendit*, ex qua Spitamenes conperto eius adventu Bactra perfugerat. Itaque quadriduo rex longum 21 itineris spatium emensus pervenerat in eum locum, in quo Menedemo duce duo milia peditum et CCC equites amiserat. Horum ossa tumulo contegi iussit et inferias more patrio dedit. Iam Craterus cum phalange sub 22 sequi iussus ad regem pervenerat. Itaque ut omnes, qui defecerant, pariter belli clade premerentur, copias dividit urique agros et interfici puberes iubet.

CAP. X.

- 39 Sogdiana regio maiore ex parte deserta est: octingenta fere stadia in latitudinem vastae solitudines tenent. Ingens spatium rectae regionis est, per quam 2 amnis — Polytimetum vocant incolae — fertur. Torrentem eum ripae in tenuem alveum cogunt, deinde caverna accipit et sub terram rapit. Coursus absconditi indicium est aquae meantis sonus, cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, ne modico quidem resudet humore. Ex captivis Sogdianorum ad regem 4 xxx nobilissimi corporum robore eximio perducti erant: qui ut per interpretem cognoverunt iussu regis ipsos ad supplicium trahi, carmen laetantium modo canere tripudiisque et lasciviori corporis motu gaudium quoddam animi ostentare coeperunt. Admiratus [est] rex, 5 tanta magnitudine animi oppetere mortem revocari eos iussit, causam tam effusae laetitiae, cum supplicium ante oculos haberent, requirens. Illi, si ab alio 6 occiderentur, tristes morituros fuisse respondent: nunc a tanto rege, victore omnium gentium, maioribus suis redditos honestam mortem, quam fortes viri voto quoque expeterent, carminibus sui moris laetitiaeque celebrare. Tum rex admiratus magnitudinem animi, 7 'Quaero, inquit, an vivere velitis non inimici mihi, cuius beneficio victuri estis?' Illi numquam se inimicos ei, sed bello lacessitos hostes fuisse respondent: si

quis ipsos beneficio quam iniuria experiri maluisset, 9 certaturos fuisse, ne vincerentur officio. Interrogatique, quo pignore fidem obligaturus essent, vitam, quam acciperent, pignori futuram esse dixerunt: reddituros, quandoque repetisset. Nec promissum fefellerunt. Nam qui remissi domos erant, fide continuere populares: quattuor inter custodes corporis retenti nulli Macedonum in regem caritate cesserunt.

10 In Sogdianis Peucolao cum III milibus peditum 40 — neque enim maiore praesidio indigebat — relicto Bactra pervenit. Inde Bessum Ecbatana duci iussit, 11 interfecto Dareo poenas capite persoluturum. Isdem fere diebus Ptolemaeus et Melamnidas peditum III milia 12 et equites mille adduxerunt mercede militaturos. Asander quoque ex Lycia cum pari numero peditum et D equitibus venit. Totidem ex Syria Asclepiodorum sequebantur: Antipater Graecorum VIII milia, in quis DC 13 equites erant, miserat. Itaque exercitu aucto ad ea, quae defectione turbata erant, componenda processit interfectisque consternationis auctoribus quarto die ad flumen Oxum perventum est. Hic, quia limum 14 vehit, turbidus semper, insalubris est potui. Itaque puteos miles coeperat fodere nec tamen humo alte egesta existebat humor. Tum in ipso tabernaculo regis conspectus est fons, quem quia tarde notaverant, subito extitisse finxerunt: rexque ipse credi voluit, *deum* 15 donum id fuisse. Superatis deinde annibus Ocho et Oxo ad urbem Margianam pervenit. Circa eam VI oppidis condendis electa sedes est: duo ad meridiem versa, III spectantia orientem modicis inter se spatiis distabant, ne procul repetendum esset mutuum auxilium. Haec omnia sita sunt in editis collibus: tum velut freni domitarum gentium, nunc originis suae oblita serviunt, quibus imperaverunt.

CAP. XI.

1 Et cetera quidem pacaverat rex. Una erat petra, 41 quam Arimazes Sogdianus xxx milibus armatorum

obtinebat alimentis ante congestis, quae tantae multitudini vel per biennium suppetere. Petra in altitudinem xxx eminet stadia, circuitu C et L complectitur: undique abscisa et abrupta semita perangusta aditur. In medio altitudinis spatio habet specum, cuius os 3 artum et obscurum est, paulatim deinde ulteriora panduntur, ultima etiam altos recessus habent. Fontes per totum fere specum manant, e quibus collatae aquae per prona montis flumen emittunt. Rex loci 4 difficultate spectata statuerat inde abire, cupido deinde incessit animo naturam quoque fatigandi. Prius tamen 5 quam fortunam obsidionis experiretur, Cophen — Artabazi hic filius erat — misit ad barbaros, qui suaderet, ut dederent rupem. Arimazes loco fretus superbe multa respondit, ad ultimum, an Alexander volare posset, interrogat. Quae nuntiata regi sic accendere 6 animum, ut adhibitis, cum quibus consultare erat solitus, indicaret insolentiam barbari eludentis ipsos, quia pinnae non haberent: se autem proxima nocte effecturum, ut crederet Macedones etiam volare. 'ccc', 7 inquit, 'pernicissimos iuvenes ex suis quisque copiis perducite ad me, qui per calles et paene invias rupes domi pecora agere consueverant.' Illi praestantes et 8 levitate corporum et ardore animorum strenue adducunt. Quos intuens rex, 'Vobiscum', inquit, 'o iuvenes et mei aequales, urbium invictarum ante me munimenta superavi, montium iuga perenni nive obruta emensus sum, angustias Ciliciae intravi, Indiae sine lassitudine vim frigoris sum perpersus. Et mei docu- 9 menta vobis dedi et vestra habeo. Petra, quam videtis, unum aditum habet, quem barbari obsident: cetera neglegunt, nullae vigiliae sunt, nisi quae castra nostra spectant. Invenietis viam, si sollerter rimati fueritis 10 aditus ferentes ad cacumen. Nihil tam alte natura constituit, quo virtus non possit eniti. Experiendo, quae ceteri desperaverint, Asiam habemus in potestate. Evadite in cacumen: quod cum ceperitis, candidis velis 11 signum mihi dabit, ego copiis admotis hostem in

12 nos a vobis convertam. Praemium erit ei, qui primus
occupaverit verticem, talenta x, uno minus accipiet,
qui proximus ei venerit, eademque ad decem homines
servabitur portio. Certum autem habeo vos non tam
13 liberalitatem intueri meam, quam voluntatem.' His 42
animis regem audierunt, ut iam cepisse verticem vide-
rentur: dimissique ferreos cuneos, quos inter saxa de-
14 figerent, validosque funes parabant. Rex circumvectus
petram, qua minime asper ac praeruptus aditus vide-
batur, secunda vigilia, quod bene verteret, ingredi
iubet. Illi alimentis in biduum sumptis gladiis modo
15 atque hastis armati subire coeperunt. Ac primo pedi-
bus ingressi sunt: deinde ut in praerupta perventum
est, alii manibus eminentia saxa complexi levavere
semet, alii adiectis funium laqueis evasere, quidam,
cum cuneos inter saxa defigerent *ut* gradus, subinde
quis insisterent. Diem inter metum laboremque con-
16 sumpserunt. Per aspera nisis duriora restabant et
crescere altitudo petrae videbatur. Illa vero misera-
bilis erat facies, cum ii, quos instabilis gradus fefelle-
rat, ex praecipiti devolverentur: mox eadem in se
17 patiendi alieni casus ostendebat exemplum. Per has
tamen difficultates enituntur in verticem montis, om-
nes fatigatione continuati laboris adfecti, quidam mul-
cati parte membrorum, pariterque eos et nox et som-
18 nus oppressit. Stratis passim corporibus in inviis et
asperis saxorum periculi instantis obliti in lucem quie-
verunt: tandemque, velut ex alto sopore excitati, oc-
cultas subiectasque ipsis valles rimantes, ignari, in
qua parte petrae tanta vis hostium condita esset,
19 fenum specu infra se ipsos evolutum notaverunt. Ex
quo intellectum, illam hostium latebram esse. Itaque
hastis inposuere, quod convenerat, signum. Totoque e
20 numero ii et xxx in ascensu interisse agnoscunt. Rex 43
non cupidine magis potiundi loci, quam vice eorum,
quos ad tam manifestum periculum miserat, sollicitus
toto die cacumina montis intuens restitit. Noctu de-
mum, cum obscuritas conspectum oculorum ademisset,

ad curandum corpus recessit. Postero die nondum 21
satis clara luce primus vela, signum capti verticis,
conspexit. Sed ne falleretur acies, dubitare coge-
bat varietas caeli nunc internitente lucis fulgore, *nunc* con-
dito. Verum ut liquidior lux adparuit caelo, dubitatio 22
exempta est: vocatumque Cophen, per quem barbaro-
rum animos temptaverat, mittit ad eos, qui moneret,
nunc saltem salubrius consilium inirent: sin autem
fiducia loci perseverarent, ostendi a tergo iussit, qui
ceperant verticem. Cophes admissus suadere coepit 23
Arimazi petram tradere gratiam regis inituro, si tan-
tas res molientem in unius rupis obsidione haerere
non coegisset. Ille ferocius superbiorque quam antea
locutus abire Cophen iubet. At is presum manu bar- 24
barum rogat, ut secum extra specum prodeat. Quo
inpetrato iuvenes in cacumine ostendit *et* eius super-
biae haud immerito inludens pinnas habere ait milites
Alexandri. Iamque e Macedonum castris signorum con- 25
centus et totius exercitus clamor audiebatur. Ea res,
sicut pleraque belli vana et inania, barbaros ad dedi-
tionem traxit: quippe occupati metu paucitatem eorum,
qui a tergo erant, aestimare non poterant. Itaque 26
Cophen — nam trepidantes reliquerat — strenue re-
vocant et cum eo xxx principes mittunt, qui petram
tradant et, ut incolumbis abire liceat, paciscantur.
Ille quamquam verebatur, ne conspecta iuvenum pau- 27
citate deturbarent eos barbari, tamen et fortunae suae
confisus et Arimazi superbiae *insensus*, nullam se con-
dicionem deditionis accipere respondit. Arimazes de- 28
speratis magis quam perditis rebus cum propinquis
nobilissimisque gentis suae descendit in castra: quos
omnis verberibus adfectos sub ipsis radicibus petrae
crucibus iussit adfigi. Multitudo dediticiorum incolis 29
novarum urbium cum pecunia capta dono data est:
Artabazus in petrae regionisque, quae adposita esset
ei, tutelam relictus.

Q. CURTI RUFII

HISTORiarum

ALEXANDRI MAGNI

MACEDONIS

LIBER VIII.

CAP. I.

1 Alexander maiore fama quam gloria in dicionem 1
 redacta petra, cum propter vagum hostem spargendae
 manus essent, in tres partes divisit exercitum. He-
 phaestionem uni, Coenon alteri duces dederat: ipse
 2 ceteris praeerat. Sed non eadem mens omnibus bar-
 baris fuit. Armis quidam subacti, plures ante cer-
 tam imperata fecerunt, quibus eorum, qui in de-
 fectione perseveraverant, urbes agrosque iussit attribui.
 3 At exules Bactriani cum DCCC Massagetarum equitibus
 proximos vicos vastaverunt. Ad quos coercendos At-
 tinas, regionis eius praefectus, CCC equites, insidiarum,
 4 quae parabantur, ignarus, eduxit. Namque hostis in
 silvis — et erant forte campo iunctae — armatum
 militem condidit paucis propellentibus pecora, ut in-
 5 providum ad insidias praeda perduceret. Itaque in-
 composito agmine solutisque ordinibus Attinas praeda-
 bundus sequebatur: quem praetergressum silvam, qui
 in ea consederant, ex improviso adorti cum omnibus
 6 interemerunt. Celeriter ad Craterum huius cladis fama
 perlata est, qui cum omni equitatu supervenit. Et
 Massagetae quidem iam refugerant: Dahae mille op-

pressi sunt, quorum clade totius regionis finita de-
 fectio est. Alexander quoque Sogdianis rursus subactis 7
 Maracanda repetit. Ibi Berdes, quem ad Scythas super
 Bosporum colentes miserat, cum legatis gentis oc-
 currit: Phrataphernes quoque, qui Chorasmis prae- 8
 erat, Massagetis et Dahis regionum confinio adiunctus,
 miserat, qui facturum imperata pollicerentur. Scythae 9
 petebant, ut regis sui filiam matrimonio sibi iungeret:
 si dignaretur adfinitatem, principes Macedonum cum
 primoribus suae gentis conubio coire pateretur: ipsum
 quoque regem venturum ad eum pollicebantur. Utra- 10
 que legatione benigne audita Hephaestionem et Artabazum
 opperiens stativa habuit: quibus adiunctis in
 regionem, quae appellatur Bazaira, pervenit.

2 Barbarae opulentiae in illis locis haud ulla sunt 11
 maiora indicia, quam magnis memoribus saltibusque
 nobilium ferarum greges clusi. Spatiosas ad hoc eligunt 12
 silvas, crebris perennium aquarum fontibus amoenas:
 muris nemora cinguntur turresque habent venantium
 receptacula. Quattuor continuis aetatibus intactum 13
 saltum fuisse constabat, quem Alexander cum toto
 exercitu ingressus agitari undique feras iussit. Inter 14
 quas cum leo magnitudinis rarae ipsum regem invasu-
 rus incurreret, forte Lysimachus, qui postea regnavit,
 proximus Alexandro, venabulum obicere ferae coeperat.
 Quo rex repulso et abire iusso adiecit tam a semet
 uno quam a Lysimacho leonem interfici posse. Lysi- 15
 machus enim quondam, cum venaretur in Syria, occi-
 derat quidem eximiae magnitudinis feram solus, sed
 laevo humero usque ad ossa lacerato ad ultimum peri-
 culi pervenerat. Id ipsum exprobrans ei rex fortius, 16
 quam locutus est, fecit: nam feram non excepit modo,
 sed etiam uno vulnere occidit. Fabulam, quae obiectum 17
 leoni a rege Lysimachum temere vulgavit, ab eo casu,
 quem supra diximus, ortam esse crediderim. Ceterum 18
 Macedones, quamquam prospero eventu defunctus erat
 Alexander, tamen scivere gentis suae more, ne aut
 pedes venaretur aut sine delectis principum atque ami-

19 corum. Ille III milibus ferarum deiectis in eodem
salto cum toto exercitu epulatus est.
Inde Maracanda reditum est: acceptaque aetatis ex- 3
cusatione ab Artabazo provinciam eius destinat Clito.
20 Hic erat, qui apud Granicum amnem nudo capite regem
dimicantem clipeo suo texit et Rhosacis manum capiti
regis imminentem gladio amputavit, vetus Philippi
21 miles multisque bellicis operibus clarus. Hellanice,
quae Alexandrum educaverat, soror eius, haud secus
quam mater a rege diligebatur. Ob has causas vali-
dissimam imperii partem fidei eius tutelaeque commi-
22 sit. Iamque iter parare in posterum iussus sollemni
et tempestivo adhibetur convivio. In quo rex cum
multo incaluisset mero, immodicus aestimator sui, ce-
lebrare, quae gesserat, coepit, gravis etiam eorum
23 auribus, qui sentiebant vera memorari. Silentium
tamen habuere seniores, donec Philippi res orsus ob-
terere nobilem apud Chaeroneam victoriam sui operis
fuisse iactavit ademptamque sibi malignitate et in-
24 vidia patris tantae rei gloriam. Illum quidem seditione
inter Macedones milites et Graecos mercennarios
orta debilitatum vulnere, quod in ea consternatione
acceperat, iacuisse, non alias quam simulatione mortis
tutiores; se corpus eius protexisse, clipeo suo ruentes
25 que in illum sua manu occisos. Quae patrem num-
quam aequo animo esse confessum, invitum filio de-
bentem salutem suam. Itaque post expeditionem, quam
sine eo fecisset ipse in Illyrios, victorem scripsisse se
patri, fusos fugatosque hostes nec adfuisse usquam
26 Philippum. Laude dignos esse, non qui Samothracum
initia viserent, cum Asiam uri vastarique oporteret
sed eos, qui magnitudine rerum fidem antecessissent.
27 Haec et his similia laeti audire iuvenes, ingrata se- 4
nioribus erant, maxime propter Philippum, sub quo
diutius vixerant: cum Clitus, ne ipse quidem satis
sobrius, ad eos, qui infra ipsum cubabant, conversus
Euripidis rettulit carmen, ita ut sonus magis quam
29 sermo exaudiri posset a rege, quo significabatur, male

instituisse Graecos, quod tropaeis regum dumtaxat
nomina inscriberent, alieno enim sanguine partam
gloriam intercipi. Itaque rex, cum suspicaretur mali-
gnius habitum esse sermonem, percontari proximos
coepit, quid ex Clito audissent. Et illis ad silendum 30
obstinatis Clitus paulatim maiore voce Philippi acta
bellaque in Graecia gesta commemorat, omnia prae-
sentibus praeferens. Hinc inter iuniores senesque orta 31
contentio est: et rex, velut patienter audiret, quis
Clitus obterebat laudes eius, ingentem iram conceperat.
Ceterum cum animo videretur imperaturus, si finem 32
procaciter orto sermoni Clitus inponeret, nihil eo re-
mittente magis exasperabatur. Iamque Clitus etiam 33
Parmenionem defendere audebat et Philippi de Athe-
niensibus victoriam Thebarum praeferebat excidio, non
vino modo, sed etiam animi prava contentione pro-
vectus. Ad ultimum, 'Si moriendum', inquit, 'est pro 34
te, Clitus est primus: at cum victoriae arbitrium agis,
praecipuum ferunt praemium, qui procacissime patris
tui memoriae inludunt. Sogdianam regionem mihi at- 35
tribuis, totiens rebellem et non modo indomitam, sed
quae ne subigi quidem possit. Mittor ad feras bestias
praecipitia ingenia sortitas. Sed, quae ad me pertinent,
transeo. Philippi milites spernis, oblitus, nisi hic 36
Atharrias senex iuniores pugnam detrectantes revo-
casset, adhuc nos circa Halicarnassum haesuros fuisse.
Quomodo igitur Asiam etiam cum istis iunioribus subie- 37
cisti? Verum est, ut opinor, quod avunculum tuum
in Italia dixisse constat, ipsum in viros incidisse, te
5 in feminas.' Nihil ex omnibus inconsulte ac temere 38
iactis regem magis moverat, quam Parmenionis cum
honore mentio inlata. Dolorem tamen rex pressit,
contentus iussisse, ut convivio excederet. Nec quic- 39
quam aliud adiecit quam forsitan eum, si diutius lo-
cutus foret, exprobraturum sibi fuisse vitam a semet-
ipso datam: hoc enim superbe saepe iactasse. Atque 40
illum cunctantem adhuc surgere, qui proximi ei cubue-
rant, iniectis manibus iurgantes monentesque cona-

41 bantur abducere. Clitus, cum abstraheretur, ad pristinam violentiam ira quoque adiecta, suo pectore tergum illius esse defensum, nunc, postquam tanti meriti praeterierit tempus, etiam memoriam invisam esse, 42 proclamat. Attali quoque caedem obiciebat et ad ultimum Iovis, quem patrem sibi Alexander adsereret, oraculum eludens, veriora se regi quam patrem eius 43 respondisse dicebat. Iam tantum irae conceperat rex, quantum vix sobrius ferre potuisset. Enimvero olim 44 mero sensibus victis ex lecto repente prosiluit. Attoniti amici ne positis quidem, sed abiectis poculis consurgunt in eventum rei, quam tanto impetu acturus 45 esset, intenti. Alexander rapta lancea ex manibus armigeri Clitum adhuc eadem linguae intemperantia furem percutere conatus a Ptolemaeo et Perdicca 46 inhibetur. Medium complexi [et] obluctari perseverantem morabantur: Lysimachus et Leonnatus etiam lanceam abstulerant. Ille militum fidem implorans 47 apprehendi se a proximis amicorum, quod Dareo nuper accidisset, exclamat signumque tuba dari, ut ad regiam 48 armati coirent, iubet. Tum vero Ptolemaeus et Perdiccas genibus advoluti orant, ne in tam praecipiti ira perseveret spatiumque potius animo det: omnia 49 aures obstrepente ira. Itaque impotens animi procurrit in regiae vestibulum et vigili excubanti hasta ablata constitit in aditu, quo necesse erat iis, qui 50 simul cenaverant, egredi. Abierant ceteri. Clitus ultimus sine lumine exibat. Quem rex, quisnam esset, interrogat. Eminebat etiam in voce sceleris, quod 51 parabat, atrocitas. Et ille, iam non suae, sed regis irae memor, Clitum esse et de convivio exire respondit. Haec dicentis latus hasta transfixit morientisque sanguine adpersus, 'I nunc,' inquit, 'ad Philippum et Parmenionem et Attalum.'

CAP. II.

6 Male humanis ingeniis natura consuluit, quod plerumque non futura, sed transacta perpendimus. Quippe rex, postquam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa magnitudinem facinoris sera aestimatione perspexit. Videbat, tunc immodica libertate 2 abusum, sed alioqui egregium bello virum et, nisi erubesceret fateri, servatorem sui occisum. Detestabile carnificis ministerium occupaverat rex, verborum licentiam, quae vino poterat imputari, nefanda caede ultus. Manabat toto vestibulo cruor paulo ante 3 vivae: vigiles attoniti et stupentibus similes procul stabant liberio remque paenitentiam solitudo exciebat. Ergo hastam ex corpore iacentis evolsam retorsit 4 in semet: iamque admovebat pectori, cum advolant vigiles et repugnanti e manibus extorquent adlevatumque in tabernaculum deferunt. Ille humi prostraverat 5 corpus gemitu eiulatuque miserabili totam personans regiam. Laniare deinde os unguibus et circumstantes rogare, ne se tanto dedecori superstitem esse paterentur. Inter has preces tota nox extracta est. Scrutantemque, num ira deorum ad tantum nefas actus esset, 6 subit anniversarium sacrificium Libero Patri non esse redditum statuto tempore: itaque inter vinum et epulas caede commissam iram dei fuisse manifestam. Ceterum 7 magis eo movebatur, quod omnium amicorum animos videbat attonitos: neminem cum ipso sociare sermonem postea ausurum: vivendum esse in solitudine velut ferae bestiae terrenti alias timentique. Prima deinde 8 luce tabernaculo corpus, sicut adhuc cruentum erat, iussit inferri. Quo posito ante ipsum lacrimis obortis, 'Hanc,' inquit, 'nutrici meae gratiam rettuli, cuius duo filii apud Miletum pro mea gloria occubuerunt mortem, hic frater, unicum orbitatis solacium, a me inter epulas occisus est. Quo nunc se conferet misera? 9 Omnibus eius unus supersum, quem solum aequis oculis videre non poterit. Et ego servatorum meorum

- latro, revertar in patriam, ut ne dexteram quidem nutrici sine memoria calamitatis eius offerre possim!
- 10 Et cum finis lacrimis querellisque non fieret, iussu
 11 amicorum corpus ablatum est. Rex triduum iacuit inclusus. Quem ut armigeri corporisque custodes ad moriendum obstinatum esse cognoverunt, universi in tabernaculum inrumpunt diuque precibus ipsorum re-
 12 luctatum aegre vicerunt, ut cibum caperet. Quoque minus caedis puderet, iure interfectum Clitum Macedones decernunt sepultura quoque prohibitori, ni rex humari iussisset.
- 13 Igitur x diebus maxime ad confirmandum pudorem 7
 apud Maracanda consumptis cum parte exercitus Hephæstionem in regionem Bactrianam misit, commeatus
 14 in hiemem paraturum. Quam Clito ante destinaverat provinciam, Amyntae dedit: ipse Xenippa pervenit. Scythiae confinis est regio habitaturque pluribus ac frequentibus vicis, quia ubertas terrae non indigenas
 15 modo detinet, sed etiam advenas invitat. Bactrianorum exulum, qui ab Alexandro defecerant, receptaculum fuerat. Sed postquam regem adventare conpertum est, pulsi ab incolis — ii milia fere et D — congregantur.
- 16 Omnes equites erant, etiam in pace latrociniiis ad-
 17 sueti: tum ferocia ingenia non bellum modo, sed etiam veniae desperatio efferaverat. Itaque ex in-
 18 proviso adorti Amyntam, praetorem Alexandri, diu anceps proelium fecerant: ad ultimum DCC suorum amissis, quorum CCC hostis cepit, dedere terga victoribus, haud sane inulti, quippe LXXX Macedonum interfecerunt praeterque eos CCC et L saucii facti sunt.
- 18 Veniam tamen etiam post alteram defectionem impe-
 19 traverunt.
- 19 His in fidem acceptis in regionem, quam Nautaca 8
 appellant, rex cum toto exercitu venit. Satrapes erat Sisimithres duobus ex sua matre filiis genitis: quippe apud eos parentibus stupro coire cum liberis fas est.
- 20 Is armatis popularibus fauces regionis, qua in artissimum cogitur, valido munimento saepserat. Praeter-

fluebat torrens amnis, terga petra claudebat: hanc manu perviam incolae fecerant. Sed aditu specus ac-
 21 cipit lucem: interiora nisi inlato lumine obscura sunt. Perpetuus cuniculus iter praebet in campos ignotum nisi indigenis. At Alexander, quamquam angustias 22 naturali situ munitas valida manu barbari tuebantur, tamen arietibus admotis munimenta, quae manu adiuncta erant, concussit fundisque et sagittis propugnantium plerosque deiecit: quos ubi dispersos fugavit, ruinas munimentorum supergressus ad petram admovit exercitum. Ceterum interveniebat fluvius, coe-
 23 untibus aquis ex superiore fastigio in vallem, magnique operis videbatur tam vastam voraginem explere. Caedi tamen arbores et saxa congeri iussit: ingens-
 24 que barbaros pavor, rudes ad talia opera, concusserat 9 excitatam molem subito cernentes. Itaque rex ad de-
 25 ditionem metu posse compelli ratus Oxarten misit nationis eiusdem, sed dicionis suae, qui suaderet duci, ut traderet petram. Interim ad augendam formidinem 26 et turres admovebantur et excussa tormentis tela micabant. Itaque verticem petrae omni alio praesidio damnato petiverunt. At Oxartes trepidum diffidentem-
 27 que rebus suis Sisimithrem coepit hortari, ut fidem quam vim Macedonum mallet experiri neu moraretur festinationem victoris exercitus in Indiam tendentis: cui quisquis semet offerret, in suum caput alienam cladem esse versurum. Et ipse quidem Sisimithres 28 deditionem adnuebat: ceterum mater eademque coniux morituram se ante denuntians, quam in ullius veniret potestatem, barbari animum ad honestiora quam tutiora converterat pudebatque libertatis maius esse apud feminas quam apud viros pretium. Itaque dimisso 29 internuntio pacis obsidionem ferre decreverat. Sed cum hostis vires suasque pensaret, rursus muliebris consilii, quod praeceps magis quam necessarium esse credebatur, paenitere eum coepit. Revocatoque strenue Oxarte 30 futurum se in regis potestatem respondit, unum precatus, ne voluntatem et consilium matris suae pro-

CAP. III.

deret, quo facilius venia illi quoque impetraretur.
 31 Praemissum igitur Oxarten cum matre liberisque et
 32 totius cognationis grege sequebatur, ne expectato qui-
 dem fidei pignore, quod Oxartes promiserat. Rex
 equite praemisso, qui reverti eos iuberet opperiri
 praesentiam ipsius, supervenit et victimis Minervae
 ac Victoriae caesis imperium Sisimithri restituit spe
 maioris etiam provinciae facta, si cum fide amicitiam
 33 ipsius coluisset. Duos illi iuvenes patre tradente se-
 cum militaturos sequi iussit.
 34 Relicta deinde phalange ad subigendos *Sogdianos*, 10
 qui defecerant, cum equite processit. Arduum et in-
 peditum saxis iter primo utcumque tolerabant, mox
 equorum non ungulis modo attritis, sed corporibus
 etiam fatigatis sequi plerique non poterant et rarius
 subinde agmen fiebat pudorem, ut fere fit, immodico
 35 labore vincente. Rex tamen subinde equos mutans
 sine intermissione fugientes insequabatur. Nobiles
 iuvenes comitari eum soliti defecerant praeter Phi-
 lippum. Lysimachi erat frater, tum primum adultus
 36 et, quod facile adpareret, indolis rarae. Is pedes —
 incredibile dictu — per *D* stadia vectum regem comi-
 tatus est, saepe equum suum offerente Lysimacho,
 nec tamen, ut digrederetur a rege, effici potuit, cum
 37 lorica indutus arma gestaret. Idem, cum perventum
 esset in saltum, in quo se barbari abdidérant, nobilem
 edidit pugnam regemque comminus cum hoste dimi-
 38 cantem protexit. Sed postquam barbari in fugam effusi
 deseruere silvas, animus, qui in ardore pugnae corpus
 sustentaverat, liquit subitoque ex omnibus membris
 profuso sudore arboris proximae stipiti se adplicuit.
 39 Deinde ne illo quidem adminiculo sustinente manibus
 regis exceptus est, inter quas conlapsus extinguitur.
 40 Maestum regem alius haud levis dolor excepit. Eri-
 gyus inter claros duces fuerat: quem extinctum esse
 paulo ante, quam reverteretur in castra, cognovit.
 Utriusque funus omni apparatu atque honore celebra-
 tum est.

11 Dahas deinde statuerat petere: ibi namque Spita- 1
 menen esse cognoverat. Sed hanc quoque expeditionem,
 ut pleraque alia, fortuna indulgendo ei numquam fati-
 gata pro absente transegit. Spitamenes uxoris immodico
 amore flagrabat: quam aegre fugam et nova subinde
 exilia tolerantem, in omne discrimen comitem trahebat.
 Illa malis fatigata identidem muliebres adhibere blan- 2
 ditias, ut tandem fugam sisteret victorisque Alexandri
 clementiam expertus placaret, quem effugere non pos-
 set. Tres adulti erant liberi ex eo geniti: quos cum 3
 pectori patris admovisset, ut saltem eorum misereri
 vellet, orabat: et, quo efficaciores essent preces, haud
 procul erat Alexander. Ille se prodi, non moneri ratus 4
 et formae profecto fiducia cupere eam quamprimum
 dedi Alexandro, acinacem strinxit percussurus uxorem,
 nisi prohibitus esset fratrum eius occursu. Ceterum 5
 abire conspectu iubet addito metu mortis, si se oculis
 eius obtulisset, et ad desiderium levandum noctes agere
 inter pelices coepit. Sed penitus haerens amor fastidio 6
 praesentium accensus est. Itaque rursus uni ei de-
 ditus orare non destitit, ut tali consilio abstineret
 patereturque sortem, quaecumque iis fortuna fecisset:
 sibi mortem deditioe esse leviolem. At illa purgare 7
 se, quod, quae utilia esse censebat, muliebriter for-
 sitan, sed fida tamen mente suasisset: de cetero futu-
 ram in viri potestate. Spitamenes simulato captus 8
 obsequio de die convivium apparari iubet vinoque et
 epulis gravis [et] semisomnus in cubiculum fertur.
 Quem ut alto et gravi somno sopitum esse sensit uxor, 9
 gladium, quem veste occultaverat, stringit caputque
 eius abscisum cruore respersa servo suo conscio faci-
 12 noris tradit. Eodem comitante, sicuti erat cruenta 10
 veste, in Macedonum castra pervenit nuntiarique
 Alexandro iubet, esse, quae ex ipsa deberet adgno-
 scere. Ille protinus barbaram iussit admitti. Quam 11
 ut respersam cruore conspexit, ratus ad deplorandum

12 contumeliam venisse, dicere quae vellet iubet. At illa
servum, quem in vestibulo stare iusserat, introduci
desideravit. Qui, quia caput Spitamenis veste tectum
habebat, suspectus scrutantibus, quid occuleret, ostendit.
13 Confuderat oris exsanguis notas pallor nec, quis esset,
nosci satis poterat. Ergo rex, certior factus humanum
caput adferre eum, tabernaculo excessit percontatus-
14 que, quid rei sit, illo profitente cognoscit. Varias
hinc cogitationes invicem animum diversa agitantem
commoverant. Meritum ingens in semet esse credebatur,
quod transfuga et proditor, tantis rebus, si vixisset,
iniecturus moram, interfectus esset: contra facinus
ingens aversabatur, cum optime meritum de ipsa,
communium parentem liberam, per insidias intere-
15 misset. Vicit tamen gratiam meriti sceleris atrocitas
denuntiarique iussit, ut excederet castris neu licentiae
barbarae exemplar in Graecorum mores et mitia ingenia
16 transferret. Dahae Spitamenis caede conperta Data-
phernen, defectionis eius participem, vinctum Alexandro
seque dedunt. Ille maxima praesentium curarum parte
liberatus convertit animum ad vindicandas iniurias
eorum, quibus a praetoribus suis avare ac superbe
17 imperabatur. Ergo Phratapherni Hyreaniam et Mardos
cum Tapuris tradidit mandavitque, ut Phradaten, cui
succedebat, ad se in custodiam mitteret. Arsami,
Drangarum praefecto, substitutus est Stasanor: Ar-
saces in Mediam missus, ut Oxydates inde decederet.
Babylonia demortuo Mazaeo Stameni subiecta est.

CAP. IV.

1 His compositis tertio mense ex hibernis movit 14
exercitum, regionem quae Gazaba appellatur, aditurus.
2 Primus dies quietum iter praebuit: proximus ei nondum
quidem procellosus et tristis, obscurior tamen pristino
3 non sine minis crescentis mali praeteriit. Tertio ab
omni parte caeli emicare fulgura et, nunc internitente
luce, nunc condita, non oculos modo meantis exercitus
4 sed etiam animos terrere coeperunt. Erat prope con-

tinuus caeli fragor et passim cadentium fulminum
species visebatur attonitisque auribus stupens agmen
nec progredi nec consistere audebat. Tum repente 5
imber grandinem incutiens torrentis modo effunditur.
Ac primo quidem armis suis tecti exceperant, sed
iam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant
nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent
corpora, cum undique tempestatis violentia maior
quam vitabatur occurreret. Ergo ordinibus solutis 6
per totum saltum errabundum agmen ferebatur. Mul-
tique prius metu quam labore defatigati prostraverant
humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris concreto
gelu adstrinxerat. Alii se stipitibus arborum admo- 7
verant: id plurimis et adminiculum et suffugium erat.
Nec fallebat ipsos morti locum eligere, cum immo- 8
biles vitalis calor linqueret: sed grata erat pigritia
corporum fatigatis nec recusabant extinguere quiescendo.
Quippe non vehemens modo, sed etiam pertinax vis
mali insistebat lucemque, naturale solacium, praeter
tempestatem haud disparem nocti silvarum quoque
umbra suppresserat. Rex unus tanti mali patiens 9
circumire milites, contrahere dispersos, adlevare pro-
stratos, ostendere procul evolutum ex tuguriis fumum
hortarique, ut proxima quaeque suffugia occuparent.
Nec ulla res magis salutis fuit, quam quod multiplicato 10
labore sufficientem malis, *quis* ipsi cesserant, regem
15 deserere erubescabant. Ceterum efficacior in adversis 11
necessitas quam ratio frigoris remedium invenit. Do-
labris enim silvas sternere adgressi passim acervos
struesque accenderunt. Continenti incendio ardere cre- 12
deres saltum et vix inter flammis agminibus relictum
locum. Hic calor stupentia membra commovit pau-
latimque spiritus, quem continuerat rigor, meare libere
coepit. Excepere alios tecta barbarorum, quae in 13
ultimo saltu abdita necessitas investigaverat: alios
castra, quae in humido quidem, sed iam caeli mite-
scente saevitia locaverunt. Duo milia militum atque
lixarum calorumque pestis illa consumpsit. Memoriae 14

- proditum est, quosdam adplicatos arborum truncis et non solum viventibus, sed etiam inter se conloquentibus similes esse conspectos durante adhuc habitu, in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles *aegre* seque et arma sustentans, tamen in castra pervenerat: quo viso rex, quamquam ipse tum maxime admoto igne refovebat artus, ex sella sua exsiluit torpentemque militem et vix compotem mentis demptis armis in sua sede iussit considerare. Ille diu nec, ubi requiesceret, nec, a quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut regiam sedem regemque vidit, territus surgit. Quem intuens Alexander, 'Ecquid intellegis, miles', inquit, 'quanto meliore sorte quam Persae sub rege vivatis? Illis enim in sella regis consedissee capital foret, tibi saluti fuit.' Postero die convocatis amicis copiarumque ducibus pronuntiari iussit, ipsum omnia, quae amissa essent, redditurum. Et promisso fides exstitit. Nam Sisimithres multa iumenta et camelorum II milia adduxit pecoraque et armenta: quae distributa pariter militem et damno et fame liberaverunt. Rex, gratiam sibi relatam a Sisimithre praefatus, sex dierum cocta cibaria ferre milites iussit, Sacas petens. Totam hanc regionem depopulatus xxx milia pecorum ex praeda Sisimithri dono dat.
- Inde pervenit in regionem, cui Oxyartes, satrapes nobilis, praeerat, qui se regis potestati fideique permisit. Ille imperio ei reddito haud amplius, quam ut duo ex tribus filiis secum militarent, exegit. Satrapes etiam eum, qui penes ipsum relinquebatur, tradit. Barbara opulentia convivium, quo regem accipiebat, instruxerat. Id cum multa comitate celebraretur, introduci xxx nobiles virgines iussit. Inter quas erat filia ipsius, Roxane nomine, eximia corporis specie et decore habitus in barbaris raro. Quae quamquam inter electas processerat, omnium tamen oculos convertit in se, maxime regis minus iam cupiditatibus suis imperantis inter obsequia fortunae, contra quam non

satis cauta mortalitas est. Itaque ille, qui uxorem Darei, qui duas filias virgines, quibus forma praeter Roxanen comparari nulla poterat, haud alio animo quam parentis adspexerat, tunc in amorem virgunculae, si regiae stirpi compararetur, ignobilis ita effusus est, ut diceret ad stabiliendum regnum pertinere, Persas et Macedones conubio iungi: hoc uno modo et pudorem victis et superbiam victoribus detrahi posse. Achillem quoque, a quo genus ipse deduceret, cum captiva coissee. Ne inferri nefas arbitretur, illam matrimonii iure velle iungi. Insperato gaudio laetus pater sermonem eius excipit. Et rex in medio cupiditatis ardore iussit adferri patrio more panem — hoc erat apud Macedonas sanctissimum coeuntium pignus, — quem divisum gladio uterque libabat. Credo eos, qui gentis mores condiderunt, parco et parabili victu ostendere voluisse iungentibus opes, quantulo contenti esse deberent. Hoc modo rex Asiae et Europae introductam inter convivales ludos matrimonio sibi adiunxit, e captiva geniturus, qui victoribus imperaret. Pudebat amicos, super vinum et epulas socerum ex deditis esse delectum, sed post Cliti caedem libertate sublata vultu, qui maxime servit, adsentiebantur.

CAP. V.

- Ceterum Indiam et inde Oceanum petiturus, ne quid a tergo, quod destinata inpedire posset, moveretur, ex omnibus provinciis xxx milia iuniorum legi iussit et ad se armata perducere, obsides simul habiturus et milites. Craterum autem ad persequendos Haustanen et Catenen, qui ab ipso defecerant, misit: quorum Haustanes captus est, Catenes in proelio occisus. Polypercon quoque regionem, quae Bubacene appellatur, in dicionem redegit. Itaque omnibus compositis cogitationes in bellum Indicum vertit. Dives regio habebatur non auro modo, sed gemmis quoque margaritisque, ad luxum magis quam ad magnificentiam exulta. Periti, militares auro et ebore fulgere, dicebant:

itaque, necubi vinceretur, cum ceteris praestaret, scutis argenteas lamnas, equis frenos aureos addidit, loricas quoque alias auro, alias argento adornavit. CXX milia armatorum erant, quae regem ad id bellum sequebantur. 5 Iamque omnibus praeparatis, quod olim prava mente conceperat, tunc esse maturum ratus, quonam modo caelestes honores usurparet, coepit agitare. Iovis filium non dici tantum se, sed etiam credi volebat, tamquam 6 perinde animis imperare posset ac linguis: more Persarum Macedonas venerabundos ipsum salutare prosternentes humi corpora. Non deerat talia concupiscenti perniciose adulatio, perpetuum malum regum, quorum opes saepius adsentatio quam hostis evertit. 7 Nec Macedonum haec erat culpa — nemo enim illorum quicquam ex patrio more labare sustinuit — sed Graecorum, qui professionem honestarum artium malis corruerant moribus. Agis quidam Argivus, pessimorum carminum post Choerilum conditor, et ex Sicilia Cleo — hic quidem non ingenii solum, sed etiam nationis vitio adulator — et cetera urbium suarum purgamenta propinquis etiam maximorumque exercituum ducibus a rege praeferebantur. Hi tum caelum illi aperiebant 8 Herculemque et Patrem Liberum et cum Polluce Castorem novo numini cessuros esse iactabant. Igitur festo 9 die omni opulentia convivium exornari iubet, cui non Macedones modo et Graeci, principes amicorum, sed etiam barbari nobiles adhiberentur. Cum quibus cum discubisset rex, paulisper epulatus convivio egreditur. Cleo, sicut praeparatum erat, sermonem cum admiratione laudum eius instituit. Merita deinde percensuit: 10 quibus uno modo referri gratiam posse, si, quem intellegerent deum esse, confiterentur, exigua turis intenta tanta beneficia pensaturi. Persas quidem non pie solum, sed etiam prudenter reges suos inter deos colere: maiestatem enim imperii salutis esse tutelam. Ne Herculem quidem et Patrem Liberum prius dicatos deos, quam vicissent secum viventium invidiam: tantum tandem quoque posteros credere, quantum praesens

aetas spondisset. Quodsi ceteri dubitent, semet- 12 ipsum, cum rex inisset convivium, prostraturum humi corpus. Debere idem facere ceteros et in primis sapientia praeditos: ab illis enim cultus in regem exemplum esse prodendum. Haud perplexe in Cal- 13 listhenen dirigebatur oratio. Gravitas viri et prompta libertas invisae erat regi, quasi solus Macedonas paratos 14 ad tale obsequium moraretur. Is tum silentio facto unum illum intuentibus ceteris, 'Si rex', inquit, 'sermoni tuo adfuisset, nullius profecto vox responsuri tibi desideraretur: ipse enim peteret, ne in peregrinos externosque ritus degenerare se cogeres neu rebus felicissime gestis invidiam tali adulatione contraheres. Sed quo- 15 niam abest, ego tibi pro illo respondeo, nullum esse eundem et diuturnum et praecoquem fructum caelestisque honores non dare te regi, sed auferre. Intervallo enim opus est, ut credatur deus, semperque hanc gratiam magnis viris posteris reddunt. Ego autem seram 16 immortalitatem precor regi, ut et vita diuturna sit et aeterna maiestas. Hominem consequitur aliquando, nunquam comitatur divinitas. Herculem modo et Patrem Liberum consecratae immortalitatis exempla referebas. Credisne illos unius convivii decreto deos factos? Prius ab oculis mortalium amolita natura est, quam in caelum fama perveheret. Scilicet ego 18 et tu, Cleo, deos facimus: a nobis divinitatis suae auctoritatem accepturus est rex! Potentiam tuam experiri libet: fac aliquem regem, si deum potes facere. Facilius est caelum dare quam imperium. Di propitii 19 sine invidia, quae Cleo dixit, audierint eodemque cursu, quo fluxere adhuc res, ire patiantur. Nostris moribus velint nos esse contentos. Non pudet patriae, nec desidero, ad quem modum rex mihi colendus sit, a victis discere. Quos equidem victores esse confiteor, 20 si ab illis leges, quis vivamus, accipimus.' Aequis auribus Callisthenes, veluti vindex publicae libertatis, audiebatur. Expresserat non adensationem modo, sed etiam vocem seniorum praecipue, quibus gravis erat

21 inveterati moris externa mutatio. Nec quicquam eorum, quae invicem iactata erant, rex ignorabat, cum post aulaea, quae lectis obduxerat, staret. Igitur ad Agin et Cleonem misit, ut sermone finito barbaros tantum, cum intrasset, procumbere suo more paterentur, et paulo post, quasi potiora quaedam egisset, convivium 22 repetit. Quem venerantibus Persis Polypercon, qui cubabat super regem, unum ex his mento contingentem humum per ludibrium coepit hortari, ut vehementius id quateret ad terram, elicitque iram Alexandri, quam olim animo capere non poterat. Itaque rex, 'Tu autem', 23 inquit, 'non veneraberis me? An tibi uni digni videmur esse ludibrio?' Ille nec regem ludibrio nec se contemptu dignum esse respondit. Tum detractum eum lecto rex praecipitat in terram et, cum is pronus corruisset, 'Videsne', inquit, 'idem te fecisse, quod in alio paulo ante ridebas?' Et tradi eo in custodiam iusso convivium solvit.

CAP. VI.

1 Polyperconti quidem postea castigato diu ignovit: in Callisthenen olim contumacia suspectum pervicacioris irae fuit. Cuius explendae matura obvenit occasio. Mos erat, ut supra dictum est, principibus 2 Macedoniae adultos liberos regibus tradere ad munia haud multum servilibus ministeriis abhorrentia. Excubabant servatis noctium vicibus proximi foribus eius aedis, in qua rex adquiescebat. Per hos pelices introducebantur alio aditu, quam quem armati obsidebant. 4 Idem acceptos ab agasonibus equos, cum rex ascensurus esset, admovebant comitabanturque et venantem et in proeliis omnibus, artibus studiorum liberalium 5 exculiti. Praecipuus honor habebatur, quod licebat sedentibus vesci cum rege. Castigandi eos verberibus 6 nullius potestas praeter ipsum erat. Haec cohors velut seminarium ducum praefectorumque apud Macedonas fuit: hinc habuere posteri reges, quorum stirpi post multas aetates Romani opes ademerunt. Igitur

Hermolaus, puer nobilis ex regia cohorte, cum aprum telo occupasset, quem rex ferire destinaverat, iussu eius verberibus adfectus est. Quam ignominiam aegre ferens deflere apud Sostratum coepit: ex eadem cohorte erat Sostratus, amore eius ardens. Qui cum laceratum 8 corpus, in quo deperibat, intueretur, forsitan olim ob aliam quoque causam regi infestus, iuvenem sua sponte iam motum data fide acceptaque perpulit, ut occidendi regem consilium secum iniret. Nec puerili impetu 9 rem executi sunt: quippe sollerter legerunt, quos in societatem sceleris adsciscerent. Nicostratum, Antipatrum Asclepiodorumque et Philotan placuit adsumi: per hos adiecti sunt Anticles, Elaptonius et Epimenes. Ceterum agenda rei haud sane facilis patebat via. Opus erat eadem omnis coniuratos nocte excubare, ne 10 ab expertibus consilii impeditur: forte autem alius alia nocte excubabat. Itaque in permutandis stationum 11 vicibus ceteroque apparatu exequendae rei xxx et duo dies absumpti sunt. Aderat nox, qua coniurati excubare 12 debebant, mutua fide laeti, cuius documentum tot dies fuerant. Neminem metus spesve mutaverat, tanta omnibus vel in regem ira vel fides inter ipsos fuit. Stabant 13 igitur ad fores aedis eius, in qua rex vescebat, ut convivio egressum in cubiculum deducerent. Sed fortuna 14 ipsius simulque epulantium comitas provexit omnes ad largius vinum: ludi etiam convivales extraxere tempus, nunc laetantibus coniuratis, quod sopitum adgressuri essent, nunc sollicitis, ne in lucem convivium extraheret. Quippe alios in stationem oportebat prima 15 luce succedere ipsorum post septimum diem reditura vice: nec sperare poterant in illud tempus omnibus duraturam fidem. Ceterum cum iam lux adpeteret, et 16 convivium solvitur et coniurati exceperunt regem, laeti occasionem exequendi sceleris admotam: cum mulier attonitae, ut creditum est, mentis conversari in regia solita, quia instinctu videbatur futura praedicere, non occurrit modo abeunti, sed etiam semet obiecit vultuque et oculis motum praeferens animi, ut rediret in con-

17 vivium monuit. Et ille per ludum, bene deos suadere,
 respondit revocatisque amicis in horam diei ferme
 18 secundam convivii tempus extraxit. Iam alii ex cohorte
 in stationem successerant ante cubiculi fores excubaturi,
 adhuc tamen coniurati stabant vice officii sui expleta:
 adeo pertinax spes est, quam humanae mentes devora-
 19 verunt. Rex benignius quam alias adlocutus discedere
 eos ad curanda corpora, quoniam tota nocte persti-
 tissent, iubet. Data singulis L sestertia conlaudatque,
 quod etiam aliis tradita vice tamen excubare perse-
 20 verassent. Illi tanta spe destituti domos abeunt. Et 23
 ceteri quidem expectabant stationis suae noctem: Epi-
 menes sive comitate regis, qua ipsum inter coniuratos
 exceperat, repente mutatus, sive quia coeptis deos
 obstare credebat, fratri suo Eurylocho, quem antea
 expertem esse consilii voluerat, quid pararetur, aperit.
 21 Omnibus Philotae supplicium in oculis erat. Itaque
 protinus inicit fratri manum et in regiam pervenit
 excitatisque custodibus corporis ad salutem regis per-
 22 tinere, quae adferret, adfirmat. Et tempus, quo vene-
 rant, et vultus, haud sane securi animi index, et
 maestitia e duobus alterius Ptolemaeum ac Leonnatum
 excubantes ad cubiculi limen excitaverunt. Itaque
 apertis foribus et lumine inlato sopitum mero ac
 somno excitant regem. Ille paulatim mente collecta,
 23 quid adferrent, interrogat. Nec cunctatus Eurylochos
 non ex toto domum suam aversari deos dixit, quia
 frater ipsius, quamquam impium facinus ausus foret,
 tamen et paenitentiam eius ageret et per se potissimum
 profiteretur indicium. In eam ipsam noctem, quae
 decederet, insidias comparatas fuisse auctores scelesti
 24 consilii esse, quos minime crederet rex. Tum Epimenes
 cuncta ordine conscriptorumque nomina exponit. Calli-
 sthenen non ut participem facinoris nominatum esse
 constabat, sed solitum puerorum sermonibus vituperan-
 tium criminantiumque regem faciles aures praebere.
 25 Quidam adiciunt, cum Hermolaus apud eum quoque
 verberatum se a rege quereretur, dixisse Callisthenen,

meminisse debere eos iam viros esse: idque ad conso-
 landam patientiam verberum an ad incitandum iuvenum
 dolorem dictum esset, in ambiguo fuisse. Rex animi 26
 corporisque sopore discusso, cum tanti periculi, quo
 evaserat, imago oculis oberraret, Eurylocho L talentis
 et cuiusdam Tiridatis opulenti bonis protinus donat
 fratremque, antequam pro salute eius precaretur, re-
 stituit. Sceleris autem auctores, inter quos Callisthenen, 27
 vinctos adservari iubet: quibus in regiam adductis toto
 die et nocte proxima mero ac vigiliis gravis adquevit.
 24 Postero autem frequens consilium adhibuit, cui patres 28
 propinque eorum, de quibus agebatur, intererant,
 ne de sua quidem salute securi: quippe Macedonum
 more perire debebant, omnium devotis capitibus, qui
 sanguine contigissent reos. Rex introduci coniuratos 29
 praeter Callisthenen iussit: atque, quae agitaverant,
 sine cunctatione confessi sunt. Increpantibus deinde 30
 universis eos ipse rex, quo suo merito tantum in
 semet cogitassent facinus, interrogat.

CAP. VII.

Stupentibus ceteris Hermolaus, 'Nos vero', inquit, 1
 'quoniam, quasi nescias, quaeris, occidendi te consilium
 iniimus, quia non ut ingenuis imperare coepisti, sed
 quasi in mancipia dominari.' Primus ex omnibus pater 2
 ipsius Sopolis, parricidam etiam parentis sui clamitans
 esse, consurgit et ad os manu obiecta scelere et malis
 insanientem ultra negat audiendum. Rex inhibito patre 3
 dicere Hermolaum iubet, quae ex magistro didicisset
 Callisthene. Et Hermolaus, 'Utor', inquit, 'beneficio
 tuo et dico, quae nostris malis didici. Quota pars 4
 Macedonum saevitiae tuae superest? quotus quidem
 non e vilissimo sanguine? Attalus et Philotas et
 Parmenio et Lyncestes Alexander et Clitus, quantum
 ad hostes pertinet, vivunt, stant in acie, te clipeis suis
 protegunt et pro gloria tua, pro victoria vulnera exci-
 piunt: quibus tu egregiam gratiam rettulisti. Alius 5
 mensam tuam sanguine suo adpersit. Alius ne simplici

quidem morte defunctus est: duces exercituum tuorum in eculeum inpositi Persis, quos vicerant, fuere spectaculo. Parmenio indicta causa trucidatus est, per quem Attalum occideras. Invicem enim miserorum uteris manibus ad expetenda supplicia et, quos paulo ante ministros caedis habuisti, subito ab aliis iubet trucidari. Obstreperunt subinde cuncti Hermolao, pater supremum strinxerat ferrum, percussurus haud dubie, ni inhibitus esset a rege: quippe Hermolaum dicere iussit petiitque, ut causas supplicii augentem patienter audirent. Aegre ergo coercitis rursus Hermolaus: 25 'Quam liberaliter', inquit, 'pueris rudibus ad dicendum agere permittis! at Callisthenis vox carcere inclusa est, quia solus potest dicere. Cur enim non producit, cum etiam confessi audiuntur? nempe quia liberam vocem innocentis audire metuis ac ne vultum quidem pateris. Atqui nihil eum fecisse contendo. Sunt hic, qui mecum rem pulcherrimam cogitaverunt: nemo est, qui conscium fuisse nobis Callisthenen dicat, cum morti olim destinatus sit a iustissimo et patientissimo rege. Haec ergo sunt Macedonum praemia, quorum ut supervacuo et sordido abuteris sanguine! At tibi milia mulorum captivum aurum vehunt, cum milites nihil domum praeter gratuitas cicatrices relaturi sint. Quae tamen omnia tolerare potuimus, antequam nos barbaris dederes et novo more victores sub iugum mitteres. Persarum te vestis et disciplina delectat, patrios mores exosus es. Persarum ergo, non Macedonum regem occidere voluimus et te transfugam belli iure persequimur. Tu Macedonas voluisti genua tibi ponere venerarique te ut deum: tu Philippum patrem aversaris et, si quis deorum ante Iovem haberetur, fastidires etiam Iovem. Miraris, si liberi homines superbiam tuam ferre non possumus? Quid speramus ex te, quibus aut insontibus moriendum est aut, quod tristius morte est, in servitute vivendum? Tu quidem, si emendari potes, multum mihi debes. Ex me enim scire coepisti, quid ingenui homines ferre non possint.

De cetero parce: quorum orbas senectutem, suppliciiis ne oneraveris. Nos iube duci, ut, quod ex tua morte petieramus, consequamur ex nostra.' Haec Hermolaus.

CAP. VIII.

26 At rex: 'Quam falsa sint', inquit, 'quae iste tradita a magistro suo dixit, patientia mea ostendit. Confessum enim ultimum facinus tamen non solum ipse *audivi, sed ut vos* audiretis expressi, non imprudens, cum permissem latroni huic dicere, usurum ea rabie, qua compulsus est, ut me, quem parentis loco colere deberet, vellet occidere. Nuper cum procacius se in venatione gessisset, more patrio et ab antiquissimis Macedoniae regum usurpato castigari eum iussi. Hoc et oportet fieri et ferunt a tutoribus pupilli, a maritis uxores, servis quoque pueros huius aetatis verberare concedimus. Haec est saevitia in ipsum mea, quam inopia caede voluit ulcisci. Nam in ceteros, qui mihi permittunt uti ingenio meo, quam mitis sim, — non ignoratis — commemorare supervacuum est. Hermolao parricidarum supplicia non probari, cum eadem ipse meruerit, minime hercule admiror. Nam cum Parmenionem et Philotam laudat, suae servit causae. Lyncestem vero Alexandrum bis insidiatum capiti meo liberavi, rursus [a duobus indicibus] convictum per triennium tamen distuli, donec vos postularetis, ut tandem debito supplicio scelus lueret. Attalum, antequam rex essem, hostem meo capiti fuisse meministis. Clitus utinam non coegisset me sibi irasci! cuius temerariam linguam probra dicentis mihi et vobis diutius tuli, quam ille eadem me dicentem tulisset. Regum ducumque clementia non in ipsorum modo, sed etiam in illorum, qui parent, ingeniis sita est. Obsequio mitigantur imperia: ubi vero reverentia excessit animis et summa imis conditi fundi videmus, vi opus est, ut vim repellamus. Sed quid ego mirer istum crudelitatem mihi obiecis, qui avaritiam exprobrare ausus sit? Nolo singulos vestrum

excitare, ne invisam mihi liberalitatem meam faciam, si pudori vestro gravem fecero. Totum exercitum adspicite: qui paulo ante nihil praeter arma habebat, nunc argenteis cubat lectis: mensas auro onerant, servorum greges ducunt, spolia de hostibus sustinere non possunt. At enim Persae, quos vicimus, in magno honore sunt apud me! Equidem moderationis meae certissimum indicium est, quod ne victis quidem superbe impero. Veni enim in Asiam, non ut funditus everterem gentes nec ut dimidia parte terrarum solitudinem facerem, sed ut illos, quos bello subegissem, victoriae meae non paeniteret. Itaque militans vobiscum, pro imperio vestro sanguinem fundunt, qui superbe habiti rebellassent. Non est diuturna possessio, in quam gladio inducimur: beneficiorum gratia semperpiterna est. Si habere Asiam, non transire volumus, cum his communicanda est nostra clementia: horum fides stabile et aeternum faciet imperium. Et sane plus habemus, quam capimus. Insatiabilis autem avaritia est adhuc implere velle, quod iam circumfluit. Verumtamen eorum mores in Macedonas transfundo!

In multis enim gentibus esse video, quae non erubescamus imitari: nec aliter tantum imperium apte regi potest, quam ut quaedam et tradamus illis et ab isdem discamus. Illud paene dignum risu fuit, quod Hermolaus postulabat a me, ut aversarer Iovem, cuius oraculo agnoscor. An etiam, quid di respondeant, in mea potestate est? Obtulit nomen filii mihi: recipere ipsis rebus, quas agimus, haud alienum fuit. Utinam Indi quoque deum esse me credant! Fama enim bella constant et saepe etiam, quod falso creditum est, veri vicem obtinuit. An me luxuriae indulgentem putatis arma vestra auro argentoque adornasse? Adsueta nihil vilius hac videre materia volui ostendere, Macedonas invictos ceteris ne auro quidem vinci. Oculos ergo primum eorum sordida omnia et humilia expectantium capiam et docebo, nos non auri aut argenti cupidos, sed orbem terrarum subacturos

venire. Quam gloriam tu, parricida, intercipere voluisti et Macedonas rege adempto devictis gentibus dedere. Ac nunc mones me, ut vestris parentibus parcam! Non oportebat quidem vos scire, quid de his staretissem, quo tristiores periretis, si qua vobis parentum memoria et cura est: sed olim istum morem occidendi cum scelestis insontes propinquos parentesque solvi et profiteor in eodem honore futuros omnes eos, in quo fuerunt. Iam tuum Callisthenem, cui uni vir videris, quia latro es, scio, cur produci velis: ut coram his probra, quae in me modo iecisti, unde audisti, illius quoque ore referantur. Quem, si Macedo esset, tecum introduxissem, dignissimum te discipulo magistrum: nunc Olynthio non idem iuris est.' Post haec consilium dimisit tradique damnatos hominibus, qui ex eadem cohorte erant, iussit. Illi, ut fidem suam saevitia regi adprobarent, excruciatos necaverunt. Callisthenes quoque tortus interiit, initi consilii in caput regis innoxius sed haudquaquam aulae et adstantium accommodatus ingenio. Itaque nullius caedes maiorem apud Graecos Alexandro excitavit invidiam, quod praeditum optimis moribus artibusque, a quo revocatus ad vitam erat, cum interfecto Clito mori perseveraret, non tantum occiderit, sed etiam torserit indicta quidem causa. Quam crudelitatem sera paenitentia consecuta est.

CAP. IX.

Sed ne otium serendis rumoribus natum aleret, in Indiam movit, semper bello quam post victoriam clarior. India tota ferme spectat orientem, minus in latitudinem quam recta regione spatiosa. Quae austrum accipiunt, in altius terrae fastigium excedunt: plana sunt cetera multisque inclitis annibus Caucasio monte ortis placidum per campos iter praebent. Indus gelidior est quam ceteri: aquas vehit a colore maris haud multum abhorrentes. Ganges, omnium ab Oriente fluvius eximius, ad meridianam regionem decurrit et

magnorum montium iuga recto alveo stringit: inde
 6 eum obiectae rupes inclinant ad orientem. Alter, qui
 rubro mari accipitur, Indus, ripas multasque arbores
 cum magna soli parte exsorbet, saxis quoque impeditus,
 7 quis crebro reverberatur: ubi mollius solum reperit,
 8 stagnat insulasque molitur. Acesines eum auget: de-
 cursurum in mare *Indus* intercipit magnoque motu
 amnis uterque colliditur, quippe asperum os influenti
 9 obicit nec percussae aquae cedunt. Diardines minus
 celebrer auditu est, quia per ultima Indiae currit:
 ceterum non crocodilos modo uti Nilus sed etiam
 10 delphinos ignotasque aliis gentibus beluas alit. Ety-
 mandrus, crebris flexibus subinde curvatus, ab accolis
 rignantibus carpitur: ea causa est, cur tenues reliquias
 11 iam sine nomine in mare emittat. Multis praeter hos
 amnibus tota regio dividitur, sed ignobilibus, quia
 12 non adeo *nota* interfluunt. Ceterum quae propiora sunt
 mari, aquilone maxime deurrunt: is cohibitus iugis
 montium ad interiora non penetrat ita alendis frugibus
 13 mitia. Sed adeo in illa plaga mundus statas temporum
 vices mutat, ut, cum alia fervore solis exaestuant,
 Indiam nives obruant, rursusque, ubi cetera rigent,
 illic intolerandus aestus existat. Nec, cur ibi se
 14 natura *verterit*, *patet* causa. Mare certe, quo adluitur,
 ne colore quidem abhorret a ceteris. Ab Erythro
 rege inditum est nomen, propter quod ignari rubere
 aquas credunt.
 15 Terra lini ferax: inde plerisque sunt vestes. Libri 31
 arborum teneri haud secus quam chartae litterarum
 16 notas capiunt. Aves ad imitandum humanae vocis
 sonum dociles sunt, animalia invisitata ceteris genti-
 bus nisi invecta. Eadem terra rhinocerotas alit, non
 17 generat. Elephantorum maior est vis, quam quos in
 Africa domitant, et viribus magnitudo respondet.
 18 Aurum flumina vehunt, quae leni modicoque lapsu
 19 segnes aquas ducunt. Gemmas margaritae mare
 litoribus infundit: neque alia illis maior opulentiae
 causa est, utique postquam vitiorum commercium

vulgavere in exterarum gentes: quippe aestimantur pur-
 gamenta exaestuantis freti pretio, quod libido con-
 stituit. Ingenia hominum, sicut ubique, apud illos 20
 locorum quoque situs format. Corpora usque pedes 21
 carbaso velant, soleis pedes, capita linteis vinciunt,
 lapilli ex auribus pendent, brachia quoque et lacertos
 auro colunt, quibus inter populares aut nobilitas aut
 opes eminent. Capillum pectunt saepius, quam ton- 22
 dent, mentum semper intonsum est, reliquam oris
 32 cutem ad speciem levitatis exaequant. Regum tamen 23
 luxuria, quam ipsi magnificentiam appellant, super
 omnium gentium vitia. Cum rex semet in publico
 conspici patitur, turibula argentea ministri ferunt
 totumque iter, per quod ferri destinavit, odoribus con-
 plent. Aurea lectica margaritis circumpendentibus re- 24
 cubat, distincta sunt auro et purpura carbaso, quae
 indutus est: lecticam sequuntur armati corporisque 25
 custodes, inter quos ramis aves pendent, quas cantu
 seriis rebus obstrepere docuerunt. Regia auratas co- 26
 lumnas habet: totas eas vitis auro caelata percurrit
 aviumque, quarum visu maxime gaudent, argenteae
 effigies opera distinguunt. Regia adeuntibus patet, 27
 cum capillum pectit atque ornat: tunc responsa lega-
 tionibus, tunc iura popularibus reddit. Demptis soleis
 odoribus inlinuntur pedes. Venatus maximus labor 28
 est inclusa vivario animalia inter vota cantusque peli-
 cum figere. Binum cubitorum sagittae sunt, quas emit-
 tunt maiore nisu quam effectu, quippe telum, cuius
 in levitate vis omnis est, inhabili pondere oneratur.
 Breviora itinera equo conficit: longior ubi expeditio 29
 est, elephantum vehunt currum et tantarum beluarum
 corpora tota contegunt auro. Ac ne quid perditis
 moribus desit, lecticis aureis pelicum longus ordo se-
 quitur: separatim a reginae ordine agmen est aequat-
 que luxuriam. Feminae epulas parant. Ab isdem 30
 vinum ministratur, cuius omnibus Indis largus est
 usus. Regem mero somnoque sopitum in cubiculum
 pelices referunt, patrio carmine noctium invocantes

31 deos. Quis credat inter haec vitia curam esse sapien-33
 tia? Unum agreste et horridum genus est, quod
 32 sapientes vocant. Apud hos occupare fati diem pul-
 chrum et vivos se cremari iubent, quibus aut segnis
 aetas aut incommoda validudo est. Expectatam mor-
 tem pro dedecore vitae habent nec ullus corporibus,
 quae senectus solvit, honos redditur: inquinari putant
 33 ignem, nisi qui spirantes recipit. Illi, qui in urbibus
 publicis moribus degunt, siderum motus scite spectare
 dicuntur et futura praedicere. Nec quemquam admo-
 vere leti diem credunt, cui expectare interrito liceat.
 34 Deos putant, quidquid colere coeperunt, arbores ma-
 35 xime, quas violare capital est. Menses in quinos denos
 36 discriperunt dies, anni plena spatia servantur. Lunae
 cursu notant tempora, non, ut plerique, cum orbem
 sidus inplevit, sed cum se curvare coepit in cornua,
 et idcirco breviores habent menses, quia spatium eorum
 37 ad hunc lunae modum dirigunt. Multa et alia tradun-
 tur, quibus morari ordinem rerum haud sane operae
 videbatur.

CAP. X.

1 Igitur Alexandro finis Indiae ingresso gentium 34
 suarum reguli occurrerunt imperata facturi, illum ter-
 tium Iove genitum ad ipsos pervenisse memorantes:
 Patrem Liberum atque Herculem fama cognitos esse,
 2 ipsum coram adesse cernique. Rex benigne exceptos
 sequi iussit, isdem itinerum ducibus usus. Ceterum
 cum amplius nemo occurreret, Hephaestionem et Per-
 diccan cum copiarum parte praemisit ad subigendos,
 qui aversarentur imperium, iussitque ad flumen Indum
 procedere et navigia facere, quis in ulteriora trans-
 3 portari posset exercitus. Illi, quia plura flumina supe-
 randa erant, sic iunxere naves, ut solutae plaustis
 4 vehi possent rursusque coniungi. Post se Cratero
 cum phalange iusso sequi equitatum ac levem arma-
 turam eduxit eosque, qui occurrerent, levi proelio in
 urbem proximam conpulit. Iam supervenerat Craterus.

Itaque ut principio terrorem incuteret genti nondum 5
 arma Macedonum expertae, praecipit, ne cui parcere-
 tur, munimentis urbis, quam obsidebat, incensis. Cete- 6
 rum, dum obequitat moenibus, sagitta ictus. Cepit
 tamen oppidum et omnibus incolis eius trucidatis etiam
 in tecta saevitum est.

35 Inde domita ignobili gente ad Nysam urbem per- 7
 venit. Forte castris ante ipsa moenia in silvestri loco
 positus nocturnum frigus vehementius quam alias hor-
 rore corpora adfecit opportunumque remedium ignis
 oblatum est: caesis quippe silvis flammam excita- 8
 verunt. Quae lignis alita oppidanorum sepulcra con-
 prehendit. Vetusta cedro erant facta conceptumque
 ignem late fudere, donec omnia solo aequata sunt. Et 9
 ex urbe primum canum latratus, deinde etiam homi-
 num fremitus auditus est. Tunc et oppidani hostem
 et Macedones ad urbem ipsos venisse cognoscunt. Iam- 10
 que rex eduxerat copias et moenia obsidebat, cum
 hostium, qui discrimen temptaverant, obruti telis sunt.
 Aliis ergo deditionem, aliis pugnam experiri placebat,
 quorum dubitatione conperta circumsideri tantum eos
 et abstineri caedibus iussit: tandemque obsidionis malis
 fatigati dedidere se. A Libero Patre conditos se esse 11
 dicebant et vera haec origo erat. Sita est sub radici- 12
 bus montis, quem Meron incolae appellant. Inde
 Graeci mentiendi traxere licentiam, Iovis femine Libe-
 36 rum Patrem esse celatum. Rex situ montis cognito 13
 ex incolis cum toto exercitu praemissis comaeatibus
 verticem eius ascendit. Multa hedera vitisque toto
 gignitur monte, multae perennes aquae manant. Pomo- 14
 rum quoque varii salubresque suci sunt sua sponte
 fortuitorum seminum fruges humo nutriente. Lauri
 baccarisque et *inulae* multa in illis rupibus agrestis
 est silva. Credo equidem non divino instinctu, sed 15
 lascivia esse provectos, ut passim hederac ac vitium
 folia decerperent redimitique fronde toto nemore simi-
 les bacchantibus vagarentur. Vocibus ergo tot milium 16
 praesidem nemoris eius deum adorantium iuga montis

collesque resonabant, cum orta licentia a paucis, ut
 17 fere fit, in omnes se repente vulgasset. Quippe velut
 in media pace per herbas adgestamque frondem pro-
 stravere corpora. Et rex fortuitam laetitiam non aver-
 satus large ad epulas omnibus praebitis per x dies
 18 Libero Patri operatum habuit exercitum. Quis neget
 eximiam quoque gloriam saepius fortunae quam vir-
 tutis esse beneficium? quippe ne epulantes quidem et
 sopitos mero adgredi ausus est hostis, haud secus
 bacchantium ululantiumque fremitu perterritus, quam
 si proeliantium clamor esset auditus. Eadem felicitas
 ab Oceano revertentes temulentos comissantesque inter
 ora hostium texit.

19 Hinc ad regionem, quae Daedala vocatur, per-
 ventum est. Deseruerant incolae sedes et in avios sil-
 vestresque montes confugerant. Ergo Acadira transit
 20 aequae usta et destituta incolentium fuga. Itaque ratio-
 nem belli necessitas mutavit. Divisis enim copiis
 pluribus simul locis arma ostendit, oppressique, ubi
 non expectaverant hostem, omni clade perdomiti sunt.

21 Ptolemaeus plurimas urbes, Alexander maximas cepit:
 22 rursusque, quas distribuerat, copias iunxit. Superato
 deinde Choaspe amne Coenon in obsidione urbis opu-
 lentae — Beira incolae vocant — reliquit: ipse ad Ma-
 zagas venit. Nuper Assacano, cuius regnum fuerat,
 demortuo regioni ubique praeerat mater eius Cleophis.

23 xxxviii milia peditum tuebantur urbem non situ solum,
 sed etiam opere munitam. Nam qua spectat orientem,
 cingitur amne torrenti, qui praeruptis utrimque ripis
 24 aditum ad urbem inpedit. Ad occidentem et a meri-
 die velut de industria rupes praealtas obmolita natura
 est, infra quas cavernae et voragine longa vetustate
 in altum cavatae iacent, quaque desinunt, fossa ingen-
 25 tis operis obiecta est. xxxv stadium murus urbem
 complectitur, cuius ima saxo, superiora crudo latere
 sunt structa. Lateri vinculum lapides sunt, quos inter-
 posuere, ut duriori materiae fragilis incumberet, simul-
 26 que terra humore diluta. Ne tamen universa consideret

moles, inpositae erant trabes validae, quibus iniecta
 tabulata muros et tegebant et pervios fecerant. Haec 27
 munimenta contemplantem Alexandrum consilii in-
 certum, quia nec cavernas nisi aggere poterat implere
 nec tormenta aliter muris admovere, quidam e muro
 sagitta percussit eum. Forte in suram incidit telum: 28
 cuius spiculo evolso admoveri equum iussit, quo
 vectus ne obligato quidem vulnere haud segnus de-
 stinata exequabatur. Ceterum cum crus saucium pen- 29
 deret et cruore siccato frigescentis vulnus adgravaret
 dolorem, dixisse fertur se quidem Iovis filium dici, sed
 corporis aegri vitia sentire. Non tamen ante se re- 30
 cepit in castra, quam cuncta perspexit et, quae fieri
 38 vellet, edixit. Ergo, sicut imperatum erat, alii extra
 urbem tecta demoliebantur ingentemque vim materiae
 faciendo aggeri detrahebant, alii magnarum arborum
 stipites cum ramis ac moles saxorum in cavernas
 deiciebant. Iamque agger aequaverat summae fasti- 31
 gium terrae. Itaque turres erigebant, quae opera in-
 genti militum ardore intra nonum diem absoluta sunt.
 Ad ea visenda rex nondum obducta vulnere cicatrice
 processit laudatisque militibus admoveri machinas
 iussit, e quibus ingens vis telorum in propugnatores
 effusa est. Praecipue rudes talium operum terrebant 32
 mobiles turres tantasque moles nulla ope, quae cerne-
 retur, admotas deorum numine agi credebant: pila quo-
 que muralia et excussas tormentis praegraves hastas
 negabant convenire mortalibus. Itaque desperata urbis 33
 tutela concessere in arcem. Inde, quia nihil obsessis
 praeter deditionem patebat, legati ad regem descen-
 derunt veniam petitori. Qua inpetrata regina venit 34
 cum magno nobilium feminarum grege aureis pateris
 vina libantium. Ipsa genibus regis parvo filio admoto 35
 non veniam modo, sed etiam pristinae fortunae in-
 petravat decus: quippe appellata regina est. Et cre- 36
 didere quidam plus formae quam miserationi datum.
 Puero certe postea ex ea utcumque genito Alexandro
 fuit nomen.

CAP. XI.

1 Hinc Polypercon ad urbem Noram cum exercitu 39
missus inconditos oppidanos proelio vicit: intra muni-
menta compulsos secutus urbem in dicionem redegit.
2 Multa ignobilia oppida deserta a suis venere in regis
potestatem. Quorum incolae armati petram Aornin
nomine occupaverunt. Hanc ab Hercule frustra ob-
sessam esse terraeque motu coactum absistere fama
3 vulgaverat. Inopem consilii Alexandrum, quia undique
praeceps et abrupta rupes erat, senior quidam peritus
locorum cum duobus filiis adiit, si pretium operae
4 esset, aditum se monstraturum esse promittens. LXXX
talenta constituit daturum Alexander et altero ex
iuvenibus obside retento ipsum ad exequenda, quae ob-
5 tulerat, dimisit. Leviter armatis dux datus est Mylleeas,
scriba regis. Hos enim circuitu, quo fallerent hostem,
6 in summum iugum placebat evadere. Petra non, ut
pleraeque, modicis ac mollibus clivis in sublime fasti-
gium crescit, sed in metae maxime modum erecta est,
cuius ima spatiosiora sunt, altiora in artius coeunt,
7 summa in acutum cacumen exurgunt. Radices eius
Indus amnis subit, praealtus, utrimque asperis ripis:
ab altera parte voragines eluviesque praeruptae sunt.
8 Nec alia expugnandi patebat via, quam ut repleren-
tur. Ad manum silva erat, quam rex ita caedi iussit,
ut nudi stipites iacerentur, quippe rami fronde vestiti
impedissent ferentes. Ipse primus truncam arborem
iecit clamorque exercitus, index alacritatis, secutus est
9 nullo detrectante munus, quod rex occupasset. Intra 40
septimum diem cavernas expleverant, cum rex sagit-
tarios et Agrianos iubet per ardua niti: iuvenesque
10 promptissimos ex sua cohorte xxx delegit. Duces
his dati sunt Charus et Alexander, quem rex nomi-
nis, quod sibi cum eo commune esset, admonuit. Ac
primo, quia tam manifestum periculum erat, ipsum
11 regem discrimen subire non placuit: sed ut signum
tuba datum est, vir audaciae promptae conversus ad

corporis custodes sequi se iubet primusque invadit in
rupem. Nec deinde quisquam Mœcedonum substitit
relictisque stationibus sua sponte regem sequebantur. a
Multorum miserabilis fuit casus, quos ex praeurpta 12
rupe lapsos amnis praeterfluens hausit, triste specta-
culum etiam non periclitantibus: cum vero alieno
exitio, quid ipsis timendum foret, admonerentur, in
metum misericordia versa non extinctos, sed semet-
ipsos deflebant. Et iam eo perventum erat, unde sine 13
pernicie nisi victores redire non possent, ingentia saxa
in subeuntes provolventibus barbaris, quis percussi in-
stabili et lubrico gradu praecipites recidebant. Eva- 14
serant tamen Alexander et Charus, quos cum xxx
delectis praemiserat rex, et iam pugnare comminus
coeperant: sed cum superne tela barbari ingererent,
saepius ipsi feriebantur quam vulnerabant. Ergo Ale- 15
xander et nominis sui et promissi memor, dum acrius
quam cautius dimicat, confossus undique obruitur.
Quem ut Charus iacentem conspexit, ruere in hostem 16
omnium praeter ultionem immemor coepit multosque
hasta, quosdam gladio interemit. Sed cum tot unum in-
cesserent manus, super amici corpus procubuit exani-
mis. Haud secus, quam par erat, promptissimorum 17
iuvenum ceterorumque militum interitu commotus rex
signum receptui dedit. Saluti fuit, quod sensim et 18
intrepidi se receperunt et barbari hostem depulisse
41 contenti non insistere cedentibus. Ceterum Alexan- 19
der cum statuisset desistere incepto — quippe nulla
spes potiundae petrae offerebatur — tamen speciem
ostendit in obsidione perseverantis, nam et itinera ob-
sideri iussit et turres admoveri et fatigatis alios suc-
cedere. Cuius pertinacia cognita Indi per biduum qui- 20
dem ac duas noctes cum ostentatione non fiduciae
modo, sed etiam victoriae epulati sunt, tympana suo
more pulsantes. Tertia vero nocte tympanorum qui- 21
dem strepitus desierat audiri, ceterum ex tota petra
faces refulgebant, quas accenderant barbari, ut tutior
esset ipsis fuga obscura nocte per invia saxa cursuris.

22 Rex Balacro, qui specularetur, praemisso cognoscit
petram fuga Indorum esse desertam. Tum dato signo,
ut universi conclamarent, incomposite fugientibus me-
23 tum incussit: multique, tamquam adesset hostis, per
lubrica saxa perque invias cotes praecipitati occiderunt,
plures aliqua membrorum parte mulcati ab integris
24 deserti sunt. Rex locorum magis quam hostium victor
tamen magnae victoriae *speciem* sacrificiis et cultu
deum fecit. Arae in petra locatae sunt Minervae
25 Victoriaeque. Ducibus itineris, quo subire iusserat
leviter armatos, etsi promissis minora praestiterant,
pretium cum fide redditum est, petrae regionisque ei
adiunctae Sisocosto tutela permissa.

CAP. XII.

1 Inde processit Ecbolima et, cum angustias itineris
obsideri xx milibus armatorum ab Eriee quodam con-
perisset, gravius agmen exercitus Coeno ducendum
2 modicis itineribus tradidit. Ipse praegressus *per* fun-
ditores ac sagittarios deturbatis, qui obsederant saltum,
3 sequentibus se copiis viam fecit. Indi, sive odio ducis
sive gratiam victoris inituri, Ericen fugientem adorti
interemerunt caputque eius atque arma ad Alexan-
dram detulerunt. Ille facto impunitatem dedit, hono-
rem denegavit exemplo.
4 Hinc ad flumen Indum *sextisdecumis* castris per- 42
venit omniaque, ut praeceperat, ad traiciendum prae-
5 parata ab Hephaestione repperit. Regnabat in ea
regione Omphis, qui patri quoque fuerat auctor de-
dendi regnum Alexandro et post mortem parentis le-
gatos miserat, qui consulerent eum, regnare se interim
6 vellet an privatum opperiri eius adventum. Permisso-
que, ut regnaret, non tamen ius datum usurpare
sustinuit. Is benigne quidem exceperat Hephaestionem,
gratuitum frumentum copiis eius admensus, non tamen
ei occurrerat, ne fidem ullius nisi regis experiretur.
7 Itaque venienti obviam cum armato exercitu egressus
est, elephantum quoque per modica intervalla militum

agmini immixti procul castellorum fecerant speciem.
Ac primo Alexander non socium, sed hostem adventare 8
credebat iamque et ipse arma milites capere et equi-
tes discedere in cornua iusserat, paratus ad pugnam.
At Indus cognito Macedonum errore iussis subsistere
ceteris ipse concitat equum, quo vehebatur: idem Ale-
xander quoque fecit, sive hostis sive amicus occurreret,
vel sua virtute vel illius fide tutus. Coiere, quod ex 9
utriusque vultu posset intellegi, amicis animis: ceterum
sine interprete non poterat conseri sermo. Itaque
adhibito eo barbarus occurrisse se dixit cum exercitu
totas imperii vires protinus traditurum nec expectasse,
dum per nuntios daretur fides. Corpus suum et regnum 10
permittere illi, quem sciret gloriae militantem nihil
43 magis quam famam timere perfidiae. Laetus simpli-
citate barbari rex et dexteram, fidei suae pignus, dedit
et regnum restituit. Lvi elephantum erant, quos tradidit 11
Alexandro, multaque pecora eximiae magnitudinis, tau-
ros ad iii milia, pretiosum in ea regione acceptumque
animis regnantium armentum. Quaerenti Alexandro, 12
plures agricultores haberet an milites, cum duobus
regibus bellanti sibi maiore militum quam agrestium
manu opus esse respondit. Abisares et Porus erant, 13
sed in Poro eminebat auctoritas. Uterque ultra Hy-
daspen annem regnabat et belli fortunam, quisquis
arma inferret, experiri decreverat. Omphis permittente 14
Alexandro et regium insigne sumpsit et more gentis
suae nomen, quod patris fuerat: Taxilen appellavere
populares sequente nomine imperium, in quemcumque
transiret. Igitur cum per triduum hospitaliter Alexan- 15
dram accepisset, quarto die et, quantum frumenti
copiis, quas Hephaestion duxerat, praebitum a se esset,
ostendit et aureas coronas ipsi amicisque omnibus,
praeter haec signati argenti Lxxx talenta dono dedit.
Qua benignitate eius Alexander mire laetus et, quae 16
is dederat, remisit et mille talenta ex praeda, quam
vehebat, adiecit multaque convivalia ex auro et ar-
gento vasa, plurimum Persicae vestis, xxx equos ex

suis cum iisdem insignibus, quis adsueverant, cum
 17 ipsum veherent. Quae liberalitas sicut barbarum ob-
 strinxerat, ita amicos ipsius vehementer offendit. E
 quibus Meleager super cenam largiore vino usus gra-
 18 tulari se Alexandro dixit, quod saltem in India rep-
 erisset dignum talentis mille. Rex haud oblitus,
 quam aegre tulisset, quod Clitum ob linguae temerita-
 tem occidisset, iram quidem tenuit sed dixit, invidos
 homines nihil aliud quam ipsorum esse tormenta.

CAP. XIII.

1 Postero die legati Abisarae adiere regem. Omnia 44
 dicioni eius, ita ut mandatum erat, permittebant fir-
 2 mataque invicem fide remittuntur ad regem. Porum
 quoque nominis sui fama ratus ad deditionem posse
 compelli, misit ad eum Cleocharen, qui denuntiaret ei,
 ut stipendium penderet et in primo suorum finium
 aditu occurreret regi. Porus alterum ex his facturum
 sese respondit, ut intranti regnum suum praesto esset,
 3 sed armatus. Iam Hydaspem Alexander superare decre-
 verat, cum Barzaentes, defectionis Arachosiis auctor,
 vinctus trigintaque elephantis simul capti perducuntur,
 opportunum adversus Indos auxilium, quippe plus in
 beluis quam in exercitu spei ac virium illis erat.
 4 Samaxus quoque, rex exiguae partis Indorum, qui Bar-
 zaenti se coniunxerat, vinctus adductus est. Igitur
 5 transfuga et regulo in custodiam, elephantis autem
 Taxili traditis ad amnem Hydaspem pervenit, in cuius
 ulteriore ripa Porus consederat transitu prohibiturus
 6 hostem. CLXXX et v elephantos obiecerat eximio cor-
 porum robore ultraque eos currus CCC et peditum xxx
 fere milia, in quis erant sagittarii, sicuti ante dictum
 est, gravioribus telis, quam ut apte excuti possent.
 7 Ipsum vehebat elephantus super ceteras beluas emi-
 nens armaque auro et argento distincta corpus rarae
 magnitudinis honestabant. Par animus robori cor-
 poris et, quanta inter rudes poterat esse, sapientia.
 8 Macedonas non conspectus hostium solum, sed etiam 45

fluminis, quod transeundum erat, magnitudo terrebat.
 III in latitudinem stadia diffusus profundo alveo et
 nusquam vada aperiente speciem vasti maris fecerat.
 Nec pro spatio aquarum late stagnantium impetum 9
 coercebat, sed quasi in artum coeuntibus ripis torrens
 et elisus ferebatur, occultaque saxa inesse ostende-
 bant pluribus locis undae repercussae. Terribilior 10
 facies erat ripae, quam equi virique compleverant. Sta-
 bant ingentes vastorum corporum moles et de in-
 dustria irritatae horrendo stridore aures fatigabant.
 Hinc amnis, hinc hostis capacia quidem bonae spei 11
 pectora et saepe se experta improviso tamen pavore
 percussae rant. Quippe instabiles rates nec dirigi ad
 ripam nec tuto adplicari posse credebant. Erant in 12
 medio amne insulae crebrae, in quas et Indi et Mace-
 dones nantes levatis super capita armis transibant.
 Ibi levia proelia conserebantur et uterque rex parvae
 rei discrimine summae experiebatur eventum. Ceterum 13
 in Macedonum exercitu temeritate atque audacia in-
 signes fuere Symmachus et Nicanor, nobiles iuvenes
 et perpetua partium felicitate ad spernendum omne
 periculum accensi. Quis ducibus promptissimi iuvenum 14
 lanceis modo armati transnavere in insulam, quam
 frequens hostis tenebat, multosque Indorum, nulla re
 melius quam audacia armati, interemerunt. Abire 15
 cum gloria poterant, si unquam temeritas felix in-
 veniret modum: sed dum supervenientes contemptim
 et superbe quoque expectant, circumventi ab iis, qui
 occulti enaverant, eminens obruti telis sunt. Qui effu- 16
 gerant hostem, aut impetu amnis ablati sunt aut ver-
 46 ticibus impliciti. Eaque pugna multum Pori fiduciam
 erexit cuncta cernentis e ripa. Alexander inops con- 17
 silii tandem ad fallendum hostem talem dolum in-
 tendit. Erat insula in flumine amplior ceteris, sil-
 vestris eadem et tegendis insidiis apta. Fossa quo-
 que praealta haud procul ripa, quam tenebat ipse,
 non pedites modo, sed etiam cum equis viros poterat
 abscondere. Igitur ut a custodia huius opportunitatis 18

oculos hostium averteret, Ptolemaeum omnibus turmis obequitare iussit procul insula et subinde Indos clamore terrere, quasi flumen transnaturus foret. Per complures dies Ptolemaeus id fecit eoque consilio Porum quoque agmen suum ei parti, quam se petere simulabat, coegit advertere. Iam extra conspectum hostis insula erat. Alexander in diversa parte ripae statui suum tabernaculum iussit adsuetaque comitari ipsum cohortem ante id tabernaculum stare et omnem apparatus regiae magnificentiae hostium oculis de industria ostendi. Attalum etiam, aequalem sibi et haud disparem habitu oris et corporis, utique cum procul viseretur, veste regia exornat praebiturum speciem, ipsum regem illi ripae praesidere nec cogitare de transitu. Huius consilii effectum primo morata tempestas est, mox adiuvit, incommoda quoque ad bonos eventus vertente fortuna. Traicere amnem cum ceteris copiis in regionem insulae, de qua ante dictum est, parabat, averso hoste in eos, qui cum Ptolemaeo inferiorem obsederant ripam, cum procella imbrem vix sub tectis tolerabilem effundit: obrutique milites nimbo in terram refugerunt navigiis ratibusque desertis. Sed tumultuantium fremitus obstrepentibus ventis ab hoste non poterat audiri. Deinde momento temporis repressus est imber, ceterum adeo spissae intendere se nubes, ut conderent lucem vixque conloquuntium inter ipsos facies noscitantur. Terruisset alium obducta nox caelo, cum ignoto amne navigandum esset, forsitan hoste eam ipsam ripam, quam caeci atque improvidi petebant, tenente. At rex periculo gloriam accersens et obscuritatem, quae ceteros terrebat, suam occasionem ratus dato signo, ut omnes silentio ascenderent in rates, eam, qua ipse vehebatur, primam iussit expelli. Vacua erat ab hostibus ripa, quae petebatur, quippe adhuc Porus Ptolemaeum tantum intuebatur. Una ergo navi, quam petrae fluctus inliserat, haerente ceterae evadunt: armaque capere milites et ire in ordines iussit.

CAP. XIV.

47 Iamque agmen in cornua divisum ipse ducebat, cum Poro nuntiatur armis virisque ripam obtineri et rerum adesse discrimen. Ac primo humani ingenii vitio spei suae indulgens Abisaren belli socium — et ita convenerat — adventare credebat. Mox liquidiore luce aperiente aciem hostium c quadrigas et III milia equitum venienti agmini obiecit. Dux erat copiarum, quas praemisit, Hages, frater ipsius, summa virium in curribus. Senos viros singuli vehebant, duos clipeatos, duos sagittarios, ab utroque latere dispositos: aurigae erant ceteri, haud sane inermes, quippe iacula complura, ubi comminus proeliandum erat, omissis habenis in hostem ingerebant. Ceterum vix ullus usus huius auxilii eo die fuit. Namque, ut supra dictum est, imber violentius quam alias fusus campos lubricos et inequitabiles fecerat gravesque et propemodum immobiles currus inluevit ac voraginibus haerebant. Contra Alexander expedito ac levi agmine strenue vectus est. Scythae et Dahae primi omnium invasere Indos, Perdiccam deinde cum equitibus in dextrum cornu hostium emisit. Iam undique pugna se moverat, cum ii, qui currus agebant, illud ultimum auxilium suorum rati effusis habenis in medium discrimen ruere coeperunt. Anceps id malum utrisque erat. Nam et Macedonum pedites primo impetu obterebantur et per lubrica atque invia inmissi currus excutiebant eos, a quibus regebantur: aliorum turbati equi non in voragine modo lacunasque, sed etiam in amnem praecipitare curricula. Pauci telis hostium exacti pene traversare ad Porum acerrime pugnam cientem. Is, ut dissipatos tota acie currus vagari sine rectoribus vidit, proximis amicorum distribuit elephantos. Post eos posuerat peditem ac sagittarios et tympana pulsare solitos: id pro cantu tubarum Indis erat. Nec strepitu eorum movebantur, olim ad notum sonum auribus mitigatis. Herculis simulacrum agmini peditum prae-

ferebatur. Id maximum erat bellantibus incitamentum et deseruisse gestantes militare flagitium habebatur. 12 Capitis etiam sanxerant poenam iis, qui ex acie non rettulissent, metu, quem ex illo hoste quondam conceperant, etiam in religionem venerationemque converso. Macedonas non beluarum modo, sed etiam 13 ipsius regis aspectus parumper inhibuit. Beluae dispositae inter armatos speciem turrium procul fecerant, ipse Porus humanae magnitudinis propemodum excesserat formam. Magnitudinem corpori adicere videbatur belua, qua vehebatur, tantum inter ceteras emi- 14 nens, quanto aliis ipse praestabat. Itaque Alexander contemplatus et regem et agmen Indorum, 'Tandem', inquit, 'par animo meo periculum video. Cum bestiis 15 simul et cum egregiis viris res est'. Intuensque Coenon, 'Cum ego', inquit, 'Ptolemaeo Perdiccaque et Hephaestione comitatus in laevum hostium cornu impetum fecero viderisque me in medio ardore certaminis, ipse dextrum move et turbatis signa infer. Tu, Antigene, et tu, Leonnate, et Tauron, invehe- 16 mini in mediam aciem et urgebitis frontem. Hastae nostrae praelongae et validae non alias magis quam adversus beluas rectoresque earum usui esse poterunt: deturbate eos, qui vehuntur, et ipsas confodite. Anceps genus auxilii est et in suos acrius furit. In 17 hostem enim imperio, in suos pavore agitur.' Haec elocutus concitat equum primus. Iamque, ut destinatum erat, invaserat ordines hostium, cum Coenus ingenti vi in laevum cornu invehitur. Phalanx quoque 18 mediam Indorum aciem uno impetu perrupit. At Porus, 49 qua equitem invehi senserat, beluas agi iussit: sed tardum et paene immobile animal equorum velocitatem 19 aequare non poterat. Ne sagittarum quidem ullus erat barbaris usus. Quippe longas et praegraves, nisi prius in terra statuerent arcum, haud satis apte et commode inponunt: tum humo lubrica et ob id impedi- 20 ente conatum molientes ictus celeritate hostium occupantur. Ergo spreto regis imperio — quod fere

fit, ubi turbatis acrius metus quam dux imperare coepit — totidem erant imperatores, quot agmina errabant. Alius iungere aciem, alius dividere, stare qui- 21 dam et nonnulli circumvehi terga hostium iuebant. Nihil in medium consulebatur. Porus tamen cum pau- 22 cis, quibus metu potior fuerat pudor, colligere dispersos, obviis hosti ire pergit elephantosque ante agmen suorum agi iubet. Magnum beluae iniecere terrorem 23 insolitusque stridor non equos modo, tam pavidum ad omnia animal, sed viros quoque ordinesque turbaverat. Iam fugae circumspiciebant locum paulo ante 24 victores, cum Alexander Agrianos et Thracas leviter armatos, meliorem concursatione quam comminus militem, emisit in beluas. Ingentem hi vim telorum inie- 25 cere et elephantis et regentibus eos: phalanx quoque instare constanter territis coepit. Sed quidam avidius 26 persecuti beluas in semet inritavere vulneribus. Obtriti ergo pedibus earum ceteris, ut parcius instarent, fuere documentum. Praecipue terribilis illa facies erat, 27 cum manu arma virosque corripere et super se regentibus traderent. Anceps ergo pugna nunc sequen- 28 tium nunc fugientium elephantos in multum diei varium certamen extraxit: donec securibus — id namque genus auxilii praeparatum erat — pedes amputare coeperunt. Copidas vocabant gladios leviter curvatos, falcibus si- 29 miles, quis adpetebant beluarum manus. Nec quicquam inexpertum non mortis modo, sed etiam in ipsa 50 morte novi supplicii timor omittebat. Ergo elephant, 30 vulneribus tandem fatigati, suos impetu sternunt et, qui rexerant eos, praecipitati in terram ab ipsis obtrebantur. Iamque pecorum modo magis pavidi quam infesti ultra aciem exigebantur: cum Porus, destitutus 31 a pluribus, tela multa ante praeparata in circumfusus ex elephantis suo coepit ingerere multisque eminus vulneratis expositus ipse ad ictus undique petebatur. Novem iam vulnera hinc tectus, illinc pectore ex- 32 ceperat multoque sanguine profuso languidis manibus magis elapsa quam excussa tela mittebat. Nec se- 33

gnius belua instincta rabie, nondum saucia, invehebatur ordinibus, donec rector beluae regem conspexit fluentibus membris omissisque armis vix compotem mentis.

34 Tum beluam in fugam concitat sequente Alexandro: sed equus eius multis vulneribus confossus deficiensque procubuit, posito magis rege quam effuso. Ita-

35 que, dum equum mutat, tardius insecutus est. Interim frater Taxilis, regis Indorum, praemissus ab Alexandro monere coepit Porum, ne ultima experiri perseveraret dederetque se victori. At ille, quamquam exhaustae

36 erant vires deficiebatque sanguis, tamen ad notam vocem excitatus, 'Adgnosco', inquit, 'Taxilis fratrem, imperii regnique sui proditoris': et telum, quod unum forte non effluxerat, contorsit in eum, quod per me-

37 dium pectus penetravit ad tergum. Hoc ultimo virtutis opere edito fugere acrius coepit, sed elephantus quoque, qui multa exceperat tela, deficiebat. Itaque

38 sistit fugam peditemque sequenti hosti obiecit. Iam Alexander consecutus erat et pertinacia Pori cognita vetabat resistentibus parci. Ergo undique et in pedites et in ipsum Porum tela congesta sunt, quis

39 tandem gravatus labi ex belua coepit. Indus, qui elephantum regebat, descendere eum ratus more solito elephantum procumbere iussit in genua: qui ut se submisit, ceteri quoque — ita enim instituti erant — demisere corpora in terram. Ea res et Porum et

40 ceteros victoribus tradidit. Rex spoliari corpus Pori, 51 interemptum esse credens, iubet et, qui detraherent lorica vestemque, concurrere: cum belua dominum tueri et spoliantes coepit adpetere levatumque corpus eius rursus dorso suo inponere. Ergo telis undique obruitur confossoque eo in vehiculum Porus inponitur.

41 Quem rex ut vidit adlevantem oculos, non odio, sed miseratione commotus, 'Quae, malum', inquit, 'amentia te coegit rerum mearum cognita fama belli fortunam experiri, cum Taxilis esset in deditos clementiae meae tam propinquum tibi exemplum?' At ille,

42 'Quoniam', inquit, 'percontaris, respondebo ea liber-

tate, quam interrogando fecisti. Neminem me fortiorum esse censebam. Meas enim noveram vires, nondum expertus tuas: fortiorum esse te belli docuit eventus. Sed ne sic quidem parum felix sum, secundus tibi'. Rursus interrogatus, quid ipse victorem statuere debere censeret, 'Quod hic', inquit, 'dies tibi suadet, quo expertus es, quam caduca felicitas esset.' Plus monendo profecit, quam si precatus esset: quippe 44 magnitudinem animi eius interritam ac ne fortuna quidem infractam non misericordia modo, sed etiam honore excipere dignatus est. Aegrum curavit haud 45 secus, quam si pro ipso pugnasset: confirmatum contra spem omnium in amicorum numerum recepit, mox donavit ampliore regno, quam tenuit. Nec sane 46 quicquam ingenium eius solidius aut constantius habuit quam admirationem verae laudis et gloriae: simplicius tamen famam aestimabat in hoste quam in cive. Quippe a suis credebat magnitudinem suam destrui posse, eandem clariorem fore, quo maiores fuissent, quos ipse vicisset.

Q. CURTI RUFII
HISTORIARUM
ALEXANDRI MAGNI

MACEDONIS

LIBER VIII.

CAP. I.

1 Alexander, tam memorabili victoria laetus, qua 1
sibi Orientis finis apertos esse censebat, Soli victimis
caesis milites quoque, quo promptioribus animis reli-
qua belli obirent, pro contione laudatos docuit, quid-
quid Indis virium fuisset, illa dimicatione prostratum:
cetera opimam praedam fore celebratasque opes in ea
2 regione eminere, quam peterent. Proinde iam vilia et
obsoleta esse spolia de Persis: gemmis margaritisque
et auro atque ebore Macedoniam Graeciamque, non
3 suas tantum domos repletum ire. Avidi milites et
pecuniae et gloriae, simul quia numquam eos ad-
firmatio eius fefellerat, pollicentur operam. Dimissis-
que cum bona spe navigia exaedificari iubet, ut, cum
totam Asiam percucurrisset, finem terrarum, mare
4 inviseret. Multa materia navalis in proximis monti-
bus erat: quam caedere adgressi magnitudinis invis-
5 tatae repperere serpentes. Rhinocerotes quoque, rarum
alibi animal, in isdem montibus erant. Ceterum hoc
nomen beluis inditum a Graecis, sermonis eius ignari
6 aliud lingua sua usurpant. Rex duabus urbibus con-
ditis in utraque fluminis, quod superaverat, ripa

copiarum duces coronis et mille aureis singulos donat:
ceteris quoque pro portione aut gradus, quem in ami-
citia obtinebant, aut navatae operae honos habitus
est. Abisares, qui prius, quam cum Poro dimicaretur, 7
legatos ad Alexandrum miserat, rursus alios misit
pollicentes, omnia facturum, quae imperasset, modo ne
cogeretur corpus suum dedere: neque enim aut sine
regio imperio victurum aut regnaturum esse captivum.
Cui Alexander nuntiari iussit, si gravaretur ad se 8
venire, ipsum ad eum esse venturum.

2 Hinc porro amne superato ad interiora Indiae
processit. Silvae erant prope in immensum spatium 9
diffusae procerisque et in eximiam altitudinem editis
arboribus umbrosae. Plerique rami instar ingentium 10
stipitum flexi in humum rursus, qua se curvaverant,
erigebantur, adeo ut species esset non rami resur-
gentis, sed arboris ex sua radice generatae. Caeli 11
temperies salubris, quippe et vim solis umbrae levant
et aquae large manant e fontibus. Ceterum hic quo- 12
que serpentium magna vis erat squamis fulgorem auri
reddentibus. Virus haud ullum magis noxium est:
quippe morsum praesens mors sequebatur, donec ab
incolis remedium oblatum est. Hinc per deserta ven-
tum est ad flumen Hyarotim. Iunctum erat flumini 13
nemus, opacum arboribus alibi invisitatis agrestium-
que pavonum multitudine frequens. Castris inde motis 14
oppidum haud procul positum corona capit obsidibus-
que acceptis stipendium inponit.

3 Ad magnam deinde, ut in ea regione, urbem
pervenit, non muro solum, sed etiam palude munitam.
Ceterum barbari vehiculis inter se iunctis dimicaturi 15
occurrerunt: tela aliis hastae, aliis secures erant trans-
siliabantque in vehicula strenuo saltu, cum succurrere
laborantibus suis vellent. Ac primo insolitum genus 16
pugnae Macedonas terruit, cum eminus vulnerarentur.
Deinde spreto tam incondito auxilio ab utroque latere
vehiculis circumfusi repugnantes fodere coeperunt. Et 17
vincula, quis conserta erant, iussit incidi, quo facilius

- singula circumvenirentur. Itaque VIII milibus suorum
 18 amissis in oppidum refugerunt. Postero die scalis
 undique admotis muri occupantur. Paucis pernicitas
 saluti fuit, qui cognito urbis excidio paludem trans-
 navere *et* in vicina oppida ingentem intulere terrorem,
 invictum exercitum et deorum profecto advenisēs me-
 morantes.
- 19 Alexander ad vastandam eam regionem Perdicca 4
 cum expedita manu misso partem copiarum Eumeni
 tradidit, ut is quoque barbaros ad deditionem con-
 pelleret: ipse ceteros ad urbem validam, in quam
 20 aliarum quoque confugerant incolae, duxit. Oppidani
 missis, qui regem deprecarentur, nihilo minus bellum
 parabant. Quippe orta seditio in diversa consilia di-
 duxerat vulgum: alii omnia deditione potiora, quidam
 21 nullam opem in ipsis esse ducebant. Sed dum nihil
 in commune consulitur, qui deditioni imminebant,
 22 apertis portis hostem recipiunt. Alexander quamquam
 belli auctoribus iure poterat irasci, tamen omnibus
 venia data et obsidibus acceptis ad proximam deinde
 urbem castra movit. Obsides ducebantur ante agmen.
 Quos cum ex muris agnovissent, utpote gentis eiusdem,
 23 in colloquium convocaverunt. Illi clementiam regis
 simulque vim commemorando ad deditionem eos con-
 pulere: ceterasque urbes simili modo domitas in fidem
 accepit.
- 24 Hinc in regnum Sopithis perventum est. Gens, 5
 ut barbari credunt, sapientia excellet bonisque moribus
 25 regitur. Genitos liberos non parentum arbitrio tollunt
 aluntque, sed eorum, quibus spectandi infantum habi-
 tum cura mandata est. Si quos insignes aut aliqua
 parte membrorum inutiles notaverunt, necari iubent.
- 26 Nuptiis coeunt non genere ac nobilitate coniunctis,
 sed electa corporum specie, quia eadem aestimatur in
 27 liberis. Huius gentis oppidum, cui Alexander admovent
 copias, ab ipso Sopithe obtinebatur. Clausae erant
 portae, sed nulli in muris turribusque se armati osten-
 debant dubitabantque Macedones, deseruissent urbem

incolae an fraude se occulerent: cum subito patefacta 28
 porta rex Indus cum duobus adultis filiis occurrit,
 multum inter omnes barbaros eminens corporis specie.
 Vestis erat auro purpuraque distincta, quae etiam crura 29
 velabat: aureis soleis inseruerat gemmas, lacerti quo-
 que et brachia margaritis ornata erant. Pendebant 30
 ex auribus insignes candore ac magnitudine lapilli.
 Baculum aureum berylli distinguebant. Quo tradito
 precatus, ut hospes acciperet, se liberosque et gentem
 6 suam dedit. Nobiles ad venandum canes in ea 31
 regione sunt: latratu abstinere dicuntur, cum viderunt
 feram, leonibus maxime infesti. Horum vim ut osten- 32
 deret Alexandro, in conseptum leonem eximiae magni-
 tudinis iussit emitte et III omnino admoveri canes,
 qui celeriter feram occupaverunt. Tum ex his, qui
 adsueverant talibus ministeriis, unus canis leoni cum
 aliis inhaerentis crus avellere et, quia non seque-
 batur, ferro amputare coepit. Ne sic quidem per- 33
 tinacia victa rursus aliam partem secare institit et inde
 non segnius inhaerentem ferro subinde caedebat. Ille
 in vulnere ferae dentes moribundus quoque infixerat:
 tantam illis animalibus ad venandum cupiditatem in-
 generasse naturam memoriae proditum est. Equidem 34
 plura transcribo quam credo: nam nec adfirmare susti-
 neo, de quibus dubito, nec subducere, quae accepi. Re- 35
 licto igitur Sopithe in suo regno ad fluvium Hypasin
 processit, Hephaestione, qui diversam regionem sube-
 gerat, coniuncto.

Phegeus erat gentis proximae rex: qui populari- 36
 bus suis colere agros, ut adsueverant, iussis Alexandro
 cum donis occurrit, nihil, quod imperaret, detrectans.

CAP. II.

- 7 Biduum apud eum substitit rex: tertio die annum 1
 superare decreverat, transitu difficilem non spatio solum
 aquarum, sed etiam saxis ineditum. Percontatus igitur 2
 Phegea, quae noscenda erant, XII dierum ultra flumen
 per vastas solitudines iter esse cognoscit: excipere

3 deinde Gangen, maximum totius Indiae fluminum: ulterio-
 4 rem ripam colere gentes Gangaridas et Prasios eorumque regem esse Aggrammen, xx milibus equi-
 5 tum ducentisque peditum obsidentem vias. Ad hoc quadrigarum ii milia trahere et, praecipuum terrorem,
 6 elephantos, quos iii milium numerum explere dicebat. Incredibilia regi omnia videbantur. Igitur Porum —
 7 nam cum eo erat — percontatur, an vera essent, quae dicerentur. Ille vires quidem gentis et regni haud
 8 falso iactari adfirmat: ceterum, qui regnaret, non modo ignobilem esse, sed etiam ultimae sortis, quippe
 9 patrem eius, tonsorem vix diurno quaestu propulsantem famem, propter habitum haud indecorum cordi fuisse
 10 reginae. Ab ea in propiorem eius, qui tum regnasset, amicitiae locum admotum intersecto eo per insidias sub
 11 specie tutelae liberum eius invasisse regnum necatisque pueris hunc, qui nunc regnat, generasse, invisum
 12 vilemque popularibus, magis paternae fortunae quam suae memorem. Adfirmatio Pori multiplicem animo
 13 regis iniecerat curam. Hostem beluasque spernebat, situm locorum et vim fluminum extimescebat. Relegatos in ultimum paene rerum humanarum persequi
 terminum et eruere arduum videbatur: rursus avaritia gloriae et insatiabilis cupido famae nihil invium, nihil
 remotum videri sinebat. Et interdum dubitabat, an Macedones, tot emensi spatia terrarum, in acie et in castris senes facti, per obiecta flumina, per tot naturae
 obstantes difficultates secuturi essent: abundantes onustosque praeda magis parta frui velle, quam adquirenda
 fatigari. Non idem sibi et militibus animi esse, se totius orbis imperium mente complexum adhuc in operum suorum primordio stare: militem labore defatigatum proximum quemque fructum finito tandem
 periculo expetere. Vicit ergo cupido rationem et ad contionem vocatis militibus ad hunc maxime modum disseruit: 'Non ignoro, milites, multa, quae terrere
 vos possent, ab incolis Indiae per hos dies de industria esse iactata. Sed non est inprovisa vobis mentientium

vanitas. Sic Ciliciae fauces, sic Mesopotamiae campos, Tigrim et Euphraten, quorum alterum vado transivimus, alterum ponte, terribilem fecerant Persae. Numquam ad liquidum fama perducitur, omnia illa tradente maiora sunt vero. Nostra quoque gloria, cum sit ex solido, plus tamen habet nominis quam operis. Modo quis beluas offerentes moenium speciem, quis Hydaspem amnem, quis cetera auditu maiora quam vero sustineri posse credebat? Olim, hercule, fugissemus ex Asia, si nos fabulae debellare potuissent. Creditisne elephantorum greges maiores esse, quam usquam armentorum sunt, cum et rarum sit animal nec facile capiatur multoque difficilius mitigetur? Atqui eadem vanitas copias peditum equitumque numeravit. Nam flumen, quo latius fusum est, hoc placidius stagnat: quippe angustis ripis coercita et in angustiore alveum elisa torrentes aquas invehunt, contra spatio alvei segnior cursus est. Praeterea in ripa omne periculum est, ubi adplicantes navigia hostis expectat. Ita quantumcumque flumen intervenit, idem futurum discrimen est evadentium in terram. Sed omnia ista vera esse fingamus. Utrumne vos magnitudo beluarum an multitudo hostium terret? Quod pertinet ad elephantos, praesens habemus exemplum: in suos vehementius quam in nos incucurrerunt, tam vasta corpora securibus faucibusque mutilata sunt. Quid autem interest, totidem sint, quot Porus habuit, an iii milia, cum uno aut altero vulneratis videamus ceteros in fugam declinari? Dein paucos quoque incommode regunt: congregata vero tot milia ipsa se elident, ubi nec stare nec fugere potuerint inhabiles vastorum corporum moles. Equidem sic animalia ista contempsi, ut, cum haberem ipse, non opposuerim, satis gnarus, plus suis quam hostibus periculi inferre. At enim equitum peditumque multitudo vos commovet! Cum paucis enim pugnare soliti estis et nunc primum inconditam sustinebitis turbam. Testis adversus multitudinem invicti Macedonum roboris Granicus amnis

et Cilicia inundata cruore Persarum et Arbela, cuius
 24 campi devictorum a nobis ossibus strati sunt. Sero
 hostium legiones numerare coepistis, postquam soli-
 tudinem in Asia vincendo fecistis. Cum per Helles-
 pontum navigaremus, de paucitate nostra cogitandum
 fuit: nunc nos Scythae sequuntur, Bactriana auxilia
 praesto sunt, Dahae Sogdianique inter nos militant.
 25 Nec tamen illi turbae confido. Vestras manus intueor, 10
 vestram virtutem rerum, quas gesturus sum, vadem
 praedemque habeo. Quamdiu vobiscum in acie stabo,
 nec mei nec hostium exercitus numero. Vos modo
 animos mihi plenos alacritatis ac fiduciae adhibete.
 26 Non in limine operum laborumque nostrorum, sed in
 exitu stamus. Pervenimus ad solis ortum et Oceanum:
 nisi obstat ignavia, inde victores perdomito fine ter-
 rarum revertemur in patriam. Nolite, quod pigri
 agricolae faciunt, maturos fructus per inertiam amittere
 27 e manibus. Maiora sunt periculis praemia: dives eadem
 et inbellis est regio. Itaque non tam ad gloriam vos
 duco, quam ad praedam. Digni estis, qui opes, quas
 illud mare litoribus invehit, referatis in patriam, digni,
 qui nihil inexpertum, nihil metu omisum relinquatis.
 28 Per vos gloriamque vestram, qua humanum fastigium
 exceditis, perque et mea in vos et in me vestra merita,
 quibus invicti contendimus, oro quaesoque, ne humi-
 narum rerum terminos adeuntem alumnium communi-
 29 tonemque vestrum, ne dicam regem, deseratis. Cetera
 vobis imperavi, hoc unum debiturus sum. Et is vos
 rogo, qui nihil umquam vobis praecepi, quin primus
 me periculis obtulerim, qui saepe aciem clipeo meo
 texi. Ne infregeritis in manibus meis palmam, qua Her-
 culem Liberumque Patrem, si invidia afuerit, aequabo.
 30 Date hoc precibus meis et tandem obstinatum silen-
 tium rumpite. Ubi est ille clamor, alacritatis vestrae
 index? ubi ille meorum Macedonum vultus? Non ad-
 gnosco vos, milites, nec adgnosci videor a vobis.
 31 Surdas iamdudum aures pulso, aversos animos et in-
 fractos excitare conor. Cumque illi in terram demissis 11

capitibus tacere perseverarent, 'Nescio quid', inquit,
 'in vos imprudens deliqui, quod me ne intueri quidem
 vultis. In solitudine mihi videor esse. Nemo respondet,
 nemo saltem negat. Quos adloquor? quid autem po-
 stulo? Vestram gloriam et magnitudinem vindicamus.
 Ubi sunt illi, quorum certamen paulo ante vidi con- 32
 tendentium, qui potissimum vulnerati regis corpus ex-
 ciperent? desertus, destitutus sum, hostibus deditus.
 Sed solus quoque ire perseverabo. Obicite me flumi- 33
 nibus et beluis et illis gentibus, quarum nomina
 horretis. Inveniam, qui desertum a vobis sequantur:
 Scythae Bactrianique erunt mecum, hostes paulo ante,
 nunc milites nostri. Mori praestat, quam precario im- 34
 peratorem esse. Ite reduces domos! ite deserto rege
 ovantes! Ego hic a vobis desperatae victoriae aut
 honestae morti locum inveniam.'

CAP. III.

Ne sic quidem ulli militum vox exprimi potuit. 1
 Expectabant, ut duces principesque ad regem perferrent,
 vulneribus et continuo labore militiae fatigatos non
 detrectare munia, sed sustinere non posse. Ceterum 2
 illi metu attoniti in terram ora defixerant. Igitur primo
 fremitus sua sponte, deinde gemitus quoque oritur
 paulatimque liberior dolor erigi coepit manantibus
 lacrimis, adeo ut rex ira in misericordiam versa ne
 ipse quidem, quamquam cuperet, temperare oculis po-
 12 tuerit. Tandem universa contione effusius flente Coenus 3
 ausus est cunctantibus ceteris propius tribunal acce-
 dere, significans se loqui velle. Quem ut videre mili- 4
 tes detrahentem galeam capiti — ita enim regem adlo-
 qui mos est — hortari coeperunt, ut causam exercitus
 ageret. Tum Coenus, 'Dii prohibeant', inquit, 'a nobis 5
 inpias mentes: et profecto prohibent. Idem animus
 est tuis, qui fuit semper, ire quo iusseris, pugnare,
 periclitari, sanguine nostro commendare posteritati tuum
 nomen. Proinde si perseveras, inermes quoque et nudi
 et exangues, utcumque tibi cordi est, sequimur vel

- 6 anteceditimus. Sed si audire vis non fictas tuorum militum voces, verum necessitate ultima expressas, praebe, quaeso, propitias aures imperium atque auspiciū tuum constantissime secutis et, quocumque
 7 pergis, secuturis. Vicisti, rex, magnitudine rerum non hostes modo, sed etiam milites. Quidquid mortalitas capere poterat, inplevimus. Emensis maria terrasque melius nobis quam incolis omnia nota sunt.
 8 Paene in ultimo mundi fine consistimus. In alium orbem paras ire et Indiam quaeris Indis quoque ignotam: inter feras serpentesque degentes eruere ex latebris et cubilibus suis expetis, ut plura, quam
 9 sol videt, victoria lustres. Digna prorsus cogitatio animo tuo, sed altior nostro. Virtus enim tua semper
 10 in incremento erit, nostra vis iam in fine est. Intuere corpora exsanguia, tot perfossa vulneribus, tot cicatricibus putria. Iam tela hebetia sunt, iam arma deficiunt. Vestem Persicam induimus, quia domestica
 11 subvehi non potest. In externum degneravimus cultum. Quoto cuique lorica est? quis equum habet? Iube quaeri, quam multos servi ipsorum persecuti sint, quid cuique supersit ex praeda. Omnium victores omnium inopes sumus. Nec luxuria laboramus, sed
 12 bello instrumenta belli consumpsimus. Hunc tu pulcherrimum exercitum nudum obicies beluis? Quarum ut multitudinem augeant de industria barbari, magnum tamen esse numerum etiam ex mendacio intellego.
 13 Quodsi adhuc penetrare in Indiam certum est, regio a meridie minus vasta est, qua subacta licebit decurrere in illud mare, quod rebus humanis terminum
 14 voluit esse natura. Cur circuitu petis gloriam, quae ad manum posita est? sic quoque occurrit Oceanus. Nisi mavis errare, pervenimus, quo tua fortuna ducit.
 15 Haec tecum quam sine te cum his loqui malui, non uti inirem circumstantis exercitus gratiam, sed ut vocem loquentium potius quam gemitum murmurantium audires. Ut finem orationi Coenus inposuit, clamor undique cum ploratu oritur, regem, patrem, dominum

confusis appellantium vocibus. Iamque et alii duces 17 praecipueque seniores, quis ob aetatem et excusatio honestior erat et auctoritas maior, eadem precabantur. Ille nec castigare obstinatos nec mitigare poterat iratos. 18 Itaque inops consilii desiluit e tribunali claudique regiam iussit omnibus praeter adsueto adire prohibitis. Biduum irae datum est. Tertio die processit erigique 19 duodecim aras ex quadrato saxo, monumentum expeditionis suae, munimenta quoque castrorum iussit extendi cubiliaque amplioris formae quam pro corporum habitu relinqui, ut speciem omnium auget, posteritati fallax miraculum praeparans.

Hinc repetens, quae emensus erat, ad flumen 20 Acesinem locat castra. Ibi forte Coenus morbo extinctus est: cuius morte ingemuit quidem rex, adiecit tamen, propter paucos dies longam orationem eum exorsum, tamquam solus Macedoniam visurus esset. Iam in aqua classis, quam aedificari iusserat, stabat. 21 Inter haec Memnon ex Thracia in supplementum equitum v milia, praeter eos ab Harpalo peditum vii milia adduxerat armaque xxv milibus auro et argento caelata pertulerat, quis distributis vetera cremari iussit. Mille navigiis aditus Oceanum discordesque et vetera 22 odia retractantes Porum et Taxilen, Indiae reges, firmatae per adfinitatem gratiae relinquit in suis regnis, summo in aedificanda classe amborum studio usus. Oppida quoque duo condidit, quorum alterum Ni- 23 caeam appellavit, alterum Bucephalam, equi, quem amiserat, memoriae ac nomini dedicans urbem. Ele- 24 phantis deinde et impedimentis terra sequi iussis secundo amne defluxit, quadraginta ferme stadia singulis diebus procedens, ut opportunis locis exponi subinde copiae possent.

CAP. IV.

- 14 Perventum erat in regionem, in qua Hydaspes 1 amnis Acesini committitur. Hinc decurrit in fines 2 Siborum. Hi de exercitu Herculis maiores suos esse

memorant: aegros relictos cepisse sedem, quam ipsi
 3 obtinebant. Pelles ferarum pro veste, clavae tela erant:
 multaque etiam, cum Graeci mores exolevissent, stirpis
 4 ostendebant vestigia. Hinc escensione facta CC et L
 stadia excessit depopulatusque regionem oppidum, caput
 5 eius, corona cepit. XL peditum milia Agalasses in ripa
 fluminum opposuerant: quae amne superato in fugam
 6 conpulit inclusosque moenibus expugnat. Puberes in-
 terfecti sunt, ceteri venierunt. Alteram deinde urbem
 expugnare adortus magnaue vi defendentium pulsus
 multos Macedonum amisit. Sed cum in obsidione
 perseverasset, oppidani desperata salute ignem subie-
 cere tectis seque ac liberos coniugesque incendio cre-
 7 mant. Quod cum ipsi augerent, hostes extinguerent,
 nova forma pugnae erat. Delebant incolae urbem,
 hostes defendebant: adeo etiam naturae iura bellum
 8 in contrarium mutat. Arx erat oppidi intacta, in
 qua praesidium dereliquit. Ipse navigiis circumvectus
 est arcem. Quippe III flumina tota India praeter 15
 Gangen maxima munimento arcis adplicant undas.
 A septentrione Indus adluit, a meridie Acesines
 9 Hydaspi confunditur. Ceterum amnium coetus mari-
 timis similes fluctus movet multoque ac turbido limo,
 quod aquarum concursu subinde turbatur, iter, qua
 10 meatur navigiis, in tenuem alveum cogitur. Itaque
 cum crebri fluctus se inveherent et navium hinc
 proras, hinc latera pulsarent, subducere nautae vela
 coeperunt. Sed ministeria eorum hinc metu, hinc
 11 praerapida celeritate fluminum occupantur. In oculis
 omnium duo maiora navigia submersa sunt: leviora,
 cum et ipsa nequirent regi, in ripam tamen innoxia
 expulsa sunt. Ipse rex in rapidissimos vertices incidit,
 quibus intorta navis obliqua et gubernaculi inpatiens
 12 agebatur. Iam vestem detraxerat corpori proiecturus
 semet in flumen amicique, ut exciperent eum, haud
 procul nabant adparebatque anceps periculum tam
 13 nataturi quam navigare perseverantis. Ergo ingenti
 certamine concitant remos quantaque vis humana [esse]

poterat admota est, ut fluctus, qui se invehebant,
 everberarentur. Findi crederes undas et retro gur- 14
 gites cedere. Quibus tandem navis erepta non tamen
 ripae adplicatur, sed in proximum vadum inliduntur.
 Cum anni bellum fuisse crederes. Ergo aris pro
 numero fluminum positus sacrificioque facto XXX sta-
 dia processit.

16 Inde ventum est in regionem Sudracarum Mallo- 15
 rumque, quos alias bellare inter se solitos tunc periculi
 societas iunxerat. Nonaginta milia iuniorum peditum
 in armis erant, praeter hos equitum x milia nongen-
 taeque quadrigae. At Macedones, qui omni discrimine 16
 iam defunctos se esse crediderant, postquam integrum
 bellum cum ferocissimis Indiae gentibus superesse
 cognoverunt, improviso metu territi rursus seditiosis
 vocibus regem increpare coeperunt: Gangem amnem et, 17
 quae ultra essent, coactum transmittere, non tamen
 finisse, sed mutasse bellum. Indomitis gentibus se
 obiectos, ut sanguine suo aperirent ei Oceanum. Trahi 18
 extra sidera et solem cogique adire, quae mortalium
 oculis natura subduxerit. Novis identidem armis novos
 hostes existere. Quos ut omnes fundant fugentque, quod
 praemium ipsos manere? caliginem ac tenebras et
 perpetuam noctem profundo incubantem mari, repletum
 immanium beluarum gregibus fretum, immobiles undas,
 in quibus emoriens natura defecerit. Rex non sua, 19
 sed militum sollicitudine anxius contione advocata
 docet, inbelles esse, quos metuant. Nihil deinde
 praeter has gentes ob stare, quominus terrarum spatia
 emensi ad finem simul mundi laborumque perveniant.
 Cessisse se illis metuentibus Gangem et multitudinem 20
 nationum, quae ultra amnem essent: declinasse iter
 eo, ubi par gloria, minus periculum esset. Iam pro- 21
 spicere se Oceanum, iam perflare ad ipsos auram
 maris. Ne inviderent sibi laudem, quam peteret. Her-
 culis et Liberi Patris terminos transituros illos, regi
 suo parvo inpendio immortalitatem famae daturus.
 Paterentur se ex India redire, non fugere.

- 22 Omnis multitudo et maxime militaris mobili im-
petu effertur: ita seditionis non remedia quam prin-
cipia maiora sunt. Non alias tam alacer clamor ab
exercitu est redditus iubentium, duceret dis secundis
aequaretque gloria, quos aemularetur. Laetus his
adclamationibus ad hostes protinus castra movit.
24 Validissimae Indorum gentes erant et bellum impigre
parabant ducemque ex natione Sudracarum spectatae
virtutis elegerant: qui sub radicibus montis castra
posuit lateque ignes, ut speciem multitudinis augeret,
ostendit, clamore quoque ac sui moris ululatu iden-
tidem adquiescentes Macedonas frustra terrere conatus.
25 Iam lux adpetebat, cum rex fiducia ac spei plenus
alacres milites arma capere et exire in aciem iubet.
Sed — haud traditur metum an oborta seditione inter
26 ipsos — subito profugerunt barbari: certe avios montes
et inpeditos occupaverunt, quorum agmen rex frustra
persecutus inpedimenta cepit.

- Perventum deinde est ad oppidum Sudracarum, 18
in quod plerique confugerant, haud maiore fiducia
27 moenium, quam armorum. Iam admovebat rex, cum
vates monere eum coepit, ne committeret aut certe
28 differret obsidionem: vitae eius periculum ostendi. Rex
Demophontem — is namque vates erat — intuens, 'Si
quis', inquit, 'te arti tuae intentum et exta spectantem
sic interpellat, non dubitem, quin incommodus ac mo-
29 lestus videri tibi possit.' Et cum ille 'ita prorsus
futurum' respondisset, 'Censesne', inquit, 'tantas res,
non pecudum fibras ante oculos habenti ullum esse
maius inpedimentum, quam vatem superstitione cap-
30 tum?' Nec diutius, quam respondit, moratus admo-
vendi iubet scalas cunctantibusque ceteris evadit in murum.
Angusta muri corona erat: non pinnae sicut alibi
fastigium eius distinxerant, sed perpetua lorica obdura
31 transitum saepserat. Itaque rex haerebat magis quam
stabat in margine, clipeo undique incidentia tela pro-
pulsans: nam ubique eminens ex turribus petebatur.
32 Nec subire milites poterant, quia superne vi telorum

obruerantur. Tandem magnitudinem periculi pudor
vicit, quippe cernebant cunctatione sua dedi hostibus
regem. Sed festinando morabantur auxilia. Nam dum 33
pro se quisque certat evadere, onerare scalas, quis
non sufficientibus devoluti unicam spem regis felle-
runt. Stabat enim in conspectu tanti exercitus velut
in solitudine destitutus.

CAP. V.

- 19 Iamque laevam, qua clipeum ad ictus circum-
ferebat, lassaverat clamantibus amicis, ut ad ipsos
desiliret, stabantque excepturi: cum ille rem ausus est
incredibilem atque inauditam multoque magis ad famam
temeritatis quam gloriam insignem. Namque in urbem 2
hostium plenam praecipiti saltu semetipse immisit, cum
vix sperare posset, dimicantem certe et non inultum
esse moriturum: quippe antequam adsurgeret, opprimi
poterat et capi vivus. Sed forte ita libraverat corpus, 3
ut se pedibus exciperet. Itaque stans init pugnam et,
ne circumiri posset, fortuna providerat. Vetusta arbor 4
haud procul muro ramos multa fronde vestitos velut
de industria regem protegentes obiecerat: huius spa-
tioso stipiti corpus [ne circumiri posset] adplicuit,
clipeco tela, quae ex adverso ingerebantur, excipiens.
Nam cum unum procul tot manus peterent, nemo 5
tamen audebat propius accedere: missilia ramis plura
quam clipeco incidebant. Pugnat pro rege primum 6
celebrati nominis fama, deinde desperatio, magnum
— ad honeste moriendum incitamentum. Sed cum sub- 7
inde hostis adflueret, iam ingentem vim telorum ex-
ceperat clipeco, iam galeam saxa perfregerant, iam
continuo labore gravata genua succiderant. Itaque 8
contemptum et incaute qui proximi steterant incur-
rent: e quibus duos gladio ita excepit, ut ante ipsum
exanimis procumberent. Nec cuiquam deinde propius
incessendi eum animus fuit: procul iacula sagittasque
20 mittebant. Ille ad omnes ictus expositus non aegre 9
tamen exceptum poplitibus corpus tuebatur, donec

Indus duorum cubitorum sagittam — namque Indis, ut antea diximus, huius magnitudinis sagittae erant — ita excussit, ut per thoracem paulum super latus dextrum infigeret. Quo vulnere adflictus magna vi sanguinis emicante remisit arma moribundo similis adeoque resolutus, ut ne ad vellendum quidem telum sufficeret dextera. Itaque ad spoliandum corpus, qui vulneraverat, alacer gaudio accurrit. Quem ut inicere corpori suo manus sensit, credo, ultimi dedecoris indignitate commotus linquentem revocavit animum et nudum hostis latus subiecto mucrone hausit. Iacebant circa regem tria corpora procul stupentibus ceteris. Ille ut, antequam ultimus spiritus deficeret, dimicans tamen extingueretur, clipeo se adlevare conatus est: et postquam ad conitendum nihil supererat virium, dextera impendentes ramos complexus temptabat adurgere. Sed ne sic quidem potens corporis rursus in genua procumbit, manu provocans hostes, si quis congredi auderet. Tandem Peucestes per aliam oppidi partem deturbatis propugnatoribus muri vestigia persequens regis supervenit. Quo conspecto Alexander, iam non vitae suae, sed mortis solacium supervenisse ratus, clipeo fatigatum corpus exceperit. Subit inde Timaeus et paulo post Leonnatus, huic Aristonius supervenit. Indi quoque, cum intra moenia regem esse conperissent, omissis ceteris illuc concurrerunt urgebantque protegentes. Ex quibus Timaeus multis adverso corpore vulneribus acceptis egregiaque edita pugna cecidit: Peucestes quoque tribus iaculis confossus non se tamen scuto, sed regem tuebatur: Leonnatus, dum avide ruentes barbaros submovet, cervice graviter icta semianimis procubuit ante regis pedes. Iam et Peucestes vulneribus fatigatus submiserat clipeum, in Aristono spes ultima haerebat. Hic quoque graviter saucius tantam vim hostium ultra sustinere non poterat. Inter haec ad Macedonas regem cecidisse fama perlata est. Terruisset alios, quod illos incitavit. Namque periculi omnis immemores dolabris perfregere

murum et, qua moliti erant aditum, inrupere in urbem Indosque plures fugientes quam congredi ausos ceciderunt. Non senibus, non feminis, non infantibus par-citur: quisquis occurrerat, ab illo vulneratum regem esse credebant. Tandemque internecone hostium iustae irae parentatum est. Ptolemaeus, qui postea regnavit, huic pugnae adfuisse auctor est Clitarchus et Timagenes. Sed ipse, scilicet gloriae suae non refragatus, afuisse se missum in expeditionem memoriae tradidit. Tanta componentium vetusta rerum monumenta vel securitas vel, par huic vitium, credulitas fuit! Rege in tabernaculum relato medici lignum sagittae corpori infixae ita, ne spiculum moveretur, abscidunt. Corpore deinde nudato animadvertunt hamos inesse telo nec aliter id sine perniciem corporis extrahi posse, quam ut secando vulnus augerent. Ceterum, ne secantes profluvium sanguinis occuparet, verebantur: quippe ingens telum adactum erat et penetrasset in viscera videbatur. Critobulus, inter medicos artis eximiae, sed in tanto periculo territus, manus admove-re metuebat, ne in ipsius caput parum prosperae curationis recideret eventus. Lacrimantem eum ac metuentem et sollicitudine propemodum exsanguem rex conspexerat. 'Quid', inquit, 'quodve tempus expectas et non quamprimum hoc dolore me saltem moritum liberas? An times, ne reus sis, cum insanabile vulnus acceperim?' At Critobulus tandem vel finito vel dissimulato metu hortari eum coepit, ut se continendum praeberet, dum spiculum evelleret: etiam levem corporis motum noxium fore. Rex cum adfirmasset nihil opus esse iis, qui semet continerent, sicut praeceptum erat, sine motu prae-buit corpus. Igitur patefacto latius vulnere et spiculo evolso ingens vis sanguinis manare coepit linquique animo rex et caligine oculis offusa velut moribundus extendi. Cumque profluvium medicamentis frustra inhi-buerent, clamor simul atque ploratus amicorum oritur regem expirasse credentium. Tandem constitit sanguis paulatimque ani-

30 mum recepit et circumstantes coepit adgnosceret. Toto
eo die ac nocte, quae secuta est, armatus exercitus
regiam obsedit confessus, omnes unius spiritu vivere.
Nec prius recesserunt, quam conpertum est somno
paulisper adquiescere. Hinc certiore spem salutis
eius in castra rettulerunt.

CAP. VI.

1 Rex VII diebus curato vulnere necdum obducta 23
cicatrice, cum audisset convaluisse apud barbaros
famam mortis suae, duobus navigiis iunctis statui in
medium undique conspicuum tabernaculum iussit, ex
quo se ostenderet perisse credentibus: conspectusque
ab incolis spem hostium falso nuntio conceptam in-
2 hibuit. Secundo deinde amne defluxit, aliquantum
intervalli a cetera classe praecipiens, ne quies perin-
valido adhuc necessaria pulsu remorum impidiretur.
3 Quarto, postquam navigare coeperat, die pervenit
in regionem desertam quidem ab incolis, sed frumento
et pecoribus abundantem. Placuit is locus et ad suam
4 et ad militum requiem. Mos erat principibus amicorum
et custodibus corporis excubare ante praetorium, quo-
tiens adversa regi valitudo incidisset. Hoc tum quo-
que more servato universi cubiculum eius intrant.
5 Ille sollicitus, ne quid novi adferrent, quia simul vene-
rant, percontatur, num hostium repens nuntiaretur
6 adventus. At Craterus, cui mandatum erat, ut ami-
corum preces perferret ad eum, 'Credisne', inquit,
'adventu magis hostium — ut iam in vallo con-
sisterent — sollicitos nos esse, quam cura salutis
7 tuae, ut nunc est, tibi vilis? Quantalibet vis omnium
gentium conspiret in nos, inpleat armis virisque totum
orbem, classibus maria consternat, invisitatis beluas
8 inducat: tu nos praestabis invictos. Sed quis deorum
hoc Macedoniae columen ac sidus diuturnum fore
polliceri potest, cum tam avide manifestis periculis
offeras corpus, oblitus tot civium animas trahere te
9 in casum? Quis enim tibi superstes aut optat esse

aut potest? Eo pervenimus auspicium atque imperium
secuti tuum, unde nisi te reduce nulli ad penates
suos iter est. Quodsi adhuc de Persidis regno cum 10
Dareo dimicares, etsi nemo vellet, tamen ne admirari
quidem posset, tam promptae esse te ad omne discrimen
audaciae: nam ubi paria sunt periculum ac prae-
mium, et secundis rebus amplior fructus est et adversis
solacium maius: tuo vero capite ignobilem vicum emi, 11
quis ferat non tuorum modo militum, sed ullius gentis
barbarae civis, qui tuam magnitudinem novit? Horret 12
animus cogitationem rei, quam paulo ante vidimus.
Eloqui timeo, invicti corporis spolia inertissimas manus
fuisse infecturas, nisi te interceptum misericors in
nos fortuna servasset. Totidem proditores, totidem 13
desertores sumus, quot te non potuimus persequi.
Universos licet milites ignominia notes, nemo recu-
sabit luere id, quod ne admitteret, praestare non
potuit. Patere nos, quaeso, alio modo esse viles tibi.
Quocumque iusseris, ibimus. Obscura pericula et 14
ignobiles pugnas nobis deprecemur: temet ipsum ad ea
serva, quae magnitudinem tuam capiunt. Cito gloria
obsolescit in sordidis hostibus nec quicquam indignius
est quam consumi eam, ubi non possit ostendi. Eadem 15
fere Ptolemaeus et similia his ceteri. Iamque confusis
vocibus flentes eum orabant, ut tandem exsatiatus
laudi modum faceret ac salutis suae, id est publicae,
25 parceret. Grata erat regi pietas amicorum. Itaque 16
singulos familiaris amplexus considerare iubet. Altius 17
que sermone repetito, 'Vobis quidem', inquit, 'o fidis-
simi piissimique civium atque amicorum, grates ago
habeoque non solum eo nomine, quod hodie salutem
meam vestrae praeponitis, sed quod a primordiis belli
nullum erga me benivolentiae pignus atque indicium
omisistis, adeo ut confitendum sit numquam mihi
vitam meam fuisse tam caram, quam esse coepit, ut
vobis diu frui possim. Ceterum non eadem est cogi- 18
tatio eorum, qui pro me mori optant, et mea, qui
quidem hanc benivolentiam vestram virtute meruisse

me iudico. Vos enim diuturnum fructum ex me, forsitan etiam perpetuum percipere cupiatis: ego me metior
 19 non aetatis spatio, sed gloriae. Licuit paternis opibus contento intra Macedoniae terminos per otium corporis expectare obscuram et ignobilem senectutem, quamquam ne pigri quidem sibi fata disponunt sed unicum bonum diuturnam vitam existimantes saepe acerba mors occupat. Verum ego, qui non annos meos, sed victorias numero, si munera fortunae bene conputo,
 20 diu vixi. Orsus a Macedonia imperium Graeciae teneo, Thraciam et Illyrios subegi, Triballis Maedisque imperito, Asiam, qua Hellesponto, qua rubro mari subluitur, possideo. Iamque haud procul absum fine mundi, quem egressus aliam naturam, alium orbem aperire
 21 mihi statui. Ex Asia in Europae terminos momento unius horae transivi. Victor utriusque regionis post nonum regni mei, post vicesimum atque octavum aetatis annum, videor vobis in excolenda gloria, cui me uni devovi, posse cessare? Ego vero non deero et, 26
 22 ubicumque pugnabo, in theatro terrarum orbis esse me credam. Dabo nobilitatem ignobilibus locis, aperiam cunctis gentibus terras, quas natura longe submoverat. In his operibus extinguere mihi, si fors ita feret, pulchrum est: ea stirpe sum genitus, ut multam prius
 23 quam longam vitam debeam optare. Obsecro vos, cogitate nos pervenisse in terras, quibus feminae ob virtutem celeberrimum nomen est. Quas urbes Samiramis condidit! quas gentis redegit in potestatem! quanta opera molita est! Nondum feminam aequavimus gloria
 24 et iam nos laudis satietas cepit? Di faveant, maiora adhuc restant. Sed ita nostra erunt, quae nondum attigimus, si nihil parvum duxerimus, in quo magnae gloriae locus est. Vos modo me ab intestina fraude et domesticorum insidiis praestare securum: belli Martisque discrimen inpavidus subibo. Philippus in acie tutior quam in theatro fuit: hostium manus saepe
 25 vitavit, suorum effugere non valuit. Aliorum quoque regum exitus si reputaveritis, plures a suis quam ab

hoste interemptos numerabitis. Ceterum, quoniam olim 26
 rei agitatae in animo meo nunc promendae occasio oblata est, mihi maximus laborum atque operum meorum erit fructus, si Olympias mater immortalitati consecratur, quandoque excesserit vita. Si licuerit, ipse praestabo hoc: si me praeceperit fatum, vos mandasse me mementote. Ac tum quidem amicos dimisit: ceterum per complures dies ibi stativa habuit.

CAP. VII.

27 Haec dum in India geruntur, Graeci milites nuper 1
 in colonias a rege deducti circa Bactra orta inter ipsos seditione defecerant, non tam Alexandro infensi, quam metu supplicii. Quippe occisis quibusdam popularium, 2
 qui validiores erant, arma spectare coeperunt et Bactriana arce, quae casu negligentius adservata erat, occupata barbaros quoque in societatem defectionis impulerant. Athenodorus erat princeps eorum, qui 3
 regis quoque nomen adsumpserat, non tam imperii cupidine quam in patriam revertendi cum iis, qui auctoritatem ipsius sequebantur. Huic Biton quidam 4
 nationis eiusdem, sed ob aemulationem infestus comparavit insidias invitatumque ad epulas per Boxum quendam Margianum in convivio occidit. Postero die 5
 contione advocata Bito ultro insidiatum sibi Athenodorum plerisque persuaserat: sed aliis suspecta erat fraus Bitonis et paulatim in plures coepit manare suspicio. Itaque Graeci milites arma capiunt occisuri 6
 Bitonem, si daretur occasio: ceterum principes eorum iram multitudinis mitigaverunt. Praeter spem suam 7
 Biton praesenti periculo ereptus paulo post est insidiatus auctoribus salutis suae: cuius dolo cognito et ipsum comprehenderunt et Boxum. Ceterum Boxum 8
 protinus placuit interfici, Bitonem etiam per cruciatum necari. Iamque corpori tormenta admovebantur, cum Graeci — incertum ob quam causam — lymphatis 9
 similes ad arma discurrant. Quorum fremitu exaudito, 9
 qui torquere Bitonem iussi erant, omisere veriti, ne

- id facere tumultuantium vociferatione prohiberentur.
- 10 Ille, sicut nudatus erat, pervenit ad Graecos et miserabilis facies supplicio destinati in diversum animos
- 11 repente mutavit dimittingue eum iusserant. Hoc modo poena bis liberatus cum ceteris, qui colonias a rege attributas reliquerunt, revertit in patriam. Haec circa Bactra et Scytharum terminos gesta.
- 12 Interim regem duarum gentium, de quibus ante dictum est, c legati adeunt. Omnes curru vehebantur, eximia magnitudine corporum, decore habitu: lineae
- 13 vestes intexto auro purpuraque distinctae. Ei se dedere ipsos, urbes agrosque referebant, per tot aetates inviolatam libertatem illius primum fidei dicionique permissuros: deos sibi deditiois auctores, non metum,
- 14 quippe intactis viribus iugum excipere. Rex consilio habito deditos in fidem accepit stipendio, quod Archosiis utraque natio pensitabat, inposito. Praeterea
- 15 milia et d equites imperat et omnia oboedienter a barbaris facta. Invitatis deinde ad epulas legatis gentium regulisque exornari convivium iussit. c aurei lecti modicis intervallis positi erant, lectis circumdederat aulaea purpura auroque fulgentia, quidquid aut apud Persas vetere luxu aut apud Macedonas nova immutatione corruptum erat, confusis utriusque gentis
- 16 vitiis in illo convivio ostendens. Intererat epulis Dioxippus Atheniensis, pugil nobilis et ob eximiam virtutem virium etiam regi pernotus et gratus. Invidi malignique increpabant per seria et ludum saginati corporis sequi inutilem beluam: cum ipsi proelium inirent, oleo madentem praeparare ventrem epulis.
- 17 Eadem igitur in convivio Horras Macedo iam temulentus exprobrare ei coepit et postulare, ut, si vir esset, postero die secum ferro. decerneret: regem tandem vel de sua temeritate vel de illius ignavia indicaturum. Et a Dioxippo contemptim militarem eludente ferociam accepta condicio est ac postero die rex, cum etiam acrius certamen exposcerent, quia detertere non
- 19 poterat, destinata exequi passus est. Ingens vis mili-

tum, inter quos erant Graeci, Dioxippo studebant. Macedo iusta arma sumpserat, aereum clipeum, hastam quam sarisam vocant laeva tenens, dextera lanceam gladioque cinctus, velut cum pluribus simul dimicaturus. Dioxippus oleo nitens et coronatus laeva puniceum amiculum, dextra validum nodosumque stipitem praeferebat. Ea ipsa res omnium animos expectatione suspenderat, quippe armato congredi nudum dementia, non temeritas videbatur. Igitur Macedo, haud dubius

21 eminus interfici posse, lanceam emisit: quam Dioxippus cum exigua corporis declinatione vitasset, antequam ille hastam transferret in dextram, adsiluit et stipitem mediam eam fregit. Amisso utroque telo Macedo gladium coeperat stringere. Quem occupatum complexu pedibus repente subductis Dioxippus arietavit in terram ereptoque gladio pedem super cervicem iacenti inposuit, stipitem intentans elisurusque eo victum, ni prohibitus esset a rege. Tristis spectaculi eventus non

23 Macedonibus modo, sed etiam Alexandro fuit, maxime quia barbari adfuerant: quippe celebratam Macedonum fortitudinem ad ludibrium recidissee verebatur. Hinc

24 ad criminationem invidorum adaptatae sunt regis aures. Et post paucos dies inter epulas aureum poculum ex composito subducitur ministrique, quasi amisissent quod amoverant, regem adeunt. Saepe minus est constantiae in rubore quam in culpa. Coniectum oculorum, quibus ut fur destinabatur, Dioxippus ferre non potuit et, cum excessisset convivio, litteris conscriptis, quae regi redderentur, ferro se interemit. Graviter mortem

26 eius tulit rex, existimans indignationis esse, non paenitentiae testem, utique postquam falso insimulatum eum nimium invidorum gaudium ostendit.

CAP. VIII.

- 30 Indorum legati dimissi domos paucis post diebus cum donis revertuntur. CCC erant equites, MXXX currus, quos quadriungi equi ducebant, lineae vestis aliquantum, mille scuta Indica et ferri candidi talenta c 2

leonesque rarae magnitudinis et tigres, utrumque animal ad mansuetudinem domitum, lacertarum quoque ingentium pelles et dorsa testudinum. Cratero deinde imperat rex, haud procul amne, per quem erat ipse navigaturus, copias duceret: eos autem, qui comitari eum solebant, inponit in naves et in fines Mallorum secundo amne devehitur.

Inde Sabarcas adiit, validam Indiae gentem, quae populi, non regum imperio regebatur. LX milia pedum habebant, equitum sex milia: has copias currus dissequabantur. III duces spectatos virtute bellica elegerant. At qui in agris erant proximi flumini — frequentes autem vicos maxime in ripa habebant — ut videre totum amnem, qua prospici poterat, navigiis construat et tot militum arma fulgentia, territi nova facie, deorum exercitum et alium Liberum Patrem, celebre in illis gentibus nomen, adventare credebant. Hinc militum clamor, hinc remorum pulsus variaeque nautarum voces hortantium pavidas aures inpleverant. Ergo universi ad eos, qui in armis erant, currunt, furere clamitantes: cum dis proelium inituros, navigia non posse numerari, quae invictos viros veherent. Tantumque in exercitum suorum intulere terroris, ut legatos mitterent gentem dedituros.

His in fines acceptis ad alias deinde gentes quarto die pervenit. Nihilo plus animi his fuit, quam ceteris fuerat. Itaque oppido ibi condito, quod Alexandream appellari iusserat, fines eorum, qui Musicani appellantur, intravit. Hic de Teriolte satrape, quem Parapamisadis praefecerat, iisdem arguentibus cognovit multaque avare ac superbe fecisse convictum interfici iussit. Oxyartes, praetor Bactrianorum, non absolutus modo, sed etiam iure amoris amplioris imperii donatus est finibus. Musicanis deinde in dicionem redactis urbi eorum praesidium inposuit.

Inde ad Praestos, et ipsam Indiae gentem, perventum est. Porticanus rex erat, qui se munitae urbi cum magna manu popularium incluserat. Hanc Ale-

xander tertio die, quam coeperat obsidere, expugnavit. Et Porticanus, cum in arcem confugisset, legatos de condicione deditonis misit ad regem: sed antequam adirent eum, duae turres cum ingenti fragore prociderant, per quarum ruinas Macedones evasere in arcem, qua capta Porticanus cum paucis repugnans occiditur.

Diruta igitur arce et omnibus captivis venundatis Sambis regis fines ingressus est multisque oppidis in fidem acceptis validissimam gentis urbem cuniculo cepit. Barbaris simile monstri visum est, rudibus militarium operum: quippe in media ferme urbe armati terra existebant nullo suffossi specus ante vestigio facto. LXXX milia Indorum in ea regione caesa Clitarchus est auctor multosque captivos sub corona venisse. Rursus Musicani defecerunt, ad quos opprimendos missus est Pithon, qui captum principem gentis eundemque defectionis auctorem adduxit ad regem. Quo Alexander in crucem sublato rursus amnem, in quo classem expectare se iusserat, repetit.

Quarto deinde die secundo amne pervenit ad oppidum, quod in regno imo erat Sambis. Nuper se ille dederat, sed oppidani detrectabant imperium et clausurant portas. Quorum paucitate contempta rex Agrianos moenia subire iussit et sensim recedentes elicere extra muros hostem secuturum profecto, si fugere eos crederet. Agriani, sicut imperatum erat, lacessito hoste subito terga verterunt: quos barbari effuse sequentes in alios, inter quos ipse rex erat, incidunt. Renovato ergo proelio ex III milibus barbarorum DC caesi sunt, mille capti, ceteri moenibus urbis inclusi. Sed non ut prima specie laeta victoria ita eventu quoque fuit, quippe barbari veneno tinxerant gladios. Itaque saucii subinde expirabant nec causa tam strenuae mortis excogitari poterat a medicis, cum etiam leves plagae insanabiles essent. Barbari autem speraverant incautum et temerarium regem excipi posse. Et forte inter promptissimos dimicans intactus evaserat. Praecipue Ptolemaeus, laevo humero leviter

quidem saucius, sed maiore periculo quam vulnere adfectus, regis sollicitudinem in se converterat. Sanguine coniunctus erat et quidam Philippo genitum esse
 23 credebant, certe pelice eius ortum constabat. Idem corporis custos promptissimusque bellator et pacis artibus quam militiae maior et clarior: modico civili-
 24 fastu regiae adsumpserat. Ob haec regi an popularibus carior esset, dubitari poterat: tum certe primum expertus suorum animos, adeo ut fortunam, in quam postea ascendit, in illo periculo Macedones ominati
 25 esse videntur. Quippe non levior illis Ptolemaei fuit cura, quam regis. Qui et proelio et sollicitudine fatigatus cum Ptolemaeo adsideret, lectum, in quo
 26 ipse adquiesceret, iussit inferri. In quem ut se recepit, protinus altior insecutus est somnus. Ex quo excitatus per quietem vidisse se exponit speciem draconis oblatam herbam ferentis ore, quam veneni remedium esse monstrasset: colorem quoque herbae referebat, agniturem, si quis repperisset, adfirmans.
 27 Inventam deinde — quippe a multis simul erat requisita — vulnere inposuit protinusque dolore finito intra
 28 breve spatium cicatrix quoque obducta est. Barbaros ut prima spes fefellerat, se ipsos urbemque dederunt.
 Hinc in proximam gentem Pataliam perventum
 34 est. Rex erat Moeris, qui urbe deserta in montes
 29 profugerat. Itaque Alexander oppido potitur agrosque populatur. Magnae inde praedae actae sunt pecorum
 30 armentorumque, magna vis reperta frumenti. Ducibus deinde sumptis amnis peritis defluxit ad insulam medio ferme alveo enatam.

CAP. IX.

1 Ibi diutius subsistere coactus, quia duces socordius adservati profugerant, misit, qui conquirerent alios: nec repertis pervicax cupido visendi Oceanum adeundique terminos mundi sine regionis peritis flumini ignoto caput suum totque fortissimorum virorum sa-

lutem permittere *compulit*. Navigabant ergo omnium, 2
 per quae ferebantur, ignari. Quantum inde abesset mare, quae gentes colerent, quam placidum amnis os, quam patiens longarum navium esset, anceps et caeca aestimatio augurabatur: unum erat temeritatis 3
 solacium perpetua felicitas. Iam cccc stadia processerant, cum gubernatores agnoscere ipsos auram maris et haud procul videri sibi Oceanum abesse indicant regi. Laetus ille hortari nauticos coepit, incum- 4
 berent remis: adesse finem laboris omnibus votis expetitur: iam nihil gloriae deesse, nihil obstare virtuti, sine ullo Martis discrimine, sine sanguine orbem terrae ab illis capi: ne naturam quidem longius posse procedere, brevi incognita nisi immortalibus esse visuros. Paucos tamen navigio emisit in ripam, qui agrestes 5
 vagos exciperent, e quibus certiora nosci posse sperabat. Illi scrutati omnia tuguria tandem latentes reperere. Qui interrogati, quam procul abesset mare, 6
 responderunt nullum ipsos mare ne fama quidem accepisse, ceterum tertio die perveniri posse ad aquam amaram, quae corrumperet dulcem. Intellectum est mare destinari ab ignaris naturae eius. Itaque ingenti 7
 alacritate nautici remigant et proximo [quoque] die, quo propius spes admovebatur, crescebat ardor animorum. Tertio iam die mixtum flumini subibat mare, leni adhuc aestu confundente dispares undas. Tum aliam 8
 insulam medio amni sitam evecti paulo lentius, quia cursus aestu reverberabatur, adplicant classem et ad commeatus petendos discurrunt, securi casus eius, qui
 35 supervenit ignaris. Tertia ferme hora erat, cum stata 9
 vice Oceanus exaestuans invehi coepit et retro flumen urgere: quod primo coercitum, deinde vehementius pulsum maiore impetu adversum agebatur, quam torrentia praecipiti alveo incurrunt. Ignota vulgo freti 10
 natura erat monstraque et irae deum indicia cernere videbantur. Identidem intumescens mare et in campos paulo ante siccios descendere superfusum. Iamque 11
 levatis navigiis et tota classe dispersa, qui expositi

erant, undique ad naves trepidi et improvise malo
 12 attoniti recurrunt. Sed in tumultu festinatio quoque
 tarda est. Hi contis navigia pellebant, hi, dum remos
 13 aptari probabant, consederant: quidam enavigare pro-
 perantes [sed] non expectatis, qui simul esse debebant,
 clauda et inhabilia navigia languide moliebantur: aliae
 navium inconsulte ruentes non receperant pariterque
 14 et multitudo et paucitas festinantes morabatur. Cla-
 mor hinc expectare, hinc ire iubentium dissonaeque
 voces nusquam idem atque unum tendentium non ocu-
 15 lorum modo usum, sed etiam aurium abstulerant. Ne
 in gubernatoribus quidem quicquam opis erat, quo-
 rum nec exaudiri vox a tumultuantibus poterat nec
 16 imperium a territis inconpositisque servari. Ergo con-
 lidi inter se naves abstergerique invicem remi et alii
 aliorum navigia urgere coeperunt. Crederes non unius
 exercitus classem vehi, sed duorum navale initum esse
 17 certamen. Incutiebantur puppibus prorae, premebantur
 a sequentibus, qui antecedentes turbaverant: iurgan-
 18 tium ira perveniebat etiam ad manus. Iamque aestus 36
 totos circa flumen campos inundaverat tumulis dum-
 taxat eminentibus velut insulis parvis, in quos plerique
 19 trepidi omissis navigiis enare properant. Dispersa
 classis partim in praealta aqua stabat, qua subse-
 derant valles, partim in vado haerebat, utcumque
 inaequale terrae fastigium occupaverant undae: cum
 20 subito novus et pristino maior terror incutitur. Reci-
 procari coepit mare magno tractu aquis in suum
 fretum recurrentibus reddebatque terras paulo ante
 profundo salo mersas. Igitur destituta navigia alia
 praecipitantur in proras, alia in latera procumbunt.
 Strati erant campi sarcinis, armis, avulsarum tabu-
 21 larum remorumque fragmentis. Miles nec egredi in
 terram nec in nave subsistere audebat, identidem prae-
 sentibus graviora, quae sequerentur, expectans. Vix,
 quae perpetiebantur, videre ipsos credebant, in sicco
 22 naufragia, in amni mare. Nec finis malorum: quippe
 aestum paulo post mare relaturum, quo navigia adle-

varentur, ignari, famem et ultima sibimet ominaban-
 tur. Beluae quoque fluctibus destitutae terribiles vaga-
 37 bantur. Iamque nox adpetebat et regem quoque de- 23
 speratio salutis aegritudine adfecerat. Non tamen
 invictum animum curae obruunt, quin tota nocte per-
 sideret in speculis equitesque praemitteret ad os
 amnis, ut, cum mare rursus exaestuare sensissent,
 praecederent. Navigia quoque et lacerata refici et 24
 eversa fluctibus erigi iubet paratosque esse et inten-
 tos, cum rursus mare terras inundasset. Tota ea 25
 nocte inter vigilias adhortationesque consumpta cele-
 riter et equites ingenti cursu refugere et secutus est
 aestus. Qui primo aquis leni tractu subeuntibus coepit
 levare navigia, mox totis campis inundatis etiam inpu-
 lit classem. Plausus militum nauticarumque inspira- 26
 tam salutem immodico celebrantium gaudio litoribus
 ripisque resonabat. Unde tantum redisset subito mare,
 quo pridie refugisset, quaenam esset eiusdem elementi
 natura, modo discors, modo imperio temporum ob-
 noxia, mirabundi requirebant. Rex cum ex eo, quod 27
 accideret, coniectaret post solis ortum statum tempus
 esse, media nocte, ut aestum occuparet, cum paucis
 navigiis secundo amne defluxit. Evectusque os eius
 cccc stadia processit in mare, tandem voti sui com-
 pos: praesidibusque et maris et locorum dis sacrificio
 facto ad classem rediit.

CAP. X.

38 Hinc adversum flumen subit classis et altero die 1
 adpulsus est haud procul lacu salso, cuius incognita
 natura plerosque decepit temere ingressos aquam.
 Quippe scabies corpora invasit et contagium morbi
 etiam in alios vulgatum est. Oleum remedio fuit.
 Leonnato deinde praemisso, ut puteos foderet, qua 2
 terrestri itinere ducturus exercitum videbatur — quippe
 sicca erat regio — ipse cum copiis substitit, vernum
 tempus expectans. Interim et urbes plerasque condidit.
 Nearchus atque Onesicritus nauticae rei peritis imperavit, 3

ut validissimas navium deducerent in Oceanum progressisque, quoad tuto possent, naturam maris noscerent: vel eodem amne vel Euphrate subire eos posse, cum reverti ad se vellent.

4 Iamque mitigata hieme et navibus, quae inutiles 39
5 videbantur, crematis terra ducebat exercitum. Nonis castris in regionem Arabiton, inde totidem diebus in Cedrosiorum perventum est. Liber hic populus concilio habito dedit se nec quicquam deditis praeter
6 commeatus imperatum est. Quinto hinc die venit ad flumen: Arabum incolae appellant. Regio deserta et aquarum inops excipit. Quam emensus in Oritas transit: ibi maiorem exercitus partem Hephaestioni tradidit, levem armaturam cum Ptolemaeo Leonnatoque
7 partitus est. Triā simul agmina populabantur Indos magnaēque praedae actae sunt: maritimos Ptolemaeus, ceteros ipse rex et ab alia parte Leonnatus urebant. In hac quoque regione urbem condidit deductique sunt in eam Arachosii.

8 Hinc pervenit ad maritimos Indos. Desertam va-40
9 stamque regionem late tenent ac ne cum finitimis quidem ullo commercii iure miscentur. Ipsa solitudo natura quoque immitia efferavit ingenia: prominent ungues numquam recisi, comae hirsutae et intonsae
10 sunt. Tuguria conchis et ceteris purgamentis maris instruunt. Ferarum pellibus tecti piscibus sole duratis et maiorum quoque beluarum, quas fluctus eiecit,
11 carne vescuntur. Consumptis igitur alimentis Macedones primo inopiam, deinde ad ultimum famem sentire coeperunt, radices palmarum — namque sola ea
12 arbor gignitur — ubique rimantes. Sed, cum haec quoque alimenta defecerant, iumenta caedere adgressi ne equis quidem abstinerebant: et cum deessent, quae sarcinas veherent, spolia de hostibus, propter quae
13 Famem deinde pestilentia secuta est, quippe insalubrium ciborum novi suci, ad hoc itineris labor et aegritudo animi vulgaverant morbos et nec manere

sine clade nec progredi poterant: manentes fames, progressos acior pestilentia urgebat. Ergo strati erant 14
campi paene pluribus semivivis quam cadaveribus. Ac ne levius quidem aegri sequi poterant: quippe agmen raptim agebatur tantum singulis ad spem salutis ipsos proficere credentibus, quantum itineris festinando praeciperent. Igitur qui defecerant notos ignotosque, ut 15
adlevarentur, orabant: sed nec iumenta erant, quibus excipi possent, et miles vix arma portabat imminensque et ipsis facies mali ante oculos erat. Ergo saepius revocati ne respicere quidem suos sustinebant misericordia in formidinem versa. Illi relictis deos testes et 16
sacra communia regisque implorabant opem: cumque frustra surdas aures fatigarent, in rabiem desperatione versa parem suo exitum similesque ipsis amicos et con-
41 tubernales precabantur. Rex dolore simul ac pudore 17
anxius, quia causa tantae cladis ipse esset, ad Phrathaphernen, Parthyaeorum satrapen, misit, qui iuberent camelis cocta cibaria adferri, aliosque finitimarum regionum praefectos certiores necessitatis suae fecit. Nec cessatum est ab his. Itaque fame dumtaxat vin- 18
dicatus exercitus tandem in Cedrosiae fines perducitur. Omnium rerum copia fertilis regio est: in qua stativa habuit, ut vexatos milites quiete firmaret. Hic Leon- 19
nati litteras accepit, conflixisse ipsum cum VIII milibus peditum et cccc equitibus Oritarum prospero eventu. A Cratero quoque nuntius venit, Ozinen et Zariaspen, nobilis Persas, defectionem molientes oppressos a se in vinculis esse. Praeposito igitur regioni 20
Sibyrtio — namque Menon, praefectus eius, nuper interierat morbo — in Carmaniam ipse processit. Aspa- 21
stes erat satrapes gentis, suspectus res novare voluisse, dum in India rex est. Quem occurrentem dissimulata 22
ira comiter adlocutus, dum exploraret, quae delata
42 erant, in eodem honore habuit. Cum inde praefecti, sicut imperatum erat, equorum, iumentorumque iugaliū vim ingentem ex omni, quae sub imperio erat, regione misissent, quibus deerant impedimenta, resti-

23 tuit: arma quoque ad pristinum refecta sunt cultum,
 quippe haud procul a Perside aberant non pacata modo,
 24 sed etiam opulenta. Igitur, ut supra dictum est, aemulatus Patris Liberi non gloriam solum, quam ex illis gentibus deportaverat, sed etiam famam, sive illud triumphus fuit ab eo primum institutus, sive bacchantium lusus, statuit imitari, animo super humanum
 25 fastigium elato. Vicos, per quos iter erat, floribus coronisque sterni iubet, liminibus aedium crateras vino repletas et alia eximiae magnitudinis vasa disponi, vehicula deinde constrata, ut plures capere milites possent, in tabernaculorum modum ornari, alia
 26 candidis velis, alia veste pretiosa. Primi ibant amici et cohors regia variis redimita floribus coronisque — alibi tibicinum cantus, alibi lyrae sonus audiebatur — item vehiculis pro copia cuiusque adornatis comissabundus exercitus, armis, quae maxime decora erant, circumpendentibus. Ipsum convivasque currus vehebat crateris aureis eiusdemque materiae ingentibus poculis
 27 praegravis. Hoc modo per dies VII bacchabundum agmen incessit, parata praeda, si quid victis saltem adversus comissantes animi fuisset: mille hercule viri modo et sobrii, VII dierum crapula graves in suo
 28 triumpho capere potuerunt. Sed fortuna, quae rebus famam pretiumque constituit, hoc quoque militiae probrum vertit in gloriam. Et praesens aetas et posteritas deinde mirata est, per gentes nondum satis domitas incessisse temulentos, barbaris, quod temeritas erat,
 29 fiduciam esse credentibus. Hunc apparatus carnifex sequebatur: quippe satrapes Aspastes, de quo ante
 30 dictum est, interfici iussus est: adeo nec luxuriae quicquam crudelitas nec crudelitati luxuria obstat.

Q. CURTI RUFII

HISTORIARUM

ALEXANDRI MAGNI

MACEDONIS

LIBER X.

CAP. I.

1 Isdem fere diebus Cleander et Sitalces et cum Agathone Heracon superveniunt, qui Parmenionem iussu
 2 regis occiderant. V milia peditum cum equitibus mille, sed et accusatores eos e provincia, cui praefuerant, sequebantur: nec tot facinora, quot admiserant, compensare poterant caedis perquam gratae regi ministerio. Quippe cum omnia profana spoliassent, ne sacris quidem abstinuerant virginesque et principes feminarum
 3 stupra perpersae corporum ludibria deshebant. Invisum Macedonum nomen avaritia eorum ac libido barbaris fecerat. Inter omnes tamen eminebat Cleandri furor,
 4 qui nobilem virginem constupratam servo suo pelicem dederat. Plerique amicorum Alexandri non tam criminum, quae palam obiciebantur, atrocitatem quam memoriam occisi per illos Parmenionis, quod tacitum prodesse
 5 reis apud regem poterat, intuebantur, laeti recidissem iram in irae ministros nec ullam potentiam scelere quaesitam cuiquam esse diuturnam. Rex cognita causa
 6 pronuntiavit ab accusatoribus unum et id maximum crimen esse praeteritum, desperationem salutis suae:

numquam enim talia ausuros, qui ipsum ex India sospitem aut optassent reverti aut credidissent reversum. Igitur hos quidem vinxit, de autem militem, qui saevitiae eorum ministri fuerant, interfici iussit. Eodem die sumptum est supplicium de iis quoque, quos auctores defectionis Persarum Craterus adduxerat. Haud multo post Nearchus et Onesicritus, quos longius in Oceanum procedere iusserat, superveniunt. Nuntiabant autem quaedam audita, alia conperta: insulam ostio amnis obiectam auro abundare, inopem equorum esse: singulos eos conpererant ab iis, qui ex continenti traicere auderent, singulis talentis emi. Plenum esse beluarum mare: aestu secundo eas ferri magnarum navium corpora aequantes, truci cantu deterritas sequi classem, cum magno aequoris strepitu velut demersa navigia subisse aquas. Cetera incolis crediderant, inter quae: rubrum mare non a colore undarum, ut plerique crederent, sed ab Erythro rege appellari, esse haud procul a continenti insulam palmis frequentibus consitam et in medio fere nemore columnam eminere, Erythri regis monumentum, litteris gentis eius scriptam. Adiciebant navigia, quae lixas mercatoresque vexissent, famam auri secutis gubernatoribus in insulam esse transmissa nec deinde ab iis postea visa. Rex cognoscendi plura cupidine accensus rursus eos terram legere iubet, donec ad Euphratis os adpellerent classem, inde adverso amne Babylona subituros. Ipse animo infinita complexus statuerat, omni ad orientem maritima regione perdomita, ex Syria petere Africam, Carthagini infensus, inde Numidiae solitudinibus peragratis cursum Gadis dirigere, — ibi namque columnas Herculis esse fama vulgaverat, — Hispanias deinde, quas Hiberiam Graeci a flumine Hiberno vocabant, adire et praetervehi Alpes Italiae: quae oram, unde in Epirum brevis cursus est. Igitur Mesopotamiae praetoribus imperavit, materia in Libano monte caesa devectaque ad urbem Syriae Thapsacum septingentarum carinas navium ponere:

septiremis omnes esse deducique Babylona. Cypriorum regibus imperatum, ut aes stuppamque et vela praeberent. Haec agenti Pori et Taxilis regum litterae traduntur, Abisaren morbo, Philippum, praefectum ipsius, ex vulnere interisse oppressosque, qui vulnerassent eum. Igitur Philippo substituit Eudaemonem: dux erat Thracum. Abisaris regnum filio eius attribuit. Ventum est deinde Parsagada: Persica est gens, cuius satrapes Orsines erat, nobilitate ac divitiis inter omnes barbaros eminens. Genus ducebat a Cyro, quondam rege Persarum: opes et a maioribus traditas habebat et ipse longa imperii possessione cumularat. Is regi cum omnis generis donis, non ipsi modo ea, sed etiam amicis eius daturus, occurrit. Equorum domiti greges sequebantur currusque argento et auro adornati, pretiosa supellex et nobiles gemmae, aurea magni ponderis vasa vestesque purpureae et signati argenti talentum III milia. Ceterum tanta benignitas barbaro causa mortis fuit. Nam cum omnes amicos regis donis super ipsorum vota colisset, Bagoae spadoni, qui Alexandrum obsequio corporis devinxerat sibi, nullum honorem habuit: admonitusque a quibusdam, perquam Alexandro cordi esse, respondit, amicos regis, non scorta se colere nec moris esse Persis, mares ducere, qui stupro effeminarentur. His auditis spado potentiam flagitio et dedecore quaesitam in caput nobilissimi et insontis exercuit. Namque gentis eiusdem levissimos falsis criminibus adstruxit monitos, tum demum ea deferre, cum ipse iussisset. Interim quotiens sine arbitris erat, credulas regis aures implebat dissimulans causam irae, quo gravior criminantis auctoritas esset. Nondum suspectus erat Orsines, iam tamen vilior. Reus enim in secreto agebatur, latentis periculi ignarus, et inopportunissimum scortum ne in stupro quidem et dedecoris patientia fraudis oblitum, quotiens amorem regis in se accenderat, Orsinen modo avaritiae, interdum etiam defectionis arguebat. Iam matura erant in perniciem innocentis mendacia et

fatum, cuius inevitabilis sors est, adpetebat. Forte enim sepulcrum Cyri Alexander iussit aperiri, in quo erat conditum eius corpus, cui dare volebat inferias.

- 31 Auro argentoque repletum esse crediderat — quippe ita fama Persae vulgaverant — sed praeter clipeum eius putrem et arcus duos Scythicos et acinacem nihil
 32 repperit. Ceterum corona aurea inposita amiculo, cui adsueverat ipse, solium, in quo corpus iacebat, velavit, miratus tanti nominis regem tantis praeditum opibus haud pretiosius sepultum esse, quam si fuisset
 33 e plebe. Proximus erat lateri spado, qui regem intuens, 'Quid mirum,' inquit, 'est inania sepulcra esse regum, cum satraparum domus aurum inde egestum
 34 capere non possint? Quod ad me attinet, ipse hoc bustum antea non videram, sed ex Dareo ita accepi,
 35 III milia talentum condita esse cum Cyro. Hinc illa benignitas in te, ut, quod impune habere non poterat
 36 Orsines, donando etiam gratiam iniret.' Concitaverat iam animum in iram, cum hi, quibus negotium idem dederat, superveniunt. Hinc Bagoas, hinc ab eo sub-
 37 ornatu falsis criminibus occupant aures. Antequam accusari se suspicaretur, Orsines in vincula est traditus. Non contentus supplicio insontis spado ipse morituro manum iniecit. Quem Orsines intuens, 'Audieram,' inquit, 'in Asia olim regnasse feminas, hoc
 38 vero novum est regnare castratum!' Hic fuit exitus nobilissimi Persarum nec insontis modo, sed eximia
 39 quoque benignitatis in regem. Eodem tempore Phradatae regnum adfectasse suspectus occiditur. Coeperat rex esse praeceps ad repraesentanda supplicia, item
 40 ad deteriora credenda: scilicet res secundae valent commutare naturam et raro quisquam erga bona sua satis cautus est. Idem enim paulo ante Lyncestem Alexandrum delatum a duobus indicibus damnare non
 41 sustinuerat, humiliores quoque reos contra suam voluntatem, quia ceteris videbantur insontes, passus absolvi, hostibus victis regna reddiderat aut auxerat:
 42 ad ultimum ita ab semetipso degeneravit, ut invictus

quondam adversus libidinem animi arbitrio scorti aliis regna daret, aliis adimeret vitam.

* * *

- 6 Isdem fere diebus litteras [a Coeno] accipit de 43
 rebus in Europa et Asia gestis, dum ipse Indiam subigit. Zopyrio, Thraciae praepositus, cum expedi- 44
 tionem in Getas faceret, tempestatibus procellisque subito coortis cum toto exercitu oppressus erat. Qua 45
 cognita clade Seuthes Odrysas, populares suos, ad defectionem compulerat. Amissa propemodum Thracia ne Graecia quidem tumultibus inconcussa mansit. Nam Alexander punita satraparum quorundam insolentia, quam, dum in extremo orbe Indorum armis attinetur, per summa scelera atque flagitia in provinciales exercuerant, ceterorum metum intenderat: qui in paribus delictis idem admissorum praemium expectantes in mercennariorum militum fidem confugiebant, illorum manibus, si ad supplicium poscerentur, salutem suam tutaturi, aut pecunia, quanta poterat, coacta fugam inibant. Ea re cognita litterae ad omnes Asiae praefectos missae sunt, quibus inspectis e vestigio omnes peregrinos milites, qui stipendia sub ipsis facerent, dimittere iubebantur. Erat inter eos Harpalus, quem Alexander, quod ob ipsius amicitiam olim a Philippo eiectionis solum vertisset, inter fidissimos habebat et post Mazaei mortem satrapea Babyloniae donaverat thesaurorumque custodiae praefecerat. Is igitur cum fiduciam, quam in propensissima regis gratia habere poterat, magnitudine flagitiorum consumpsisset, quinque talentorum milia ex gaza regia rapit conductaque sex milium mercennariorum manu in Europam evadit. Iampridem enim luxu et libidinibus in praeceps tractus desperataque apud regem venia adversus iram ipsius in alienis opibus subsidium circumspicere coeperat et Athenienses, quorum non contemnendam potentiam et apud ceteros Graecos auctoritatem, tum occultum in Macedonas odium norat, sedulo coluerat. Itaque spem suis faciebat Athenienses adventu suo cognito copi-

isque et pecuniis, quas adduceret, coram inspectis protinus arma consiliaque sociaturos esse. Nam apud populum imperitum et mobilem per homines improbos et avaritia venales omnia se muneribus consecuturum existimabat.

CAP. II.

1 Igitur xxx navibus Sunium transmittunt — pro-
munturium est Atticae terrae — unde portum urbis
2 petere decreverant. His cognitis rex Harpalo Atheniensibusque iuxta infestus classem parari iubet Athenas
3 protinus petiturus. Quod consilium clam agitant litterae redduntur, Harpalum intrasse quidem Athenas
ac pecunia conciliasse sibi principum animos, mox concilio plebis habito iussum urbe excedere ad Graecos
4 milites pervenisse, quibus interceptum trucidatum a quodam Thibrone per insidias. His laetus in Europam
5 traiciendi consilium omisit, sed exules praeter eos, qui civili sanguine adpersi erant, recipi ab omnibus Graecorum civitatibus, quis pulsus erant, iussit. Et Graeci
6 haud ausi imperium aspernari, quamquam solvendarum legum id principium esse censebant, bona quaque, quae extarent, restituere damnatis. Soli Athenienses non sui modo, sed etiam publici vindices,
7 colluvionem ordinum hominumque aegre ferebant, non regio imperio, sed legibus moribusque patriis regi adsueti. Prohibuere igitur exules finibus omnia potius
8 toleraturi, quam purgamenta quondam urbis suae, tunc etiam exilii, admitterent.

9 Alexander senioribus militum in patriam remissis
xiii milia peditum et ii milia equitum, quae in Asia retineret, eligi iussit existimans, modico exercitu continere posse Asiam, quia pluribus locis praesidia
10 disposuisset nuperque conditas urbes colonis replisset nec res novare cupientibus. Ceterum priusquam secerneret, quos erat retenturus, edixit, ut omnes milites
aes alienum profiterentur. Grave plerisque esse conpererat et, quamquam ipsorum luxu contractum erat,

dissolvere tamen ipse decreverat. Illi temptari ipsos
rati, quo facilius ab integris sumptuosos discerneret, prolatando aliquantum extraxerant temporis. Et rex
satis gnarus, professioni aeris pudorem, non contumaciam obstare, mensas totis castris poni iussit et x
milia talentum proferri. Tum demum cum fide facta
11 professio est. Nec amplius ex tanta pecunia quam c et xxx talenta superfuere. Adeo ille exercitus tot divitissimarum gentium victor plus tamen victoriae quam
12 praedae deportavit ex Asia. Ceterum ut cognitum est alios remitti domos, alios retineri, perpetuam eum
13 regni sedem in Asia habiturum rati, vecordes et disciplinae militaris immemores seditiosis vocibus castra complent regemque ferocius quam alias adorti omnes
simul missionem postulare coeperunt deformia ora cicatricibus canitiemque capitum ostentantes. Nec aut
14 praefectorum castigatione aut verecundia regis deterriti tumultuoso clamore et militari violentia volentem loqui
inhibebant palam professi, nusquam inde nisi in patriam vestigium esse moturos. Tandem silentio facto,
15 magis quia motum esse credebant, quam quia ipsi moveri poterant, quidnam acturus esset, expectabant. Ille, 'Quid haec,' inquit, 'repens consternatio et tam
16 procax atque effusa licentia denuntiat? Eloqui metuo. Palam certe rupistis imperium et precario rex sum,
cui non adloquendi, non noscendi monendique aut
17 intuendi vos ius reliquistis. Equidem cum alios dimittere in patriam, alios mecum paulo post deportare statuerim, tam illos adclamantes video, qui abituri
sunt, quam hos, cum quibus praemissos subsequi statui. Quid hoc est rei? dispari in causa idem omnium
18 clamor est! Pervelim scire, utrum qui discedunt an qui retinentur de me querantur.' Crederes uno ore
19 omnes sustulisse clamorem: ita pariter ex tota con-
tione responsum est, omnes queri. Tum ille, 'Non
20 hercule' inquit, 'potest fieri, ut adducar querendi simul omnibus hanc causam esse, quam ostenditis, in qua maior pars exercitus non est, utpote cum

- 20 plures dimiserim, quam retenturus sum. Subest nimirum altius malum, quod omnes avertit a me. Quando enim regem universus deseruit exercitus? Ne servi quidem uno grege profugiant dominos, sed est quidam in illis pudor a ceteris destitutos relinquendi.
- 21 Verum ego tam furiosae consternationis oblitus remedia insanabilibus conor adhibere. Omnem hercule spem, quam ex vobis conceperam, damno nec ut cum militibus meis — iam enim esse desistis — sed ut cum
- 22 ingratis operis agere decrevi. Secundis rebus, quae circumfluunt vos, insanire coepistis, obliti status eius, quem beneficio exuistis meo, digni hercule, qui in eodem consenescentis, quoniam facilius est vobis
- 23 adversam quam secundam regere fortunam. En tandem, Illyriorum paulo ante et Persarum tributariis Asia et tot gentium spolia fastidio sunt. Modo sub Philippo seminudis amacula ex purpura sordent, aurum et argentum oculi ferre non possunt: lignea enim vasa desiderant et ex cratibus scuta rubiginemque gladio-
- 24 rum. Hoc cultu nitentes vos accepi et D talenta aeris alieni, cum omnis regia supellex haud amplius quam LX talentorum *esset*. Ecce meorum operum fundamenta! quibus tamen — absit invidia — imperium
- 25 maximae terrarum partis inposui. Asiaene pertaesum est, quae vos gloria rerum gestarum dis pares fecit? In Europam ire properatis rege deserto, cum pluribus vestrum defuturum viaticum fuerit, ni aes alienum
- 26 luissem, nempe in Asiatica praeda. Nec pudet profundo ventre devictarum gentium spolia circumferentes reverti velle ad liberos coniugesque, quibus pauci praemia victoriae potestis ostendere: nam ceterorum, dum etiam spei vestrae obviam istis, arma quoque
- 27 pignori sunt. Bonis vero militibus cariturus sum, pelicum suarum concubinis, quibus hoc solum ex tantis opibus superest, in quod inpenditur. Proinde fugientibus me pateant limites: facessite hinc ocius, ego cum Persis abeuntium terga tutabor. Neminem teneo: libe-
- 28 rate oculos meos, ingratis cives. Laeti vos ex-

- cipient parentes liberique sine vestro rege redeunt, obviam ibunt desertoribus transfugisque! Triumphabo mehercule de fuga vestra et, ubicumque ero, expetam poenas hos, cum quibus me relinquitis, colendo praefendendoque vobis. Iam autem scietis, et quantum sine rege valeat exercitus et quid opis in me uno sit.'
- 11 Desiluit deinde frendens de tribunali et in medium armatorum agmen se immisit, notatos quoque, qui ferocissime oblocuti erant, singulos manu corripuit nec ausos repugnare XIII adservandos custodibus corporis tradidit.

CAP. III.

- Quis crederet saevam paulo ante contionem obtorpuisse subito metu? Et cum ad supplicium videret trahi nihilo ausos graviora quam ceteros, sive nominis, quod gentes, quae sunt sub regibus, inter deos colunt, sive propria ipsius veneratio, sive fiducia tanta vi exercentis imperium contreruit eos: singulare certe ediderunt patientiae exemplum adeoque non sunt accensi supplicio commilitonum, cum sub noctem interfectos esse cognoscent, ut nihil omiserint, quod [singuli] magis oboedienter et pie facerent. Nam cum postero die prohibiti aditu regis essent Asiaticis modo militibus admissis, lugubrem totis castris edidere clamorem, denuntiantes protinus esse morituros, si rex perseveraret irasci. At ille pervicacis ad omnia, quae agitas, set, animi peregrinorum militum contionem advocari iubet Macedonibus intra castra cohibitis et, cum frequentes coissent, adhibito interprete talem orationem habuit: 'Cum ex Europa traicerem in Asiam, multas nobiles gentes, magnam vim hominum imperio meo me additum esse sperabam. Nec deceptus sum, quod de his credidi famae. Sed ad illa hoc quoque accessit, quod video fortes viros et erga reges suos pietatis invictae. Luxu omnia fluere credideram et nimia felicitate mergi in voluptates. At hercules munia militiae hoc animorum corporumque robore aequae impigre

toleratis et, cum fortes viri sitis, non fortitudinem magis quam fidem colitis. Hoc ego nunc primum profiteor, sed olim scio. Itaque et dilectum e vobis iuniorum habui et vos meorum militum corpori immiscui. Idem habitus, eadem arma sunt vobis. Obsequium vero et patientia imperii longe praestantior est quam ceteris. Ergo ipse Oxyartis Persae filiam mecum matrimonio iunxi, non dedignatus ex captiva liberos tollere. Mox deinde, cum stirpem generis mei latius propagare cuperem, uxorem Darei filiam duxi proximisque amicorum auctor fui ex captivis generandi liberos, ut hoc sacro foedere omne discrimen victi et victoris excluderem. Proinde genitos esse vos mihi, non adscitos milites credite. Asiae et Europae unum atque idem regnum est. Macedonum vobis arma do, inveteravi peregrinam novitatem. Et cives mei estis et milites. Omnia eundem ducunt colorem: nec Persis Macedonum morem adumbrare nec Macedonibus Persas imitari indecorum. Eiusdem iuris esse debent, qui sub eodem rege victuri sunt.

Hac oratione habita Persis corporis sui custodiam credidit, Persas satellites, Persas apparitores fecit. Per quos cum Macedones, qui huic seditioni occasionem dedissent, vincti ad supplicia traherentur, unum ex iis, auctoritate et aetate gravem ad regem ita locutum ferunt:

CAP. IV.

1 'Quousque,' inquit, 'animo tuo etiam per sup-
plia et quidem externi moris obsequeris? Milites
tui, cives tui, incognita causa captivis suis ducentibus
trahuntur ad poenam. Si mortem meruisse iudicas,
2 saltem ministros supplicii muta.' Amico animo, si
veri patiens fuisset, admonebatur, sed in rabiem ira
pervenerat. Itaque rursus — nam parumper, quibus
imperatum erat, dubitaverant — mergi in amnem,
3 sicut vincti erant, iussit. Nec hoc quidem supplicium
seditionem militum movit. Namque copiarum duces
atque amicos eius manipuli adeunt, petentes, ut, si

quos adhuc pristina noxa iudicaret esse contactos, iuberet interfici: offerre se corpora irae, trucidaret. Tandem prae dolore vix mentis compotes universi concurrunt ad regiam armisque ante fores proiectis tunicati adstantes nuda et obnoxia poenis corpora admitti flentes orabant. Non se deprecari, quin suppliciis santonum expiarentur, quae per contumaciam deliquissent. Regis iracundiam sibi morte tristiore esse. Cumque dies noctesque ante regiam persistentes miserabili clamore habituque paenitentiam suam adprobarent, biduum tamen adversus humillimas suorum preces iracundia regis duravit. Tercio die victus constantia supplicum processit incusataque leniter exercitus immodestia non sine multis utrimque lacrimis in gratiam se cum ipsis redire professus est. Digna tamen res visa est, quae maioribus hostiis expiaretur. Itaque sacrificio magnifice perpetrato Macedonum simul Persarumque primores invitavit ad epulas. Novem milia eo convivio excepsisse proditum est memoriae eosque omnes invitante rege ex eadem cratera libavisse, Graecis barbarisque vatibus tum alia fausta vota praeceuntibus, tum inprimis ut utriusque imperii in idem corpus coaliti societas perpetua foret. Maturata deinde est missio et infirmissimus quisque exauctorati. Amicorum quoque seniorum quibusdam commeatum dedit. Ex quis Clitus, cognomento Albus, Gorgiasque et Polydamas et Antigenes fuere. Abeuntibus non modo praeteriti temporis stipendia cum fide persolvit, verum etiam talentum adiecit in singulos milites viatici nomine. Filios ex Asiaticis uxoribus susceptos — ad decem milia fuisse traduntur — apud se relinqui iussit, ne in Macedoniam cum parentibus transgressi et coniugibus liberisque prioribus permixti familias singulorum contentione et discordiis implerent: sibi curae fore pollicitus, ut patrio more instituti militiae artes edocerentur. Ita supra decem veteranorum milia dimissa sunt additusque est Craterus, qui eos deduceret, ex praecipuis regis amicis. Cui si quid humanitus accidisset, Polyperconti parere iussi sunt. Litteris etiam ad Antipatrum scriptis honorem emeritis

haberi praecepit, ut quotiens ludi atque certamina ederentur, in primis ordinibus coronati spectarent utque fato functorum liberi inpuberes in paterna stipendia succederent. Craterum Macedoniae continentibusque regionibus cum imperio praeesse placuit, Antipatrum cum supplemento iuniorum Macedonum ad regem pergere. Verebatur enim, ne per discordiam praefecti cum Olympiade gravis aliqua clades acciperetur. Nam multas ad Alexandrum epistolas mater, multas Antipater miserat vicissimque inter se criminabantur, quae ad dedecus aut detrimentum regiae maiestatis pertinerent. Postquam enim rumor occisi regis temere vulgatus in Macedoniam penetravit, mater eius sororque Cleopatra tumultuatae fuerant, et haec quidem paternum regnum, Olympias Epirum invaserat.

Interea rex, ut imminuti exercitus detrimenta sarciret optimum quemque Persarum in Macedonicos ordines adlegit: mille etiam praestantissimos segregavit ad corporis custodiam: aliam hastatorum manum, haud pauciores decem milibus, circa regium tabernaculum excubias agere iussit. Haec agenti Peucestes supervenit cum viginti sagittariorum funditorumque milibus, quos ex sua provincia coegerat. His per exercitum distributis profectus est Susis et Tigride amne transmisso apud Caras castra metatus est: inde quadriduo per Sittacenen ductis copiis Sambana processit, ubi per septem dies quietum agmen tenuit. Tridui deinde itinere emenso Celonas perventum est. Oppidum hoc tenent Boeotia profecti, quos Xerxes sedibus suis excitos in Orientem transtulit. Servabantque argumentum originis peculiari sermone ex Graecis plerumque vocibus constante: ceterum ob commerciorum necessitatem finitimorum barbarorum lingua utebantur. Inde Bagistanen ingressus est, regionem opulentam et abundantem arborum amoeno et secundo foetu ceterisque ad vitae non usum modo, verum etiam delectationem pertinentibus.

Perventum deinde est in Mediae campos, ubi maximi equorum greges pascabantur. Nisaeos appellant, magnitudi-

dine et specie insignes. Supra quinquaginta milia ibi reperta, cum Alexander eo transiret, a comitibus illius adnotatum est: olim triplo plures fuisse, sed inter bellorum turbas maximam eorum partem praedones abegisse. Ad triginta dies ibi substitit rex. Eo Atropates Mediae satrapa centum barbaras mulieres adduxit equitandi peritas peltisque et securibus armatas: unde quidam crediderunt Amazonum ex gente reliquias fuisse. Septimis deinde castris Ecbatana attigit, Mediae caput. Ibi sollemnia diis sacrificia fecit ludosque edidit et in convivia festosque dies laxavit animum, ut mox in novorum operum curam atque ministeria validior intenderetur. Sed ista volventem, velut iniecta manu, fatum alio traxit vitamque carissimo amicorum eius neque multo post ipsi quoque regi extorsit. Pueros in stadio certantes spectabat, cum nuntiatur deficere Hephaestionem, qui morbo ex crapula contracto septimum iam diem aegrotabat. Exterritus amici periculo statim consurgit et ad hospitium illius celeriter pergit: neque tamen prius eo pervenit, quam illum mors occupasset. Id regi omnium, quae in vita pertulerat, adversorum luctuosissimum accidisse certum habetur eumque magnitudine doloris in lacrimas et lamenta victum multa animi de gradu deiecti argumenta edidisse. Sed ea quidem varie traduntur: illud inter omnes constat, ut quam decentissimas exequias ei duceret, noluisse Ecbatanis sepeliri, sed Babylonem, quo ipse concessurus erat, a Perdicca deferri curasse: ibique funus inaudito antehac exemplo duodecim talentum milibus locavisse. Per universum certe imperium lugeri eum iussit: et ne memoria eius in exercitu exolesceret, equitibus, quis praefuerat, nullum praefecit ducem, sed Hephaestionis aliam appellari voluit et, quae ille signa instituisset, ea non immutari. Funebria certamina ludosque, quales nunquam editi fuissent, meditatibus tria artificum milia coegit: qui non multo post in ipsius exequiis certasse feruntur. Nec amici tam effuso adfectu ad conciliandam eius gratiam segniter usi certatim reperere, per quae memoria defuncti clarior honoratiorque

fieret. Igitur Eumenes, cum se ob simultatem cum Hephaestione regis indignationem contraxisset, multis auctor fuit seque et arma sua Hephaestioni consecrandi pecuniasque ad cohonestandum funus large contulit. Hoc exemplum imitati sunt ceteri: eoque mox processit adsentantium impudentia, ut regi maiore et desiderio defuncti insanienti persuasum tandem fuerit, deum esse Hephaestionem. Quo quidem tempore ex copiarum ducibus Agathocles Samius ad extremum periculi venit, quod illius tumultum praeteriens inlacrimasse visus esset. Ac nisi Perdicas venanti sibi Hephaestionem adparuisse ementitus per deos omnes ipsumque Hephaestionem dederasset, ex ipso se cognovisset, Agathoclem non ut mortuum et vanae divinitatis titulis frustra ornatum flevisse, verum ob memoriam pristinae sodalitatis lacrimas non tenuisse, vir fortis et de rege bene meritis pietatis in amicum graves poenas innoxio capite pependisset.

Ceterum ut paulisper a luctu avocaret animum, in Cossaeorum gentem expeditionem suscepit. Iuga Mediae vicina Cossaei tenent, asperum et acre genus et praedando vitam tolerare solitum. Ab his Persarum reges annuo tributo pacem redimere consueverant, ne in subiecta decurrentes infestam latrocinii regionem facerent. Nam vim temptantes Persas facile reppulerant, asperitate locorum defensi, in quae se recipiebant, quotiens armis superabantur. Idem muneribus quotannis placabantur, ut regi Ecbatanis, ubi aestiva solebat agere, Babylonem remigranti tutus per ea loca transitus esset. Hos igitur Alexander bipartito agmine adgressus intra quadraginta dies perdomuit. Nam ab ipso rege et Polemaeo, qui partem exercitus ducebat, saepe caesi, ut captivos suos reciperent, permisere se victori. Ille validas urbes opportunis locis extrui iussit, ne abducto exercitu fera gens oboedientiam exueret. Motis inde castris, ut militem expeditione recenti fessum reficeret, lento agmine Babylonem procedebat. Iamque vix triginta ab urbe stadiis aberat, cum Nearchus occurrit, quem per Oceanum et Euphratis ostia Babylonem praemiserrat: orabatque, ne fatalem sibi

urbem vellet ingredi. Conpertum et sibi ex Chaldaeis, qui multis iam praedictionum eventibus artis suae certitudinem abunde probavissent. Rex fama eorum hominum constantique adseveratione motus dimissis in urbem amicorum plerisque alia via praeter Babylonem ducit ac ducentis inde stadiis stativa locat. Sed ab Anaxarcho philosopho edoctus contemptis Chaldaeorum monitis, quorum disciplinam inanem aut supervacuum arbitrabatur, urbem intrat. Legationes eo ex universo ferme orbe confluerant. Quibus per complures dies studiose auditis deinceps ad Hephaestionis exequias adiecit animum. Quae summo omnium studio ita celebratae sunt, ut nullius ad id tempus regis feralia magnitudine sumptuum apparatusque celebritate non vicerint. Post haec cupido incessit regi per Pallacopam amnem ad Arabum confinia navigandi: quo delatus, urbi condendae commoda sede reperta Graecorum aetate aut vulneribus invalidos et, si qui sponte remanserant, ibi conlocat. Quibus ex sententia perfectis iam futuri securus Chaldaeos inridebat, quod Babylonem non ingressus tantum esset incolumis, verum etiam excessisset. At vero revertenti per paludes, quas Euphrates in Pallacopam effusus efficit, foedum omen oblatum est. Quippe rami desuper independentes detractum capiti regio diadema proiecerunt in fluctus. Cum deinde alia super alia prodigiosa et minacia nuntiarentur, procurandis eis Graeco simul barbaroque ritu continua sacra facta sunt. Neque tamen expiari praeterquam morte regis potuere. Qui cum Nearchum exceperet convivio iamque cubitum iturus esset, Medii Larissaei obviciis precibus dedit, ut ad eum commissatum veniret. Ubi postquam tota nocte perpotavit, male habere coepit. Ingravescens deinde morbus adeo omnes vires intra sextum diem exhausit, ut ne vocis quidem potestas esset. Interea milites sollicitudine desiderioque eius anxii, quamquam obtestantibus ducibus, ne valitudinem regis onerarent, expresserunt, ut in conspectum eius admitterentur.

CAP. V.

1 Intuentibus lacrimae obortae praebuere speciem 14
 iam non regem, sed funus eius visentis exercitus.
 2 Maeror tamen circumstantium lectum eminebat: quos
 ut rex adspexit, 'Invenietis,' inquit, 'cum excessero,
 3 dignum talibus viris regem?' Incredibile dictu audi-
 tuque, in eodem habitu corporis, in quem se conpo-
 suerat, cum admissurus milites esset, durasse, donec
 a toto exercitu illud ultimum persalutatus est: dimis-
 soque vulgo velut omni vitae debito liberatus fatigata
 4 membra reiecit. Propiusque adire iussis amicis —
 nam et vox deficere iam coeperat — detractum anu-
 lum digito Perdiccae tradidit adiectis mandatis, ut
 5 corpus suum ad Hammonem ferri iuberent. Quaerenti-
 busque his, cui relinqueret regnum, respondit, ei qui
 esset optimus: ceterum providere iam se, ob id cer-
 6 tamen magnos funebres ludos parari sibi. Rursus
 Perdiccae interrogante, quando caelestes honores haberi
 sibi vellet, dixit, tum velle, cum ipsi felices essent.
 Suprema haec vox fuit regis et paulo post exstinguitur.
 7 Ac primo ploratu lamentisque et planctibus tota 15
 regia personabat: mox velut in vasta solitudine omnia
 tristi silentio muta torpebant, ad cogitationes, quid
 8 deinde futurum esset, dolore converso. Nobiles pueri
 custodiae corporis eius adsueti nec doloris magnitu-
 dinem capere nec se ipsos intra vestibulum regiae
 tenere potuerunt: vagique et furentibus similes tantam
 urbem luctu ac maerore compleverant nullis questibus
 9 omissis, quos in tali casu dolor suggerit. Ergo qui
 extra regiam adstiterant, Macedones pariter barbarique,
 concurrunt nec poterant victi a victoribus in communi
 dolore discerni. Persae iustissimum ac mitissimum do-
 minum, Macedones optimum ac fortissimum regem in-
 10 vocantes certamen quoddam maeroris edebant. Nec
 maestorum solum, sed etiam indignantium voces
 exaudiebantur, tam viridem et in flore aetatis for-
 tunaque invidia deum ereptum esse rebus humanis.

Vigor eius et vultus educentis in proelium milites,
 obsidentis urbes, evadentis in muros, fortes viros pro
 contione donantis occurrebant oculis. Tum Macedones 11
 divinos honores negasse ei paenitebat impiosque et
 ingratos fuisse se confitebantur, quod aures eius debita
 16 appellatione fraudassent. Et cum diu nunc in vene-
 ratione, nunc in desiderio regis haesissent, in ipsos
 versa miseratio est. Macedonia profecti ultra Euphra- 12
 tem in mediis hostibus novum imperium aspernantibus
 destitutos se esse cernebant, sine certo regis herede:
 [sine herede regni] publicas vires ad se quemque
 tracturum. Bella deinde civilia, quae secuta sunt, 13
 mentibus angurabantur: iterum, non de regno Asiae,
 sed de rege ipsis sanguinem esse fundendum, novis
 vulneribus veteres rumpendas cicatrices: senes, debiles, 14
 modo petita missione a iusto rege, nunc morituros pro
 potentia forsitan satellitis alicuius ignobilis. Has 15
 cogitationes volventibus nox supervenit terroremque
 auxit. Milites in armis vigilabant: Babylonii alius e
 muris, alius culmine sui quisque tecti prospectabant
 quasi certiora visuri. Nec quisquam lumina audebat 16
 accendere. Et quia oculorum cessabat usus, fremitus
 vocesque auribus captabant ac plerumque vano metu
 territi per obscuras semitas, alius alii occurrentes,
 invicem suspecti ac solliciti ferebantur. Persae comis 17
 suo more detonsis in lugubri veste cum coniugibus ac
 liberis non ut victorem et modo hostem, sed ut gentis
 suae iustissimum regem vero desiderio lugebant. Ad-
 sueti sub rege vivere non alium, qui imperaret ipsis,
 17 digniorem fuisse confitebantur. Nec muris urbis luctus 18
 continebatur, sed proximam regionem ab ea, deinde
 magnam partem Asiae cis Euphraten mali fama per-
 vaserat. Ad Darei quoque matrem celeriter perlata 19
 est. Abscissa ergo veste, qua induta erat, lugubrem
 sumpsit laceratisque crinibus humi corpus abiicit. Ad- 20
 sidebat ei altera ex neptibus nuper amissum Hephae-
 stionem, cui nupserat, lugens propriasque causas do-
 loris in communi maestitia retractabat. Sed omnium 21

suorum mala Sisigambis una capiebat. Illa suam, illa neptium vicem flebat. Recens dolor etiam prae-
 terita revocaverat. Crederes modo amissum Dareum
 et pariter miserae duorum filiorum exequias esse du-
 22 cendas. Flebat simul mortuos vivosque. Quem enim
 puellarum acturum esse curam? quem alium futurum
 Alexandrum? iterum esse se captas, iterum excidisse
 regno. Qui mortuo Dareo ipsas tueretur, repperisse,
 qui post Alexandrum respiceret, utique non reperturas.
 23 Subibat inter haec animum, LXXX fratres suos eodem
 die ab Ocho, saevissimo regum, trucidatos adiectum-
 que stragi tot filiorum patrem: e septem liberis, quos
 genuisset ipsa, unum superesse: ipsum Dareum floru-
 24 isse paulisper, ut crudelius posset extingui. Ad ulti-
 mum dolori succubuit obvolutoque capite accidentes
 genibus suis neptem nepotemque aversata cibo pariter
 25 abstinuit et luce. Quinto, postquam mori statuerat,
 die extincta est. Magnum profecto Alexandri indul-
 gentiae in eam iustitiaeque in omnes captivos docu-
 mentum est mors huius, quae cum sustinisset post
 26 Dareum vivere, Alexandro esse superstes erubuit. Et 18
 hercule iuste aestimantibus regem liquet, bona naturae
 27 eius fuisse, vitia vel fortunae vel aetatis. Vis incre-
 dibilis animi, laboris patientia propemodum nimia,
 fortitudo non inter reges modo excellens, sed inter
 28 illos quoque, quorum haec sola virtus fuit, liberalitas
 saepe maiora tribuentis, quam a dis petuntur, cle-
 mentia in devictos — tot regna aut reddita, quibus ea
 29 dempserat bello, aut dono data —: mortis, cuius metus
 ceteros exanimat, perpetua contemptio, gloriae laudis-
 que ut iusto maior cupido, ita in iuvene et in tantis
 30 nec admiranda rebus: iam pietas erga parentes, quo-
 rum Olympiada immortalitati consecrare decreverat,
 31 Philippum ultus erat, iam in omnes fere amicos
 benignitas, erga milites benivolentia, consilium par
 magnitudini animi et, quantam vix poterat aetas eius
 32 capere, sollertia: iam modus immodicarum cupidita-
 tum, Veneris intra naturale desiderium usus nec ulla

nisi ex permissio voluptas — ingentes profecto dotes
 erant. Illa fortunae: dis aequare se et caelestes hono- 33
 res accersere et talia suadentibus oraculis credere et
 designantibus venerari ipsum vehementius quam par
 esset irasci, in externum habitum mutare corporis
 cultum, imitari devictarum gentium mores, quos ante
 victoriam spreverat. Iam iracundiam et cupidinem vini 34
 sicuti iuventa irritaverat, ita senectus mitigare potuis-
 set. Fatendum est tamen, cum plurimum virtuti de- 35
 buerit, plus debuisse fortunae, quam solus omnium
 mortalium in potestate habuit. Quotiens illum a morte
 revocavit! quotiens temere in pericula vectum perpetua
 felicitate protexit! Vitae quoque finem eundem illi 36
 quem gloriae statuit. Expectavere eum fata, dum
 Oriente perdomito aditoque Oceano, quidquid mortali-
 tas capiebat, impleret.

Huic regi ducique successor quaerebatur. Sed 37
 maior moles erat, quam ut unus subire eam posset:
 itaque nomen quoque eius et fama rerum in totum
 propemodum orbem reges ac regna diffudit clarissi-
 mique sunt habiti, qui etiam minimae parti tantae
 fortunae adhaeserunt.

CAP. VI.

19 Ceterum Babylone — inde enim devertit oratio — 1
 corporis eius custodes in regiam principes amicorum
 ducesque copiarum advocavere. Secuta est militum
 turba cupientium scire, in quem Alexandri fortuna
 esset transitura. Multi duces frequentia militum ex- 2
 clusi regiam intrare non poterant, cum praeco ex-
 ceptis, qui nominatim citarentur, adire prohiberet.
 Sed precarium spernebatur imperium. Ac primum 3
 eiulatus ingens ploratusque renovatus est, deinde fu-
 turi expectatio inhibitis lacrimis silentium fecit. Tunc 4
 Perdicca regia sella in conspectum volgi data, in qua
 diadema vestisque Alexandri cum armis erant, anulum
 sibi pridie traditum a rege in eadem sede posuit: quo-
 rum adspectu rursus obortae omnibus lacrimae inte-

5 gravere luctum. Et Perdicca, 'Ego quidem,' inquit,
 6 anulum, quo ille regni atque imperii vires obsignare
 erat solitus, traditum ab ipso mihi, reddo vobis. Cete-
 rum quamquam nulla clades huic, qua adfecti sumus,
 par ab iratis dis excogitari potest, tamen magnitu-
 7 tudinem rerum, quas egit, intuentibus credere licet,
 tantum virum deos adcommodasse rebus humanis,
 quarum sorte completa cito repeterent eum suae stirpi.
 Proinde quoniam nihil aliud ex eo superest, quam quod
 semper ab immortalitate seducitur, corpori nominique
 quam primum iusta solvamus, haud oblitum, in qua
 urbe, inter quos simus, quali praeside ac rege spoliati.
 8 Tractandum est, commilitones, cogitandumque, ut victo-
 riam partam inter hos, de quibus parta est, obtinere
 possimus. Capite opus est: hocine uno an pluribus, in
 vestra potestate est. Illud scire debetis, militarem
 sine duce turbam corpus esse sine spiritu. Sextus
 mensis est, ex quo Roxane praegnans est. Optamus,
 9 ut marem enitatur. Huius regnum dis adprobantibus
 futurum, quandoque adoleverit. Interim a quibus regi
 10 velitis, destinate.' Haec Perdicca. Tum Nearchus, Ale-
 xandri modo sanguinem ac stirpem regiae maiestati
 11 convenire, neminem ait posse mirari: ceterum ex-
 pectari nondum ortum regem et, qui iam sit, prae-
 teriri, nec animis Macedonum convenire nec tenori
 rerum. Esse e Barsine filium regis: huic diadema
 12 dandum. Nulli placebat oratio. Itaque suo more
 hastis scuta quatientes obstrepere perseverabant, iam-
 13 que prope ad seditionem pervenerant Nearchus perva-
 cius tuente sententiam. Tum Ptolemaeus, 'Digna
 prorsus est suboles,' inquit, 'quae Macedonum imperet
 genti, Roxanes vel Barsinae filius, cuius nomen quo-
 que Europam dicere pigebit, maiore ex parte captivi.
 14 Est, cur Persas vicerimus, ut stirpi eorum serviamus,
 quod iusti illi reges Dareus et Xerxes tot milium agmi-
 15 nibus tantisque classibus nequiquam petiverunt. Mea
 sententia haec est, ut sede Alexandri in regia posita,
 qui consiliis eius adhibebantur, coeant, quotiens in

commune consulto opus fuerit, eoque, quod maior
 pars eorum decreverit, stetur: duces praefectique copi-
 arum his pareant.' Ptolemaeo quidam, pauciores Per-
 diccae adsentiebantur. Tum Aristonius orsus est dicere, 16
 Alexandrum consultum, cui relinqueret regnum, voluisse
 optimum deligi. Iudicatum autem ab ipso optimum
 Perdiccam, cui anulum tradidisset. Neque enim unum 17
 eum adsedis morienti, sed circumferentem oculos ex
 turba amicorum delegisse, cui traderet. Placere igitur,
 summam imperii ad Perdiccam deferri. Nec dubitare, 18
 quin vera censeret. Itaque universi procedere in me-
 dium Perdiccam et regis anulum tollere iubebant. Hae-
 rebat inter cupiditatem pudoremque et, quo modestius
 quod expectabat appeteret, pervicacius oblaturus esse
 credebat. Itaque cunctatus diuque, quid ageret, incertus 19
 ad ultimum tamen recessit et post eos, qui sederant
 20 proximi, constitit. At Meleager, unus e ducibus, con-
 firmato animo, quem Perdiccae cunctatio erexerat,
 'Nec di sient,' inquit, 'ut Alexandri fortuna tantique
 regni fastigium in istos humeros ruat: homines certe
 non ferent. Nihil dico de nobilioribus quam hic est,
 sed de viris tantum, quibus invitis nihil perpeti ne-
 cesse est. Nec vero interest, Roxanes filium, quando- 21
 que genitus erit, an Perdiccam regem habeatis, cum
 iste sub tutelae specie regnum occupaturus sit. Itaque
 nemo ei rex placet, nisi qui nondum natus est, et in
 tanta omnium festinatione non iusta modo, sed etiam
 necessaria exactos menses solus expectat et iam divinat
 marem esse conceptum. Quem vos dubitetis paratum 22
 esse vel subdere? Si medius fidius Alexander hunc
 nobis regem pro se reliquisset, id solum ex iis, quae
 imperasset, non faciendum esse censerem. Quin igitur 23
 ad diripiendos thesauros discurretis? harum enim
 opum regiarum utique populus est heres.' Haec elo- 24
 cutus per medios armatos erupit et, qui abeunti viam
 dederant, ipsum ad pronuntiatam praedam sequebantur.

CAP. VII.

1 Iamque armatorum circa Meleagrum frequens glo- 22
bus erat in seditionem ac discordiam versa contione,
cum quidam plerisque Macedonum ignotus ex infima
2 plebe, 'Quid opus est,' inquit, 'armis civilique bello
habentibus regem, quem quaeritis? Arrhidaeus, Phi-
lippo genitus, Alexandri paulo ante regis frater, sacro-
rum caerimoniarumque consors modo, nunc solus heres,
praeteritur a vobis. Quo suo merito? quidve fecit,
cur etiam gentium communi iure fraudetur? Si Alexan-
dro similem quaeritis, numquam reperietis, si proxi-
3 mum, hic solus est.' His auditis contio primo silentium
velut iussa habuit: conclamant deinde pariter Arrhi-
daeum vocandum esse mortemque meritos, qui contio-
4 nem sine eo habuissent. Tum Pithon plenus lacri-
marum orditur dicere, 'nunc vel maxime miserabilem
esse Alexandrum, qui tam bonorum civium militum-
que fructu et praesentia fraudatus esset: nomen enim
memoriamque regis sui tantum intuentes ad cetera
caligare eos', haud ambigue in iuvenem, cui regnum
5 destinabatur, intendens probra. Quae obiecerat, magis
ipsi odium, quam Arrhidaeo contemptum attulerunt:
6 quippe dum miserentur, etiam favere coeperunt. Igitur
non alium regem se quam eum, qui ad hanc spem
genitus esset, passuros pertinaci adclamatione decla-
7 rant vocarique Arrhidaeam iubent. Quem Meleager in-
festus invisusque Perdiccae strenue perducit in regiam
et milites Philippum consulatatum regem appellant.
8 Ceterum haec vulgi erat vox, principum alia 23
sententia. E quibus Pithon consilium Perdiccae exe-
qui coepit tutoresque destinat filio ex Roxane futuro
9 Perdiccam et Leonnatum, stirpe regia genitos. Ad-
iecit, ut in Europa Craterus et Antipater res admini-
strarent. Tum iusiurandum a singulis exactum, futu-
10 ro in potestatem regis geniti Alexandro. Meleager —
haud iniuria metu supplicii territus cum suis seces-
serat — rursus Philippum trahens secum inrupit regiam

clamitans, suffragari spei publicae de novo rege paulo
ante conceptae robor aetatis: experirentur modo stirpem
Philippi et filium ac fratrem regum duorum: sibi met
ipsis potissimum crederent. Nullum profundum mare, 11
nullum vastum fretum et procellosum tantos ciet fluctus,
quantos multitudo motus habet, utique si nova
et brevi duratura libertate luxuriat. Pauci Perdiccae 12
modo electo, plures Philippo, quem spreverant, im-
perium dabant. Nec velle nec nolle quicquam diu
poterant paenitebatque modo consilii, modo paeniten-
tiae ipsius. Ad ultimum tamen in stirpem regiam
inclinavere studiis. Cesserat ex contione Arrhidaeus, 13
principum auctoritate conterritus, et abeunte illo con-
ticuerat magis quam elanguerat militaris favor. Ita-
que revocatus vestem fratris eam ipsam, quae in sella
posita fuerat, induitur. Et Meleager thorace sumpto 14
capit arma, novi regis satelles. Sequitur phalanx
hastis clipeos quatiens, expletura se sanguine illorum,
qui adfectaverant nihil ad ipsos pertinens regnum. In 15
eadem domo familiaque imperii vires remansuras esse
gaudebant: hereditarium imperium stirpem regiam vin-
dicaturam, adsueros esse nomen ipsum colere venera-
rique nec quemquam id capere nisi genitum, ut regna-
24 ret. Igitur Perdicca territus conclave, in quo Alexan-
dri corpus iacebat, obserari iubet. De cum ipso erant
spectatae virtutis, Ptolemaeus quoque se adiunxerat ei
puerorumque regia cohors. Ceterum haud difficulter a 17
tot milibus armatorum claustra perfracta sunt. Et
rex quoque inruperat stipatus satellitum turba, quo-
rum princeps Meleager erat. Iratusque Perdicca hos, 18
qui Alexandri corpus tueri vellent, sevocat: sed, qui
inruperant, eminus tela in ipsum iaciebant. Multisque
vulneratis tandem seniores demptis galeis, quo facilius
nosci possent, precari eos, qui cum Perdicca erant,
coepere, ut absisterent bello regique et pluribus cede-
rent. Primus Perdicca arma deposuit ceterique idem 19
fecere. Meleagro deinde suadente, ne a corpore Ale-
xandri discederent, insidiis locum quaeri rati, diversa

20 regiae parte ad Euphraten fugam intendunt. Equita-
tus, qui ex nobilissimis iuvenum constabat, Perdiccam
et Leonnatum frequens sequebatur placebatque excedere
21 urbe et tendere in campis. Sed Perdicca ne pedites
quidem secuturos ipsum desperabat: itaque, ne ab-
ducendo equites abruptis a cetero exercitu videretur,
in urbe subsistit.

CAP. VIII.

1 At Meleager regem monere non destitit, ius im-
perii Perdiccae morte sancendum esse: ni occupetur
2 inpotens animus, res novaturum. Meminisse eum, quid
de rege meruisset, neminem autem ei satis fidum esse,
quem metuat. Rex patiebatur magis quam adsentie-
batur. Itaque Meleager silentium pro imperio habuit.
3 Misit regis nomine, qui Perdiccam accerserent: iisdem
mandatum, ut occiderent, si venire dubitaret. Per-
dicca nuntiato satellitum adventu sedecim omnino
pueris regiae cohortis comitatus in limine domus suae
constitit castigatosque et Meleagri mancipia identidem
appellans sic animi vultusque constantia terruit, ut vix
4 mentis compotes fugerent. Perdicca pueros equos iussit
consendere et cum paucis amicorum ad Leonnatum
pervenit, iam firmiore praesidio vim propulsaturus, si
5 quis inferret. Postera die indigna res Macedonibus vide-
batur, Perdiccam ad mortis periculum adductum, et
Meleagri temeritatem armis ultum ire decreverant.
6 Atque ille, seditione provisa cum regem accisset, inter-
rogare eum coepit, an Perdiccam comprehendi ipse
iussisset. Ille Meleagri instinctu se iussisse respon-
dit, ceterum non debere tumultuari eos, Perdiccam
7 enim vivere. Igitur contione dimissa Meleager equitum 26
maxime defectione perterritus inopsque consilii —
quippe in ipsum periculum reciderat, quod inimico
paulo ante intenderat — triduum fere consumpsit in-
8 certa consilia volvendo. Et pristina quidem regiae
species manebat, nam et legati gentium regem adibant
et copiarum duces aderant et vestibulum satellites

armatique compleverant. Sed ingens sua sponte mae- 9
stitia ultimae desperationis index erat suspectique
invicem non adire propius, non conloqui audebant
secretas cogitationes intra se quoque volvente: et ex
comparatione regis novi desiderium excitabatur amissi.
Ubi ille esset, cuius imperium, cuius auspiciis secuti 10
erant, requirebant. Destitutos se inter infestas indo-
mitasque gentes, expetituras tot suarum cladum poe-
nas, quandoque oblata esset occasio. His cogitatio- 11
nibus animos exedebant, cum adnuntiatur, equites, qui
sub Perdicca essent, occupatis circa Babylona campis
frumentum, quod in urbem vehebatur, retinuisse.
Itaque inopia primum, deinde fames esse coepit et, 12
qui in urbe erant, aut reconciliandam cum Perdicca
gratiam aut armis certandum esse censebant. Forte 13
ita acciderat, ut, qui in agris erant, populationem
villarum vicorumque veriti confugerent in urbem, or-
pidani, cum ipsos alimenta deficerent, *excederent* urbe
et utrique generi potior aliena sedes quam sua videre-
27 tur. Quorum consternationem Macedones veriti in 14
regiam coeunt, quaeque ipsorum sententia esset, ex-
ponunt. Placebat autem legatos ad equites mitti de
finienda discordia armisque ponendis. Igitur a rege 15
legatur Pasas Thessalus et Amissus Megalopolitanus
et Perilaus: qui cum mandata regis edidissent, non
aliter posituros arma equites, quam si rex discordiae
auctores dedidisset, tulere responsum. His renuntiatis 16
sua sponte arma milites capiunt. Quorum tumultu e
regia Philippus excitus, 'Nihil,' inquit, 'seditione
est opus. Nam inter se certantium praemia, qui
quieverint, occupabunt. Simul mementote rem esse 17
cum civibus, quibus spem gratiae cito abrumpere
ad bellum civile properantium est. Altera legatione, 18
an mitigari possint, experiamur. Et credo nondum
regis corpore sepulto ad praestanda ei iusta omnis
esse coituros. Quod ad me attinet, reddere hoc im- 19
perium malo quam exercere civium sanguine: et si
nulla alia concordiae spes est, oro quaesoque, eligit

20 potio-rem. Obortis deinde lacrimis diadema detrahit
capiti, dexteram, qua id tenebat, protendens, ut, si
21 quis se digniorem profiteretur, acciperet. Ingentem
spem indolis ante eum diem fratris claritate oppres-
sae tam moderata excitavit oratio. Itaque cuncti in-
stare coeperunt, ut, quae agitasset, exequi vellet.
22 Eisdem rursus legat petitu-ros, ut Meleagrum tertium
ducem acciperent. Haud aegre id inpetratum est, nam
et abducere Meleagrum Perdicca a rege cupiebat et
23 unum duobus inparem futurum esse censebat. Igitur
Meleagro cum phalange obviam egresso Perdicca equi-
tum turmas antecedens occurrit. Utrumque agmen
mutua salutatione facta coit in perpetuum, ut arbi-
trabantur, concordia et pace firmata.

CAP. IX.

1 Sed iam fatis admovebantur Macedonum genti 28
bella civilia, nam et insociabile est regnum et a pluri-
2 bus expetebatur. Primum ergo conlisere vires, deinde
dispenserunt: et cum pluribus corpus, quam capiebat,
capitibus onerassent, cetera membra deficere coepe-
3 runt quodque imperium sub uno stare potuisset, dum
a pluribus sustinetur, ruit. Proinde iure meritoque
populus Romanus salutem se principi suo debere pro-
fiteatur, qui noctis, quam paene supremam habuimus,
4 novum sidus inluxit. Huius hercule, non solis ortus
lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite
5 discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit
faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem
subita serenitate discussit! Non ergo revirescit solum,
6 sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, ex-
cipiet huius saeculi tempora eiusdem domus utinam
7 perpetua, certe diuturna posteritas. Ceterum, ut ad
ordinem, a quo me contemplatio publicae felicitatis
averterat, redeam, Perdicca unicam spem salutis suae
in Meleagri morte ponebat: vanum eundem et infidum
celeriterque res novaturum et sibi maxime infestum
8 occupandum esse. Sed alta dissimulatione consilium

premebat, ut opprimeret incautum. Ergo clam quos-
dam ex copiis, quibus praeerat, subornavit, ut — quasi
ignoraret ipse — conquererentur palam, Meleagrum
aequatum esse Perdiccae. Quorum sermone Meleager 9
ad se relato furens ira Perdiccae, quae conperisset,
exponit. Ille velut nova re exterritus admirari, queri
dolentisque speciem ostentare ei coepit: ad ultimum
convenit, ut comprehenderentur tam seditiosae vocis
auctores. Agit Meleager gratias amplexusque Perdic- 10
cam fidem eius in se ac benivolentiam conlaudat.
Tum communi consilio rationem opprimendi noxios 11
ineunt. Placet exercitum patrio more lustrari et pro-
babilis causa videbatur praeterita discordia. Mace- 12
donum reges ita lustrare soliti erant milites, ut
discissae canis viscera ultimo in campo, in quem de-
duceretur exercitus, ab utraque abicerent parte, intra
id spatium armati omnes starent, hinc equites, illinc
29 phalanx. Itaque eo die, quem huic sacro destina- 13
verant, rex cum equitibus elephantisque constitut
contra pedites, quis Meleager praeerat. Iam equestre 14
agmen movebatur et pedites, subita formidine ob re-
centem discordiam haud sane pacati quicquam ex-
pectantes, parumper addubitavere, an in urbem sub-
ducerent copias: quippe pro equitibus planities erat.
Ceterum veriti, ne temere commilitonum fidem dam- 15
narent, substitere praeparatis ad dimicandum animis,
si quis vim inferret. Iam agmina coibant parvumque
intervallum erat, quod aciem utramque divideret.
Itaque rex cum una ala obequitare peditibus coepit, 16
discordiae auctores, quos tueri ipse debebat, instinctu
Perdiccae ad supplicia deposcens: minabaturque omnes
turmas cum elephantis inducturum se in recusantes.
Stupebant inproviso malo pedites nec plus in ipso 17
Meleagro erat aut consilii aut animi. Tutissimum ex
praesentibus videbatur expectare potius quam movere
fortunam. Tum Perdicca, ut torpentes et obnoxios 18
vidit, ccc fere, qui Meleagrum erumpentem ex con-
tione, quae prima habita est post mortem Alexandri,

secuti erant, a ceteris discretos elephantis in conspectu totius exercitus obicit. Omnesque beluarum pedibus
 19 obtriti sunt nec prohibente Philippo nec auctore: adparebatque id modo pro suo vindicaturum, quod adprobasset eventus. Hoc bellorum civilium Macedonibus
 20 et omen et principium fuit. Meleager sero intellecta fraude Perdiccae tum quidem, quia ipsius corpori vis
 21 non adferebatur, in agmine quietus stetit: at mox damnata spe salutis, cum eius nomine, quem ipse fecerat regem, in perniciem suam abutentes videret inimicos, confugit in templum ac, ne loci quidem religione defensus, occiditur.

CAP. X.

1 Perdicca perducto in urbem exercitu consilium 30 principum virorum habuit, in quo imperium ita dividi placuit, ut rex quidem summam eius obtineret, satrapes Ptolemaeus Aegypti *esset* et Africae gentium,
 2 quae in dicione erant. Laomedonti Syria cum Phoenice data est, Philotae Cilicia destinata, Lyciam cum Pamphylia et maiore Phrygia obtinere iussus Antigonus, in Cariam Cassander, Menander in Lydiam missi. Phrygiam minorem Hellesponto adiunctam Leonnati
 3 provinciam esse iusserunt. Cappadocia Eumeni cum Paphlagonia cessit: praeceptum est, ut regionem eam usque ad Trapezunta defenderet *et* bellum cum Ariarathae gereret: solus hic detrectabat imperium. Pithon Mediam, Lysimachus Thraciam adpositasque Thraciae Ponticas gentes obtinere iussi. Qui Indiae quique Bactris et Sogdianis ceterisque aut Oceani aut rubri maris accolis praeerant, quibus quisque finibus habuisset imperium, obtinerent decretum est: Perdicca ut cum rege esset copiisque praesesset, quae regem sequebantur. Credidere quidam testamento Alexandri
 5 distributas esse provincias, sed famam eius rei, quamquam ab auctoribus tradita est, vanam fuisse conperimus. Et quidem suas quisque opes divisim imperii partibus prudenter ipsi fundaverant, si umquam ad-

versus inmodicas cupiditates terminus staret: quippe 7 paulo ante regis ministri specie imperii alieni procurandi singuli ingentia invaserant regna sublatis certaminum causis, cum et omnes eiusdem gentis essent et a ceteris sui quisque imperii regione discreti. Sed 8 difficile erat eo contentos esse, quod obtulerat occasio: quippe sordent prima quaeque, cum maiora sperantur. Itaque omnibus exoptatius videbatur augere regna, quam fuisset accipere.

31 Septimus dies erat, ex quo corpus regis iacebat 9 in solio curis omnium ad formandum publicum statum a tam sollemni munere aversis. Et non alia quam 10 Mesopotamiae regione fervidior aestus existit, adeo ut pleraque animalia, quae in nudo solo deprehendit, extinguat: tantus est vapor solis et caeli, quo cuncta velut igne torrentur. Fontes aquarum et rari sunt et 11 incolentium fraude celantur: ipsis usus patet, ignotus est advenis. Traditum magis quam creditum refero: 12 ut tandem curare corpus exanimum amicis vacavit, nulla tamen, ne minimo quidem livore corruptum videre, qui intraverant. Vigor quoque, qui constat ex spiritu, non destituerat vultum. Itaque Aegyptii 13 Chaldaei, iussi corpus suo more curare, primo non sunt ausi admovere velut spiranti manus. Deinde precati, ut ius fasque esset mortalibus attrectare deum, purgare corpus: repletumque est odoribus aureum solium et capiti adiecta fortunae eius insignia. Veneno necatum esse credidere plerique: filium 14 Antipatri inter ministros, Iollam nomine, patris iussu dedisse. Saepe certe audita erat vox Alexandri, Antipatrum regum adfectare fastigium maioremque esse praefecti opibus ac titulo Spartanæ victoriae inflatum, omnia a se data adserentem sibi: credebant etiam Cra- 15 terum cum veterum militum manu ad interficiendum eum missum. Vim autem veneni, quod in Macedonia 16 gignitur, talem esse constat, ut ferrum quoque exurat: ungulam iumentum dumtaxat patientem esse [constat] suci. Stygem appellant fontem, ex quo pestiferum virus ema- 17

- nat. Hoc per Cassandrum adlatum traditumque fratri
 18 Iollae et ab eo supremæ regis potioni inditum. Haec,
 uteumque sunt credita, eorum, quos rumor adsperserat,
 19 mox potentia extinxit. Regnum enim Macedoniae Antipater et Graeciam quoque invasit: suboles
 deinde excepit interfectis omnibus, quicumque Alexandrum
 etiam longinqua cognatione contigerant.
 20 Ceterum corpus eius a Ptolemaeo, cui Aegyptus
 cesserat, Memphim et inde paucis post annis Alexandriam
 translatum est omnisque memoriae ac nomini honos habitus.

INDEX NOMINUM.

A.

- Abdalonymus IV 1 19—26.
 Abii Scythæ iustissimi barbarorum VII 6 11.
 Abisares, rex Indiae VII 12 13. legatos ad Alexandrum mittit VIII 13 1. Poris socius VIII 14 1. rursus ad Alexandrum legatos mittit IX 1 7. morbo interit X 1 20.
 Abistamenes Cappadociae praeponitur III 4 1.
 Abulites, Susianæ praefectus, V 2 8. 17.
 Acadira, Indiae urbs, VIII 10 19.
 Acarnanes III 2 16. Acarnan III 6 1.
 Acesines Indum auget VIII 9 8. IX 3 20. Hydaspes ei committitur IX 4 1. 8.
 Achæi in acie Alexandri IV 13 29. socii defectionis Lacedaemoniorum VI 1 20. ab Alexandro subacti VII 3 2.
 Achaia IV 5 14.
 Achilles, a quo genus duxit Alexander, IV 6 29. VIII 4 26.
 Aegyptii semper infesti praetoribus IV 1 28. Persarum opibus infensi IV 7 1. vana gens IV 1 30. Aegyptii vates IV 10 4. Aegyptii corpus Alexandri curant X 10 13.
 Aegyptum adit Alexander IV 7 2. petere decernit Amyntas IV 1 27. praetor Aegypti III 7 11. III 11 10.
 Aeolis IV 5 7. VI 3 3.
 Aeschylus Rhodius Aegypto praeficitur IV 8 4.
 Aesculapius III 7 3.
 Aethiopes accolaesedis Hammonis IV 7 18.
 Aethiopia IV 8 3.
 Aetoli III 2 16.
 Africa IV 3 20. IV 4 20. IV 9 1. X 1 17. X 10 1. Aegypto iuncta IV 8 5. Africae elephantanti VIII 9 17.
 Agalasses, gens, IX 4 4 (ex coniect.)
 Agathon praesidere iussus arci Babyloniae V 1 43. X 11.
 Agenor Tyri conditor IV 4 15. 19.
 Aggrammes, Indiae rex, IX 2 3.
 Agis, Lacedaemoniorum rex, IV 1 39. VI 1 3 sqq.
 Agis, Argivus, poëta, VII 5 8.
 Agriani, gens Thracica Macedoniae, in exercitu Alexandri militans III 9 10. IV 13 31. IV 15 21. V 3 6. VIII 11 9. VIII 14 24. IX 8 18. 19.
 Alexander Magnus, rex Macedonum, genus ab Hercule ducit IV 2 3. ab Achille IV 6 29. VIII 4 26. nodum Gordium solvit III 1 14. Persarum regiam incendit V 6 1 etc. ducit Roxanen VIII 4 27. morbo affligitur III 5 3. vulneratur III 11 10. IV 6 17. VII 6 22. VIII 10 27. IX 5 9. moritur X 5 1. corpus eius Alexandriam trans-

fertur X 10 20. veneno necatus creditur X 10 14. iudicium de eo X 5 26—36. III 12 18—20. V 12 1. VI 6 1. Alexandri filius e Barsine X 6 11. frater Arrhidaeus X 7 2. Alexander, miles, VIII 11 10. 14. Alexander Lyncestes VII 1 5. VIII 7 4. VIII 8 6. X 1 40. (Alexander Molossus), rex Epiri, avunculus Alexandri Magni VIII 1 37. Alexander (Philhellen), rex Macedoniae, Magni proavus, VI 11 26. Alexandria Aegypti IV 8 2. 5. 6. X 10 20. Alexandria ad Caucasum condita VII 3 23. Alexandria in India condita IX 8 8. Alexandria ad Tanaim condita VII 6 25. Alpes X 1 18. Amanicae pylae, angustiae inter Syriam et Ciliciam sitae, III 8 13. Amazones VI 5 24 sqq. Amazonum campi VI 4 17. Amedines, scribe Darei, VII 3 4. Amissus Megalopolitanus X 8 15. Amphoterus, praefectus classis Macedoniae, III 1 19. IV 5 14. IV 8 15. Amyntas, Andromenis filius, III 9 7. IV 6 30. IV 13 28. V 1 40. V 4 20. 30. VI 4 2. coniurationis in regem arguitur VII 1 10 sqq. Amyntas Lyncestes virtutis causa donatus V 2 5. Amyntas, praetor Alexandri VIII 2 16. cf. VIII 2 14. Amyntas, olim praetor Ale-

xandri, postea transfuga III, 11 18. Aegyptum petere decernit IV 1 27. ab Aegyptiis lacte receptus IV 7 1. occiditur IV 1 33. Amyntas, Perdiccae filius, Alexandro insidias comparavit VI 9 17. VI 10 24. Amyntas, regius praetor, VI 9 28. 29. Amyntas in exercitu Alexandri V 2 5. VI 7 15. Ancyra, urbs Phrygiae, a Mida condita, III 1 22. Andromachus Coelesyriae praeficitur IV 5 9. crematur a Samaritis IV 8 9. Andromenes, pater Amyntae, V 1 40. Andronicus VII 3 2. Andrus insula IV 1 37. Anticles VIII 6 9. Antigene, praetor Alexandri, VIII 14 15. virtutis causa donatus V 2 5. Antigonus, praetor Alexandri, Lydiae praefectus, Persas vincit IV 1 35. Lycioniam capit IV, 5 13. virtutis causa donatus V 2 5. Lyciam cum Pamphylia et maiore Phrygia obtinet X 10 2. Antipater, Macedoniae et Graeciae praefectus, ab Alexandro pecuniam ad bellum usum accipit III 1 20. Lacedaemonii bellum ei moluntur IV 1 39. eos vincit invidente Alexandro VI 1 18. Alexandri Lyncestae socer VII 1 7. regi supplementum mittit V 1 40. VII 10 12. regi suspectus fuit eumque veneno necasse creditus est X 10 14. post regis mortem res Europae curare iubetur X 7 9. invadit regnum Ma-

cedoniae et Graeciam X 10 18. Antipater, ex regia cohorte, VIII 6 9. Antiphanes, scribe equitum, VII 1 15. 17. 32. 35. Aornis, petra Indiae, VIII 11 2. Aphobetus VI 7 15. Apollo Tyrius IV 3 21. 22. Apollodorus V 1 43. Apollonides IV 5 15—17. Apollonius IV 8 5. Arabia IV 3 1. 7. odorum fertilitate nobilis V 1 11. Arabica vestis VII 2 17. Arabes IV 6 30. Arabes, quibus Trogodytis cognomen est, IV 7 18. Arabum agrestes in Libano IV 2 24. Arabis cuiusdam audacia IV 6 15. Arabitae, gens Cedrosiae, IX 10 5. Aräbus, Cedrosiae flumen, IX 10 6. Arachosii, gens Asiae Indis vicina, IV 5 5. IV 12 6. VII 2 26. IX 7 14. subacti ab Alexandro VII 3 4. in coloniam deducti IX 10 7. Aradus, insula prope oram Phoenices contra Marathum sita, IV 1 5. Araxes, amnis Persidis, IV 5 4. V 4 7. V 5 2. 3. V 7 9. Armeniae VII 3 19. Arbela, urbs (vel, ut Curtius dicit, vicus) Assyriae, Darei clade nobilis, IV 9 9. IV 16 9. V 1 2. 3. VI 1 21. IX 2 23. traduntur Alexandro V 1 10. Loco IV 9. 14 scripsi pro Arbelis Armeniam. Archelaus, rex Macedoniae, VI 11 26. Archelaus, praetor Alexandri, V 2 16. Archepolis VI 7 15. Curtius Rufus.

Arêtes, dux hastatorum, IV 15 13. 18. Argivus VIII 5 8. Argyraspides IV 13 27. Ariarathes (II.), rex Cappadociae, X 10 3. Arii, incolae Ariae, provinciae Persicae supra Drangianam sitae, VII 3 1. 2. VII 4 32. 33. Arimaspi, post Cyrum Euergetae appellati, gens Drangianae, VII 3 1. Arimazes eiusque petra VII 11 1. Ariobarzanes, praetor Darei, IV 12 7. defendit Susidas pylas V 3 17 etc. V 4 33. Aristander, peritissimus vatum, IV 2 14. IV 6 12. IV 13 15. IV 15 27. V 4 2. VII 7 8—29. Aristogiton, legatus Atheniensium ad Dareum, III 13 15. Aristomêdes Thessalus, praetor Darei, III 9 3. Aristomenes, praetor Darei, IV 1 36. Aristo, praefectus Paenonum equitum, IV 9 24. Aristonicus, Methymnaeorum tyrannus, IV 5 19 necatur IV 8 11. Aristonius, praetor Alexandri, IX 5 15. 18. sententia eius de successore Alexandri X 6 16. Armenia IV 9 14 (ex coniectura). VI 3 3. Mithreni data V 1 44. Armeniae montes V 1 13. VII 3 20. Armenia maior IV 12 12. Armenii in exercitu Darei III 2 6. minores IV 12 10. Arrhidaeus Philippo genitus X 7 2—7. post Alexandri mortem rex creatur X 7 7. 13. milites eum Philippum

consulatus X 7 7. Hoc deinde nomine a Curtio appellatur X 7 10. 12. X 8 16. X 9 18. Arsaces satrapes in Mediam mittitur VIII 3 17. Arsames, Drangarum praefectus, VIII 3 17. Arsames, Ciliciae praefectus, III 4 3. Arsames (?), Ariorum satrapes, VII 3 1. Artabazus, princeps purpuratorum, Dareo fidissimus III 13 13. V 9 1. 12. 13. V 10 10. 11. V 12 7. 8. 18. hospes Philippi V 9 1. VI 5 2. occurrit Alexandro et comiter excipitur VI 5 1—6. geminato honore ab eo auctus VI 5 22. contra Satibarzanem missus VII 3 2. Bactrianis praefectus VII 5 1. VIII 1 10. 19. Artacoana, urbs Ariorum, VI 6 33. Artaxerxes. Sic Bessus se appellari iubet VI 6 13. Arvae, oppidum Hyrcaniae aliunde non notum, VI 4 23. Asander, dux Macedonum, VII 10. 12. Asclepiodorus, praetor Alexandri, VII 10 12. Asclepiodorus, ex regia cohorte, VIII 6 9. Asia III 1 13. III 3 5. IV 4 1. IV 5 14. VI 2 13. VII 9 17. IX 6 20. X 1 37. Asiaticus X 2 25. 3 5. Aspastes, satrapes Carmaniae, IX 10 21. Assacanus Indus VIII 10 22. Atharras senior, chiliarcha, virtutis causa donatus V 25. VII 1 5. Philotam comprehendit VI 8 19—22. ad Halicarnassum egregie pugnat VIII 1 36.

Athenae III, 2 10. X 7 2. 3. Athenienses legatos mittunt ad Alexandrum III 1 9. IV 8 12. ad Dareum III 13 15. eorum victor Philippus III 10 7. VIII 1 33. infestus iis Alexander X 2 2. non recipiunt exules X 2 6. 7. Athenienses capti ad Granicum III 1 9. Athenagoras IV 5 15—17. Atizyes, Phrygiae satrapes, interficitur III 11 10. Attalus, Philippi affinis, Cleopatrae avunculus, Alexandri inimicus infestissimus VI 9 17. VIII 8 7. iussu Alexandri per Parmenionem occiditur VII 1 3. VIII 1 42. VIII 7 4. Attalus, Agrianorum praefectus, IV 13 31. Attalus, dux phalangis, Alexandro aequalis VIII 13 21. Attica terra X 2 1. Attinas, praetor Alexandri, a Massagetis opprimitur VIII 1 3—5. Augaeus, Augaea urbe Macedoniae oriundus, V 2 5. Vid. Philotas.

B.

Babylon, IV 9 6. IV 16 7. V 1 7. 17. 43. 45. V 6 9. VIII 3 17. X 1 16. 19. X 6 1. X 8 11. urbis descriptio V 1 24—35. Dareus ad Babylonem exercitum contrahit III 2 2. Babylonia, regio, IV 6 2. IV 9 2. V 1 44. VIII 3 17. Babylonii IV 12 10. corruptissimis moribus V 1 36—38. Babyloniorum fines V 1 15. Bactra, provincia Persica et urbs sita sub monte Parapamiso, III 10 5. IV 5 8. V 8 1. V 9 5. 8. V 13 2. 18. VI

6 22. VII 4 31. VII 7 4. VII 8 21. VII 9 20. VII 10 10. IX 7 1. 11. X 10 4. Bactriana arx IX 7 2. regio V 8 4. VI 6 18. VIII 2 13. terra VII 4 26. Bactriani III 2 9. IV 9 2. IV 15 18. V 12 6. 13. 19. IX 8 10. equites IV 12 6. V 8 4. VII 4 30. milites Alexandri IX 2 24. 33. mores IV 6 3. facie terribiles IV 13 5. regio Artabazo tradita VII 5 1. Amyntae VIII 2 14. Bactrus amnis VII 4 31. Bagistanes Babylonius V 13 3. Bagoas spado, interfectus a Dareo, quem regem fecerat, VI 3 12. VI 4 10. Bagoas, spado alius, Alexandro dono datus VI 5 23. X 1 25. 36. Bagophanes Persa V 1 20. 44. Balacrus, praetor Alexandri, Philippi pater, IV 5 13. IV 13 28. VIII 11 22. Barcani, gens Asiae Hyrcanis vicina, III 2 5. Barsine, Alexandri pelex, X 6 11. 13. (Memnonis antea coniux III 13 14.) Barzaentes, Drangarum satrapes, VI 6 36. VIII 13 3. 4. Bazalra, regio Bactrianae, VIII 1 10. Beira urbs Indiae, VIII 10 22. Belitae, gens ignota, IV 12 10. Belus III 3 16. V 1 24. Berdes Macedo ab Alexandro ad Scythas missus VII 6 12. VIII 1 7. Bessus, Bactrianorum dux, IV 6 2. IV 12 6. IV 15 2. V 8 4. VI 6 19. 20. 21. VII 4 1 sqq. VII 4 20 sq. VII 4 40. VII 5 19 sq. VII 5 36 sq.

VII 6 14. 15. perfidiae suspectus IV 6 4. Darei caedem agitat V 9 2. 8. 10. 11. 16. V 10 1. 12. V 11 2. 7. V 12 1. 6. 14. 19. eum comprehendit et interficit V 13 6. 9. 11. 13. 15. 18. fugiens Bactra petit V 13 18. Artaxerxes appellatur VI 6 13. ferox VII 4 19. ferox verbis VII 4 3. dolo captus Alexandri iussu Ecbatana ad supplicium ducitur VII 10 10. Betis Gazam egregie defendit VI 6 7—29. Bion trasfuga IV 13 36. Bito, Graecus seditiosus, IX 7 4—11. Boeotia III 10 7. IV 4 20. VI 3 2. Bolon, dux in exercitu Alexandri, VI 11 1. Borysthenes, fluvius Sarmatiae Europaeae, in Pontum Euxinum influens, VI 2 13. Bosporus (Cimmerius), fretum, quo palus Maeotis cum Ponto Euxino coniungitur, VI 2 13. VII 6 12. VIII 1 7. Bumelus (Bumodius?) amnis Assyriae in Lycum influens, IV 9 10. Boxus Margianus IX 7 4. 7. 8. Branchidae, gens Mileto oriunda, oppidum in Sogdiana situm incolens, VII 5 28—35. Brocubelus Persa, Mazaei filius, V 13 11. Bubacene, regio ignota Asiae, VIII 5 2. Bubaces, spado Darei, V 11 4. V 12 10. Bucephala, urbs Indiae, ab Alexandro condita IX 3 23. Bucephalas, equus Alexandri, VI 5 18 (IX 3 23). Byblos, urbs Phoenices, IV 1 15.

C.

Cadusii, gens Asiae bellicosa, ad mare Caspium habitans, IV 12 12. IV 14 3. IV 15 12 (al. lect. Caucasii).
 Calas, Paphlagoniae praefectus, III 1 24. IV 5 13.
 Calis VI 11 36. 37.
 Callicrates V 2 17.
 Callicratides, legatus Lacedaemoniorum ad Dareum, III 13 15.
 Callisthenes Olynthius VIII 8 19. VIII 5 20. VIII 6 24. 25. VIII 7 3. 8. 10. gravitas eius et prompta libertas Alexandro invisa VIII 5 13. contumaciae suspectus VIII 6 1. vinctus asservatur VIII 6 27. 29. tortus interit VIII 8 21.
 Cappadoces IV 134. IV 12 12.
 Cappadocia III 1 24. III 4. 1. VI 3 3. VII 3 20. Eumeni cedit X 10 3.
 Caranus, praetor Alexandri, VII 3 2. VII 4 32.
 Caria VI 3 3. Cassandro data X 10 2.
 Carmania, provincia regni Persici ad sinum Persicum sita, IX 10 20.
 Carthago, Tyrionum colonia, IV 2 10. 11. IV 3 20. IV 4 20. infensus ei Alexander X 1 17. Carthageniensium legati IV 2 10. IV 3 19. IV 4 18.
 Carthasis Scythia VII 7 1.
 Caspii, gens Mediae septentrionalis ad mare Caspium habitans, IV 12 9.
 Caspium mare vid. Mare. Caspium fretum VII 3 19.
 Cassander, Antipatri filius, X 10 17. Cariae praeficitur X 10 2.

Catabolum (Castabulum?), oppidum Ciliciae, III 7 5.
 Castor cum Polluce VIII 5 8.
 Castra Alexandri, Aegypti regio ignota, IV 7 2.
 Castra Cyri, regio prope Ciliciam, III 4 1.
 Cataones, gens Cappadociae, IV 12 11.
 Catenes VII 5 21. 22. 41. 42. Bactrianos ad defectionem sollicitat VII 6 15. in proelio occiditur VIII 5 2.
 Caucasii cf. Cadusii.
 Caucasus mons V 4 5. VI 5 25. Indicus IV 5 5. VII 3 19. VII 4 22. VIII 9 3.
 Caunii, incolae Cauni, urbis Cariae III 7 4.
 Cebalinus VI 7 16 sqq.
 Cedrosia, provincia regni Persici Indiae vicina, IX 10 18.
 Cedrosii IX 10 5.
 Celaenae, urbs Phrygiae, III 1 1.
 Cercasoros, oppidum Aegypti, in sinistra Nili ripa situm, iuxta quod Nilus primum dividitur, IV 7 4. In codd. legitur: Oron.
 Cercetae, gens Sarmatiae Asiaticae in ora Ponti, non, ut Curtius scribit, ad Caspium mare habitans, VI 4 17.
 Chaeronea VIII 1 23.
 Chaldaei, vates, III 3 6. Alexandro Babylonem intranti occurrunt V 1 22. corpus Alexandri curant X 10 13.
 Chalybes, gens Asiae, in ora Ponti, non, ut Curtius tradit, ad Caspium mare habitans, VI 4 17.
 Chares, Atheniensis IV 5 22.
 Charidemus Atheniensis III, 2 10. 19.
 Charus VIII 11 10 sqq.

Chius insula praesidiis Persicis tenetur III 1 19. IV 5 14. 19. urbs IV 1 37. Chiorum legati ad Alexandrum IV 8 12.
 Choaspes, amnis Susianae, IV 5 4. (codd.: Hydaspes). V 2 9. amnis Indiae VIII 10 22.
 Choerilus, poeta, VIII 5 8.
 Chorasmi, gens Sogdianae, ad Oxum fluvium habitans, VII 4 6. praecet iis Phrathernes VIII 1 8.
 Chrysolaus IV 8 11.
 Cilicia III 4 1—4. 6. 7. III 5 1. 10. III 7 1. III 8 12. IV 1 39. IV 5 8. IV 9 3. IV 14 10. V 1 43. V 7 12. VI 3 3. VII 3 19. inundata cruore Persarum IX 2 23. Socrati tradita IV 5 9. Philotae destinatur X 10 2. Ciliciae montes IV 14 1. fauces V 3 22. IX 2 13. angusti Ciliciae calles IV 9 22. in Ciliciae angustis IV 13 6. fauces et angustiae VI 3 16.
 Cilicium mare III 1 12.
 Cleander, praetor Alexandri, III 1 1. IV 3 11. VII 2 19. Parmenionem occidit VII 2 30. 32. X 11. eius furor X 15.
 Cleo Siculus VIII 5 8. 10. 18. 19. 21.
 Clochares VIII 13 2.
 Cleomenes, vectigalibus Aegypti praepositus, IV 8 5.
 Cleophis, regina Indiae, VIII 10 22.
 Clitarchus, rerum scriptor, IX 5 21. IX 8 15.
 Clitus, praetor Alexandri, praefectus equitum IV 13 26. Artabazi provincia ei destinatur VIII 1 19. VIII 2 14. Alexandri iram excitat VIII 1 28—34. 41. 45. hasta ab eo transfigitur VIII 1 50—52. VIII 2 12. VIII 7 4. VIII 8 7. 22. VIII 12 18.
 Cobares magus natione Medus, VII 4 8—19.
 Coelesyria vid. Syria.
 Coenus, praetor Alexandri, III 9 7. IV 13 28. IV 16 32. V 4 20. 30. VI 8 17. VI 9 30. VI 11 10. 11. VIII 1 1. VIII 10 22. VIII 12 1. VIII 14 15. 17. exercitus causam agit IX 3 3 sqq. IX 3 16. morbo extinguitur IX 3 20.
 Coenus, falsa lectio X 1 43.
 Cophes, Artabazi filius, VII 11 5. 22. 23. 26.
 Corycium nemus prope Corycum urbem Ciliciae, III 4 10.
 Cossaei, gens montes incolens, quibus Susiana a Media dividitur, IV 12 10.
 Cous insula III 1 19.
 Craterus, praetor Alexandri, III 9 8. IV 3 1. 11. IV 13 29. V 4 14. 15. 29. 34. V 6 11. VI 4 2. 23. VI 6 25. 33. VI 8 10. 17. VI 11 10. 11. 14. 18. VII 6 16. VII 7 9. VII 9 20. 22. VIII 1 6. VIII 5 2. VIII 10. 4. 5. IX 6 6. IX 8 3. IX 10 19. X 1 9. regi carus et eo Philotae adversus VI 8 2. cum Antipatro in Europa res administrare iussus X 7 9. ad interficiendum Antipatrum missus credebatur X 10 15.
 Creta IV 1 38. ad eam liberandam Amphoterus mittitur IV 8 15.
 Cretenses modo Macedonum, modo Lacedaemoniorum partes sequuntur IV 1 40. Cretenses sagittarii in exercitu Alexandri III 7 15. III 9 9. IV 13 31.
 Critobulus, medicus Alexandri, IX 5 25. 27.

Croesus III 4 1.
 Cydnus, amnis Ciliciae, III 4
 7. 8. 9. III 5 1.
 Cymaeus, oriundus Cyme,
 urbe Aeolidis V 5 9.
 Cypriorum reges IV 8 14. X
 1 19. rex Pnytagoras IV 3 11.
 Cyprus IV 1 27. classis inde
 advenit Alexandro IV 3 11.
 Cyrenenses legatos cum do-
 nis ad Alexandrum mittunt
 IV 7 9.
 Cyropolis, urbs Sogdianae,
 VII 6 16. 19.
 Cyrus, nobilissimus Persarum
 rex, IV 12 8. X 1 23. III 4
 1. imperium primus in Per-
 sidem intulit IV 14 24. con-
 didit Parsagada urbem V
 6 10. exercitum eius iuvant
 Arimapsi VII 3 1. 3. deces-
 sit VII 6 11. eius sepulcrum
 aperit Alexander X 1 30, qui
 eum maxime admiratus est
 VII 6 20. eius sedes VI 3 12.
 Cyri castra v. castra.

D.

Daedala, regio Indiae, VIII
 10 19.
 Dahae, gens Margianae, ad
 Margum fluvium colens, IV
 12 6. VII 4 6. VII 7 32. VIII
 1 6. 8. Spitamenem reci-
 piunt VIII 3 1 16. sub Ale-
 xandro militant VIII 14 5.
 IX 2 24.
 Damascus, urbs Syriae, III
 8 12. III 12 27. III 13 2. 3.
 IV 1 4. IV 11 11.
 Dareus Codomannus per Ba-
 goam in sedem Cyri admis-
 sus VI 3 12. mite ei ac
 tractabile ingenium, sed ve-
 ritatis impatiens III 2 17.
 sanctus ac mitis III 8 5. na-
 tura simplex et mitis V 10 14.
 haud rudis Graecae linguae

V 11 5. ad Babylonem exer-
 citum contrahit III 2 2. eius
 somnium et pompa III 3 2
 sqq. Ciliciam occupare festi-
 nat III 7 1. prosperare apud
 Issum pugnat III 9—11. fugit
 III 11 11. IV 1 1—3. eius
 mater et coniux captivae III
 11 24. litterae ad Alexan-
 drum superbe scriptae IV 1
 7—9. eidem litterae ut regi
 scriptae IV 5 1. duces copiarum
 in Babyloniam convenire
 et omnia longinquarum gen-
 tium auxilia contrahi iubet
 IV 6 2. IV 9 2. mors uxoris
 IV 10 19. tertia de pace
 legatio IV 11 1. vincitur ad
 Arbela IV 15. 16. fugit IV
 16 8. V 1 3 sqq. Ecbatana,
 caput Mediae, pervenit V 8
 1. Nabarzanes et Bessus com-
 prehendere eum et vincire
 decernunt V 9 2. vincitur V
 12 15—20. occiditur V 13
 16. vaginam acinacis Persi-
 cam iussit mutari III 3 6.
 eius tabernaculum III 11 23.
 amiculum III 12 5. Bagoae
 spadoni assuetus VI 5 23.
 Dareus, Hystaspis filius III
 10 8. IV 1 10. V 6 1.
 Dataphernes VII 5 21. 22.
 vinctus a Dahis Alexandro
 deditur VIII 3 16.
 Demetrius, corporis custos
 Alexandri, VI 7 15. VI 11
 35. 36. 37.
 Democrates Atheniensis VI
 5 9.
 Demophon vates IX 4 28.
 Derbices, gens Margianae,
 ad Oxum fluvium et mare
 Caspium habitans, III 2 7.
 Didymeon, templum et ora-
 culum Apollinis prope Mile-
 tum, VII 5 28.
 Dioxenus VI 7 15.

Dioxippus Atheniensis, pugil
 nobilis, IX 7 16—26.
 Drangae, gens Asiae supra
 Cedrosiam colens, VI 6 36.
 VIII 3 17.
 Dropides, Atheniensium ad
 Dareum legatus, III 13 15.
 Dyardenes fluvius, per ultima
 Indiae currens VIII 9 9.
 Dymnus, coniurationis in Ale-
 xandrum particeps, compre-
 hensus se ipse interficit VI
 7 2—30. 34. VI 9 8. 16. VI
 10. 6. 9. 19. 20. VI 11 30.

E.

Ecbatana, caput Mediae, IV
 5 8. V 8 1. V 13 1. VII 10 10.
 Ecbolima, urbs Indiae, VIII
 12 1.
 Elaptonius (?) VIII 6 9.
 Elei, socii defectionis Lace-
 daemoniorum, VI 1 20.
 Elpinicos (vulg. Excipinos),
 iuvenis Alexandro carus, VII
 9 19.
 Epimenes VIII 6 9. 20. 24.
 Epirus X 1 18.
 Erigyus, praetor Alexandri,
 VI 4 3. 24. inter claros duc-
 ces VIII 2 40. ex amicis VI
 8 17. adversus Satibarzanem
 missus VII 3 2, quem singu-
 lari certamine prosternit VII
 4 34. 36. dissuadet Alexandro
 bellum Scythicum VII 7 9. 21.
 22. 24. extinctus VIII 2 40.
 Erix quidam, Indus, VIII 12
 1. 3.
 Erythrus rex VIII 9 14. X
 1 13. 14.
 Ethymandrus (?), Indiae flu-
 vius, VIII 9 10.
 Euboica gens (Gortuarum) in
 Asia habitans, IV 12 11.
 Euctemon Cymaeus V 5 9.
 Eudaemon, dux Thracum, X
 1 21.

Euergetae v. Arimaspi.
 Eumenes Cardianus, praetor
 et *ἀρχιγυαυαρχὸς* Alexandri,
 IX 1 19. post Alexandri mor-
 tem Cappadociae et Paphla-
 goniae praeficitur X 10 3.
 Euphrates amnis III 1 10.
 III 3 7. III 7 1. IV 1 3. IV
 8 16. IV 9 6. 9. 12. IV 11
 5. 13. V 1 12. VI 2 12. IX
 2 13. IX 10 3. X 1 16. X 5
 12. 18. ortus eius cursusque
 V 1 13—15. interfluit Baby-
 lonem V 1 28. altum limum
 vehit V 1 29. monumentum
 regni Persici IV 5 4. IV 14
 10. 15.
 Euripides VIII 1 28.
 Europa V 4 14. V 6 1. V 7
 8. VI 2 13. 14. Europaeus
 VII 7 2.
 Eurylochus VIII 6 20. 23. 26.
 Excipinos v. Elpinicos.

G.

Gabaza vid. Gazaba.
 Gades, colonia Tyri, IV 4 20.
 X 1 17.
 Gangabas Persae vocant hu-
 meris onera portantes III
 13 7.
 Gangaridae, gens Indiae,
 ulteriorem ripam Gangis co-
 lens, IX 2 3.
 Ganges, fluvius Indiae maxi-
 mus, VIII 9 5. IX 2 2. IX
 4 8. 17. 20.
 Gaza, urbs Palaestinae, IV 5
 10. IV 6 7. IV 7 2.
 Gazaba (?) regio VIII 4 1.
 Getae, gens Thraciae, X 1 44.
 Gobares (Cobares?), prae-
 factus urbis Persagadam, V
 6 10.
 Gordium, urbs Phrygiae, III
 1 12.
 Gordius, Mediae pater, III
 1 14.

Gordyaei, gens Armeniae, V 1 14.
 Gordyaei montes in Armenia siti IV 10 8.
 Gorgatas VII 1 38.
 Gorgias VII 1 38.
 Gortuae, gens olim Euboica, Persas quondam in Asiam secuta, non nota aliunde, IV 12 11.
 Graecia IV 5 11. V 11 6. VI 2 5. IX 6 20.
 Graeci sub Dareo militantes III 2 9. III 9 2. III 11 18. IV 1 3. V 8 3. V 12 7. 18. eorum erga Dareum fides V 8 3. V 10 7. V 11 11. praecipua Darei spes III 8 1. capti ad Granicum III 1 9. captivi Graecorum IV 8 12. milites in exercitu Alexandri III 8 1. III 10 8. V 11 11. VI 2 17. Graeci captivi a Persis variis suppliciis affecti V 5 5. Graeci decernunt Alexandro coronam auream IV 5 11. eorum concilium VI 1 19. fabulosa carmina III 1 2. fabulae V 1 32. mores VIII 3 15. VIII 5 7. temporaria ingenia IV 5 11. mentiendi licentia VIII 10 12. Graeca lingua V 11 4. Graecus sermo V 11 7. Graecae urbes III 1 20. III 13 6. earum ad Dareum legati III 13 6.
 Granicus, amnis Mysiae, III 1 9. III 10 7. IV 9 22. IV 14 1. 10. VIII 1 20. IX 2 23.

H.

Hages, frater Pori, VIII 14 2.
 Halicarnassus, urbs Dorica Cariae, III 7 4. VIII 1 36. proelium apud Halicarnassum V 2 5.
 Halys amnis IV 5 1. Lydiam terminat IV 11 5.

Hammon VI 10 28. eius sedes IV 7 16—21. nemus IV 7 22. effigies IV 7 23. oraculum IV 7 5. 24. VI 9 18. ad eum corpus suum ferri iubet Alexander X 5 4.
 Hammonii IV 7 20.
 Harpalus, satrapes Babylo-niae post Mazaei mortem, thesaurorum custodias praefectus, IX 3 21. X 2 2. 3.
 Haustanes VIII 5 2.
 Hecataeus VII 1 38.
 Hecatompylos, urbs Parthienus, VI 2 15.
 Hector, Parmenionis filius, IV 8 7—9. VI 9 27.
 Hegelochus, praetor Alexandri, III 1 19. IV 5 14.
 Hegelochus, familiaris Parmenionis, VI 11 22. 27.
 Hellanice Cliti soror, Alexandri nutrix, VIII 1 21. (VIII 2 8.)
 Hellanicus virtutis causa donatus V 2 5.
 Hellespontus III 1 19 20. III 5 7. III 12 18. IV 1 36. IV 5 1. 7. IV 11 5. IV 14 9. VI 3 3. IX 2 24. IX 6 20. X 10 3.
 Heneti, gens III 1 22.
 Hephaestion, praetor Alexandri eique longe omnium amicorum carissimus, III 12 15. 16. 26. IV 1 16. 17. 18. IV 5 10. IV 16 32. VI 2 9. VI 8 17. VI 11 10. VII 7 9. VIII 1 1. 10. VIII 2 13. VIII 10 2. VIII 12 4. 6. 15. VIII 14 15. IX 1 35. IX 10 6. in matrimonium duxit filiam Darei X 5 20.
 Heracon X 1 1.
 Hercules III 10 5. III 12 27. dicatus deus VIII 5 8. 11. 17. eum aequare studet Alexander IX 2 29. termini III

I.

10 5. IX 4 21. species eius in somno oblata Alexandro IV 2 17. Hercules Tyrius IV 8 16. eum praecipue Tyrii colunt IV 2 3. 17. IV 3 22. crateram ei dicat Alexander IV 8 16. Hercules Indicus, cuius simulacrum apud Indos agmini peditum praefertur, VIII 14 11. in India fuit VIII 10 1. IX 2 29. IX 4 21. Aornis petra frustra ab eo obsessa VIII 11 2. Siborum maiores de exercitu eiuserant IX 4 2. Macedonum reges ab Hercule genus ducunt IV 2 3. columnae Herculis X 1 17.
 Hermolaus, ex regia cohorte, VIII 6 7. 25. eius oratio VIII 7 1—15.
 Hispaniae X 1 18.
 Horratias Macedo IX 7 17—22.
 Hyarotis, amnis Indiae, in Acesinem influens, IX 1 13.
 Hydarnes, Darei praetor, IV 5 13.
 Hydaspes, fluvius Indiae, VIII 12 13. VIII 13 5. (8.) IX 2 15. Acesini committitur IX 4 1. 8.
 Hypasis, fluvius Indiae, in Acesinem influens, IX 1 35.
 Hypsides VII 7 36. 37.
 Hyrcani, gens bellicosa, egregii equites, III 2 6. III 9 5.
 Hyrcania, regio Asiae, ad mare Caspium supra Parthien sita, IV 5 5. V 13. 11. 18. VI 4 2. 3. 19. 25. VI 5 1. VIII 3 17. urbs Hyrcaniae (Zadracarta?) VI 5 22. finitima gens Amazonum VI 5 24.
 Hyrcanium quidam mare Caspium appellant VI 4 18. VII 3 22.
 Hystaspes pater Darei VI 2 7.

Iberia a Graecis vocatae sunt Hispaniae a flumine Ibero X 1 18.
 Ilioneus, Artabazi filius, III 13 13.
 Illyricum VI 6 35.
 Illyrii V 1 1. raptio vivere assueti III 10 9. eorum praeruptae petrae III 10 6. ab Alexandro subacti VI 3 2. IX 6 20. X 2 23. milites Alexandri III 10 9. IV 13 31.
 Imbrus insula IV 5 22.
 Indi III 2 9. III 10 5. VII 4 6. conveniunt ad Dareum IV 9 2. accolae rubri maris III 2 9. IV 12 9. Oceani IV 5 5. X 10 4. in potestate Darei V 9 5. maritimi IX 10 8. largus iis vini usus VIII 9 30.
 India X 10 4. describitur VIII 5 3. 4. VIII 9 2 sqq. Indis quoque ignota IX 3 8. vis frigoris in India VII 11 8.
 Indicum mare v. Mare.
 Indus amnis VIII 10 2. VIII 12 4. IX 4 8. gelidior quam ceteri amnes VIII 9 4. praetaltus, utrimque asperis ripis, VIII 11 7.
 Ioeus (?) Macedo VI 7 15.
 Iollas, filius Antipatri, X 10 14. 17.
 Iones IV 5 7. VI 3 3.
 Ioniae Graecorum coloniae IV 1 10.
 Iphicrates, Atheniensium ad Dareum legatus, III 13 15.
 Issos, urbs Ciliciae, III 7 6. 7. 8. III 8 14. IV 1 34.
 Ister IV 11 13. VII 7 4.
 Isthmiorum ludicrum IV 5 11.
 Italia VIII 1 37. X 1 18.
 Iuppiter, Graeciae ultor, V 5 8. Iovis Hammonis oraculum IV 7 5. eius filium non

dici tantum se, sed etiam credi vult Alexander VIII 5. eum propitiatur IV 13 15. ara ei sacrata III 12 27. templum III 1 14. Iuppiter Persarum III 3 11. Cf. Hammon.

L.

Lacedaemonii (s. Lacones IV 1 11. VII 4 32.) deficiunt ab Alexandro, sed ab Antipatro vincuntur VI 1 1 sqq. veniam impetrant praeter auctores IV 1 20. eorum ad Dareum legati III 13 6. 15. VI 5 6. 7. 10. defectio VII 4 32. v. Spartani.

Laomedon Syriae praeficitur X 10 2.

Leonidas VII 2 35.

Leonnatus, praetor Alexandri, III 12 10. 12. VIII 1 46. VIII 6 22. VIII 14 15. IX 5 15. IX 10 2. 6. 7. 19. X 7 20. X 8 4. expurpatus Alexandri III 12 7. ex armigeris VI 8 17. stirpe regia genitus X 7 8. Phrygia minor Hellesponto adiuncta eius provincia X 10 3.

Lesbus insula III 1 19.

Leucosyri, gens Asiae, ad Pontum Euxinum habitans VI 4 17.

Libanus, mons Phoenices, IV 2 18. X 1 19. in Libano Arabum agrestes Macedones adiunguntur IV 2 24.

Liber (= Bacchus). VIII 2 6. VIII 5 8. 11. VIII 10 17. IX 2 29. ad Indos venit VIII 10 1. IX 8 5. eum aemulatus est Alexander IX 10 24. Liberi termini III 10 5. IX 4 21. termini in Scythia VII 9 15. triumphus III 12 18. ab eo condita Nysa VIII 10 11.

Locrenses equites in acie Alexandri IV 13 29.

Lycania, regio Asiae supra Ciliciam sita, IV 5 13.

Lycia, regio Asiae minoris, inter Cariam et Pamphylia sita, V 4 40. VII 10 12. eius res compositae III 1 1. eam obinet Antigonus X 10 2. Lycius civis V 4 11. dux itineris V 7 12.

Lycus amnis, qui et Marsyas appellatur, in Maeandrum influens, III 1 5.

Lycus, fluvius Assyriae, in Tigrim influens, IV 9 9. IV Lydi IV 14 24. [16 8. 16.

Lydia, regio Asiae minoris, III 4 1. IV 5 7. 8. VI 6 35. VII 8 19. eam terminat Halys IV 11 5. ei praest Antigonus IV 1 35. eam recuperare student praetores Darei IV 1 34. 35. provincia Menandri X 10 2.

Lyncestae, gens Illyrica, in Macedonia habitans, in exercitu Alexandri IV 13 28.

Lyncestes v. Alexander Lyncestes et Amyntas Lyncestes.

Lynessus, urbs Troadis, III 4 10.

Lysimachus, praetor Alexandri, qui postea in Thracia regnavit, VIII 1 14. 46. X 10 4.

M.

Macedo = Alexander III 11 2.

Macedones assueti regio imperio IV 7 31. toto orbe noti IV 14 4. Alexandro rege dignissimi IV 16 33. gens bello nobilissima III 10 4. VI 1 7. 8. VII 9 17. VIII 8 16. IX 7 23. in acie senes facti IX 2 10. patrii moris tenaces VIII 5 7. liberatores orbis

III 10 4. 5. Macedonum acies III 2 13. III 3 27. regum genus IV 2 3. genti ingenua erga reges suos veneratio III 6 17. barbaris inivisum eorum nomen propter avaritiam ac libidinem praetorum X 1 4. lex de propinquis coniuratorum necandis VI 11 20. VIII 6 28. bella civilia X 9 1.

Macedonia III 1 24. VI 2 15. IX 6 20. X 5 12 etc.

Macedonica phalanx III 9 2. vestis V 2 18. VII 2 19. Macedonicus exercitus III 11 1.

Maedi, gens Thracica, IX 6 20. Maecotia palus VI 4 18.

Magi III 3 9. V 1 22. magica ars, vanissimi cuiusque ludibrium, VII 4 8.

Malienses (*Malietes*), gens Thessaliae, equites in exercitu Alexandri, IV 13 29.

Malli, gens Indiae, IX 4 15. IX 8 3.

Mallus, urbs Ciliciae, III 7 5. Manapis vid. Minapis.

Maracanda, urbs Sogdianae, VII 6 10. 24. VII 9 20. VIII 1 7. 19. VIII 2 13.

Marathos, urbs Phoenices, IV 1 6.

Mardi, gens bellicosa, per plures Asiae regiones, ut Persidem, Hyrcaniam, Margianam, Armeniam, dispersa, III 13 2. 3. IV 12 7. multum a ceteris Persis cultu vitae abhorrens V 6 17. gens confinis Hyrcaniae, cultu vitae aspera et latrociniis assueta VI 5 11. VIII 3 17.

Mardonius IV 1 11.

Mare Caspium III 2 8. VI 4 16. 18. VII 3 21. Cilicium III 1 12. Hyrcanium VI 4 18. VII 3 21. Indi-

cum VII 3 7. Persicum V 3 2. Ponticum (i. e. Pontus Euxinus) III 1 12. VII 3 4. VII 4 27. rubrum III 2 9. IV 7 18. IV 12 9. V 4 5. VI 2 12. VII 3 19 (?). (VIII 9 14). X 1 13. X 10 4.

Mareotis palus, in Aegypto prope Alexandriam sita, IV 7 9. IV 8 1.

Margiana, urbs, VII 10 15. Margianus, incolae Marginae, provinciae Persicae supra Ariam sitae, IX 7 4.

Marsyas amnis III 1 2.

Massagetae, gens Scythica, prope Caspium mare colens, IV 12 6. IV 15 2. VIII 1 3. 6. 8.

Mazaces, praetor Darei, praefectus urbis Memphis, IV 1 32. IV 7 4.

Mazeus, praetor Darei, IV 9 7. 12. 14. IV 10 14. IV 11 20. IV 12 1. 4. 5. 15. 18. IV 15 5. IV 16 1. 4. 7. Babylonem seque dedit Alexandro V 1 17. 20. transfuga satrapea Babyloniae donatur V 1 44. mortuus VIII 3 17.

Mazagae, urbs Indiae, regia Assacani, VIII 10 22.

Medates (Madates?) Persa V 3 4. 12. 15.

Medi III 2 4. III 9 5. IV 12 11. 12. IV 14 24. VI 3 3. VII 8 18.

Media IV 5 5. V 1 9. 11. 12. V 4 2. V 7 12. V 8 1. V 13 1. VI 2 11. VI 8 18. VI 9 22. VIII 3 17. X 10 4.

Medus, fluvius Persidis, qui in Media oritur et in Araxen se effundit. Curtius contra falso tradit, Araxen multorum aquas torrentium evolvere in Medum, V 4 7.

Megalopolitani VI 1 20.

- Meleager, praetor Alexandri, III 9 7. IV 13 27. V 4 14. VII 6 19. 21. VIII 12 17. X 6 20. X 7 1. 7. 10. 14. 17. 19. X 8 1—7. 22. 23. X 9 7—10. 13. 17. 18. 20.
- Melamnidas (Menidas?) VII 10 11.
- Melon, Darei interpres, V 13 7.
- Memaceni, gens Asiae, prope Iaxarten fluvium, quem Curtius Tanaim nominat, colens, VII 6 17. 21.
- Memnon Rhodius, nobilissimus dux III 4 3. III 13 14. eius mors III 1 21. III 2 1.
- Memnon supplementa e Thracia adducit IX 3 21.
- Memnon, Tithonifilius, IV 8 3.
- Memphis, urbs Aegypti, in Nili ripa sita, IV 1 30. IV 7 4. 5. IV 8 2. X 10 20.
- Menander, praetor Alexandri, X 10 2.
- Menedemus, praetor Alexandri, VII 6 24. VII 7 31. VII 9 21.
- Menes, praetor Alexandri, V 1 43.
- Menidas, praetor Alexandri, IV 12 4. IV 15 12. IV 16 32. Vid. Melamnidas.
- Mennis, urbs Babyloniae, non nota aliunde, V 1 16.
- Menon, Arachosii praetor datus, VII 3 5. morbo interit IX 10 20.
- Menon Syriae praefectus IV 8 11.
- Mentor, Thymodis pater III 3 1. eius filiae III 13 14.
- Meros, mons Indiae, VIII 10 12.
- Mesopotamia, unde dicta V 1 15. fervidissimus in ea regione aestus X 10 10. terrae natura III 2 3. III 8 2. IV 9 1. 6. V 1 15. IX 2 13. praetores X 1 19.
- Methymnaei, incolae Methymnae, urbis in insula Lesbos sitae, IV 5 19. IV 8 11.
- Metron, nobilis invenis VI 7 22. VI 9 7. 9.
- Midas III 1 12. pater eius Gordius III 1 14.
- Milesii VII 5 29. 30. pecuniam ab iis exigit Pharnabazus IV 1 37.
- Miletus IV 5 13. VII 5 28. 35. VIII 2 8.
- Minapis (Manapis?), satrapes Hyrcaniae, VI 4 25.
- Minerva III 7 3. III 12 27. IV 13 15. VIII 2 32. VIII 11 24.
- Mithracenes Persa V 13 9.
- Mithrenes Persa, Sardinia proditor, III 12 6. Armenia ei ab Alexandro data V 1 44. V 8 12.
- Mithres deus veterum Persarum IV 13 12.
- Mitylenaei IV 8 13.
- Mitylene, urbs Lesbi insulae IV 5 22.
- Moeris rex Indicus, IX 8 28.
- Monimus, Lacedaemoniorum ad Dareum legatus, III 13 15.
- Mosyni gens Ponti, in ora Ponti Euxini, non ut Curtius narrat, ad Caspium mare habitans, VI 4 17.
- Musicani, gens Indiae, IX 8 8. IX 8 16.
- Mylleas (?) = *Mυλλέας*, scriba Alexandri VIII 11 5.
- Myndii, incolae Myndi, urbis Doricae in Caria sitae, III 7 4.

N.

- Nabarzanes, praetor Darei, III 7 12. III 9 1. cum Besso insidiatur Dareo V 9 2. 3. 11. V 10 1. 12. 13. V 11 8. V 12 14. Hyrcaniam fugam petit V 13 18. VI 3 9. eius

- litterae ad Alexandrum VI 4 8. occurrit Alexandro VI 5 22. 33.
- Nasamones, gens Africae, IV 7 19.
- Nautaca, regio Sogdianae, non procul ab Oxo flumine sita, VIII 2 19.
- Nearchus, praefectus classis Macedonicae, IX 10 3. X 1 10. eius sententia de successore Alexandri X 6 10.
- Neptunus IV 2 20. IV 4 5.
- Nicaea, urbs Indiae ab Alexandro condita, IX 3 23.
- Nicanor, Parmenionis filius, III 9 7. IV 13 27. V 13 19. subita morte correptus VI 6 18. VI 9 18. 27.
- Nicanor, nobilis Macedo, VI 7 15.
- Nicanor, nobilis iuvenis in exercitu Macedonum VIII 13 13.
- Nicarchides arci Persepolis ab Alexandro praeficitur V 6 11.
- Nicomachus exoletus VI 7 2. 16. 25. VI 8 1. 12. VI 10 7. VI 11 37. 38.
- Nicostratus, ex regia cohorte, VIII 6 9.
- Nilus IV 7 3. eius claustra IV 84. crocodilos alit VIII 99.
- Ninus III 3 16.
- Nora, urbs Indiae, VIII 11 1.
- Numidia X 1 17.
- Nysa, urbs Indiae a Libero patre condita, VIII 10 7.

O.

- Oceanus III 12 18. IV 4 20. IV 14 9. IX 2 26. IX 3 14. IX 9 3. 9. X 5 36.
- Ochus, amnis Asiae, VII 10 15.
- Ochus, Darei filius, sex annos natus, (III 11 24. III 12 26.) IV 11 6. IV 14 22.
- Ochus (Artaxerxes III.), qui ante Dareum regnaverat, III 13 12. 13. VI 2 7. VI 4 25. VI 5 2. saevissimus regum X 5 23. eius filiae tres III 13 12. uxor III 13 13. neptis VI 2 7.
- Odrysae, gens Thraciae, X 1 45.
- Olympias, Alexandri mater, V 2 22. IX 6 26. eam immortalitati consecrare decrevit Alexander IX 6 26. X 5 30.
- Olynthius, VIII 8 19.
- Omphis, Taxilis filius, rex Indiae, permittente Alexandro nomen patris assumit VIII 12 4. 14.
- Onchae, oppidum Syriae, aliunde non notum, IV 1 3.
- Onesicritus, cum Nearcho classi Macedonicae in Oceanum missae praefectus idemque vitae Alexandri scriptor, IX 10 3. X 1 10.
- Onomastorides, Lacedaemoniorum ad Dareum legatus III 13 15.
- Orestae, gens Epirotica, Macedoniae adiecta, IV 13 28.
- Oritae, gens Cedrosiae, IX 10 6.
- Oron vid. Cercasoros.
- Orsilo Persa V 13 9.
- Orsines, satrapes Parsagadum, nobilitate ac divitiis inter omnes barbaros emittens X 1 22. genus ducebat a Cyro X 1 23. a septem Persis oriundus IV 12 8. eius supplicium X 1 29. 35. 37.
- Oxartes VIII 2 25 etc.
- Oxathres, Darei frater, III 11 8. III 13 13. VI 2 9. VII 5 40.
- Oxus, amnis Asiae, qui

Parapamiso oritur et in mare Caspium influit, VII 4 5. 21. VII 5 13. turbidus semper et insalubris potui VII 10 13. 15.
 Oxyartes Persa, praetor Bactrianorum, Roxanes pater, VIII 4 21. X 3 11. amplioris imperii donatus finibus IX 8 10.
 Oxydates Persa VI 2 11. VIII 3 17.
 Oxydracae vid. Sudracae.
 Ozines, nobilis Persa, IX 10 19.

P.

Paeones, gens Macedoniae, IV 9 24.
 Paconia IV 12 22.
 Palaetyros IV 2 4.
 Pamphylia, regio Asiae minoris, mari adiacens, III 1 1. V 3 22. VI 3 3. Antigono datur X 10 2.
 Paphlagones IV 1 34. VI 11 4.
 Paphlagonia III 1 22. eam capit Calas IV 5 13. cedit Eumeni X 10 3.
 Paraetacene, regio Persidis, V 13 2.
 Parapamisadae gens Asiae, ad montem Parapamisum habitans, Indiae vicina, VII 3 6. IX 8 9.
 Parapamisus, mons Asiae, Indiae vicinus, in quo Oxus et Indus amnes oriuntur. Nominatur etiam Caucasus Indicus. VII 4 31.
 Parmenio, praetor Alexandri, fidissimus purpuratorum IV 6 4. peritissimus inter duces artium belli IV 13 4. princeps amicorum VI 11 39. militiae domique clarus vir VII 2 33. omnium periculatorum Alexandri particeps,

Philippo ante omnes amicus et ipsi Alexandro fidissimus VII 1 3. — III 4 15. III 6 14. III 7 6. 8. III 9 8 10. III 11 3 13. III 12 27. III 13 2. 3. 4. 8. IV 1 4. IV 5 9. IV 10 17. IV 11 11. IV 13 7 etc. IV 15 6. 7. IV 16 1—4. 7. 19. V 3 16. V 6 11. VI 8 7. 11. 18. VI 9 4. 13. 27. VI 10 34. VI 11 20. 29. VII 1 27. VII 2 11 13. 16. 20. 23—25. 30. VIII 1 33. 52. VIII 7 4. VIII 8 5. X 1 1. 6. Alexandri iussu indicta causa (VIII 7 5.) a Cleandro occiditur VII 2 27.
 Parthi gens IV 12 11. V 7 9. V 8 1. VI 2 14.
 Parthiene, provincia Persarum Hyrcaniae, infra quam sita erat, adiecta, V 12 18. VI 2 12. VI 3 3. VI 4 2. VI 5 32.
 Parthyaevi gens IV 12 11. IX 10 17.
 Parsagada, vetus Persarum caput, V 6 10. X 1 22.
 Pasa Thessalus X 8 15.
 Pasitigris, Asiae fluvius, V 3 1. 2.
 Patalia, gens Indiae, IX 8 28.
 Patron, dux Graecorum militum Darei V 9 15. V 11 1 sqq. V 12 4. 7.
 Pausanias, Philippi regis interfectus, VII 1 6.
 Pausippus, Lacedaemoniorum ad Dareum legatus, III 13 15.
 Peloponnesenses (?) IV 13 29.
 Peloponnesii III 9 8. VII 4 31.
 Peloponnesus III 1 1. V 1 41. VI 3 2.
 Pelusium, urbs Aegypti, IV 1 29. 30. IV 7 2. 3.
 Perdicas, rex Macedonum, VI 11 26.

Perdicas, unus e praestantissimis praetoribus Alexandri, cui ille moribundus detractum digito anulum tradidit X 5 4, qua re Al. significare visus est, eum optimum esse X 6 16. — III 9 7. IV 3 1. IV 16 32. VI 8 17. VII 6 19 21. VIII 1 45. 48. VIII 10 2. VIII 14 5. 15. IX 1 19. X 6 4 sqq. X 7 7 sqq. X 8 1 sqq. X 9 7 sqq. X 10 1 4.
 Perilaus X 8 15.
 Persae; agminis eorum ordo III 3 9 sqq. feminis lanificium contumeliosum V 2 19. filii non consistent in conspectu matris, nisi quum illa permisit V 2 22. imperium per ducentos triginta annos ad summum fastigium erectum IV 14 20. detondent comas in luctu X 5 17. capital Persis, in sella regis consedissee VIII 4 17. a septem Persis oriundus IV 12 8.
 Persepolis, caput Persidis et regni Persici, prope Araxen fluvium situm, V 4 33. V 6 1. IV 5 8. regiatotius orientis V 7 8. eius divitiae V 6 2 sqq. diripitur a Macedonibus V 6 4 sqq. eo credit Alexander V 6 19. incendit eam V 7 5 sqq. arx V 6 11.
 Persicum mare v. Mare.
 Persis, provinciae regni Persici, III 11 19. V 1 37. V 2 16. V 3 3. 16. 17. V 6 12. VI 2 3. opulenta IX 10 23. situs V 4 4. 5. reges IV 10 6. V 6 1. eam intrat Alexander V 3 17. Cyrus imperium primum in Persidem intulit IV 14 24.
 Peucestes Macedo Aegyptio praeficitur IV 8 4.

Peucestes Alexandro periclitanti supervenit IX 5 14 17. 18.
 Peucolaus, praetor Alexandri, VII 10 10. Cf. VI 7 15.
 Pharnabazus, praetor Darei, III 3 1. III 8 1. IV 1 37. IV 5 15 sqq. eius uxor et filius III 13 14.
 Pharos insula, obiecta Alexandriae IV 8 1.
 Phasis, fluvius Ponti, iuxta oppidum Phasin in Pontum Euxinum influens, VI 5 25.
 Phegeus, rex Indicus IX 1 36. IX 2 2.
 Philippus, Alexandri pater, III 7 11. IV 15 8. VII 1 3. VIII 1 20. X 2 23. victor Atheniensium III 10 7. VIII 1 33. eius interfectores IV 7 27. IV 1 12. VII 1 6. Alexander eum ultus est X 5 30. eum designatur patrem VI 11 23. IV 10 3. in acie tutor quam in theatro fuit IX 6 25. eius hospes Artabazus V 9 1. VI 5 2. Minapis exul ad Philippum pervenit VI 4 25. Philippo genitus Ptolemaeus IX 8 22, Arrhidaeus X 7 2.
 Philippus Arcanan, medicus Alexandri, III 6 1 etc. IV 6 17. VI 10 34.
 Philippus Arrhidaeus v. Arrhidaeus.
 Philippus Balacri (filius)? praetor Alexandri, IV 13 28.
 Philippus, dux Thessalorum equitum, IV 13 29. VI 6 35.
 Philippus, Lysimachi frater, VIII 2 35.
 Philippus, satrapes partis Indiae, ex vulnere interit X 1 20.
 Philotas Augaeus virtutis

- causa donatus V 2 5. v. Augaeus.
- Philotas, Parmenionis filius, IV 13 26. V 2 15. V 4 20. 30. VI 6 19. praeparatas in caput regis insidias biduo tegit VI 7 18 sqq. inde perfidiae suspectus accusatur et occiditur VI 7 27—VI 11 40. VII 1 1. VIII 7 4. VIII 8 5.
- Philotas, praetor Alexandri, regioni circa Tyrum iussus praesidere IV 5 9.
- Philotas Ciliciam accipit X 10 2.
- Philotas, ex regia cohorte, VIII 6 9.
- Phoenix IV 1 15. IV 2 1. IV 5 10. VI 3 3. Laomedonti datur X 10 2.
- Phradates, praefectus gentis Tapurorum, IV 12 9. VI 4 24. VI 5 21. VIII 3 17. occiditur X 1 39.
- Phrataphernes satrapes Alexandro se dedit VI 4 23. Hyrcaniam et Mardos cum Tapuris Alexander ei tradit VIII 3 17. Parthienorum satrapes IX 10 17.
- Phrataphernes, qui Chorasmiis praeerat, VIII 1 8.
- Phryges, Alexandri milites, III 1 17. IV 12 11. homines rustici VI 11 4.
- Phrygia, regio Asiae minoris, III 1 11. VI 3 3. pluribus vicis quam urbibus frequens III 1 11. Phrygiam maiorem Antigonus obtinet X 10 2. minorem Leonatus X 10 2.
- Pinarus, fluvius Ciliciae, prope Issum in sinum Issicum influens III 8 16. 28. III 12 27.
- Pisidae, gens Asiae minoris, VI 3 3.
- Pithon, praetor Alexandri, IX 8 16. X 7 4. 8. X 10 4.
- Platon dux Alexandri, V 7 12.
- Pnytagoras, rex Cypriorum, IV 3 11.
- Poeni IV 2 11. IV 3 22.
- Polemon claustra Nili tueri iubetur ab Alexandro IV 8 4.
- Polemon, Andromenis filius, Amyntae et Simmiae frater, VII 1 10. VII 2 1.
- Pollux VIII 5 8.
- Polydamas acceptissimus Parmenioni, proximus lateri in acie stare solitus VII 2 11. IV 15 6 7. iussu Alexandri Parmenionem occidit VII 2 11—27. 29.
- Polypercon, praetor Alexandri IV 13 7. dux peregrini militis IV 13 28. V 4 20. 30. VIII 5 2. 22. 24. VIII 11 1.
- Polystratus Macedo V 13 24.
- Polytimetus, amnis Sogdianae VII 10 2.
- Ponticum mare v. Mare.
- Ponticae gentes X 10 4.
- Porticanus, rex Indicus, IX 8 11 12.
- Porus, rex Indiae, VIII 12 13. corpus rarae magnitudinis et animus par robori corporis VIII 13 7. VIII 14 13. pertinacia VIII 14 38. ad dejectionem eum Alexander nominis sui fama frustra compellere conatur VIII 13 2. in ulteriore Hydaspis amnis ripa consedit VIII 13 5. 16. 19. 27. pugna commissa ab Alexandro superatur, sed benigne tractatur VIII 14 1—46. IX 1 7. 8. IX 2 5.
- Porus et Taxiles discordes, sed reconciliatur gratia IX 3 22. Pori litterae ad Alexandrum X 1 20.

- Praesti, gens Indiae, IX 8 11.
- Prasii, gens Indiae, ulterio-rem ripam Gangis colens, IX 2 3.
- Prometheus VII 3 22.
- Ptolemaeus, Lagifilius, praetor Alexandri, qui postea in Aegypto regnavit IX 5 21. Philippo genitus esse credebatur IX 8 22. (in libro de rebus gestis Alexandri scripto) gloriae suae non est refragatus IX 5 21. ad Issum pugnat III 9 7. adducit milites VII 10 11 (an alius Ptol.?). retinet Alexandrum interficere volentem Clitum VIII 1 45. 48 — VIII 6 22. plurimas Ptol. (in India) urbes, Alexander maximas capit VIII 10 21. VIII 13 18. 19. VIII 14. 15. IX 6 15. vulneratur IX 8 22. 25. populatur Indos IX 10 6. 7. non vult successorem Alexandri eligi X 6 13. 16. X 7 16. satrapes Aegypti et Africae gentium X 10 1. 20.
- Pylae Amanicae III 8 13; (Ciliciae) III 4 2. 11; Susides V 3 17.
- Pyramus, fluvius Asiae minoris prope Mallum in mare influens, III 4 7. III 7 5.
- R.**
- Rheomithres, praetor Darei, III 11 10.
- Rhodii urbem suam portus-que dedunt Alexandro IV 5 9. queruntur de praesidio IV 8 12.
- Rhosaces satrapes VIII 1 20.
- Ridagnus, amnis Parthienae, in quem Ziobetis cadit, VI 4 6.
- Romana mansuetudo IV 4 21.
- Romani VIII 6 6; Rom. populus X 9 3.
- Roxane, Oxyartis filia, uxor Alexandri, VIII 4 23. 25. praegnans X 6 9. 13. 21. X 7 8.
- Rubrum mare v. Mare.
- S.**
- Sabaces, praetor Aegypti, III 11 10. IV 1 28.
- Sabarcae, gens Indiae, IX 8 4.
- Sacae, gens Scythica, Massagetis vicina V 9 5. VII 4 6. VII 9 17. 19. VIII 4 20. (al. lect. Sagi).
- Samaritae, incolae Samariae, regionis Palaestinae, IV 8 9.
- Samaxus, rex Indorum, VIII 13 4.
- Sambus, rex Indicus, IX 8 13. 17.
- Samiramis (Semiramis) regina V 1 24. VII 6 20. IX 6 23.
- Samothracum initia VIII 1 26.
- Sangarius, fluvius Asiae in Pontum Euxinum influens, III 1 12.
- Sardes III 12 6. V 1 44.
- Sarmatae, gens Europae et Asiae, cuius non finitima, sed pars est Scytharum gens, VII 7 3.
- Sataces vid. Sabaces.
- Satibarzanes, satrapes Ariorum, VI 6 13 etc. VII 3 2. VII 4 33. 37.
- Satrapene vid. Sittacene.
- Satropates, equitatus Persarum praefectus, IV 9 7. 25.
- Saturno pueri immolati IV 3 23.
- Scythae, gens haud procul Thracia sita, Sarmatarum non finitima, sed pars, VII 7 3. sedes eorum in Europa et in Asia VI 2 13. Asiatici super Bosphorum colunt, Europaei ad Borysthenem atque

ad Tanaim attinent VI 2 13.
 ab Europaeis Scythia Tanais
 Bactrianos dividit VII 7 2.
 Tanais accolae VI 6 13. ultra
 Tanaim colentes VII 4 6. 32.
 rex Scytharum, cuius ultra
 Tanaim imperium, VII 7 1.
 Tanais amnis regionis, quam
 Scythae Europaei incolunt,
 VII 6 12. Scythae, qui super
 Bosphorum colunt, VII 6 12.
 VI 2 13. VIII 1 7. terribiles
 facies Scytharum IV 13 5.
 proceritas VII 4 6. sapientia
 VII 8 10. bellicosissima gens
 et rapto vivere assueta IV
 6 3. invicti ante Alexandrum
 VII 9 17. 18. arcus Scythi-
 cus X 1 31. militant sub
 Dareo IV 9 2. IV 14 3. IV
 15 12. 13. Alexander vetat
 eos transire Tanaim VII 6
 12. bellum cum iis gesturus
 est dissuadentibus amicis VII
 6 5 sqq. Scytharum legati
 ad eum veniunt VII 8 8.
 eorum oratio VII 8 12—30.
 Alexander Tanaim transit
 Scythasque fugat VII 9 2 sqq.
 Scythae Alexandri milites
 VIII 14 5. IX 2 24. 33. Scy-
 tharum solitudines VII 8 23.
 Scythiae Abii v. Abii.
 Scythiae deserta VII 3 19.
 Seuthes (III.), rex Odrysarum
 X 1 45.
 Sibi, gens Indiae, IX 4 2.
 Silyrtius Cedrosiae praepo-
 nitur IX 10 20.
 Sicilia VIII 5 8.
 Sidon, urbs Phoenices, vetu-
 state fama conditorum
 inclita, IV 1 15. IV 4 15.
 Sidonii IV 1 16. IV 4 15.
 Simmias, Andromenis filius,
 VII 1 10.
 Simui (?), gens Aethiopia IV

7 19. Alii scribunt: Sce-
 nitae.
 Sinopenses; eorum ad Da-
 reum legati VI 5 6.
 Siphnus, insula maris Aegaei,
 una ex Cycladibus, IV 1 37.
 Sisenes Persa in exercitu
 Alexandri III 7 11—15.
 Sisimithres Sogdianus VIII
 2 19. 27. 28. 32. VIII 4 19. 20.
 Sisocostus (Sisocottus?) VIII
 11 25.
 Sisigambis, mater Darei III
 3 22. captiva III 11 24. III
 12 17. 24. non fudit victoriae
 suorum IV 15 10. 11. asperna-
 tur munus Alexandri V 2 19.
 20. mater ab eo appellatur
 V 2 20. 22. deprecatur Sis.
 pro necessario suo V 3 14.
 luget mortem Alexandri et
 inedia extinguitur X 5 19
 —24.
 Sitalces, praetor Alexandri,
 X 1 1.
 Sittacene satrapea (?) V 2 1
 (codd.: satrapene).
 Socrates, Ciliciae satrapes,
 IV 5 9.
 Sogdiana, provincia regni
 Persici, inter Oxum et Ia-
 xarten amnes supra Bactria-
 nam sita, VIII 1 35. maiore
 ex parte deserta VII 10 1.
 Sogdiani III 2 9. IV 5 5. IV
 12 7. VII 4 5. VII 5 1. VII
 8 21. VII 10 4. 10. VIII 1
 7. VIII 2 33 (ex coniect.).
 X 10 4. inter Macedones
 militans IX 2 24.
 Soli, urbs Ciliciae, III 7 2.
 Sopithes, rex Indiae, IX 1
 24. 35.
 Sopolis, pater Hermolai, VIII
 7 2.
 Sostratus, ex regia cohorte,
 VIII 6 7. 8.
 Sparta VI 1 16. VI 3 2,

Spartani IV 8 15. VII 4 39.
 (X 10 14.)
 Spitamenes inter omnes ami-
 cos praecipuo honore cultus
 a Besso VII 5 19 sqq. VII
 6 14 24. VII 7 31. 33. 38.
 VII 9 20. VIII 3 1 sqq.
 Stamenes, satrapes Babylo-
 niae, VIII 3 17.
 Stasanor, Drangarum prae-
 fectus, VIII 3 17.
 Statira, filia Darei, IV 5 1.
 Strato, rex Aradi, IV 1 6.
 Strato, rex Sidonis, IV 116. 26.
 Stymphaei, milites in exer-
 citu Alexandri IV 13 28.
 Styx fons X 10 17.
 Sudracae (Oxydracae?), gens
 Indiae, IX 4 15. 24. 26.
 Sunium X 2 1.
 Susa, caput Susianae, V 1 7.
 adit ea Alexander V 2 8 sqq.
 tradit Archelao V 2 16. fini-
 tima regio Uxiorum V 3 3.
 V 6 9.
 Susiani, incolae Susianae, IV
 12 6. V 3 3. 16. Susiana
 regio V 2 17.
 Susides pylae, angustiae inter
 regionem Uxiorum et Per-
 sidem sitae, V 3 17.
 Symmachus VIII 13 13.
 Syracusae IV 3 22. Syracu-
 sani IV 3 20.
 Syri IV 1 5. IV 12 12.
 Syria, provincia Persica supra
 Arabiam sita, III 8 12. III
 12 27. IV 2 1. IV 8 9. IV
 14 1. V 1 35. V 13 11. VI
 3 3. (VII 8 18?) VII 10 12.
 X 1 17. X 10 2.
 Syria, quam Coelen vocant,
 IV 1 4; quae C. appellatur
 IV 5 9.
 Syrtica gens h. e. gens regio-
 nem maritimam Africae sep-
 tentrionalis inter utramque

Syrtim sitam incolens, IV
 7 19.

T.

Tabae (?), oppidum Paraeta-
 cenes V 13 2.
 Tanais; a Curtio errore a Grae-
 cis auctoribus profecto sic
 nominatur Iaxartes, fluvius
 Asiae, Sogdianam a Scythia
 nomadibus dividens et in
 mare Caspium influens. Cf.
 IV 5 5. VI 2 14. VII 7 1.
 2. 4. VII 4 6. VII 5 36. VII
 6 12. 13. 25. VII 8 22. 30.
 Tapuri (Tapyri), gens Asiae,
 inter Derbices et Hyrcanos
 ad mare Caspium colens, VI
 4 24. 25. VIII 3 17. equites
 in exercitu Darei militans
 III 2 6.
 Tarsos, urbs Ciliciae III 4 14.
 Tasiaces vid. Sabaces.
 Tauron praefectus V 3 6. 10.
 VIII 14 15.
 Taurus, mons Asiae VII 3 20.
 Taxiles pater et filius, reges
 Indiae, VIII 12 14. VIII 13
 5. VIII 14 35. 41. IX 3 22.
 X 1 20.
 Tenedos insula IV 5 14.
 Teriotes, satrapes Parapa-
 misadarum, IX 8 9.
 Thais V 7 3.
 Thalestris, Amazonum re-
 gina, VI 5 25.
 Theaetetus Atheniensis V
 5 17.
 Thebae, caput Boeotiae, colo-
 nia Tyri, IV 4 20. earum
 excidium VIII 1 33.
 Thebe, oppidum Troadis, III
 4 10.
 Themiscyra, regio Ponti, VI
 5 24.
 Theodotus Macedo virtutis
 causa donatus V 2 5.

- Thermodon, fluvius Ponti, VI 5 24.
- Thersippus legatus Alexandri IV 1 15.
- Thessali equites III 2 16. III 9 8. III 11 13. 14. IV 13 29. IV 16 5. VI 6 35. Thessalus III 9 3. X 8 15.
- Thibro, interfector Harpali, X 2 3. Al.: Thimbro.
- Thracia V 1 1. VI 2 13. VI 3 2. VII 7 3. IX 3 21. IX 6 20. X 1 45. X 10 4. Thraciae saxa III 10 6.
- Thracas raptō vivere assueti III 10 9. milites Alexandri leviter armati III 4 13. III 9 9. IV 13 31. V 1 41. V 3 3. VIII 14 24. dux Thracum Eudaemon X 1 21.
- Thymodes, Mentoris filius, III 3 1. III 8 1. III 9 2.
- Tigris, nobilis fluvius Asiae, IV 9 6. 7. 8. 14. IV 10 8. IV 14 15. IV 16 7. V 1 12 sqq. VI 2 12. IX 2 13. inter munimenta regni IV 5 4. IV 14 10. Persica lingua Tigrin sagittam appellant IV 9 16.
- Timaeus Alexandrum defendens cadit IX 5 15. 16.
- Timagenes, rerum scriptor, IX 5 21.
- Tiridates, custos pecuniae regiae a Dareo Persepoli asservatae, V 5 2. V 6 11. VIII 6 26.
- Tithonus IV 8 3.
- Trapezus, urbs ad Pontum Euxinum sita, X 10 3.
- Triballi, gens Thracica, in Moesia habitans, ab Alexandro subacta VI 3 2. IX 6 20.
- Tripolis Phoenicum IV 1 27.
- Troglodytae (Τρωγούται) vulgo: Troglodytae, gens Africae, IV 7 18.
- Typhonis specus III 4 10.
- Tyriotes spado IV 10 25 sqq.
- Tyrus, urbs Phoenicum, IV 2 2. a continenti quattuor stadiorum fretum dividit IV 2 7. condita ab Agenore IV 4 19. coloniae eius paene orbe toto diffusae IV 4 20. oppugnatur ab Alexandro et septimo mense capitur IV 2 1—4 19.
- Tyrii IV 2 3. Carthaginem condiderunt IV 2 10. haec gens litteras prima aut docuit aut didicit IV 4 19. Tyrius IV 4 7. 8. IV 8 16.

U.

- Uxii, gens Susianae, Persarum finibus vicina, V 3 16. eorum regio V 3 1 sqq.

V.

- Veneti ab Henetis trahere originem creduntur III 1 22.
- Vergiliarum sidus V 6 12.

X.

- Xenippa, regio Sogdianae, Scythiae confinis, VIII 2 14.
- Xenophilus V 2 16.
- Xerxes, rex Persarum, III 2 2. III 10 8. IV 1 11. V 6 1. V 7 11. VII 5 28. X 6 14.

Z.

- Zariaspes, nobilis Persa, IX 10 19.
- Ziobetis, fluvius Parthienae, VI 4 4—7.
- Zoilus, praetor Alexandri, VI 6 35.
- Zopyrio, Thraciae praepositus X 1 44.

